

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ

З МАТЕРІАЛАМИ І МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

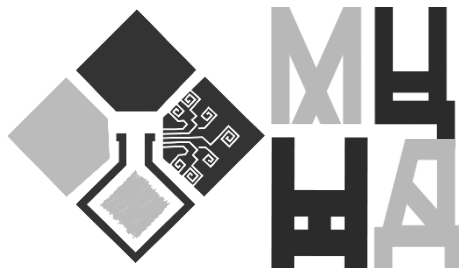
15 БЕРЕЗНЯ 2024 РІК

М. ЧЕРНІВЦІ, УКРАЇНА

**«ГЛОБАЛЬНІ ВИКЛИКИ ТА ІННОВАЦІЇ:
ШЛЯХИ РОЗВИТКУ СУЧАСНОЇ НАУКИ»**

ЗБІРНИК НАУКОВИХ
ПРАЦЬ З МАТЕРІАЛАМИ
І МІЖНАРОДНОЇ
НАУКОВОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

ГЛОБАЛЬНІ ВИКЛИКИ ТА ІННОВАЦІЇ: ШЛЯХИ РОЗВИТКУ СУЧАСНОЇ НАУКИ

| 15 березня 2024 рік
м. Чернівці, Україна

Вінниця, Україна
«UKRLOGOS Group»
2024

Організація, від імені якої випущено видання:

ГО «Міжнародний центр наукових досліджень»

Номер запису організації в Єдиному реєстрі громадських об'єднань: 1499141.

Голова оргкомітету: Сотник С.Г.

Верстка: Зрада С.І.

Дизайн: Бондаренко І.В.

Рекомендовано до видання Вченою Радою Інституту науково-технічної інтеграції та співпраці. Протокол № 27 від 14.03.2024 року.

Конференцію зареєстровано Державною науковою установою у сфері управління Міністерства освіти і науки «Український інститут науково-технічної експертизи та інформації» в базі даних науково-технічних заходів України на поточний рік та бюлетені «План проведення наукових, науково-технічних заходів в Україні» (**Посвідчення № 42 від 05.01.2024**).

Збірник наукових праць з матеріалами конференції видано офіційно суб'єктом видавничої справи зі **Свідоцтвом ДК № 7860 від 22.06.2023**.

Матеріали конференції знаходяться у відкритому доступі на умовах ліцензії Creative Commons Attribution-ShareAlike 4.0 International License (CC BY-SA 4.0).

Г 52 **Глобальні виклики та інновації: шляхи розвитку сучасної науки:**
збірник наукових праць з матеріалами I Міжнародної наукової конференції, м. Чернівці, 15 березня, 2024 р. / Міжнародний центр наукових досліджень. — Вінниця: ТОВ «УКРЛОГОС Груп», 2024. — 170 с.

ISBN 978-617-8312-20-6

DOI 10.62731/mcnd-15.03.2024

Викладено матеріали учасників I Міжнародної наукової конференції «Глобальні виклики та інновації: шляхи розвитку сучасної науки», яка відбулася 15 березня 2024 року у місті Чернівці.

УДК 082:001

© Колектив учасників конференції, 2024

© ГО «Міжнародний центр наукових досліджень», 2024

ISBN 978-617-8312-20-6

© ТОВ «УКРЛОГОС Груп», 2024

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ I.

ЕКОНОМІЧНА ТЕОРІЯ, МАКРО- ТА РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА

ІНВЕСТИЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОЛОГІЧНОГО РЕІНЖІНІРИНГУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ВИРОБНИЦТВА Заставний Ю.Б., Голян В.А.....	9
ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНИЙ МЕХАНІЗМ ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ Кривов'язюк І.В.	12
МЕНЕДЖМЕНТ ЯК СКЛАДОВА УСПІШНОГО ФУНКЦІОНУВАННЯ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ Камінський Л.-Р. Ю.....	15
МОДЕЛЮВАННЯ ВПЛИВУ ЕКОЛОГІЧНОЇ ПОЛІТИКИ ПІДПРИЄМСТВА «ТОЙОТА» НА ЙОГО ДІЯЛЬНІСТЬ Петрик Н.А.	18
ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ТОРГІВЛІ БІТКОЇНОМ В УКРАЇНІ Дюжин Б.М.	24
ПОВНОМАСШТАБНЕ ВІЙСЬКОВЕ ВТОРГНЕННЯ РОСІЇ В УКРАЇНУ ЯК ЗАГРОЗА МІЖНАРОДНІЙ ПРОДОВОЛЬЧІЙ БЕЗПЕЦІ ТА ВОЄННО-ЕКОНОМІЧНІЙ СТІЙКОСТІ УКРАЇНИ Юрків Н.Я., Шемаєв В.М.	27
СУТЬ І ЗНАЧЕННЯ ЕКОЛОГІЧНОГО ТУРИЗМУ ТА ОСОБЛИВОСТІ ЙОГО ОРГАНІЗАЦІЇ Крижанівський Т.Я.	30

СЕКЦІЯ II.

ПІДПРИЄМНИЦТВО, ТОРГІВЛЯ ТА СФЕРА ОБСЛУГОВУВАННЯ

ВІДНОВЛЕННЯ МЕНТАЛЬНОГО ЗДОРОВ'Я УКРАЇНЦІВ ПІД ЧАС ВІЙНИ ЗАСОБАМИ РЕЛІГІЙНОГО ТУРИЗМУ Тимків О.В., Коробейникова Я.С.	32
РИЗИКИ ПРОВІДНИХ УКРАЇНСЬКИХ КОМПАНІЙ В УМОВАХ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ Морочинська С.С.	35

СУТНІСТЬ ТА ЧИННИКИ ФОРМУВАННЯ ПОТЕНЦІАЛУ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ Ємельянов О.Ю., Гаврась Д.Р.	41
---	----

СЕКЦІЯ III.

ФІНАНСИ ТА БАНКІВСЬКА СПРАВА; ОПОДАТКУВАННЯ, ОБЛІК І АУДИТ

АМОРТИЗАЦІЯ НЕОБОРОТНИХ АКТИВІВ ЗА МЕТОДОМ НА ОСНОВІ ЧИСТОГО ВАЛОВОГО ПРИБУТКУ Сук П.Л.	44
---	----

ОБЛІК РОЗРАХУНКІВ З ПОКУПЦЯМИ ТА ЗАМОВНИКАМИ ЯК ФАКТОР ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ ГОСПОДАРСТВА Плоска А.І.	48
--	----

ОСОБЛИВОСТІ ЕКАУНТИНГУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД Козак В.Г., Олійник М.О.	51
---	----

СТРАТЕГІЧНІ ПРІОРИТЕТИ УДОСКОНАЛЕННЯ ПЛАТНОСТІ ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ Філюк Д.П., Дорош В.Ю.	53
---	----

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ АНАЛІЗУ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ В КОНТЕКСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ АНАЛІТИЧНОЇ РОБОТИ НА ПІДПРИЄМСТВІ Проскуріна Н.М., Удодова Я.В., Калініченко С.О.	56
---	----

СЕКЦІЯ IV.

МЕНЕДЖМЕНТ, ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ ТА АДМІНІСТРУВАННЯ

ПРОЄКТНИЙ МЕНЕДЖМЕНТ У ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ Бойченко М.В., Бояркін М.О.	59
--	----

СЕКЦІЯ V.

МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ

THE STATUS OF UKRAINE IN THE GLOBAL INDUSTRIAL CHAIN FROM THE PERSPECTIVE OF THE BELT AND ROAD INITIATIVE Wang Zhongjun	61
---	----

ЕФЕКТИВНА КОМУНІКАЦІЯ ЯК ЧИННИК ДОВІРИ ДО ДЕРЖАВИ Кузнецов М.Л.	64
---	----

СЕКЦІЯ VI. ПРАВО ТА МІЖНАРОДНЕ ПРАВО

АНАЛІЗ ЗАКОНОДАВСТВА В СФЕРІ ТРУДОВИХ ВІДНОСИН ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ: СУЧАСНИЙ СТАН І ПРОБЛЕМАТИКА Мігрін Б.О., Ділігул А.С.....	67
ВАЖЛИВІСТЬ ЗАПРОВАДЖЕННЯ ДЕРЖАВНОГО МЕХАНІЗМУ СКРИНІНГУ ПРЯМИХ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ Котова А.С.....	70
ОСНОВНІ ПРИНЦИПИ ВІДНОСИН БАНКРУТСТВА (НЕПЛАТОСПРОМОЖНОСТІ) Поляков Р.Б.	73
РОБОТА НАЗК ЩОДО ЗАХИСТУ ПРАВ ВИКРИВАЧІВ Титов М., Георгієвський Ю.В.	77
ХАРАКТЕРНІ РИСИ СУДОВОГО ПРЕЦЕДЕНТУ ЯК ДЖЕРЕЛА ПРАВА Іванів А.Р.....	79

СЕКЦІЯ VII. ІНСТИТУТ ПРАВООХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ, СУДОВА СИСТЕМА ТА НОТАРІАТ

ЗАСТОСУВАННЯ ЗАПОБІЖНИХ ЗАХОДІВ У СПРОЩЕНОМУ ПОРЯДКУ Мелешко А.В.	82
---	----

СЕКЦІЯ VIII. ВОЄННІ НАУКИ, НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА ТА БЕЗПЕКА ДЕРЖАВНОГО КОРДОНУ

ПРИЙОМИ І ПРАВИЛА СТРІЛЬБИ ІЗ СТРІЛЕЦЬКОЇ ЗБРОЇ І ГРАНАТОМЕТІВ Романова А.В.....	84
ПРИЧИНИ ПРИХОВУВАННЯ КОМАНДУВАННЯМ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ ПРОТИ ПОРЯДКУ ПРОХОДЖЕННЯ ВІЙСЬКОВОЇ СЛУЖБИ Сазоненко Є. Д., Калугін П.П.....	86

СЕКЦІЯ IX. АГРАРНІ НАУКИ ТА ПРОДОВОЛЬСТВО

ТРЕНДИ В ЗАСТОСУВАННІ МІНЕРАЛЬНИХ ДОБРИВ ПРИ ВИРОЩУВАННІ КУКУРУДЗИ НА ЗЕРНО Адамчик Є.В., Захарченко Е.А.....	89
--	----

СЕКЦІЯ X. ТЕХНОЛОГІЇ ЛЕГКОЇ ТА ДЕРЕВООБРОБНОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ

ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ТВОРЧИХ ПРОЄКТІВ НА УРОКАХ ТРУДОВОГО
НАВЧАННЯ

Швець І.В. 91

СЕКЦІЯ XI. ЗАГАЛЬНА МЕХАНІКА ТА МЕХАНІЧНА ІНЖЕНЕРІЯ

METHODS FOR INCREASING PRODUCTIVITY OF DEEP LOOSENING PROCESSES IN
RECLAMATION OF ARABLE LAND

Gorbatyuk Ie.V., Makarchuk O.V., Komotska S.Ju..... 95

СЕКЦІЯ XII. ЕЛЕКТРОНІКА ТА ТЕЛЕКОМУНІКАЦІЇ

ДЕЯКІ ПИТАННЯ РІДКИХ ЗАХИСНИХ ПАЯЛЬНИХ МАСОК ПРИ ВИГОТОВЛЕННІ
ВИРОБІВ ЕЛЕКТРОННОЇ ТЕХНІКИ

Часник Д.В. 98

СЕКЦІЯ XIII. ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ТА СИСТЕМИ

АНАЛІЗ ТИПІВ БЛОКЧЕЙНІВ ТА ЇХ ПРИДАТНОСТІ ДЛЯ СХОВИЩ ЗОБРАЖЕНЬ

Терещенко Г.Ю., Крупеня О.В. 101

ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ВІЗУАЛІЗАЦІЇ В ДИЗАЙНІ

Свергун М.М. 108

СЕКЦІЯ XIV. РЕЛІГІЄЗНАВСТВО ТА БОГОСЛОВ'Я

ЦЕРКОВНИЙ ПОГЛЯД НА ПРОБЛЕМУ ШЛЮБУ ТА ВІЙНИ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ

Шумчук Б.О. 113

СЕКЦІЯ XV. ПЕДАГОГІКА ТА ОСВІТА

VIRTUAL EDUCATIONAL PLATFORMS FOR TEACHING ENGLISH AS A FOREIGN
LANGUAGE FOR FUTURE ENGINEERS

Feshchuk A., Halatsyn K., Yarmolenko O..... 116

БЕЗПЕЧНЕ ОСВІТНЄ СЕРЕДОВИЩЕ НУШ Боршош Д.-М.Ю.	119
ОСВІТНІЙ ПРОЦЕС В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: СУТНІСТЬ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ Костів І.Г.	121
ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ЗАСТОСУВАННЯ ІГРОВИХ МЕТОДІВ НАВЧАННЯ В НУШ Варга Ю.Ю.	125
ПРО ВАЖЛИВІСТЬ ВИВЧЕННЯ ПСИХОЛОГІЇ В УНІВЕРСИТЕТАХ ОЧИМА СТУДЕНТІВ Матвієнко Ю.О.	128
ПРОЄКТУВАННЯ ЕЛЕКТРОННИХ ОСВІТНІХ РЕСУРСІВ ЯК ЗАСОБІВ НАВЧАННЯ В СУЧАСНОМУ ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРІ Чорноус О.В.	131
ТЕАТРАЛЬНО-ІГРОВА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ЗАСІБ ЕСТЕТИЧНОГО РОЗВИТКУ ДОШКІЛЬНИКІВ Пальок І.І.	133

СЕКЦІЯ XVI. ПСИХОЛОГІЯ ТА ПСИХІАТРІЯ

COMPLEXITIES OF ADDICTIVE BEHAVIOUR: FROM MODERN SOCIETY TO DIGITAL AND GAME DEPENDENCIES Vuchok Iu.	136
ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЯК ПРЕДМЕТ ПСИХОЛОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ Александров Ю.В.	138
ПСИХОЛОГІЧНИЙ РОЗВИТОК ТА ВИНИКНЕННЯ СТРЕСОВИХ СИТУАЦІЙ В ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ ПРИ ФОРМУВАННІ ФАХОВОЇ ОСОБИСТОСТІ Внукова Н.В., Літвінова О.В.	139
ТРИВОЖНІСТЬ У ПІДЛІТКОВОМУ ВІЦІ Заєць Д.С.	142
ЦИФРОВИЙ ГАЗЛАЙТИНГ У СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖАХ З ТОЧКИ ЗОРУ ПСИХОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ОСОБИСТОСТІ Мелешко Є.В.	144

СЕКЦІЯ XVII. МЕДИЧНІ НАУКИ ТА ГРОМАДСЬКЕ ЗДОРОВ'Я

CONTRASTIVE EXAMINATION OF THE CLINICAL TRAJECTORY OF COVID-19 IN THE PRESENCE OF CARDIOVASCULAR DISEASES Ibadov Raufbek Ravshan o'g'li	147
--	-----

DEVELOPMENT AND APPLICATION OF BIOINFORMATIC METHODS FOR ANALYSIS AND INTERPRETATION OF NON-CODING GENOME REGIONS IN THE CONTEXT OF HUMAN INHERITED DISEASES Yastrebova O.S.	149
FINDRISC SCALE AS A TOOL FOR ASSESSING THE RISK OF LIVER FIBROSIS IN PATIENTS WITH NON-ALCOHOLIC FATTY LIVER DISEASE Parpibaeva Dinora Ayupovna, Musaeva Mukharram Abdurashid kizi	153
ВПЛИВ СТРЕСОВИХ ФАКТОРІВ НА РОЗВИТОК ЗАХВОРЮВАНЬ ЩИТОПОДІБНОЇ ЗАЛОЗИ Сова В.С.	155
ЛІКУВАННЯ ШКІРНИХ ЗАХВОРЮВАНЬ ПРОБІОТИКАМИ І ПРЕБІОТИКАМИ Євстаф'єва А.Д.	156
НЕГАТИВНИЙ ВПЛИВ ТА НАСЛІДКИ СВІТЛОВОГО ГОЛОДУВАННЯ НА СТАН ЗДОРОВ'Я СУЧАСНОЇ МОЛОДІ Крикун У.А., Овденко А.Ю., Мокрякова М.І.	158
ОСОБЛИВОСТІ КЛІНІЧНОЇ КАРТИНИ ТА ДІАГНОСТИКИ ПНЕВМОНІЇ ПРИ ЛЕПТОСПИРОЗІ Грищенко В.Г.	160
 СЕКЦІЯ ХVІІІ. КУЛЬТУРА ТА МИСТЕЦТВО	
БРЕНДИНГ В МОДІ УКРАЇНИ Єнчева Н.Р.	162
ДИЗАЙН-ПРОГРАМА В СИСТЕМІ АРТ-ДИЗАЙНУ Єнчев М.М.	165
МІЖНАРОДНИЙ КОНКУРС МОЛОДИХ ТРУБАЧІВ ІМ. М. СТАРОВЕЦЬКОГО: ПЕРСПЕКТИВИ ТА ВИКЛИКИ Подольчук В.В., Жеграй Б.Б., Віятник М.Ф.	168

СЕКЦІЯ І. ЕКОНОМІЧНА ТЕОРІЯ, МАКРО- ТА РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА

ІНВЕСТИЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОЛОГІЧНОГО РЕІНЖИНІРИНГУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ВИРОБНИЦТВА

Заставний Юрій Богданович

доктор філософії в галузі економіки, Заслужений працівник
сізьського господарства України
м. Київ, Україна

Голян В.А.

доктор економічних наук, професор
Національний університет біоресурсів і природокористування України, Україна

Реалізація реінжинірингових заходів потребує здійснення комплексу виробничо-технічних, агротехнічних, агролісомеліоративних, гідромеліоративних та інших заходів, що вимагає диверсифікації джерел та методів інвестиційного забезпечення. У більшості суб'єктів аграрного підприємництва спостерігається перманентний дефіцит інвестицій в екологічний реінжиніринг сільськогосподарського виробництва у зв'язку з відсутністю комплексу стимулюючих підойм стосовно фінансування заходів здійснення земельних та природоохоронних поліпшень.

Розвиток сільськогосподарського виробництва України в останні десятиліття відзначався декількома фазами порушення паритету між рослинницькою та тваринницькою підгалуззями, а також в середині цих підгалуззей. Переважна більшість проявів гіпертрофованого розвитку окремих підгалуззей супроводжувалася посиленням еколого-деструктивного та природо-руйнівного впливу на баланс гумусу в ґрунті. Окремі адміністративні райони втратили традиційну сільськогосподарську спеціалізацію у зв'язку із стагнацією національної економіки у 90-х роках минулого століття та коливаннями кон'юнктури на глобальних аграрних ринках.

Зокрема у 2000-2022 роках відбулися суттєві зрушення у структурі посівних площ сільськогосподарських культур в цілому по Україні. В структурі посівних площ сільськогосподарських культур в Україні в 2000 році найбільшу частку займали площі, засіяні зерновими та зернобобовими культурами і становили 51% (13646 тис. га). Частка кормових культур становила 26% (7063 тис. га). Питома вага картоплі, овочевих та баштанних культур була відносно низькою і становила лише 8% (2277 тис. га). У свою чергу технічними культурами було засіяно 15% площ або 4187 тис. га. В структурі посівних площ сільськогосподарських культур в Україні в 2022 році найбільшу частку займали зернові та зернобобові культури – 52% (12171 тис. га). Другою за величиною була частка технічних культур – 35%

(8292 тис. га). Частка картоплі, овочевих та баштанних культур складала лише 7% (1620 тис га). Питома вага кормових культур у загальній структурі посівних площ сільськогосподарських культур становила 6% (1322 тис га).

У 2022 році порівняно з 2020 роком площі засіяні зерновими та зернобобовими культурами зменшилися на 1475 тис. га; площі засіяні технічними культурами навпаки зросли на 4105 тис. га, тобто майже у 2 рази; площі засіяні картоплею, овочевими та баштанними культурами зменшилися на 657 тис. га; площі засіяні кормовими культурами скоротилися на 5741 тис. га. Суттєве зростання площі засіяної технічними культурами у 2022 році порівняно з 2000 роком пов'язано зі збільшенням посіву соняшнику. Завдяки зростанню посівних площ соняшнику та введення додаткових потужностей по переробці його насіння Україна стала одним з найбільших експортерів соняшnikової олії. Фактично сформувалася критична залежність глобального ринку продовольства від поставок української соняшnikової олії. Наразі частка українських рослинних олій в структурі глобального експорту відповідної продукції в цілому становить 7,5%, проте в сегменті соняшnikової олії у 2021-2022 маркетинговому році цей показник досяг 47,2%. При чому знайти заміну українській продукції в короткостроковій перспективі не видається можливим, оскільки частка України в структурі її глобального виробництва становить 30,6% [2, с. 295].

Тенденція зростання посівних площ гумусовибагливих культур в Україні не корелювала належним чином із реальним збільшенням інвестицій в реалізацію природоохоронних заходів. Така ситуація вимагає кардинального переформатування інституціонального середовища інвестиційного забезпечення екологічного реінжинірингу сільськогосподарського виробництва, щоб упередити незворотні негативні впливи надмірної експлуатації сільськогосподарських угідь задля максимізації валового збору експортно орієнтованої сільськогосподарської продукції. Мова йде про створення інституціональних передумов щодо забезпечення науково обґрунтованих сівозмін, усестороннього застосування сидератних добрив, ефективнішого використання відходів сільськогосподарського виробництва та переробно-харчових виробництв, створення умов для виробництва екологічно чистої сільськогосподарської сировини, становлення сегменту органічного тваринництва та органічного кормовиробництва.

Впровадження технологій екологічного реінжинірингу у сільськогосподарському виробництві та переробно-харчових виробництвах має бути зорієнтоване на кардинальну перебудову та перепрофілювання основних бізнес-процесів, у першу чергу стосовно переходу від надмірної експлуатації сільськогосподарських угідь та суто переробки сільськогосподарської сировини до еколого-орієнтованого використання посівних площ та комплексного використання сільськогосподарської сировини через організацію виробничо-технічних процесів в наступному порядку: екологізація землекористування, здійснення виробничо-технічного впливу на зміну матеріально-речової субстанції сільськогосподарської сировини, формування виробничо-технічних передумов для повторного використання вторинної сировини для виробництва готової продукції, утилізація тваринних та рослинних решток через рекуперацію енергії з метою виробництва біологічного палива і його подальшого використання для задоволення енергетичних потреб [1, с. 15-18].

Децентралізація влади, формування мережі укрупнених територіальних громад, а також дерегуляція земельних відносин створили додаткові умови для стимулювання залучення інвестицій в екологічний реінжиніринг

сільськогосподарського виробництва на місцевому рівні. Місцеве самоврядування та служби сільськогосподарського дорадництва мають доносити інформацію про доцільність запровадження методів і технологій екологічного реінжинірингу сільськогосподарського виробництва до різних категорій суб'єктів аграрного підприємства, в першу чергу до сектору господарств населення.

Якщо великі сільськогосподарські підприємства, а також їх об'єднання (концерни, холдинги, асоціації) в основному зорієнтовані на максимізацію обсягів виробництва сільськогосподарської сировини, то фермерські господарства та господарства населення можуть закріпитися на регіональних аграрних ринках завдяки налагодженню виробництва екологічно чистої сільськогосподарської продукції, а це у свою чергу вимагає екологічного реінжинірингу сільськогосподарських угідь, котрі використовувалися протягом багатьох років у господарському обігу без належного дотримання науково обґрунтованих сівозмін та інших природоохоронних та природозберігаючих заходів.

Усунення еколого-деструктивної моделі експлуатації природно-ресурсного потенціалу сільськогосподарського виробництва потребує здійснення комплексу реінжинірингових заходів, що у свою чергу вимагає зміцнення інституту зеленого інвестування, спрямованого на екологізацію усіх фаз агропродуктового ланцюга.

Список використаних джерел:

1. Андрєєва Н., Козловцева В. Організаційно-економічне забезпечення екологічно чистого виробництва в агропромисловій сфері: форми, методи та інструменти. Економіст. 2018. №9. С. 14–19.
2. Мудрак Р. Вплив російсько-української війни на глобальне та внутрішнє продовольче забезпечення. Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. 2022. №3. С. 294–298.

ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНИЙ МЕХАНІЗМ ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Кривов'язюк Ігор Володимирович

ORCID ID: 0000-0002-8801-4700

канд. екон. наук, професор, професор кафедри підприємництва, торгівлі та логістики
Луцький національний технічний університет, Україна

Повоєнне відновлення економіки України нині виступає однією з найбільш актуалізованих проблем досліджень. Вторгнення російських військ спричинило великі втрати людських і фінансово-економічних ресурсів [1], викликавши виникнення численних загроз демографічного, економічного, екологічного та іншого характеру, провокуючи тим самим розвиток кризових явищ і процесів, скорочення інноваційної активності підприємств, зниження інвестиційної привабливості економіки. Розбудова інноваційно-інвестиційного механізму повоєнного відновлення економіки України сприятиме вирішенню перелічених проблем і виступає, водночас, однією з ключових передумов її інтегрування в європейський економічний простір.

Досліджувана проблематика знайшла своє розкриття в численних працях вчених сучасності. Зокрема Біла І.С., Посна В.С., Шевченко О.О. в якості одного з найвагоміших чинників повоєнної відбудови економіки України визначають інноваційний розвиток, спрямований на «відновлення виробничої сфери та інфраструктури країни з використанням сучасних технологій і ресурсів», що сприятиме формуванню сприятливого інвестиційного середовища [2]. На вагомості інноваційних основ відновлення та розвитку країни після збройних конфліктів також наголошується в роботі [3], де основну увагу пропонується спрямувати на забезпечення сталості розвитку економіки, стратегічної безпеки, смарт-спеціалізації та галузевому розвитку із врахуванням європейського досвіду післявоєнного відновлення. Важливого значення при цьому набуватиме вивчення стану економіки з урахуванням інтелектуально-інноваційних детермінант розвитку регіонів [4]. В якості одного з напрямків відновлення роботи промислових підприємств, які найбільше постраждали під час ведення бойових дій на територіях Київської, Харківської, Запорізької та інших областей України, подальшого їх розвитку у повоєнний період «є відновлення інвестиційної діяльності, яка сприятиме активізації інноваційного розвитку та забезпечить покращення фінансового стану, отримання доходів до довоєнного рівня» [5]. При обґрунтуванні напрямів інвестиційної діяльності підприємств необхідно зважувати й на існуючі під час їх реалізації ризики [6], виникнення яких є наслідком кризових явищ [7]. При формуванні інноваційно-інвестиційного механізму повоєнного відновлення економіки країни важливо приймати до уваги його вплив на конкурентоспроможність підприємств [8], особливості фінансування інноваційної діяльності [9], можливості задіяння приватизаційних механізмів [10], а також інші теоретичні та практичні аспекти здійснення інвестиційної діяльності [11] та впровадження інновацій [12].

За даними Global Innovation Index 2023, Україна у 2023 році займала 55 місце серед 132 досліджуваних економік, що порівняно з попереднім роком краще на 2 позиції, але серед числа європейських країн це лише 34 місце серед 39 економік. До числа найбільших проблем все ще відносять низький рівень стабільності підприємств, погіршення продуктивності праці та падіння ВВП, недостатність

формування валового капіталу, низький рівень ринкової капіталізації компаній та залучення кредитів від мікрофінансових установ, слабкий вплив компаній-єдинорогів і глобальних корпоративних інвесторів [13]. Аналіз тенденцій інноваційного розвитку національної економіки також демонструє складну політичну ситуація, відсутність узгодженості нормативно-законодавчої бази, інституційної структури та інноваційної інфраструктури; слабку інноваційну основа для різних галузей економіки; надмірне завантаження внутрішнього ринку закордонними компаніями, фокус на розвиток ІТ-аутсорсингу, що призводить до відтоку грошових потоків в інші країни; відсутність підґрунтя для розвитку інноваційної ІТ-індустрії; втрати трудового та наукового потенціалу через відсутність ефективної системи стимулювання й підтримки наукових інститутів; низьку активність щодо впровадження екологічних інновацій, стратегій та програм [14].

У повоєнний період, як відзначає Яцкевич І., «інноваційна діяльність України має інтегруватися з інвестуванням в інноваційні процеси на основі реалізації інноваційної політики. Ця політика має активізувати інновації та реалізовувати системні інструменти модернізації економіки в умовах кризи» [15]. Забезпечити максимально ефективну реалізацію зазначеного покликаний інноваційно-інвестиційний механізм відновлення економіки країни в повоєнний період.

Розробка такого механізму повинна охоплювати наступні етапи: формування цілей і завдань інноваційно-інвестиційної політики в контексті Плану Відновлення України, розробленого Національною радою з відновлення; діагностика інноваційно-інвестиційної політики з метою виявлення та ідентифікації проблем її реалізації; вироблення інноваційних процедур розробки інвестиційних рішень на основі пріоритетності поставлених цілей та завдань інноваційно-інвестиційної політики; визначення важелів і методів, що забезпечуватимуть регулювання інвестиційно-інноваційної політики; ухвалення інвестиційних рішень, моніторинг їх виконання та коригування із врахуванням пріоритетності розвитку територій та підприємств; реалізація інвестиційно-інноваційної політики.

В контексті сказаного важливо забезпечити розроблення стратегії розвитку інноваційного потенціалу та вибір оптимального варіанта інноваційної політики з урахуванням індивідуальних особливостей підприємств, галузей та умов їх господарювання. Задля виконання цілей та завдань інноваційно-інвестиційної політики також слід: удосконалити правову та організаційну базу для підвищення дієздатності механізмів забезпечення інвестиційного клімату й формування основи збереження та нарощування конкурентоспроможності вітчизняної економіки, створення умов для зацікавлення національних інвесторів вкладати кошти та використовувати прибутки всередині країни, не виводячи їх за кордон [16].

Таким чином, повоєнне відновлення економіки України є складним і багатовекторним процесом, в основу якого слід покласти інноваційно-інвестиційний механізм з метою створення надійної основи для модернізації економіки та пошуку ресурсів для її реалізації.

Список використаних джерел:

1. Швець, Н.В., Шевцова, Г.З. (2022). Формування повоєнної моделі економіки України: питання фінансування та управління. Вісник Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля, 4(274), 53-62.
2. Біла, І.С., Посна, В.С., Шевченко, О.О. (2023). Інноваційний розвиток як чинник повоєнної відбудови економіки України. Наукові записки НаУКМА. Економічні науки, 8(1), 10-16.

3. Омеляненко, В.А. (2022). Інноваційні основи відновлення та розвитку країн після збройних конфліктів. Суми: Інститут стратегій інноваційного розвитку і трансферу знань.
4. Ханін, С. (2023). Стан та повоєнне відновлення економіки України із урахуванням інтелектуально-інноваційних детермінант розвитку регіонів. Проблеми і перспективи економіки та управління, (4 (32)), 226–232.
5. Носирєв, О. (2023). Повоєнна промислова політика відновлення економіки. Mechanism of an Economic Regulation, (2(100)), 41-48.
6. Дашко, І.М., Ємельянов, О.Ю. & Крет, І.З. (2011). Сутність інвестиційного ризику та його врахування при обґрунтуванні напрямів інвестиційної діяльності. Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Проблеми економіки та управління, 698, 28-34.
7. Кривов'язюк, І.В. (2014). Криза та інноваційна діяльність промислових підприємств України. Актуальні проблеми економіки, 9, 218-223.
8. Козик, В.В., Ємельянов, О.Ю. & Петрушка, Т.О. (2014). Інвестиційно-інноваційний механізм забезпечення конкурентоспроможності промислових підприємств. Проблеми економіки, (1), 52-58.
9. Крупка, М.І., & Руцишин, М.О. (2023). Фінансування інноваційної діяльності як чинник розвитку сучасного підприємництва. Фінансові інструменти сталого розвитку економіки: матер. 5-ої міжнар. наук.-практ. конференції (Чернівці, 27 квітня 2023 р.). Чернівці: Чернівець. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича.
10. Павлов, В.І., & Кривов'язюк, І.В. (1998). Приватизація державних підприємств. Луцьк: Надстир'я.
11. Кривов'язюк, І.В. (2018). Інвестиційна діяльність підприємства: сутність, методика аналізу та шляхи підвищення її ефективності. Науковий вісник Херсонського державного університету. Сер.: Економічні науки, 31, 83-90.
12. Kryvovyzuyuk, I., Britchenko, I., Smerichevskiy, S., Kovalska, L., Dorosh, V., Kravchuk, P. (2023). Digital Transformation and Innovation in Business: the Impact of Strategic Alliances and Their Success Factors. Economic Studies (Ikonomicheski Izsledvania), 32 (1), pp. 3-17.
13. Ukraine ranking in the Global innovation index 2023. URL: <https://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/wipo-pub-2000-2023/ua.pdf> (дата звернення: 09.03.2024).
14. Ковальчук, В. (2023). Аналіз тенденцій інноваційного розвитку національної економіки. Економіка та суспільство, (58). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-58-33>.
15. Яцкевич, І. (2022). Інноваційна політика України у післявоєнний період. Економіка та суспільство, (39). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-39-53>.
16. Пуліна, Т., Шитікова, Л., & Змикало, О. (2022). Шляхи активізації процесів інвестування інноваційної діяльності України в умовах російсько-української кризи. Управління змінами та інновації, (4), 14-19.

МЕНЕДЖМЕНТ ЯК СКЛАДОВА УСПІШНОГО ФУНКЦІОНУВАННЯ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ

Камінський Любомир-Роман Юрійович

ORCID ID: 0009-0009-5002-8734

аспірант 2-го курсу

Львівський університет бізнесу і права, Україна

У сучасному світі успішне функціонування суб'єктів господарювання залежить від багатьох складових. Однією з них є менеджмент, оскільки від правильної організації менеджменту суб'єкта господарювання залежить вся його подальша участь на ринку товарів та послуг.

Менеджмент (або управління) – це процес, який включає в себе планування, організацію, мотивацію та контроль з метою досягнення координації людських, фінансових, природних і технологічних ресурсів, необхідних для ефективного виконання завдань та досягнення поставлених цілей [1].

Термін «менеджмент» походить від англійського слова «to manage» (керувати), яке можна вважати спільнокореневим з латинським словом «manus» (рука). Слово «man» з англійської – людина, чоловік. Дієслово «agree» перекладається як практикувати, домовлятися спонукати до руху, управляти, керувати, погоджуватися. За своєю суттю термін «менеджмент» певною мірою можна вважати синонімом до слова «управління», але термін «управляти» має більш широке лексичне значення і сферу вживання.

Для прикладу, Оксфордський словник англійської мови пропонує наступні тлумачення слова «менеджмент»:

- спосіб;
- манера спілкування з людьми;
- влада та мистецтво управління;
- особливе вміння та адміністративні навички;
- орган управління, адміністративна одиниця.

Зазначимо, що крім визначення, запропонованого Оксфордським словником, існують інші підходи до трактування терміну «менеджмент», а саме:

- ✓ менеджмент – це сукупність принципів, методів, засобів і форм управління виробництвом з метою підвищення його ефективності;
- ✓ менеджмент – наука про управління людськими відносинами;
- ✓ менеджмент – це раціональний спосіб управління діловими організаціями;
- ✓ менеджмент – особлива галузь наукових знань і професійної спеціалізації керівників-менеджерів, які формують адміністративний штат;
- ✓ менеджмент – це вміння досягати поставлених цілей, використовуючи працю та інтелект інших людей;
- ✓ менеджмент – функція, вид діяльності, що полягає в умінні керувати людьми в різноманітних організаціях;
- ✓ менеджмент – це управління бізнесом, а бізнес є унікальною, винятковою справою у суспільстві [2].

У найширшому розумінні поняття «управління», тобто менеджмент – це цілеспрямований вплив суб'єкта на об'єкт управління за допомогою певної системи методів і технічних засобів з використанням особливої технології для досягнення поставленої мети [3].

Якщо вважати, що об'єкт господарювання – це предмет, на який спрямована діяльність людини, то предмет – це те, що виступає матеріальним джерелом діяльності. Діяльність – це робота, тобто систематичне застосування людських сил в якійсь галузі. Працювати означає приводити в дію, управляти. Управляти – тобто спрямовувати чиїсь вчинки для реалізації поставлених цілей. Вчинок – дія, здійснена кимось. Дія – вияв певної енергії. Відтак, управління – це діяльність, спрямована на зміну об'єкта з урахуванням його здібностей, сил і енергії для того, щоб він міг функціонувати в навколишньому середовищі.

Володіння основами сучасного менеджменту – важкий і багатоплановий процес. Фахівці в галузі менеджменту повинні вміти виконувати функції планування, організації, координації, мотивації, контролю праці робітників підприємства для досягнення певних цілей. Кваліфіковане керівництво прагне спрямувати в потрібне русло поведінку працівників, намагається створити необхідну виробничу орієнтацію і підтримати мотивацію дій своїх підлеглих, що сприятиме успішній роботі. За будь-яких умов менеджери виконують широке коло робіт, і їхня роль в управлінському процесі характеризується великою різноманітністю функцій [4]. Представимо модель сучасного менеджменту (рис. 1).

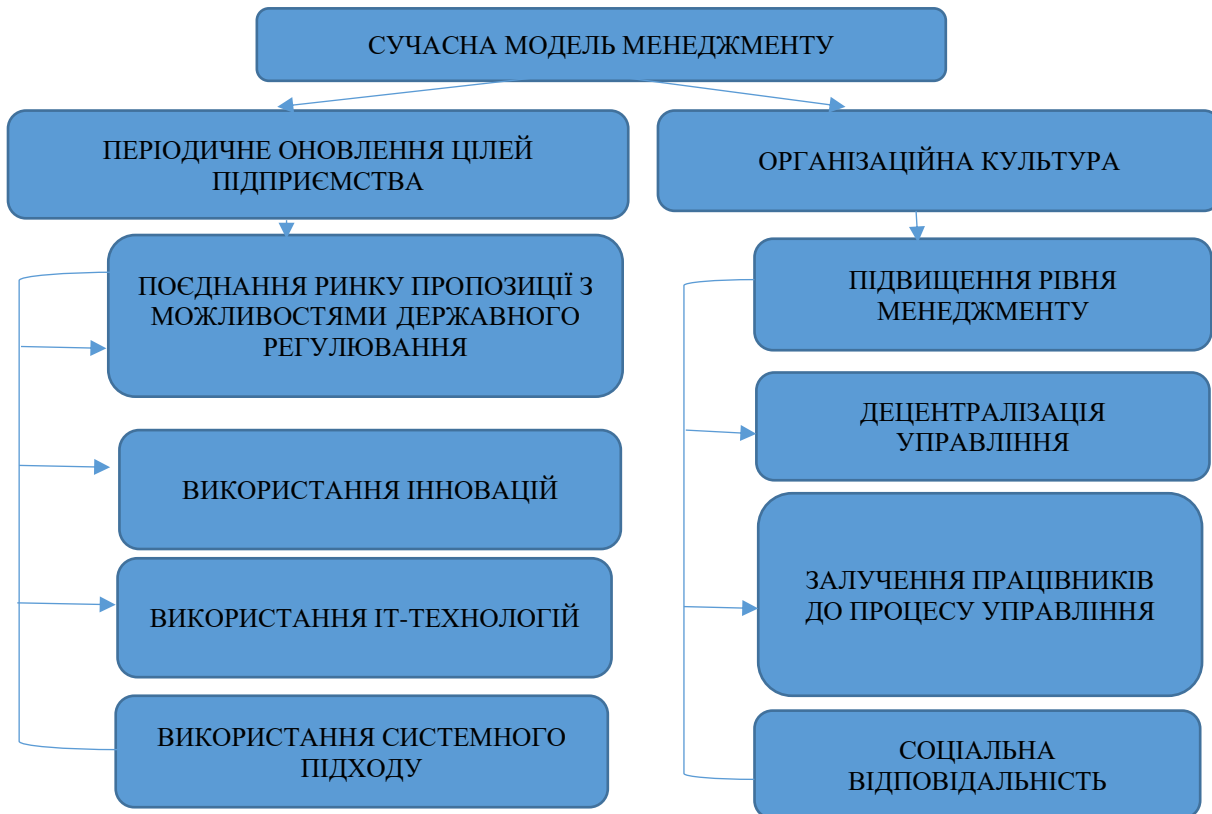

Рис. 1. Модель сучасного менеджменту

Аналізуючи практичний досвід, зазначимо, що ефективність діяльності підприємств, як показує практика, залежить від людського фактора – інтелектуального потенціалу, кваліфікаційного рівня і здібностей керівників та фахівців. Керівництво розробляє стратегію розвитку, де враховується конкурентна ситуація, потреби ринку та можливості зростання, стимулюються інноваційні ідеї та процеси, спрямовані на покращення якості послуг і ефективність виробничих підприємств [3].

Отже, аналізуючи вищенаведене, можемо зазначити, що менеджмент на підприємстві є невід’ємною складовою успіху. Отож, головним чином від правильної організації процесу управління залежать майбутні фінансові показники підприємства та сам результат його діяльності. Доведено досвідом і розуміємо з практики, що за умов ефективно налагодженого та успішного менеджменту суб’єкта господарювання гарантований позитивний його розвиток.

Список використаних джерел:

1. Менеджмент: навч. посіб. / О. Є. Кузьмін, Н. Т. Мала, О. Г. Мельник, О. Р. Саніна. М-во освіти і науки, молоді та спорту України, Нац. ун-т «Львів. політехніка». – Л.: Вид-во Львів. політехніки, 2012. – 240 с.: іл. – Бібліогр.: с. 232-236 (80 назв). – ISBN 978-617-607-242-3.
2. Словник термінів з менеджменту, маркетингу і товарознавства у фармації та біотехнології для студентів Інституту хімії та хімічних технологій базових напрямів 6.051401 «Біотехнологія», 6.120201 «Фармація» / М-во освіти і науки, молоді та спорту України, Нац. ун-т «Львів. політехніка»; [уклад.: Д. Б. Баранович, А. М. Кричковська, Л. Р. Журахівська, Л. І. Лубенець, О. В. Швед, І. І. Губицька, В. П. Новіков]. – Л.: Вид-во Львів. політехніки, 2012. – 128 с. – Бібліогр.: с. 123-127 (51 назва).
3. Менеджмент: організація, система та роль. [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://osvita.ua/vnz/reports/management/15088/>.
4. Роль менеджменту для успішного бізнесу. [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://menedzmentm897.wixsite.com/mysite/tema-11>.

МОДЕЛЮВАННЯ ВПЛИВУ ЕКОЛОГІЧНОЇ ПОЛІТИКИ ПІДПРИЄМСТВА «ТОЙОТА» НА ЙОГО ДІЯЛЬНІСТЬ

Петрик Наталія Андріївна

здобувач вищої освіти економічного факультету
Національний університет «Острозька академія», Україна

На сучасному етапі розвитку промислового виробництва та господарської діяльності зростаючий вплив на екологічну ситуацію в світі та тенденції її зміни надає діяльність великих наукомістких та високотехнологічних компаній. Хоча в більшості компаній почали впровадження екологічного менеджменту, проте екологічна ситуація, що склалася, підтверджує недостатню ефективність механізмів екологічного контролю та управління на промислових підприємствах. В зв'язку з цим актуальною постає необхідність впровадження нових напрямків та методів вирішення проблем екології, пов'язаних з розвитком промислового виробництва.

Екологічний менеджмент представляє собою більш удосконалену систему управління, метою якої є створення екологічно безпечного виробництва при оптимальному співвідношенні екологічних та економічних показників на протязі всього життєвого циклу виготовлення продукції.

Сучасна концепція екологічного менеджменту на промисловому підприємстві, як показує практика зарубіжних країн, - це концепція управління матеріальними ресурсами (включаючи відходи виробництва) і якістю продукції. На її основі очікується зниження споживання природних ресурсів і впливу на навколишнє середовище.

Для дослідження більш тісної взаємодії між екологічною політикою та ефективністю діяльності міжнародної компанії на прикладі компанії «Тойота» проведемо економетричне моделювання взаємозв'язку між показниками діяльності компанії та обсягом витрат на екологічну політику «Тойота».

На сьогоднішній день Toyota - один з найбільших світових виробників автомобілів. Факт того, що компанія дотримується якості, підтримує своїх співробітників і аналізує свій робочий процес, виводячи концерн на провідний рівень. Вміння знаходити вигоду для всіх учасників підносить Toyota в очах конкурентів, спонукаючи їх до співпраці. Чітко спланована структура, яка веде компанію до успіху, обумовлена багаторівневим безперервним аналізом і навичками індивідуального підходу до кожного з працівників. Вміле керівництво, високоякісне виробництво, високі соціальні показники відрізняють Toyota і виводять її на лідируючий рівень. Безумовно, все це заслуга стратегії і встановленим в компанії ключовим факторам успіху.

Також, слід згадати про «бережливу виробничу систему», яка допомогла компанії в 50-их роках зробити революцію. Хоча на сьогоднішній момент ці технології не використовуються, принципи бережливого виробництва закріплені в компанії з довгостроковою перспективою: підходи, що розглядають мінімізацію витрат і ліквідацію втрат. Основою всього цього є корпоративна культура, сконцентрована на вирішенні проблем і завдань, та застосування інструментів, властивих саме Toyota: безперервне вдосконалення, організація робочого місця, захист від помилок, безперервне поповнення запасів.

Для розрахунку залежності між екологічною політикою та показниками діяльності необхідно сформулювати відповідну статистичну базу за окресленими показниками. Потрібні дані наведені у табл. 1.

Таблиця 1

Вихідні дані для економетричного моделювання залежності між екологічними витратами та показниками діяльності компанії «Тойота»

№ п.п.	Назва показника	2018 рік	2019 рік	2020 рік	2021 рік	2022 рік
1	Обсяг витрат на екологічну політику, млн. ієн	910,5	1004,5	1055,6	1037,5	1064,2
2	Обсяг продажів, тис. шт.	25691,9	27234,5	28403,1	27597,1	29379,5
3	Чистий прибуток, млн. ієн	1823,1	2173,3	2312,6	1831,1	2493,9
4	Рентабельність капіталу, %	5,2	4,4	7,1	8	8,1

авторська розробка

В результаті дослідження взаємозв'язку між обсягом витрат на екологію та обсягом продажів компанії «Тойота» з допомогою «Пакет аналізу» було отримано наступні дані (табл. 2).

Таблиця 2

Результати регресійного аналізу залежності між обсягом витрат на екологію та обсягом продажів компанії «Тойота»

ВИВЕДЕННЯ ПІДСУМКІВ									
<i>Регресійна статистика</i>									
Множинний R	0,941392039								
R-квадрат	0,886218972								
Нормований R-квадрат	0,848291962								
Стандартна похибка	24,32743576								
Спостереження	5								
Дисперсійний аналіз									
		<i>df</i>	<i>SS</i>	<i>MS</i>	<i>F</i>	<i>іачимість F</i>			
Регресія		1	13828,81961	13828,82	23,36643	0,016882			
Залишок		3	1775,472392	591,8241					
Всього		4	15604,292						
		<i>Коефіцієнти стандартна похибка статистичні значення Нижні 95% Верхні 95% Нижні 95% Верхні 95%</i>							
Y-перетин		-168,0193442	244,864844	-0,68617	0,54188	-947,289	611,2499	-947,289	611,2499
Змінна X 1		0,042748633	0,008843537	4,833884	0,016882	0,014605	0,070893	0,014605	0,070893

авторська розробка

Таким чином, взаємодію між розглянутими показниками можна записати у вигляді наступного рівняння:

$$y = -168 + 0,0428x_1$$

Візуалізуємо отримані результати. Результат представлений на рис. 1.

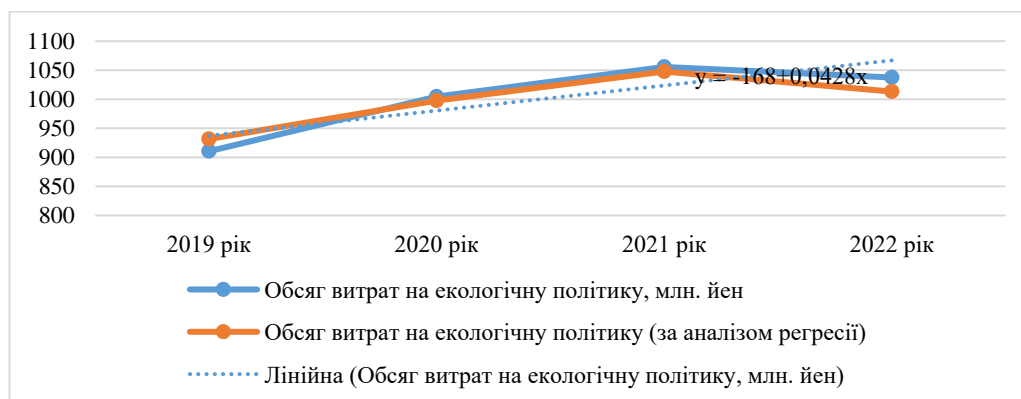

Рис. 1. Візуалізація взаємодії між обсягом витрат на екологію та обсягом продажів компанії «Тойота»

Оскільки множинний квадрат R складає 0,89, то можна стверджувати про досить відчутний зв'язок між розглянутими факторами.

Надалі проведемо регресійний аналіз між обсягом витрат на екологію та чистим прибутком компанії «Тойота» (табл. 3).

Таблиця 3

Результати регресійного аналізу залежності між обсягом витрат на екологію та чистим прибутком компанії «Тойота»

ВИВЕДЕННЯ ПІДСУМКІВ									
<i>Регресійна статистика</i>									
Множинний R	0,678195								
R-квадрат	0,459948								
Рмований R-квадрат	0,279931								
Стандартна похибка	53,0004								
Спостереження	5								
<i>Дисперсійний аналіз</i>									
	<i>df</i>	<i>SS</i>	<i>MS</i>	<i>F</i>	<i>Імовірність F</i>				
Регресія	1	7177,164	7177,164	2,555021	0,208238				
Залишок	3	8427,128	2809,043						
Всього	4	15604,29							
<i>Коефіцієнт</i>									
<i>Стандартна похибка</i>									
<i>Значення t</i>									
<i>Імовірність</i>									
<i>Верхні 95%</i>									
<i>Нижні 95%</i>									
Y-перетин	710,3881	191,701	3,70571	0,034143	100,3101	1320,466	100,3101	1320,466	
Змінна X 1	0,142972	0,089444	1,598443	0,208238	-0,14168	0,427623	-0,14168	0,427623	

Таким чином, взаємодію між розглянутими показниками можна записати у вигляді наступного рівняння:

$$y = 710,39 + 0,143x$$

На графіку 2 представлено візуалізацію даного аналізу.

Оскільки R2 дорівнює 0,46, то можна констатувати незначний зв'язок між розглянутими факторами.

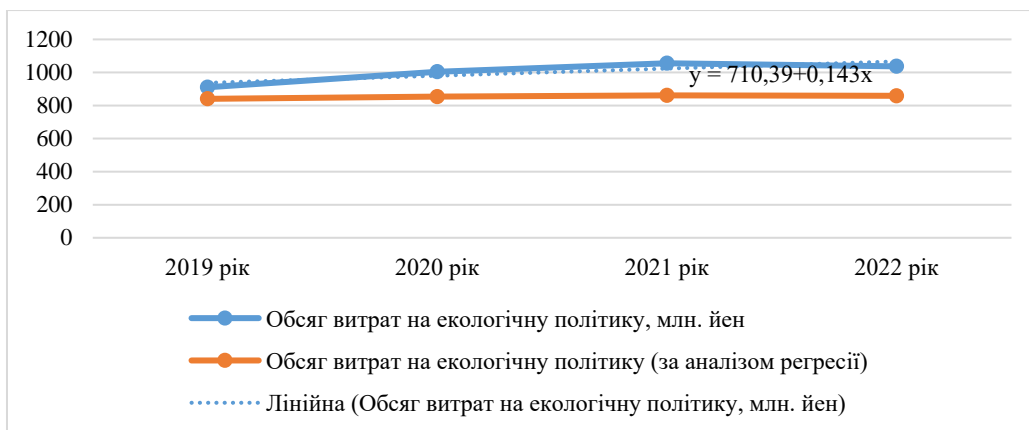

Рис. 2. Візуалізація взаємодії між обсягом витрат на екологію та чистим прибутком компанії «Тойота»

Надалі проаналізуємо залежність між обсягом витрат на екологію та рентабельністю капіталу компанії «Тойота». Результати представлені в таблиці 4.

Таблиця 4

Результати регресійного аналізу залежності між обсягом витрат на екологію та рентабельністю капіталу компанії «Тойота»

ВИВЕДЕННЯ ПІДСУМКІВ								
<i>Регресійна статистика</i>								
Множинний R	0,703762							
R-квадрат	0,495282							
Сформований R-квадрат	0,327042							
Стандартна похибка	51,23727							
Спостереження	5							
<i>Дисперсійний аналіз</i>								
	<i>df</i>	<i>SS</i>	<i>MS</i>	<i>F</i>	<i>значимість F</i>			
Регресія	1	7728,519	7728,519	2,943908	0,184708			
Залишок	3	7875,773	2625,258					
Всього	4	15604,29						
<i>Коефіцієнт</i>								
<i>Стандартна похибка</i>	<i>Статистичне значення</i>	<i>Нижні 95%</i>	<i>Верхні 95%</i>	<i>Нижні 95%</i>	<i>Верхні 95%</i>	<i>Нижні 95%</i>	<i>Верхні 95%</i>	<i>Верхні 95%</i>
Y-перетин	842,5358	102,7883	8,196809	0,0038	515,4176	1169,654	515,4176	1169,654
Переменная X 1	26,20796	15,27464	1,715782	0,184708	-22,4028	74,8187	-22,4028	74,8187

авторська розробка

Таким чином, взаємодію між розглянутими показниками можна записати у вигляді наступного рівняння:

$$y = 842,54 + 26,21x$$

На графіку 3 представлено візуалізацію даного аналізу.

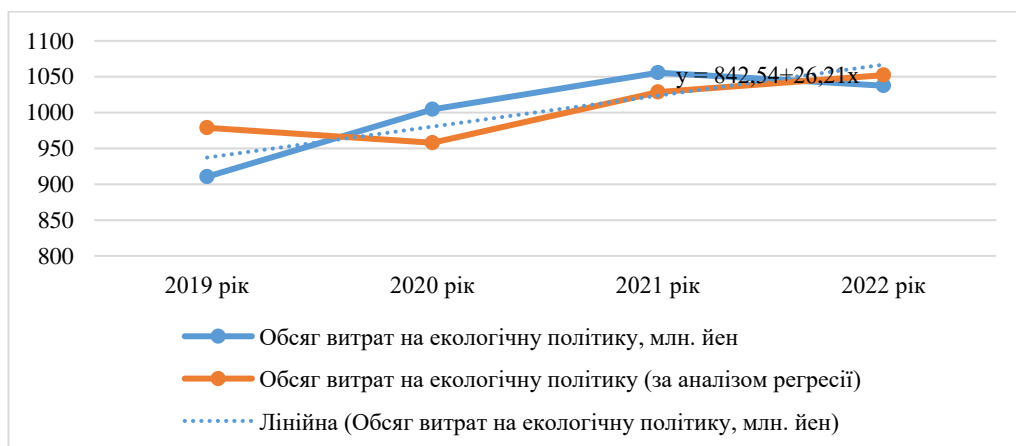

Рис. 3. Візуалізація взаємодії між сформованими обсягами витрат на екологію та рентабельністю капіталу компанії «Тойота»

Оскільки R^2 дорівнює 0,5, то можна констатувати незначний зв'язок між розглянутими факторами.

Таким чином, проведений регресійний аналіз впливу витрат на екологічну

політику на результати діяльності компанії «Тойота» показав, що вплив між обсягом екологічних витрат та обсягами продажів є досить відчутним, проте обсяг чистого прибутку відчутно не впливає на рівень екологічних витрат. Рівень рентабельності капіталу не чинить впливу на екологічну політику компанії «Тойота».

Система екологічної політики на підприємстві ПП «Toyota-Україна»

Проблема екології у цих великих індустріальних містах з промислово розвинутою інфраструктурою, в даний час надзвичайно актуальна. Діяльність автосервісів, звичайно, не вносить вирішальний внесок в екологічну обстановку, але відходи від експлуатації при відсутності належних заходів щодо їх утилізації можуть завдати шкоди екології міста. Необхідний цілий комплекс заходів по утилізації і переробці відходів з використанням сучасних технологій та обладнання, які відпрацювали свій термін, щоб деталі машин та спецрідини не тільки не представляли собою небезпеку для навколишнього середовища, але могли бути використані в нових автомобілях, будуючи «нове життя». Даним напрямком надають особливе значення у компанії «Тойота», екологічна політика якої спрямована на створення автомобілів з можливістю стовідсоткової утилізації, а так само мінімізацію шкідливих викидів.

«Тойота» розробила, підтримує і розвиває консолідовану систему екологічного менеджменту (СЕМ), яка дозволяє визначити ступінь впливу компанії на навколишнє середовище та ефективно управляти цими впливами. Її основна мета - мінімізація екологічних наслідків від діяльності компанії [4].

Наприклад, добровільною ініціативою компанії «Тойота» було зниження вдвічі кількості використовуваного в нових моделях свинцю (крім свинцю в акумуляторах) в 2018 році порівняно з 2000 роком; на даний момент ця мета зводиться до повного припинення його використання.

Розроблена «Тойотою» власна система екологічного менеджменту успішно пройшла процедуру сертифікації на відповідність вимогам стандарту ISO 14 001 і отримало сертифікат відповідності в травні 2006 року. У 2008 році сертифікат було успішно продовжено.

З 2015 року компанія сертифікована за стандартом ISO 14001:2015, який дозволяє впроваджувати в життя всі принципи еко-менеджменту. В 2019 році було проведено еко-акцію «Всесвітній день прибирання», до якої залучилися й працівники «Тойота» в Києві. Також компанією з 2007 року щорічно проводиться акція «Купив машину? Посади дерево!», яка спрямована на озеленення великих міст України. Щорічно висаджуються більше 500 дерев, кущів та квітів, до акції активно залучаються діти, з якими також проводяться лекції з питань охорони навколишнього середовища.

У своїй діяльності «Тойота» керується наступними принципами.

1. Відповідати вимогам українського законодавства про охорону навколишнього середовища; постійно відстежувати і аналізувати природоохоронні вимоги і своєчасно реагувати на їх зміну; виконувати інші прийняті на себе зобов'язання.

2. Відповідати вимогам стандартів Тойота в області охорони оточуючого середовища, діяти в дусі принципів, декларованих екологічною політикою компанії, а також глобальної екологічної хартією Тойота (Toyota Earth Charter), загальною для всіх організацій, що входять в групу компаній Тойота.

3. Підвищувати обізнаність персоналу компанії в області охорони навколишнього середовища і забезпечувати належний рівень розуміння важливості екологічних аспектів; проводити тренінги для працівників компанії, присвячені

екології та захисту навколишнього середовища.

4. Регулярно здійснювати аналіз впливу діяльності компанії на навколишнє середовище; враховувати результати такого аналізу при прийнятті ділових рішень з метою зменшення негативних впливів на навколишнє середовище.

5. При виборі партнерів і контрагентів враховувати їх відповідність вимогам «Тойота» в області охорони навколишнього середовища [5].

Консолідована система екологічного менеджменту встановлює ряд вимог до компаній, що входять в групу компанії «Тойота». Серед них - прийняття «Хартії Землі компанії Тойота», утвердження екологічної політики компанії «Тойота», розробка плану заходів щодо охорони навколишнього середовища.

Компанія ПП «Тойота-Україна» є офіційним дилером компанії «Тойота» у м. Києві. Всі дилерські Центри компанії «Тойота» працюють відповідно до високих вимог, які представляє своїм дилерам виробник.

Зв'язок місії, цілей і стратегії бізнесу Компанії з захистом навколишнього середовища закріплена в основному документі - «Екологічної Політики» ПП «Тойота-Україна».

У червні 2006 року компанія ПП «Тойота-Україна» успішно була сертифікована на відповідність вимогам стандарту ISO 14001-2004. аудит проводився фахівцями Lloyds Register Quality Assurance (LRQA). У березні 2009 року в ПП «Тойота-Україна» пройшов перевірки аудит системи менеджменту, після чого сертифікат відповідності був перевипущений. З 2015 року компанія сертифікована за стандартом ISO 14001:2015, та щорічно проходить перевірку відповідності системі еко-менеджменту, яку проводить спеціальний аудитор головного офісу компанії. Впровадження вимог стандарту, подальший їх розвиток і підтримку дозволяє компанії ПП «Тойота-Україна» істотно знижувати екологічні ризики в результаті діяльності компанії.

Компанія ПП «Тойота-Україна» постійно веде і аналізує статистичні дані по структурі та обсягу збору відходів, співпрацює з підприємствами, що займаються утилізацією відходів та переробкою вторинної сировини, що мають ліцензію на виконання даних видів робіт.

Викладені вище основи системи екологічного менеджменту визначають екологічну безпеку і ефективність використання природних ресурсів як безумовний пріоритет діяльності компанії «Тойота». У свою чергу ПП «Тойота-Україна», що є офіційним дилером «Тойота», відповідає високим вимогам компанії «Тойота» і міжнародного стандарту, реалізуючи принципи мінімізації екологічних наслідків від діяльності компанії.

Список використаних джерел:

1. Методологія та організація наукових досліджень: навч. посібник. О.І. Гуторов; Харк. нац. аграр. ун-т ім. В.В. Докучаєва. Х.: ХНАУ, 2017. 272 с.
2. Методика та організація наукових досліджень: Навч. посіб. С. Е. Важинський, Т. І. Щербак. Суми: СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2016. 260 с.
3. Бірта Г. О. Методологія і організація наукових досліджень.: навч. посіб. К.: «Центр учбової літератури», 2014. 142 с.
4. Офіційний сайт «Тойота» в Україні. URL: www.toyota.ua.
5. Філософія Toyota. 14 принципів роботи злагодженої команди. Джефрі Лайкер. К.: «Наш Формат», 2017.

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ТОРГІВЛІ БІТКОЇНОМ В УКРАЇНІ

Дюжин Богдан Миколайович

здобувач вищої освіти економічного факультету
Національний університет «Острозька академія», Україна

Науковий керівник: Кривицька Ольга Романівна

професор, доктор економічних наук
Національний університет «Острозька академія», Україна

В останні роки біткоїн, як криптовалюта, різко змінив своє становище, перетворившись на неодмінну частину глобальної економіки. Його вплив на різні сфери життя став яскраво відчутним, перевершуючи очікування та викликаючи суттєвий інтерес на різних рівнях, як в Україні, так і в усьому світі. Цей трансформаційний процес у світі фінансів і технологій не міг залишити поза увагою Україну, де відчутний вплив біткоїна став осередком уваги для бізнесу, інвесторів та офіційних структур [5].

З урахуванням нинішньої економічної ситуації, коли цифрові технології та фінансова інновація не лише займають центральне місце в процесі глобального розвитку, але й визначають його темп та напрямок, питання торгівлі біткоїном в Україні стає вкрай актуальним. Це не просто експеримент або модний тренд, а потужний інструмент, який може суттєво перетворити економічний ландшафт країни [5].

Це явище має подвійну природу, оскільки біткоїн може виступати не лише як каталізатор для поліпшення платіжної системи, що сприяє збільшенню швидкості та безпеки фінансових транзакцій, але й як засіб для привертання іноземних інвестицій у високотехнологічні галузі. З іншого боку, цей перехід супроводжується рядом викликів, таких як технічні аспекти впровадження, нестабільність регулювання та непередбачувані зміни на криптовалютному ринку.

Україна, у такому контексті, стає платформою, де взаємодія можливостей та викликів виступає каталізатором для виникнення новаторських рішень. Інноваційний характер біткоїна може визначити ключовий шлях до формування сучасної та конкурентоспроможної економіки, яка здатна ефективно адаптуватися до стрімкого темпу змін у світі фінансів та технологій. Такий процес включає в себе вирішення важливих завдань, таких як технічна ефективність впровадження, стабільність регулювання та передбаченість криптовалютного ринку [6].

Перший і, можливо, найбільш важливий виклик пов'язаний з технічними аспектами впровадження, що передбачає створення ефективної інфраструктури для здійснення безпечних та швидких транзакцій. Це вимагає високої технічної експертизи та інновацій, щоб забезпечити якість та надійність обслуговування. аспектами впровадження біткоїна у торгівлю. Створення ефективної інфраструктури для здійснення безпечних та швидких транзакцій вимагає не лише розробки високопродуктивних технологій, але й впровадження стандартів безпеки та захисту інформації. Розвиток навичок у сфері криптовалют стає невід'ємною частиною цього завдання, оскільки користувачам, бізнесам та інвесторам необхідно бути повністю обізнаними з технічними аспектами використання біткоїна та його обслуговування [4].

Другий аспект стосується правових питань, які оточують торгівлю біткоїном в Україні. Наразі законодавчий ландшафт щодо криптовалют не досяг певного рівня розвитку, що призводить до невизначеності і створює нестабільне середовище для бізнесу та інвесторів. З метою забезпечення прозорих та стійких умов для розвитку ринку, необхідно розробити та прийняти ефективні правила та нормативи, які визначатимуть правовий статус криптовалют та засобів їх обігу [4].

Третій аспект — це економічні виклики, які пов'язані з торгівлею біткоїном. Незважаючи на потенційні економічні вигоди, існують ризики, пов'язані з волатильністю ринку та можливістю фінансових маніпуляцій. Бізнеси та інвестори повинні бути готові до управління цими ризиками, розробляючи стратегії ризик-менеджменту та вдосконалюючи аналітичні підходи до прогнозування рухів на ринку [4].

Загальний успіх у вирішенні цих технічних, правових та економічних викликів визначатиме можливість України впроваджувати та розвивати торгівлю біткоїном, створюючи сприятливі умови для росту цього нового економічного сегменту. Торгівля біткоїном в Україні не лише є можливістю, але й має потенціал стати важливим каталізатором для стимулювання економічного розвитку та привертання іноземних інвестицій. Цей потенціал базується на здатності криптовалют до інновацій, які можуть перетворити економічний ландшафт України [3].

Важливою складовою успіху в цьому напрямку є активний розвиток інфраструктури. Створення безпечного та ефективного середовища для обміну біткоїнами, включаючи криптовалютні біржі та платіжні системи, є ключовим етапом у впровадженні криптовалют у повсякденну економічну діяльність. Необхідно активно вкладати ресурси у розвиток технічної бази, забезпечуючи надійність та швидкість операцій [4].

Також важливим аспектом є вдосконалення законодавства. Уряд повинен прийняти чіткі та сучасні регуляторні рамки, що визначатимуть правовий статус біткоїна та інших криптовалют в Україні. Законодавча підтримка має бути гнучкою та відповідати швидкому розвитку цього сектору, забезпечуючи захист інвесторів та бізнесу від правових неоднозначностей [3].

Україна, яка має можливість взяти лідерську позицію у світі за розвитком торгівлі біткоїном та інших криптовалют, повинна створити сприятливе середовище для розвитку цього нового економічного напрямку. Це вимагає високого рівня співробітництва між урядом, бізнесом та іншими стейкхолдерами. Заохочувати ініціативи та залучати експертів для розробки ефективних стратегій та рішень допоможе забезпечити сталий успіх та конкурентоспроможність України на глобальному ринку криптовалют [1].

Узагальнюючи, останні роки відзначилися різким зростанням впливу біткоїна на глобальну економіку, включаючи Україну. Його використання у різних сферах життя та бізнесу привернуло серйозний інтерес інвесторів, урядових структур та підприємців.

Зростаючий попит на торгівлю біткоїном в Україні створює неабиякі можливості для стимулювання економічного розвитку та привертання іноземних інвестицій. Проте, цей перехід супроводжується технічними, правовими та економічними викликами. Є необхідність у вдосконаленні інфраструктури, вирішенні правових питань та управлінні економічними ризиками.

Україна має потенціал взяти лідерську позицію у розвитку торгівлі біткоїном, але це вимагає активної співпраці між урядом, бізнесом та експертами. Забезпечення стабільного середовища для цього нового економічного сегменту включає в себе

розробку та впровадження ефективних технологічних рішень, сучасних правових стандартів та стратегій ризик-менеджменту. Вдалий розвиток торгівлі біткоїном може стати ключем до створення інноваційної та конкурентоспроможної економіки, готової відповідати викликам у сучасному світі фінансів та технологій.

Список використаних джерел:

1. Греськів О. Перспективи розвитку криптовалюти на українському ринку [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dspace.tnpu.edu.ua/bitstream/123456789/11089/1/2Gres%27k%C3%ADv.pdf>.
2. Єпіфанова Н.В. Криптовалюта: товар, засіб платежу, об'єкт інтелектуальної власності / Н.В. Єпіфанова [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://yur-gazeta.com/publications/practice/bankivske-ta-finansovepravo/kriptovalyuta-tovar-zasib-platezhu-mozhливо-obekt-intelektualnoyi-vlasnosti.html>.
3. Лебідь Г.В. Зарубіжний досвід та перспективи розвитку біткоїну в Україні // Інноваційні банківські технології та сучасні форми грошей : матеріали наук.- практ. конф. студ. аспір. і молод. учених. Київ, 05 квітня 2018 р. / [С.М. Аржевітін, І.Б. Охрименко, Н.В. Циганова]. – К.: КНЕУ, 2018. – 98 с. – Режим доступу: <https://stlnau.in.ua/samoosvita/item/2018/kneu180405.pdf#page=188>.
4. Рассадникова С. Еволюція грошових систем та перспективи розвитку біткоїна [Електронний ресурс] / С.І. Рассадникова // Трансформаційні процеси в сучасній економіці України. Управління інноваційним розвитком. – Режим доступу: <https://elartu.tntu.edu.ua/bitstream/lib/25725/1/%D0%9A%D0%BE%D0%BD%D1%84%D0%B5%D1%80%D0%B5%D0%BD%D1%86%D0%B8%D1%8F%20%D0%9A%D0%84%D0%A1%D0%A3%D0%98%D0%A0%202018.pdf#page=22>.
5. Рафальська А., Букіна В. Перспективи розвитку криптовалют в Україні. [Електронний ресурс] / Рафальська А., М. Букіна В. О. // Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство». – Режим доступу: <https://app-journal.in.ua/wp-content/uploads/2022/12/58.pdf>.
6. Тронь С. Легалізація криптовалюти: як Україні не прогавити свій шанс [Електронний ресурс] / Сергій Тронь // Економічна правда. – Режим доступу: <https://www.epravda.com.ua/columns/2021/09/23/678113/>.

ПОВНОМАСШТАБНЕ ВІЙСЬКОВЕ ВТОРГНЕННЯ РОСІЇ В УКРАЇНУ ЯК ЗАГРОЗА МІЖНАРОДНІЙ ПРОДОВОЛЬЧІЙ БЕЗПЕЦІ ТА ВОЄННО-ЕКОНОМІЧНІЙ СТІЙКОСТІ УКРАЇНИ

Юрків Н.Я.

Д-р. екон. наук, професор, радник директора
Національний інститут стратегічних досліджень, м. Київ, Україна

Шемаєв В.М.

Д-р. військ. наук, професор, головний консультант центру безпекових досліджень
Національний інститут стратегічних досліджень, м. Київ, Україна

Україна була і залишається найбільшим світовим експортером соняшникової олії, а українські зернові становлять значну частку на світових ринках. Але повномасштабне військове вторгнення РФ в Україну спричинило глобальний негативний вплив на всю планету, особливо в контексті забезпечення продовольчої безпеки. Війна поставила близько 70 мільйонів людей по всьому світу на межу голодної смерті, що в 2,5 рази більше, ніж у 2019 році, 345 мільйонів осіб перебувають у небезпеці через гостру нестачу продовольства, а понад 828 мільйонів людей щодня лягають спати голодними [1].

За даними ООН, вісімдесят дві країни потребують продовольчої допомоги. У світі щорічно зростає потреба в сільськогосподарській продукції на 2-3%, а дефіцит зерна у 2024р. на ринках Африки та Азії може сягнути 10-15% [2].

Наявні проблеми з постачанням продукції сільського господарства вже здійснюють негативний економічний та фінансовий вплив на світову економіку. Особливо це стосується країн Близького Сходу та Північної Африки, які постійно імпортують більше 50% своїх потреб зерна. Зокрема, Єгипет залежить від України на 85% поставок зерна пшениці і 73% соняшникової олії, а Ліван імпортує до 80% потреб у пшениці. Аналогічно залежить від України і Європейський союз, особливо в плані постачання олії із соняшника (88%) та олії ріпака (41%) Також Україна є основним експортером зерна кукурудзи, яка є важливим компонентом для виробництва концентрованих кормів [3].

У 2021 році Україна увійшла до складу Комітету з Всесвітньої продовольчої безпеки ООН, який підпорядковується Генеральній Асамблеї ООН через економічну і соціальну Раду ООН (ЕКОСОС) і конференції Продовольчої та сільськогосподарської організації ООН (ФАО), що дало додаткові можливості впливати на глобальну продовольчу політику та зміцнити свою роль як гаранта світової продовольчої безпеки [4]. За 2021 рік внесок України у світовий продовольчий ринок еквівалентний харчуванню близько 400 млн. осіб, не беручи до уваги власного споживання [5].

За даними Продовольчої та аграрної програми ООН (FAO), до війни український аграрний сектор давав до 20% ВВП та понад 40% експортних доходів, який у 2021 році приніс країні понад 12 млрд доларів лише від експорту зернових [6].

За результатами першого воєнного 2022 року виробництво зернових культур в Україні скоротилося на 37% в порівнянні з показниками 2021 року і становило близько 53,9 млн т. Також відбулося скорочення і виробництво олійних культур на 24% до 17,5 млн т. Однак обсяг експорту за цей період скоротився повільніше [3].

За даними Міністерства аграрної політики та продовольства

за маркетинговий рік (з липня 2021 року по 29 червня 2022 року) Україна експортувала 48,355 млн т зернових та зернобобових у тому числі: 18,72 млн т пшениці, 5,747 млн т ячменю, 161,5 тис. т жита та 23,409 млн т кукурудзи;

у 2022/2023 маркетинговому році (з 1 липня 2022 року по 30 червня 2023 року) Україна збільшила експорт зернових і зернобобових культур до 48,99 мільйона тонн, що показує приріст обсягів експорту на 635 тис.тон (1,3%)

Крім цього, від початку 2022/2023 МР Україна експортувала 153,6 тис. т борошна (у 2021/2022 МР - 70,7 тис. т) [7].

За інформацією Мінагрополітики із посиланням на дані Державної митної служби обсяг експорту зернових та зернобобових культур з України станом на 15 листопада за 2023/2024 маркетинговий рік становив 10,97 млн т, що майже на 30% менше, ніж у минулому сезоні, коли цей показник становив 15,56 млн т, [8]. В т.ч. експорт пшениці зменшився на 5,2 млн т, що на 12,5% менше торішніх обсягів; постачання ячменю на зовнішні ринки становило 749,0 тис.т, це на 41,4% менше, ніж торік; кукурудзи експортовано 4,9 млн т, що на 41% менше минулого сезону. Очевидно, що війна на території України створює значні загрози для глобальної продовольчої безпеки. Для подолання даної загрози, 26 листопада 2022 року в Києві, під час першого інавгураційного Міжнародного саміту з продовольчої безпеки, Президентом України започаткована гуманітарна продовольча програма «Grain from Ukraine». Ця програма за результатами саміту акумулювала підтримку у розмірі майже 220 млн дол. США. В перспективі планується збільшити внески окремих країн, а також залучити нові країни та підприємства. До програми «Grain from Ukraine» долучилися понад 30 країн та міжнародних організацій. Метою цієї програми є закупівля сільськогосподарської продукції безпосередньо в українських виробників і передача їх країнам, що перебувають на межі голоду [2]. Крім того, продовольча безпека є одним з десяти елементів Української Формули миру, представленої Президентом України В. Зеленським на саміті G20 [9]. Завдяки зусиллям Генерального секретаря ООН, Президента Турецької Республіки, України була створена Чорноморська зернова ініціатива для експорту зерна з України. Водночас Росія постійно використовує зерновий коридор як політичний важіль і кілька разів погрожувала вийти з нього. Розв'язана Росією війна суттєво вплинула також на погіршення продовольчої безпеки в Україні, яке спричинене, зокрема знищеними логістичними ланцюгами та інфраструктурою, зруйнованими господарствами та виробництвами, зменшенням кількості виробленого продовольства на працюючих підприємствах. Це прямо або опосередковано впливає на забезпечення воєнно-економічної стійкості держави в умовах війни, оскільки експорт аграрної продукції є значним джерелом експортних надходжень, а скорочення надходження податків до бюджету від агропромислового сектору є викликом для забезпечення оборонних видатків.

Отже, в умовах повномасштабної війни вітчизняний аграрний сектор є одним з основних у національній економіці й забезпечує її стійкість. Незважаючи на значні втрати, вчинені агресором, сектор володіє достатнім потенціалом для забезпечення продовольчої безпеки країни та постачання продукції на зовнішні ринки.

Враховуючи сучасні глобальні виклики, щодо загроз продовольчій безпеці світу, пропонуємо перелік невідкладних заходів з боку Уряду України для ефективного розвитку сільського господарства та експорту продовольства:

- виконання Україною всіх завдань, визначених гуманітарною продовольчою програмою «Grain from Ukraine»;

- удосконалення нормативно – правового забезпечення розвитку більш інклюзивного та конкурентоспроможного аграрного сектору, який буде орієнтований на сталий розвиток малих і середніх фермерських господарств та малих і середніх підприємств із використанням нових інноваційних технологій;

- забезпечення державної підтримки малих і середніх фермерських господарств та малих і середніх підприємств, в напрямі використання новітніх технологій;

- забезпечення доступу малих та середніх фермерських господарств до всіх видів фінансування (банківські кредити, грантові програми, лізинг та ін.) для впровадження нових інноваційних технологій.

В умовах повоєнного відновлення варто забезпечити диверсифікацію розвитку аграрного виробництва на основі збільшення капіталізації та інвестиційної привабливості агропідприємств, формування ринкових інститутів, що передбачатиме підвищення ефективності використовуваних у сільському господарстві ресурсів, зміцнення продовольчої безпеки держави, розвиток багатокладності, нарощування експорту товарів з більшою доданою вартістю, забезпечення комфортних умов проживання на селі.

Список використаних джерел:

1. Війна РФ з Україною призвела до найгіршої глобальної продовольчої кризи з 2008 – МВФ (fakty.com.ua).
2. Загроза продовольчій безпеці світу | Міністерство закордонних справ України (mfa.gov.ua).
3. Зубар І.В., Онищук Ю.В. Стратегія продовольчої безпеки Публічне управління та митне адміністрування, № 2 (37), 2023 С.78-82.
4. Україна увійшла до Комітету продовольчої безпеки ООН/ URL: <https://agropolit.com/news/19610-ukrayina-uviyshla-do-komitetu-prodovol...>
5. Україна годує 400 млн людей у світі. URL: <https://agronews.ua/news/ukrayina-goduye-400-mln-lyudej-u-sviti/>.
6. Зернову угоду продовжили: що вже дає Україні і світу аграрний експорт - BBC News Україна.
7. Україна за воєнний рік збільшила експорт зерна: хто купував найбільше | Економічна правда (pravda.com.ua).
8. Експорт зернових з України за рік упав майже на 30%, до 11 млн т — Forbes.ua.
9. Формула миру: Зеленський назвав 10 умов припинення війни в Україні (ukrinform.ua).

СУТЬ І ЗНАЧЕННЯ ЕКОЛОГІЧНОГО ТУРИЗМУ ТА ОСОБЛИВОСТІ ЙОГО ОРГАНІЗАЦІЇ

Крижанівський Тарас Ярославович

аспірант

Львівський університет бізнесу та права, Україна

У сучасному світі туризм є одним із пріоритетних напрямків розвитку економіки. Адже відомо, що саме туристичні локації різних рівнів користуються попитом як серед внутрішніх, так і зовнішніх споживачів та інвесторів. Залежно від мети подорожі туризм поділяють на такі види: спортивний, пізнавальний (екскурсійний), діловий, любительський (мисливський, рибальський), релігійний, рекреаційний, реабілітаційний, навчальний, краєзнавчий, пригодницький, експедиційний, комерційний, культурно-освітній, лікувально-оздоровчий, екологічний (зелений) тощо. Станом на сьогодні значної популярності набуває екологічний туризм. Розгляньмо детальніше.

Екотуризм – це вид туризму, який передбачає подорожі до природних або природоохоронних територій з метою збереження природного навколишнього середовища [1].

Аналізуючи праці багатьох учених та науковців, зазначимо, що А. Дроздов, для прикладу, основною метою туристичної політики екотуризму вважає забезпечення тривалого фізичного та духовного відпочинку при безпосередньому контакті з природою, враховуючи інтереси місцевих мешканців [2].

Варто пам'ятати, що екологічний туризм пов'язаний з відпочинком на природі, який не шкодить природним комплексам, сприяє охороні природи та покращує добробут місцевого населення. Екологічний туризм також включає в себе низку напрямків, зокрема, альпінізм, рафтинг, спелеологію тощо. Вивчаючи практичну дію функціонування екологічного туризму, можна визначити його відмінності від екстремального туризму і спортивного туризму, які передбачають тренування волі, самоствердження та викид адреналіну під час підкорення вершин і сплавів бурхливими карпатськими річками [3].

Екотуризм є формою «альтернативного» туризму, оскільки він характеризується порівняно слабким впливом на навколишнє природне середовище, тому його часто називають «м'яким туризмом». Екологічний туризм передбачає перебування людини в умовах «відкритої» природи, безпосередню взаємодію з унікальними природними явищами та об'єктами, які задовольняють пізнавальні, рекреаційні та інші потреби людини. Екотуризм робить охорону природи економічно вигідною.

Важливим фактом є наявність природних ресурсів у певному регіоні, що сприяє розвитку організації екологічного туризму, який має низку своїх особливостей. Зазначимо, що на ринку туристичних послуг екотуризм демонструє високі темпи зростання та є важливою частиною природного туризму. Екологічний туризм передбачає туристичні поїздки до територій з унікальними природними та історико-культурними ресурсами, які відповідають основним принципам сталого розвитку туризму. Такі подорожі сприяють соціально-економічному розвитку регіону, а саме:

- охоплюють навчально-пізнавальний компонент;
- сприяють підвищенню рівня екологічної свідомості та культури мандрівників [4].

У випадках, коли збереження природи стає вигідним для місцевого населення, екотуризм створює нові економічні можливості та підвищує рівень життя місцевого населення.

Туризм суттєво впливає на суспільно-економічні процеси багатьох країн світу, ставши у 21 сторіччі глибоким соціальним та політичним явищем.

Аналізуючи критерії екологічного туризму певної локації, варто зазначити, що він має відповідати наступним принципам [5]. Зокрема:

- екотуризм відрізняється порівняно слабким негативним впливом на природне середовище і є практично єдиним видом використання природних ресурсів у межах природних територій;

- екотуризм задовольняє бажання спілкуватися з природою;

- розвиток екотуризму повинен бути корисним для місцевого населення і не має суперечити інтересам громади та соціально-економічному розвитку, оскільки місцеві мешканці не лише працюють обслуговуючим персоналом, але й живуть у певній локації, продовжують підтримувати традиційні види господарства, чим і допомагають розвивати екологічний туризм свого регіону. Тому повинен бути своєрідний баланс.

Досліджуючи і вивчаючи перспективні напрямки екологічного туризму, варто звернути увагу на такі чинники, як [6]:

- гармонізація відносин між природою, суспільством та економікою;

- систематична та цілеспрямована збалансованість природного середовища;

- мандрівники мають мати почуття особистої відповідальності за стан природи;

- орієнтація туристичних організацій на збереження природного середовища є надзвичайно важливою.

Отже, аналізуючи вищенаведене, можемо зробити висновок, що туристичним компаніям чи іншим суб'єктам господарювання, а також фізичним особам, тобто мандрівникам, варто розвивати екологічний туризм та організовувати екологічні тури, які сприятимуть збереженню довкілля та подальшому розвитку економіки регіону, що є надзвичайно важливим у теперішній час.

Список використаних джерел:

1. Пангелов Б. П. Організація і проведення туристсько-краєзнавчих подорожей: навч. посіб. / Б. П. Пангелов. Київ. Академвидав, 2010. 247 с. 15.
2. Дроздов А. В. Екотуризм: визначення, принципи, ознаки, форми. Актуальні проблеми туризму. Перспективи розвитку сфери туризму. Науково-практична конференція. Київ, 2007. С. 122-129.
3. Ecotourism. Third edition. David Fennell. Routledge 2008. 303 p.
4. Посохов І. С., Сагайдачна А. В. Перспективи розвитку екологічного туризму в Україні. Вісник ХНУ імені В. Н. Каразіна. Серія «Міжнародні відносини. Економіка. Країнознавство. Туризм». Вип. 9. 2019 р. С. 203-212.
5. Чеболда І. Ю. Напрямки реалізації нової екологічної політики з метою раціонального використання потенціалу лісових ресурсів. Наук. зап. Тернопільського нац. пед. ун-ту імені В. Гнатюка. Серія: географія. – Тернопіль, № 1 – 2010. С. 134-138.
6. Красько А. Б., Білоус С. В., Пурська І. С. Ринок туристичних послуг Тернопільської області: стан та ретроспективи. Географія та туризм: зб. наук. пр. Київ, 2018. Вип. 43. С. 131-146.

СЕКЦІЯ II. ПІДПРИЄМНИЦТВО, ТОРГІВЛЯ ТА СФЕРА ОБСЛУГОВУВАННЯ

ВІДНОВЛЕННЯ МЕНТАЛЬНОГО ЗДОРОВ'Я УКРАЇНЦІВ ПІД ЧАС ВІЙНИ ЗАСОБАМИ РЕЛІГІЙНОГО ТУРИЗМУ

Тимків Ольга Василівна

здобувачка 4 курсу, Інститут економіки і менеджменту
Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу, Україна

Коробейникова Ярослава Степанівна

канд. геолог. наук, доцент, в.о. зав. кафедри туризму,
рекреації та регіонального розвитку
Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу, Україна

Релігійний туризм – популярний вид пізнавального туризму, який активно розвивається у світі [1]. Він дає можливість ознайомитися з унікальними умовами різних релігій та культур, налагодити діалог з представниками інших культур, переконань з різних регіонів та країн, дає естетичну насолоду та можливість насититись позитивними емоціями через значний його психо-емоційний вплив. На наш погляд, в умовах російсько-української війни роль релігії в житті українського суспільства зросла. Війна завжди загострює релігійні почуття і водночас змушує людей задуматися над сенсом життя та сутністю сучасного світу. У воєнний час релігія повертає собі первинне значення, стає тією основою, що допомагає вийти за межі страшної і важкої військової повсякденності, роль релігії зростає у публічній сфері і займає простір людської душі набагато більше, ніж у мирний час. Дослідження Центру Разумкова, проведені у 2022 році показало, що люди все частіше звертаються за психологічною підтримкою до церков, щоб ті допомогли їм виконувати свою основну місію. З початком повномасштабної російської агресії частка громадян, які визнають себе віруючими, зросла з 68% наприкінці 2021 року до 74% у листопаді 2022 року [2]. Всі ці обставини свідчать, що під час та після війни зацікавлення релігією та об'єктами сакральної спадщини зростає. Через досвід війни та необхідність духовної реабілітації українців як військових, так і цивільних жителів України зростає популярність релігійного туризму. Тому актуальним завданням є формування туристичних маршрутів релігійного туризму різного призначення.

Авторами запропоновано 4 туристичні маршрути різного виду для ознайомлення з релігійними святинями Прикарпаття (Івано-Франківської обл.). Паломництво - це мандрівка людей для поклоніння до святих місць. Паломницькі тури на відміну від релігійно-пізнавальних чи культурно-історичних, несуть певний віруванням сенс скоєння обряду, тобто не тільки пізнавальну мету [3]. Паломники переважно дбають про релігію, про святі місця до яких вони приїхали. Паломництво відіграє важливу загальноосвітню роль. Так, монастирі й храми в Україні завжди, були як місцем духовного продукування, так й культурними центрами. Паломницькі мандрівки мають глибоке історичне коріння та користуються сталим попитом на

ринку туристичних послуг. Запропоновано туристичний паломницький маршрут «Паломницькі святині Прикарпаття», який охоплює найбільші релігійні паломницькі центри Прикарпаття: Манявський скит, Погінський монастир Успіння Матері Божої, Гошівський монастир Отців Василіан, Гошівський монастир Згромадження Сестер Пресвятої Родина.

Територія Прикарпаття характеризується строкатим етнічним складом та складною історією. Складовою частиною нашої історії був польський період. Тому на території Івано-Франківської області є значна кількість костелів різної ступеня збереженості. Туристичний маршрут «Майже загублені Чарівні костели Прикарпаття» покликаний знайомити туристів з костелами області, які не входять до відомих туристичних атракцій та привернути увагу спільноти щодо необхідності збереження цих перлин сакральної архітектури. Даний маршрут буде основою для формування аналогічного туру, який матиме попит, перш за все у польських туристів. Основні туристичні об'єкти маршруту: Костел святого Антонія та монастир бернардинців у Гвіздці, Домініканський костел у Чернелиці, Костел Відвідин Пресвятої Діви Марії у Богородчанах, Храм Непорочного Зачаття Пресвятої Богородиці у Городенці, Санктуарій Матері Божої Цариці Миру в Більшівцях, Храм святого Франциска в Делятині.

Сакральне мистецтво Прикарпаття представлене унікальними творами мистецтва – іконами, написаними в різних техніках, предметами церковного ужитку, які мають мистецьку цінність, скульптурами релігійної тематики, сакральними спорудами різного архітектурного стилю. Об'єктами відвідувань туристів є храми та музеї. З мистецької точки зору найбільшу увагу привертають твори Пінзеля - всевітньо відомого скульптора по дереву. Нами сформований маршрут таким чином, щоб показати кращі зразки сакрального мистецтва Прикарпаття. Він об'єднує музеї міста Івано-Франківська та діючі релігійні храми. Об'єктами туристичного відвідування цієї тематики є Художній музей (Музей мистецтв Прикарпаття) з найбільшою колекцією сакрального мистецтва (скульптури Пінзеля, ікони різних періодів, предмети церковного ритуалу тощо), Катедральний собор Святого Воскресіння, обласний краєзнавчий музей з унікальною сакральною експозицією, «голуба» церква в класичному бароковому стилі.

На українських землях продовжують знаходити сліди таємничих споруд, капищ і поселень. Древні святилища – особливо цікава тема, що може повідати нам вражаючі, а подеколи й просто неймовірні речі про нашу історію [4]. Найбільше таємниць знає каміння, яке зберігає інформацію найдовше. Багато культових комплексів будувались саме у горах. Бо гори завжди вважались нашими предками святими місцями, де живуть боги. За слідами святилищ вчені помалу відтворюють картини давніх українських цивілізацій, культур і культів. Та багато місць на цих картинах так і залишається навечно покритими таїною древності. В зв'язку з цим, вважаємо, що на ринку туристичних послуг будуть користуватися послуги таких пізнавальних турів (екскурсій). Нами запропонований маршрут «Місця сили Прикарпаття», який охоплює відвідування таких туристичних об'єктів: Терношорські скелі, гора Лисина Космацька, гора Писаний Камінь, урочище Довбушеві комори. Даний маршрут може бути використаний як основа для цікавої пізнавальної екскурсії, так і для формування рекреаційного туру, мотивацією рекреації, фізичного та духовного відновлення, медитаційних практик.

Таким чином, сформовані туристичні маршрути можуть бути основою для створення турів чи екскурсійних програм релігійного туризму різного спрямування. Основні функції в релігійному туризмі є різноплановими. Вони дають більш ширше

уявлення про значимість розвитку такого виду туризму в регіоні, є ефективним засобом відновлення фізичного та психологічного здоров'я населення.

Список використаних джерел:

1. Панченко С.А. Релігійний туризм в Україні: стан, потенціал, перспективи : монографія. Київ: Автограф, 2019. 163 с.
2. Центр Разумкова. Опитування. Війна і церква. URL: <https://razumkov.org.ua/napriamky/sotsiologichni-doslidzhennia/viina-i-tserkva-tserkovnoreligiina-sytuatsiia-v-ukraini-2022r-lystopad-2022r>.
3. Ковальчук А.С. Географія релігій в Україні: Монографія. Львів: Вид. центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2003. 308 с.
4. Містичні древні святилища. 13 нерозгаданих культових комплексів, знайдених на території України. URL: <https://spadok.org.ua/svyatylyshcha-i-mistsya-syly-ukrayiny/svyatylyshche-v-yavorovi>.

РИЗИКИ ПРОВІДНИХ УКРАЇНСЬКИХ КОМПАНІЙ В УМОВАХ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ

Морочинська С.С.

Студентка

Національний університет «Острозька академія», Україна

Науковий керівник: Новоселецький О.М.

канд. екон. наук, доцент кафедри економіко-математичного
моделювання та інформаційних технологій

Національний університет «Острозька академія», Україна

Анотація. Стаття присвячена аналізу економічних, політичних, глобальних, технологічних та соціальних аспектів, які впливають на діяльність провідних українських компаній в умовах невизначеності. За допомогою методів математичного очікування (Mean), стандартної похибки (Standard Error), квантилів (Quantiles), а також абсолютного та відносного значення ризику (VaR), розглянуто прогнозу найнижчу ціну акцій на різні терміни в майбутньому, а також визначено максимальну втрату, яку може зазнати портфель чи інвестор на підставі встановленого рівня ймовірності.

Ключові слова: фондовий ринок, ризик, математичне очікування, стандартна похибка, прогнозування, управління ризиками, інвестиції, ймовірність, економіка.

Постановка проблеми. Українські компанії зіштовхуються з різноманітними фінансовими ризиками в умовах нестабільності на фінансовому ринку та економічної невизначеності. Перед вченими і практиками стоїть завдання визначити ключові фінансові ризики, які впливають на українські компанії, та розробити методи та інструменти для їхнього аналізу та управління, що дозволить зменшити вплив невизначеності на фінансовий стан підприємств та забезпечити їхню стійкість у складних умовах ринкової нестабільності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз останніх досліджень і публікацій в галузі ризиків провідних українських компаній в умовах невизначеності вказує на постійну актуальність цієї проблематики. За даними останніх публікацій, українські дослідники вивчають різні аспекти фінансових ризиків, такі як валютний ризик, політичний ризик, кредитний ризик та інші, та їхній вплив на стійкість та ефективність управління компаніями. Іноземні дослідники, у свою чергу, досліджують схожі аспекти, порівнюючи українські компанії з компаніями з інших країн. Вони вивчають вплив глобальних фінансових та економічних факторів на український ринок, а також ефективність стратегій управління ризиками в українському бізнес-середовищі. Серед іноземних дослідників значний внесок в дослідження даної проблематики зробили Пітер Джонсон, Чжан Вей, Марія Гарсія. Пітер Джонсон досліджував методи та практики фінансового управління ризиками на ринках зростаючих економік, зокрема у країнах Східної Європи. Це включало аналіз різноманітних методів зниження та управління фінансовими ризиками у цих регіонах. Марія Гарсія проводила оцінку фінансових ризиків українських корпорацій, порівнюючи їхню фінансову стійкість та методи управління ризиками зі світовими стандартами та практиками. Цей порівняльний аналіз дозволив виявити сильні та слабкі сторони фінансового управління в українських корпораціях. Чжан Вей досліджував взаємозв'язок між фінансовою невизначеністю та корпоративним

ризиком в перехідних економіках, зокрема на прикладі України. Це включало аналіз факторів, які призводять до нестабільності та ризиків для підприємств в умовах перехідного періоду.

У статті А. В. Гречко, М. В. Гербеда висвітлено теоретичні та практичні аспекти фінансових ризиків та їх вплив на діяльність підприємств. [1]

Б. В. Приходько досліджував сутність глобалізації фінансових ринків, проаналізував сучасні тенденції та визначив глобальні чинники, які впливають на розвиток міжнародних фінансових ринків. [2]

Наталія Скоробогатова, Анастасія Товкачова, Карина Федоренко проаналізували методи управління економічними ризиками в умовах військового стану. [3]

Мета і завдання дослідження. Метою дослідження є вивчення та аналіз ризиків, з якими стикаються провідні українські компанії в умовах невизначеності та визначення прогнозованої найнижчої ціни акцій на різні терміни в майбутньому, а також максимальну втрату, яку може зазнати портфель чи інвестор на підставі встановленого рівня ймовірності.

Виклад основного матеріалу. У сучасному світі, де економічна та політична ситуація може змінюватися з несподіваною швидкістю, питання управління ризиками для провідних українських компаній стає вкрай актуальним. Невизначеність на ринку може призвести до непередбачуваних змін у фінансовому стані підприємств, що може вплинути на їхню конкурентоспроможність та стійкість. У цьому контексті, дослідження ризиків, з якими стикаються українські компанії, має велике значення для розвитку ефективних стратегій управління та забезпечення стійкого розвитку бізнесу.

Одним з ключових ризиків, з якими стикаються українські компанії, є валютний ризик. Значні коливання валютних курсів можуть значно вплинути на фінансові результати компаній, особливо тих, які мають ділові відносини з іноземними партнерами або здійснюють зовнішню торгівлю. Для мінімізації цього ризику, компанії можуть використовувати фінансові інструменти, такі як валютні опціони або форвардні угоди.

Ще одним значущим ризиком є політичний ризик. Політичні нестабільності, конфлікти або зміни у законодавстві можуть мати серйозний вплив на діяльність компаній. Наприклад, зміни в податковому або митному законодавстві можуть призвести до зростання витрат для компаній або змін у їхній стратегії розвитку. Для зменшення політичного ризику, компанії можуть вести активну політику різноманітних заходів ризик-менеджменту та робити акцент на диверсифікацію ринків.

Проте найвпливовішим фактором є війна росії проти України, яка відіграє значну роль у ризиках, з якими стикаються українські компанії в умовах невизначеності. Війна призвела до значного зниження інвестиційної активності, зменшення зовнішньої торгівлі, пошкоджень інфраструктури, великої кількості біженців з України, зокрема кваліфікованих працівників. Крім того, війна створює політичні та економічні нестабільності, що може вплинути на фінансовий стан компаній та їхню діяльність в цілому. Постраждали усі сектори економіки, а економіка України і наповнення бюджету стали дуже залежні від фінансової допомоги США, ЄС та МВФ. Процес зниження виробництва, збільшення витрат на безпеку та ризики втрати ринків збуту є серйозними проблемами для багатьох компаній. Не слід забувати і про періодичні протести на кордоні України та Польщі, які теж негативно впливають на економіку в цілому.

У зв'язку з цим, управління ризиками пов'язаними з війною, стає надзвичайно

важливим для українських компаній. Це може включати розробку стратегій диверсифікації ринків, застосування заходів для зменшення впливу війни на бізнес та управління фінансовими ресурсами з метою збереження стійкості підприємств.

Для виконання практичної частини дослідження було обрано ціни акцій трьох провідних компаній України.

Kernel – найбільший в Україні виробник та експортер зернових, лідер світового ринку соняшникової олії, ключовий постачальник сільськогосподарської продукції з регіону Чорноморського басейну на світові ринки. На частку компанії припадає близько 8% світового експорту соняшникової олії. Свою продукцію Kernel постачає до понад 70 країн. З листопада 2007 року акції компанії торгуються на Варшавській фондовій біржі (WSE). [4]

Рис. 1. Динаміка цін акцій компанії Kernel з 01.01.2021 по 21.02.2024 рр.

Згідно Рис.1 ціни акції компанії перебувають у низхідному тренді. До початку повномасштабного вторгнення росії ситуація була стабільною, проте після 24.02.2022 ціни на акції різко обвалились. На сьогодні ціни на акції компанії є найнижчими з початку їх виходу на Варшавській фондовій біржі. [5]

В результаті розрахунків за допомогою методів математичного очікування (Mean), стандартної похибки (Standard Error), квантилів (Quantiles), а також абсолютного та відносного значення ризику (VaR), розглянуто прогнозу найнижчу ціну акцій на різні терміни в майбутньому, а також визначено максимальну втрату, яку може зазнати портфель чи інвестор на підставі встановленого рівня ймовірності (Рис.2).

Показник	Kernel
Математичне сподівання	0,001898599
Стандартна похибка	0,043237856
Квантиль	-0,098687695
Мін вартість акції через 1 день	9,247464249
Мін вартість акції через 15 днів	6,338465901
Абсолютне VaR(t+1)	1,012535751
Абсолютне VaR(t+15)	3,921534099
Відносне VaR(t+1)	9,87%
Відносне VaR(t+15)	38,22%

Рис. 2. Значення розрахунків прогнозованої найменшої ціни акції та можливої максимальної втрати інвестора

Отже, з ймовірністю 99%, можна сказати, що акції компанії Kernel на наступний день не впадуть нижче 9,25 злотих, а через 15 днів - не нижче 6,34 злотих. Збиток компанії Kernel, з ймовірністю 99%, не перевищить 1,01 злотих (9,87%) на наступний день і не перевищить 3,92 злотих (38,22%) через 15 днів.

МХП — найбільший виробник та експортер курятини в Україні. Компанія спеціалізується на виробництві курятини та вирощуванні зернових, а також веде іншу аграрну діяльність (виробництво м'ясо-ковбасних виробів і м'ясних виробів, готових до вживання). [6]

Рис. 3. Динаміка цін акцій компанії МХП з 01.01.2021 по 21.02.2024 рр.

Згідно Рис.1 ціни акції компанії перебувають у низхідному тренді. До початку повномасштабного вторгнення росії спостерігався локальний висхідний тренд, проте після 24.02.2022 ціни на акції різко обвалились.[7]

Після проведення розрахунків було отримано наступні результати (Рис. 4).

Показник	МХП
Математичне сподівання	0,000779
Стандартна похибка	0,037278
Квантиль	-0,08594
Мін вартість акції через 1 день	2,934123
Мін вартість акції через 15 днів	2,141532
Абсолютне VaR(t+1)	0,275877
Абсолютне VaR(t+15)	1,068468
Відносне VaR(t+1)	8,59%
Відносне VaR(t+15)	33,29%

Рис. 4. Значення розрахунків прогнозованої найменшої ціни акції та можливої максимальної втрати інвестора

Отже, з ймовірністю 99%, можна сказати, що акції компанії МХП на наступний день не впадуть нижче 2,93 доларів, а через 15 днів - не нижче 2,14 доларів. Збиток компанії МХП, з ймовірністю 99%, не перевищить 0,28 доларів (8,59%) на наступний день і не перевищить 1,07 доларів (33,29%) через 15 днів.

Ferrexpro plc є третім за величиною експортером залізородних окатишів у світі. Високоякісні залізородні окатиші дозволяють клієнтам Ferrexpro, які займаються

виробництвом сталі, скоротити викиди вуглецю на 40%. [8]

Рис. 5. Динаміка цін акцій компанії Ferrexpo з 01.01.2021 по 21.02.2024 рр.

Згідно Рис. 5 ціни акції компанії перебувають у нисхідному тренді. Повномасштабне вторгнення росії негативно вплинуло на ціну акцій компанії, що і пояснює нисхідний рух графіка та неможливості виходу на ціновий рівень до 24.02.2022. [9]

Після проведення розрахунків було отримано наступні результати (Рис. 6).

Показник	Ferrexpo
Математичне сподівання	0,001738
Стандартна похибка	0,040144
Квантиль	-0,09165
Мін вартість акції через 1 день	68,17157
Мін вартість акції через 15 днів	48,40996
Абсолютне VaR(t+1)	6,878429
Абсолютне VaR(t+15)	26,64004
Відносне VaR(t+1)	9,17%
Відносне VaR(t+15)	35,50%

Рис. 6. Значення розрахунків прогнозованої найменшої ціни акції та можливої максимальної втрати інвестора

Отже, з ймовірністю 99%, можна сказати, що акції компанії Ferrexpo на наступний день не впадуть нижче 68,17 фунтів стерлінгів, а через 15 днів - не нижче 48,41 фунтів стерлінгів. Збиток компанії Ferrexpo, з ймовірністю 99%, не перевищить 6,87 фунтів стерлінгів (9,17%) на наступний день і не перевищить 26,64 фунтів стерлінгів (35,5%) через 15 днів.

Відповідно до проведених розрахунків на основі даних про ціни акцій трьох компаній з 01.01.2021 по 21.02.2024, можна зробити висновок, що найменший ризик для інвестора мають акції компанії МХП.

Висновки. В процесі дослідження було встановлено, українські компанії в сучасних реаліях стикаються з величезною кількістю різноманітних ризиків. Найбільше на них впливає повномасштабна війна в Україні, яка триває уже два роки.

Для короткострокового прогнозу найменшої ціни акції та розрахунку можливої максимальної втрати інвестора було використано метод математичного очікування (Mean), стандартної похибки (Standard Error), квантилів (Quantiles), а також абсолютного та відносного значення ризику (VaR). Також з поміж трьох провідних компаній України було обрано компанію МХП, що має найменший ризик для інвестора.

Список використаних джерел:

1. А. В. Гречко, М. В. Гербеда. Вплив фінансових ризиків на результати діяльності підприємства URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=1006> (Дата звернення: 22.02.2024).
2. Б. В. Приходько. Фінансові ринки в умовах глобалізації. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=1165> (Дата звернення: 22.02.2024).
3. Н. Скоробогатова, А. Товкачова, К. Федоренко. Методи управління економічними ризиками в умовах військового стану. URL: <http://confmanagement.kpi.ua/proc/article/view/271924> (Дата звернення: 23.02.2024).
4. Офіційний сайт компанії Kernel. URL: <https://www.kernel.ua/ua> (Дата звернення: 25.02.2024).
5. Yahoo! Finance. Historical Data Kernel Holdings. URL: <https://finance.yahoo.com/quote/KER.WA/history?period1=1609459200&period2=1708560000&interval=1d&filter=history&frequency=1d&includeAdjustedClose=true> (Дата звернення: 25.02.2024).
6. Офіційний сайт компанії МХП. URL: <https://mhp.com.ua/uk/glorytoUkraine> (Дата звернення: 26.02.2024).
7. Yahoo! Finance. Historical Data MHP SE. URL: <https://finance.yahoo.com/quote/MHPC.IL/history?period1=1609459200&period2=1708560000&interval=1d&filter=history&frequency=1d&includeAdjustedClose=true> (Дата звернення: 26.02.2024).
8. Офіційний сайт компанії Ferrexpo. URL: <https://www.ferrexpo.com/> (Дата звернення: 27.02.2024).
9. Yahoo! Finance. Historical Data Ferrexpo plc. URL: <https://finance.yahoo.com/quote/FXPO.L/history> (Дата звернення: 27.02.2024).

СУТНІСТЬ ТА ЧИННИКИ ФОРМУВАННЯ ПОТЕНЦІАЛУ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ

Ємельянов Олександр Юрійович

д-р. екон. наук, професор, професор кафедри економіки підприємства та інвестицій
Національний університет «Львівська політехніка», Україна

Гаврась Дмитро Русланович

аспірант кафедри економіки підприємства та інвестицій
Національний університет «Львівська політехніка», Україна

Економічний розвиток суб'єктів господарювання є можливим лише за наявності у них належного потенціалу такого розвитку [1, 2], який, своєю чергою, містить низку складників [3, 4], зокрема інвестиційний [5, 6], виробничий [7, 8], інноваційний [9–11], маркетинговий [12], збутовий [13–15], конкурентний [16, 17] та інші типи потенціалу підприємств. При цьому утворення потенціалу розвитку суб'єктів підприємництва потребує вдосконалення використання наявних у них ресурсів, насамперед, технічних [18], людських [19–21] та енергетичних [22, 23]. Важливу роль у процесі формування та реалізації потенціалу економічного розвитку підприємств відіграють також і фінансові ресурси [24, 25].

Одним з різновидів потенціалу економічного розвитку підприємств є потенціал їх інноваційного розвитку. Поняття цього потенціалу є доволі складним та багатограним. У спрощеному розумінні зазначений потенціал можна ототожнити із здатністю підприємств до забезпечення зростання та подальшої реалізації наявного у них інноваційного потенціалу. За більш чіткого формулювання потенціал інноваційного розвитку суб'єкта господарювання можна тлумачити як його здатність до стійкого збільшення обсягів фінансово-економічних результатів господарської діяльності завдяки таким змінам у внутрішньому середовищі, які підвищують спроможність цього суб'єкта розробляти та впроваджувати нововведення.

Розглядаючи особливості формування потенціалу інноваційного розвитку підприємств, можливо визначити головні чинники, які зумовлюють процес такого формування. Зокрема, варто виділити такі групи зазначених чинників:

1) за місцем розташування: чинники, які характеризують або утворюють внутрішнє середовище підприємств (наприклад, рівень компетентності менеджерів підприємств у питаннях управління їх інноваційною діяльністю); чинники, які характеризують або утворюють зовнішнє середовище підприємств (наприклад, наявний та прогнозний попит на інноваційну продукцію);

2) за характером впливу на формування потенціалу інноваційного розвитку підприємств: чинники, які справляють позитивний вплив на процес формування цього потенціалу (зокрема, наявність у підприємств належних обсягів виробничих та збутових можливостей); чинники, які справляють негативний вплив на процес формування потенціалу інноваційного розвитку компаній (це різноманітні перешкоди на шляху до такого формування);

3) за можливістю керування на рівні підприємств: керовані чинники (наприклад, обсяги ресурсного забезпечення інноваційної діяльності) та некеровані чинники (зокрема, до них належать інструменти державної підтримки провадження інноваційного процесу на підприємствах);

4) за зміною (незмінністю) впродовж певного часу: статичні, рівень яких залишається незмінним протягом розрахункового періоду, та динамічні;

5) за часом, необхідним для зміни (активізації) відповідних чинників: короткострокові; середньострокові; довгострокові;

6) за місцем у ієрархії: чинники безпосереднього впливу (наприклад, обсяги та споживчі властивості ресурсів, які беруть або будуть брати безпосередню участь у формуванні інноваційного потенціалу суб'єктів господарювання); чинники опосередкованого впливу відповідного порядку (першого, другого тощо); базисні чинники, до них, насамперед, належать компетенції власників, менеджерів та фахівців підприємств у питаннях інноваційного менеджменту та якість його інформаційного забезпечення;

7) залежно від виду інноваційного потенціалу, величину якого зумовлюють відповідні чинники: чинники, які зумовлюють величину наявного інноваційного потенціалу підприємств; чинники, які зумовлюють величину стратегічного інноваційного потенціалу підприємств;

8) за способом представлення інформації про чинники: кількісні та якісні.

Запропоноване групування чинників формування потенціалу інноваційного розвитку підприємств може слугувати теоретичним підґрунтям для розроблення заходів з такого формування.

Список використаних джерел:

1. Ємельянов, О. Ю. (2019). Потенціал економічного розвитку підприємств: інструментарій та моделі оцінювання: [монографія]. Львів: Національний університет «Львівська політехніка».
2. Коновал, В. В. (2014). Оцінювання потенціалу розвитку підприємств легкої промисловості. Вісник ХДУ, (6 (2)), 206–209.
3. Лесик, Л. І. (2013). Типологія видів і чинників формування економічного потенціалу підприємства. Науковий вісник НЛТУ України, (23), 271–278.
4. Лесик, Л. І. (2015). Показники та методи оцінювання економічного потенціалу машинобудівних підприємств (дис. ... канд. екон. наук). Національний університет «Львівська політехніка». Львів, Україна.
5. Гришко, В. А., Ємельянов, О. Ю. & Крет, І. З. (2010). Оцінювання поточного та стратегічного рівня інвестиційного потенціалу машинобудівних підприємств. Вісник Національного університету «Львівська політехніка» Проблеми економіки та управління, (683), 210–215.
6. Ємельянов, О. Ю., Крет, І. З. & Сегедій, О. М. (2003). Інформаційне забезпечення аналізу інвестиційного потенціалу галузей економіки. Вісник Національного університету «Львівська політехніка» Проблеми економіки та управління, (484), 66–71.
7. Войцехівська, В. В., Войцехівська, Ю. В. & Висоцький, А. Л. (2012). Методи прогнозування розвитку виробничого потенціалу підприємств. Вісник Національного університету «Львівська політехніка» «Проблеми економіки та управління», (725), 42–48.
8. Плешка, А. Р. (2011). Фактори, що впливають на розвиток виробничого потенціалу. Наук. праці Нац. ун-ту харч. технологій (37/38), 279–283.
9. Гришко, В. А. (2010). Показники та методи оцінювання інноваційного потенціалу машинобудівних підприємств. Схід, (7(107)), 18–21.
10. Родіонова, І. В. (2013). Методи оцінки інноваційного потенціалу промислових підприємств. Економіка розвитку, (4 (68)), 96–99.
11. Тищенко, Т. І. (2015). Оцінювання інноваційного потенціалу промислового підприємства. Вісник ДВНЗ УДХТУ, (2 (2)), 65–71.
12. Мороз, Л. А. & Лебідь, Т. В. (2009). Стратегічний аналіз маркетингового потенціалу підприємства. Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія «Логістика», (649), 214–219.

13. Ємельянов, О. Ю., Висоцький, А. Л., Симак, А. В. & Петрушка, Т. О. (2017). Методичні засади оцінювання попиту на продукцію машинобудівних підприємств. *Маркетинг і менеджмент інновацій*, (3), 198–212.
14. Висоцький, А. Л. (2014). Сутність та особливості збутового потенціалу як складової частини сукупного економічного потенціалу підприємств. *Науковий вісник НЛТУ України*, (24.8), 225–233.
15. Smerichevskiy, S. F., Kryvovyazyuk, I. V., Prokhorova, V. V., Usarek, W. & Ivashchenko, A. I. (2021). Expediency of symptomatic diagnostics application of enterprise export-import activity in the disruption conditions of world economy sustainable development. *IOP Conference Series: Earth and Environmental Science*, (628(1)), 012040.
16. Ємельянов, О. Ю., Лесик, Л. І. & Петрушка, Т. О. (2016). Моделювання показників оцінювання конкурентного потенціалу промислового підприємства. *Актуальні проблеми економіки*, (4), 340–348.
17. Britchenko, I., Monte, A. P., Kryvovyazyuk, I. & Kryvoviaziuk, L. (2018). The comparison of efficiency and performance of portuguese and ukrainian enterprises. *Ikonomicheski Izsledvania*, (27(1)), 87–108.
18. Колещук, О. Я., Ємельянов, О. Ю. & Гришко, В. А. (2009). Оцінювання впливу чинників на рівень зношення основних засобів визначення можливостей щодо його нормалізації. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка» Проблеми економіки та управління*, (640), 47–55.
19. Верхоглядова, Н. І. & Русинко, М. І. (2013). Характеристика і структура трудового потенціалу підприємства. *Інноваційна економіка*, (4), 37–40.
20. Линенко, А. В. & Шевченко, О. Л. (2008). Сутність й аналіз трудового потенціалу підприємства за показниками ефективності його використання. *Держава та регіони.. Серія: Економіка та підприємництво*, (4), 111–116.
21. Янковська, Л. А. (2006). Оптимізація трудового потенціалу в системі менеджменту персоналу промислового підприємства. *Актуальні проблеми економіки*, (9), 200–203.
22. Концеба, С. М. & Непочатенко, О. О. (2007). Енергозберігаючі технології в Україні: економічний ефект та перспективи впровадження. *Збірник наукових праць УНУС*, (63), 1–5.
23. Yemelyanov, O., Symak, A., Petrushka, T., Zahoretska, O., Kusiya, M., Lesyk, R. & Lesyk, L. (2019). Changes in Energy Consumption, Economic Growth and Aspirations for Energy Independence: Sectoral Analysis of Uses of Natural Gas in Ukrainian Economy. *Energies*, (12(24)), 4724.
24. Yemelyanov, O., Petrushka, T., Symak, A., Trevoho, O., Turylo, A., Kurylo, O., Danchak, L., Symak, D. & Lesyk, L. (2020). Microcredits for Sustainable Development of Small Ukrainian Enterprises: Efficiency, Accessibility, and Government Contribution. *Sustainability*, (12(15)), 6184.
25. Васюренко, О., Ляшенко, В. & Подчесова, В. (2014). Ефективність кредитування фізичних та юридичних осіб банками України: методологія аналізу стохастичних границь. *Вісник НБУ*, (1), 5–11.

СЕКЦІЯ III. ФІНАНСИ ТА БАНКІВСЬКА СПРАВА; ОПОДАТКУВАННЯ, ОБЛІК І АУДИТ

АМОРТИЗАЦІЯ НЕОБОРОТНИХ АКТИВІВ ЗА МЕТОДОМ НА ОСНОВІ ЧИСТОГО ВАЛОВОГО ПРИБУТКУ

Сук Петро Леонідович

ORCID ID: 0000-0002-8556-7123

Д-р. екон. наук, професор, професор кафедри обліку і оподаткування
Відокремлений підрозділ Національного університету біоресурсів і
природокористування України “Ніжинський агротехнічний інститут”, Україна

Важливими засобами виробництва є необоротні активи. Засоби виробництва (англ. *Means of production*) – сукупність предметів та засобів праці, які використовуються людьми в процесі виробництва матеріальних благ і послуг. До засобів виробництва належать машини, знаряддя праці, фабрики, а також суспільний і природний капітал [1].

Необоротні активи разом з оборотними активами складають засоби виробництва. На відміну від оборотних активів, необоротні активи можуть брати участь у процесі виробництва більш як один раз і мають очікуваний строк корисного використання (експлуатації) більше одного року (або операційного циклу, якщо він довший за рік). Необоротні активи поступово розподіляють свою вартість у витрати протягом строку їх корисного використання (експлуатації) за допомогою амортизації. Її розраховують за різними методами. До прикладу можна використовувати метод амортизації необоротних активів на основі чистого валового прибутку.

Валовий прибуток (збиток) обчислюється із основної діяльності підприємства.

Згідно НП(С)БО 1 “Загальні вимоги до фінансової звітності” основна діяльність – операції, пов’язані з виробництвом або реалізацією продукції (товарів, робіт, послуг), що є головною метою створення підприємства і забезпечують основну частку його доходу [2].

Валовий прибуток (збиток) розраховується як різниця між чистим доходом від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) і собівартістю реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг) з урахуванням сум, які наведені у додаткових статтях.

У Звіті про фінансові результати (Звіті про сукупний дохід) (форма № 2) валовий прибуток відображається у статті “Валовий прибуток” (код рядка 2090), а валовий збиток – у статті “Валовий збиток” (код рядка 2095) [2; 3].

Податок з валового прибутку вираховується від суми валового прибутку за ставкою 18% відповідно вимог Податкового кодексу України і НП(С)БО 17 “Податок на прибуток” [4; 5].

Чистий прибуток (збиток) розраховується як алгебраїчна сума прибутку (збитку) до оподаткування, податку на прибуток та прибутку (збитку) від припиненої діяльності після оподаткування [3, п. 3.25].

Таким чином, чистий валовий прибуток (збиток) визначається як алгебраїчна

сума валового прибутку (збитку) та податку з валового прибутку.

Чистий валовий прибуток (збиток) окремо у бухгалтерському (фінансовому) обліку і фінансовій звітності не визначається. Його можна вираховувати за обліковими регістрами і фінансовими звітами для потреб різних користувачів облікової інформації, зокрема, в бухгалтерському (управлінському) обліку або для потреб оперативно-технічного контролю за господарською діяльністю підприємства.

Прорахунок річної суми амортизації за методом на основі чистого валового прибутку визначається множенням вартості, що амортизується (різниці між первісною і ліквідаційною вартістю), на коефіцієнт амортизації, який розраховується діленням чистого валового прибутку за відповідні періоди на плановий обсяг чистого валового прибутку за увесь період розподілу.

Обчислюється валовий прибуток (збиток) за формулою:

$$ВП(З) = ЧД - СРП,$$

де: $ВП(З)$ – валовий прибуток (збиток); $ЧД$ – чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг); $СРП$ – собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг).

Прораховується податок з валового прибутку за формулою:

$$ПВП = ВП \times 18\%,$$

де: $ПВП$ – податок з валового прибутку; $ВП$ – валовий прибуток; 18% – ставка податку на прибуток.

Чистий валовий прибуток (збиток) обчислюється за формулою:

$$ЧВП(З) = ВП(З) - ПВП,$$

де: $ЧВП(З)$ – чистий валовий прибуток (збиток).

Обчислення амортизації необоротних активів за методом на основі чистого валового прибутку виконують за формулами:

$$СА = (ПВ - ЛВ) \times КА,$$

де $СА$ – сума амортизації; $ПВ$ – первісна вартість об'єкта; $ЛВ$ – ліквідаційна вартість об'єкта; $КА$ – коефіцієнт амортизації.

$$КА = ОЧВП : ПОЧВП,$$

де $ОЧВП$ – плановий або фактичний обсяг чистого валового прибутку за окремим періодом; $ПОЧВП$ – плановий обсяг чистого валового прибутку за увесь період.

Визначати амортизацію необоротних активів за методом на основі чистого валового прибутку можливо також за іншим варіантом:

$$СА = ОЧВП \times КА;$$

$$КА = (ПВ - ЛВ) : ПОЧВП.$$

Розрахунок методу амортизації необоротних активів на основі чистого валового прибутку можна здійснювати за двома способами: 1) від первісної (початкової) вартості необоротних активів; 2) від залишкової (балансової, поточної) вартості необоротних активів.

На прикладі розглянемо розрахунок методу амортизації необоротних активів на основі чистого валового прибутку.

Приклад. Первісна (початкова) вартість необоротних активів – 115000 грн, строк корисного використання (експлуатації) – 7 років, ліквідаційна вартість – 5000 грн. Отже, вартість, що амортизується, дорівнює 110000 грн (115000 – 5000 = 110000).

Протягом періоду нарахування амортизації необоротних активів передбачається одержати 384000 грн чистого валового прибутку, у тому числі: в 1-му році – 87000 грн, в 2-му році – 74000 грн, в 3-му році – 67000 грн, в 4-му році – 51000 грн, в 5-му році – 48000 грн, в 6-му році – 34000 грн, в 7-му році – 23000 грн.

Вирахуємо коефіцієнти амортизації: за 1-й рік – 0,2266 (87000 : 384000 = 0,2266), за 2-й рік – 0,1927 (74000 : 384000 = 0,1927), за 3-й рік – 0,1745 (67000 : 384000 = 0,1745), за 4-й рік – 0,1328 (51000 : 384000 = 0,1328), за 5-й рік – 0,1250 (48000 : 384000 = 0,1250), за 6-й рік – 0,0885 (34000 : 384000 = 0,0885), за 7-й рік – 0,0599 (23000 : 384000 = 0,0599).

Нарахування амортизації необоротних активів за 1-м способом (від первісної (початкової) вартості необоротних активів) методу на основі чистого валового прибутку відображено в таблиці 1.

Таблиця 1

Розрахунок амортизації необоротних активів за методом на основі чистого валового прибутку (1-й спосіб (від первісної (початкової) вартості необоротних активів))

Рік	Вартість, що амортизується, грн	Чистий валовий прибуток, грн	Коефіцієнти амортизації	Річна сума амортизації, грн
1	110000	87000	0,2266	24926
2	110000	74000	0,1927	21197
3	110000	67000	0,1745	19195
4	110000	51000	0,1328	14608
5	110000	48000	0,1250	13750
6	110000	34000	0,0885	9735
7	110000	23000	0,0599	6589
x	Разом	384000	1	110000

[авторська розробка]

З таблиці 1 можна з'ясувати, що використання 1-го способу методу на основі чистого валового прибутку дає можливість повністю розподілити вартість необоротних активів протягом періоду їх корисного використання (експлуатації).

В таблиці 2 наведено результати розрахунку амортизації необоротних активів за 2-м способом (від залишкової (балансової, поточної) вартості необоротних активів) методу на основі чистого валового прибутку.

Таблиця 2

Розрахунок амортизації необоротних активів за методом на основі чистого валового прибутку (2-й спосіб (від залишкової (балансової, поточної) вартості необоротних активів))

Рік	Вартість, що амортизується, грн	Чистий валовий прибуток, грн	Коефіцієнти амортизації	Річна сума амортизації, грн
1	110000	87000	0,2266	24926
2	85074	74000	0,1927	16394
3	68680	67000	0,1745	11985
4	56695	51000	0,1328	7529
5	49166	48000	0,1250	6146
6	43020	34000	0,0885	3807
7	39213	23000	0,0599	39213
x	Разом	384000	1	110000

[авторська розробка]

Як видно з таблиці 2, в останньому році виникла значна сума залишку вартості необоротних активів (39213 грн). Це відбулось тому, що при застосуванні 2-го способу методу на основі чистого валового прибутку, кожного року амортизація нараховувалась із залишкової (балансової, поточної) вартості необоротних активів, а тому в останньому році їх сума не розподілилась і була списана у витрати.

Висновки. Нарахування амортизації необоротних активів можна здійснювати за методом на основі чистого валового прибутку.

Чистий валовий прибуток (збиток) розраховується як різниця валового прибутку (збитку) і податку з валового прибутку.

Законодавчими і нормативно-правовими документами не передбачено визначати чистий валовий прибуток (збиток) у бухгалтерському обліку і відображати у фінансовій звітності. Його можна підприємству на свій розсуд розраховувати в господарському обліку для потреб користувачів, а також для вирахування чистого фінансового результату підприємства від основної діяльності.

Обрахунок методу амортизації необоротних активів на основі чистого валового прибутку можна здійснювати за двома способами: 1) від первісної (початкової) вартості необоротних активів; 2) від залишкової (балансової, поточної) вартості необоротних активів.

Список використаних джерел:

1. Засоби виробництва. (16 квітня 2023). Вилучено з: https://uk.wikipedia.org/wiki/Засоби_виробництва.
2. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 “Загальні вимоги до фінансової звітності”: Наказ Міністерства фінансів України від 07 лютого 2013 р. № 73. Вилучено з: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13#Text>.
3. Методичні рекомендації щодо заповнення форм фінансової звітності (Наказ Міністерства фінансів України). № 433. (2013). Вилучено з: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0433201-13/conv#Text>.
4. Податковий кодекс України: Закон України від 2 грудня 2010 р. № 2755-VI. Вилучено з: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>.
5. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 17 “Податок на прибуток”: Наказ Міністерства фінансів України від 28 грудня 2000 р. № 353. Вилучено з: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0047-01#Text>.

ОБЛІК РОЗРАХУНКІВ З ПОКУПЦЯМИ ТА ЗАМОВНИКАМИ ЯК ФАКТОР ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ ГОСПОДАРСТВА

Плоска Анна Іванівна

здобувач вищої освіти ОС «Магістр»

Сумський національний аграрний університет, м. Суми, Україна

В сучасних умовах економічного стану суспільства аналіз та управління дебіторською заборгованістю позиціонуються провідними факторами забезпечення фінансової стійкості підприємства, що пояснюється стримуванням повноцінного розвитку підприємства існуючим дефіцитом оборотних активів та кризою неплатежів.

Метою є узагальнення теоретичних засад розрахунків з покупцями та замовниками як економічної категорії та їх бухгалтерського обліку.

У процесі дослідження використані матеріали фінансової звітності, а також статистичний, монографічний, аналізу та синтезу, абстрактно-логічний методи дослідження.

Наявний стан аналітичного забезпечення для прийняття ефективних та обґрунтованих управлінських рішень не в повній мірі відповідає новій парадигмі управління. Крім того, існує загроза подальшого посилення негативних тенденцій у обсягах дебіторської заборгованості та виникнення такого небажаного її виду як безнадійна.

На сьогоднішній день нагальною є необхідність налагодження системи ефективного управління дебіторською заборгованістю як одного з найбільш важливих і водночас складних елементів управління оборотними активами для забезпечення фінансового оздоровлення та економічного розвитку підприємства.

Чинним законодавством не ставиться обмежень стосовно обсягів реалізації продукції та контрагентів, з якими співпрацює підприємство, особливостей формування договірної, кредитної політики та політики інкасації. Тому сучасний суб'єкт господарювання приймає рішення ґрунтуючись на сформованому обсязі інформації, з огляду на ситуацію, що склалася, наявних тенденцій та перспектив подальшої співпраці з контрагентом.

Саме в таких умовах важливо відмітити зростаючу роль ефективного аналізу та управління дебіторською заборгованістю, своєчасного її повернення та проведення превентивних заходів виникнення такого її небажаного виду як безнадійна.

Істотне значення ролі та місця управління дебіторської заборгованості в загальній парадигмі управління підприємства, зумовлює постійну увагу дослідників до різних її аспектів.

На думку провідних західних економістів Ю. Бріггема та Л. Гапенски, процес управління дебіторською заборгованістю розпочинається з вирішення питання про надання чи відмову в наданні кредиту покупцю. Крім того, найбільш ефективною вважається така кредитна політика, яка максимізує чисті грошові надходження за певний період, що компенсують ризик, який бере на себе фірма.

Загалом система управління дебіторською заборгованістю передбачає існування двох підсистем: підсистеми управління кредитною політикою та

підсистеми, що охоплює комплекс заходів, які спрямовані на зниження ризику виникнення простроченої та уникнення безнадійної дебіторської заборгованості.

В науковій літературі упускається момент, коли необхідно провести організаційні заходи стосовно управління дебіторською заборгованістю. Проте організація є тим процесом, який направлений на найбільш оптимальне сполучення ресурсів – матеріальних, трудових, фінансових, інформаційних, вдале поєднання всіх видів ресурсів та їх раціональне використання.

Процес управління дебіторською заборгованістю доцільно розпочинати з створення робочої групи (комісії) з управління дебіторською заборгованістю (у разі відсутності окремо діючого відділу з управління дебіторською заборгованістю). Крім того, на даному етапі, слід обумовити заходи щодо стимулювання персоналу за обґрунтовані рішення, професіоналізм у роботі та системи штрафних санкцій у випадку невиконання або недобросовісного виконання своїх обов'язків, що призвели до виникнення безнадійних боргів.

Мотивація працівників є одним із моральних чинників, що направляється на прийняття рішень та підкріплення їх наказами, інструкціями, вказівками з приводу використання живої праці та матеріальних ресурсів, передбачає підпорядкування та субординацію між членами колективу.

Через мотивацію апарат управління узгоджує дії всіх працівників підприємства з метою досягнення тактичних та стратегічних завдань та загальної мети підприємства. На другому етапі формування системи управління дебіторською заборгованістю повинна бути здійснена обґрунтована класифікація, що визначає не лише її економічну сутність, а й надає можливість подальшого управління нею. Підґрунтям здійснення ефективного аналізу для управління дебіторською заборгованістю є дослідження факторів, що впливають на її формування та інкасацію та з'ясування причинно-наслідкових зв'язків між ними. Виходячи з зазначеного, одним з важливих етапів системи управління дебіторської заборгованості є систематизація факторів, що дають можливість отримання повної характеристики дебіторської заборгованості у процесі її аналізу.

Оскільки на величину дебіторської заборгованості впливає велика кількість різноманітних факторів, їх доцільно умовно розподілити на внутрішні (залежать від професійних навичок персоналу підприємства управляти дебіторською заборгованістю) та зовнішні (не залежать від організації діяльності на підприємстві та обмежити їх вплив досить складно).

Обсяг існуючої дебіторської заборгованості доцільно досліджувати різносторонньо, проте, в більшості випадків ігнорується проведення комплексного фінансового аналізу, що в перспективі є джерелом прийняття ефективних управлінських рішень. Економічний аналіз не повинен розглядатися відокремлено від системи управління підприємством.

Система управління підприємством базується на застосуванні комплексного підходу з метою розробки варіантів управлінських рішень для забезпечення стабільного економічного розвитку суб'єкта господарювання. Таким чином, на четвертому етапі здійснюється аналітичне дослідження дебіторської заборгованості за переліком напрямків.

В сучасній практиці менеджменту важливе місце при здійсненні управління дебіторської заборгованості відводиться вибору форм рефінансування, оскільки обґрунтоване прийняття рішення про систему рефінансування надає можливість швидкого трансформування дебіторської заборгованості в грошові кошти та тим самим сприяє покращенню показників фінансового стану підприємства.

Вибір методу рефінансування повинен здійснюватися з дотриманням наступних правил, а саме: витрати на рефінансування не повинні перевищувати:

- вартості короткострокових кредитів;
- очікуваного прибутку від використання вивільнених коштів у господарський кругообіг;
- інфляційних втрат у випадку затримки платежу.

Вітчизняними підприємствами останнім часом широко використовуються операції факторингу, мало застосовується форфейтинг та облік (дисконтування) векселів і зовсім не приділяється увага можливості використання перспективних способів рефінансування, що набули поширення в розвинутих зарубіжних країнах та користуються там великою популярністю, таких як сек'юритизація активів.

Виходячи із зазначеного та на основі синтезу досягнень зарубіжних країн, обґрунтовано переваги та окреслено перспективи використання у господарській діяльності сек'юритизації дебіторської заборгованості як перспективного методу рефінансування.

Вітчизняною методологією обліку передбачається нарахування резерву сумнівних боргів за дебіторською заборгованістю, стосовно якої існують сумніви у погашенні, проте відсутність ознак та системи критеріїв значно ускладнює обґрунтоване прийняття рішення про нарахування резерву сумнівних боргів. Виходячи із зазначеного, запропоновано використовувати визначений перелік критеріїв сумнівності та ознак, що притаманні дебіторській заборгованості за продукцію (товари, роботи, послуги) та є свідченням про можливість створення резерву сумнівних боргів.

Підсумковий етап управління дебіторської заборгованості полягає у формуванні системи її моніторингу, яка проводиться для пошуку тенденцій і закономірностей та дозволяє своєчасно виявити прихований потенціал у системі управління та який зосереджений, в першу чергу, на контролі за рівнем дебіторської заборгованості, відношенні дебіторської заборгованості до обсягу реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) і термінах погашення дебіторської заборгованості. Крім того, моніторинг дебіторської заборгованості повинен забезпечити існування оперативної інформаційної системи для запобігання прострочення терміну платежу та виникнення безнадійної дебіторської заборгованості шляхом прийняття своєчасних заходів. Основним результатом та підтвердженням ефективного формування системи моніторингу дебіторської заборгованості на підприємстві є можливість прийняття управлінських рішень щодо товарного кредиту та виявлення його впливу на фінансовий стан підприємства.

Таким чином, для досягнення основної мети аналізу для управління дебіторською заборгованістю необхідно вдало поєднати два процеси – збільшення обсягів реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) та зменшення дебіторської заборгованості зі статусом безнадійна.

ОСОБЛИВОСТІ ЕКАУНТИНГУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД

Козак Вадим Григорович

ORCID ID: 0000-0002-6136-6239

канд. екон. наук, професор

Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана, Україна

Олійник Марія Олександрівна

ORCID ID: 0000-0002-5700-1296

доктор філософії

Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана, Україна

Воєнний стан несе в собі значні ризики для господарської діяльності підприємств. Це і пошкодження/знищення активів внаслідок бойових дій, ризики їх втрати чи крадіжки в умовах хаосу – все це вимагає перегляду підходів до забезпечення відображення в обліку цих подій. Тому досвід інших країн, що перебували у подібних умовах може стати у нагоді для суб'єктів господарювання України.

У цьому контексті особливу увагу необхідно приділяти екаунтингу (accounting – тут і далі мається на увазі облік) - ключовому елементу, що забезпечує стабільність і ефективність господарської діяльності будь-якого підприємства.

Дослідженням питання обліку виробничих запасів присвячені праці багатьох дослідників як в Україні, так і за її межами. Проте усі вони розглядають процес обліку виробничих запасів у часи стабільної економіки.

Важливо визнати, що бухгалтерський облік не є статичним - він розвивається відповідно до змін у економічному середовищі та політичному ландшафті [1, с. 6]. У часи війни, коли традиційні підходи можуть виявитися недостатньо ефективними, інноваційні та гнучкі підходи до бухгалтерського обліку стають не просто важливими, а вирішальними для виживання та, можливо, успіху суб'єктів господарювання.

Так, наприклад, оптимізація витрат стає невід'ємною частиною стратегії підприємства у воєнний час. Аналіз витрат допомагає визначити можливості для їх зниження, не втрачаючи при цьому продуктивності. Перегляд інвестиційних планів також має велике значення, оскільки інвестиційні стратегії повинні бути адаптовані до змінених умов господарювання.

Тому, враховуючи швидкі зміни в економічному середовищі, гнучке бюджетування є критично важливим. Це передбачає встановлення бюджетів, які можливо адаптувати до змін у витратах і доходах. У подальшому підприємства можуть використовувати гнучкий бюджет для реагування на непередбачені витрати, пов'язані з воєнними умовами, такі як, наприклад, збільшення вартості сировини, або зміни в логістиці [2].

У воєнний час, ідентифікація та управління ризиками стають критично важливими для підтримки стабільності підприємства. Підприємства повинні ретельно оцінити всі потенційні ризики - від фінансових і операційних до ринкових та стратегічних. Це включає оцінку ризиків, пов'язаних з волатильністю валютних курсів, затримками в ланцюгах поставок, потенційними перервами в діяльності, а також змінами у споживчому попиті та ринкових умовах. Ефективне управління ризиками включає розробку стратегій для їх мінімізації, у тому числі диверсифікацію

поставок, хеджування валютних ризиків та створення оперативних резервів [3].

У свою чергу, у період воєнного стану, уряд може вдаватись до законодавчих змін у сфері податкового регулювання, включаючи відстрочку податкових платежів, зниження податкових ставок, або зміни в критеріях податкових нарахувань, введення спеціальних податкових режимів та пільг для підприємств, що зазнають економічних труднощів, особливі умови для ведення бухгалтерського обліку та подання звітності тощо [4].

У відповідь на економічні труднощі, спричинені війною, уряд також може запровадити і різноманітні програми фінансової підтримки підприємств, що включатимуть пряму фінансову допомогу, субсидії, а також гарантії за банківськими кредитами, або ж зниження процентних ставок за позиками [5].

Впровадження хмарних облікових систем, що включає використання відповідного програмного забезпечення для автоматизації облікових процесів (використання обладнання та устаткування, знаходження/вибуття виробничих запасів, нарахування заробітної плати, тощо) забезпечує доступність інформації бухгалтерського обліку (фінансових даних). Так впровадження певної облікової програми може допомогти підприємствам у автоматизації щоденних облікових завдань, знижуючи ризик помилок та підвищуючи ефективність роботи працівників бухгалтерської служби підприємства [6].

Підсумовуючи ключові виклики, з якими стикається бухгалтерський облік в умовах війни та кризи варто акцентувати увагу на важливості адаптації бухгалтерських практик до змінних умов - від цифрової трансформації до управління ризиками, яка не може бути недооцінена. Підприємства, які демонструють гнучкість і інноваційність у своїх фінансових стратегіях, мають кращі шанси на виживання та процвітання навіть у найскладніших умовах.

Забезпечення ефективного бухгалтерського обліку в час війни також вимагає тісної співпраці між урядовими органами та бізнес-спільнотою. Партнерство між державою та приватним сектором може включати спільне розроблення політик, програм фінансової підтримки та механізмів регулювання. Така співпраця допомагає впевнитись, що фінансові та бухгалтерські практики відповідають як потребам бізнесу, так і стратегічним цілям держави в умовах воєнного стану.

Список використаних джерел:

1. Ковальчук Т. М, Кузь В. І. Бухгалтерський облік в управлінні підприємством: практикум. Чернівці: Чернівець. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2023. - 192 с.
2. Нестеренко К. Бюджетування на підприємстві: що містить та як організувати (<https://finacademy.net/ua/materials/article/osnovy-byudzhetrovaniya-na-predpriyatii>).
3. Калініченко З. Д. Ризик-менеджмент (<https://er.dduvs.in.ua/bitstream/123456789/5854/1/1%20%D0%9A%D0%B0%D0%BB%D1%96%D0%BD%D1%96%D1%87%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BE%20%D0%97%20%D0%A0%D0%98%D0%97%D0%98%D0%9A-%D0%9C%D0%95%D0%9D%D0%95%D0%94%D0%96%D0%9C%D0%95%D0%9D%D0%A2%20%D0%9D%D0%B0%D0%B2%D1%87%20%D0%BF%D0%BE%D1%81%D1%96%D0%B1.pdf>).
4. Багнюк Б. Зміни в податковій сфері у зв'язку з воєнним станом. ЮРИСТ & ЗАКОН, 2022, 04, № 14 (https://uz.ligazakon.ua/ua/magazine_article/EA015645).
5. Програми фінансової підтримки для бізнесу – жовтень 2023 року (<https://news.dtkk.ua/society/economics/86497-programi-finansovoyi-pidtrimki-dlia-biznesu-zovten-2023-roku>).
6. Облік бізнесу у хмарі: варто чи ні (<https://cityhost.ua/uk/blog/uchet-biznesa-v-oblake-stoit-ili-net.html>).

СТРАТЕГІЧНІ ПРІОРИТЕТИ УДОСКОНАЛЕННЯ ПЛАТНОСТІ ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ

Філюк Денис Петрович

аспірант

Луцький національний технічний університет, Україна

Дорош В.Ю.

кандидат економічних наук, доцент, завідувач кафедри
фінансів, банківської справи та страхування

Луцький національний технічний університет, Україна

У нинішніх умовах платність землекористування виступає ключовим елементом регуляторного механізму впливу на діяльність землевласників та землекористувачів, а також вагомою детермінантою зміцнення фінансової самодостатності місцевого самоврядування, оскільки земельний податок та орендна плата за землю у повному обсязі надходять до місцевих бюджетів.

Земельна децентралізація, котра була проведена у 2021 році, вимагає перегляду пріоритетів платності землекористування з огляду на те, що відбулися суттєві зміни в інституціональній структурі землеволодіння та землекористування. Сільськогосподарські землі державної власності поза межами населених пунктів були передані у володіння, розпоряджання та користування територіальним громадам, що сформувало потенціал для нарощення надходжень плати за землю до бюджетів місцевого самоврядування в разі забезпечення передачі прав тимчасового користування комунальними земельно-ресурсними активами ефективним власникам.

Прив'язка земельного податку та орендної плати за землю до місцевих бюджетів робить дані форми плати за землю вагомими чинниками зростання надходжень до фінансових фондів місцевого самоврядування, що одночасно підвищує соціальну функцію земельної ренти, котра через фіскальні інструменти перерозподілу потрапляє у кошториси територіальних громад. Тому сьогодні важливість платності землекористування, у першу чергу, розглядається через необхідність зміцнення фінансової самодостатності місцевого самоврядування, а не як ключовий чинник забезпечення конкурентоспроможності функціонування землевласників та землекористувачів.

Існують авторські підходи, які в частині платності землекористування основні проблеми вбачають в ідентифікації реальної бази стягнення плати за землю, а не в технології адміністрування земельного податку та орендної плати за землю. К.Швабій стверджує, що податковий розрив, зумовлений недосконалістю адміністрування, несуттєвий. Під час адміністрування не спостерігається суттєвого приросту різниці між номінальними (нарахованими податковими зобов'язаннями) та фактичними податковими надходженнями. Найбільша частина податкового розриву формується завдяки змінним, які визначають модель (сукупність елементів) податку. Це ставки, база, пільги [1].

Даний підхід варто підтримати, оскільки викривлення системи стягнення земельного податку та орендної плати за землю значною мірою було зумовлено інституціоналізацією надмірної кількості пільг для значної кількості землевласників та землекористувачів, що також вплинуло на нівелювання рівня результативності

вилучення плати за землю як форми присвоєння різноманітних форм земельної ренти. Також не завжди своєчасно здійснювалась ідентифікація бази стягнення земельного податку внаслідок повільної індексації нормативної грошової оцінки та ставок даної категорії податків і відповідно ставок орендної плати за землю.

Комплекс інституційних розривів та фіскальних неузгодженостей в частині ідентифікації податкової бази нарахування та стягнення земельного податку і орендної плати за землю вирішальною мірою вплинув на реальні надходження плати за землю до місцевих бюджетів України у 2007-2021 роках. Прикметною рисою надходжень названого фіскального інструменту до місцевих бюджетів було те, що номінальні надходження за аналізований період в цілому відзначалися висхідною тенденцією. Зокрема, у 2007 році до місцевих бюджетів надійшло 3,9 млрд грн плати за землю, у 2010 році – 9,5 млрд грн, у 2013 році – 12,8 млрд грн, у 2016 році – 23,3 млрд грн, у 2019 році – 32,8 млрд грн, у 2021 році – 35,3 млрд грн.

В цілому у 2021 році порівняно з 2007 роком номінальні надходження плати за землю до місцевих бюджетів України виросли у 9 разів, порівняно з 2013 роком – у 2,8 рази. За період 2007-2021 років найбільший темп річного приросту номінальних надходжень плати за землю спостерігався у 2016 році порівняно з 2015 роком. Зокрема у 2016 році порівняно з 2015 роком сума номінальних надходжень плати за землю до місцевих бюджетів збільшилася на 8,5 млрд грн. Водночас висхідна тенденція у динаміці надходжень номінальної величини плати за землю до місцевих бюджетів України у 2007-2021 роках в основному забезпечувалася індексацією ставок земельного податку та орендної плати на окремі категорії земель, а не якісним розширенням бази нарахування та стягнення плати за землю.

Враховуючи ускладненість повноцінного використання ендогенних та екзогенних резервів соціально-економічного піднесення територіальних громад внаслідок російської збройної агресії, можна стверджувати, що плата за землю у короткостроковій та середньостроковій перспективі буде виступати одним з основних детермінантів нарощення фінансової бази місцевого самоврядування. Тому проблема удосконалення інституційно-методологічного забезпечення платності землекористування є однією з ключових складових бюджетно-податкового регулювання природокористування в контексті зміцнення фінансової самодостатності територіальних громад.

Перспективна модель удосконалення системи платності землекористування має базуватися на розумінні того, що в Україні сформовано повноцінний ринок земель після відміни багаторічного мораторію на вільний обіг земель сільськогосподарського призначення, проведено земельну децентралізацію, яка забезпечила формування інституту комунального землеволодіння, сформовано інфраструктуру купівлі-продажу земель та створено інституційні підвалини для іпотечно-заставних операцій.

Стратегічні пріоритети удосконалення системи платності землекористування в контексті зміцнення фінансової бази місцевого самоврядування мають охоплювати комплекс інституційно-організаційних, регламентно-дозвільних та фінансово-економічних заходів, пов'язаних з недопущенням рецидивів попередніх періодів, котрі характеризувалися масовим введенням пільг при сплаті земельного податку окремими категоріями землевласників, що призвело до викривлення класичного інституту земельного оподаткування і спричинило втрати місцевих бюджетів внаслідок зменшення сумарної величини сплачених земельних платежів.

Одним з ключових стратегічних пріоритетів трансформації інституту платності землекористування має виступати завершення процесу інвентаризації земель

державної та комунальної власності, оскільки після започаткування у 2021 році земельної дерегуляції в цій частині управління земельними ресурсами сформувався комплекс інституційних розривів, що дасть змогу ідентифікувати потенціал земель, котрі можуть передаватися у тимчасове користування суб'єктам підприємницької діяльності, та податкову базу нарахування і сплати орендної плати за землю.

До переліку стратегічних пріоритетів трансформації інституту платності землекористування слід також віднести врахування необхідності акумуляції частини плати за землю у спеціальних фондах місцевих бюджетів, кошти котрих матимуть цільову прив'язку до фінансування проєктів відтворення та екологічної реабілітації земель, в першу чергу тих, які зазнали еколого-деструктивного впливу внаслідок активних бойових дій.

Список використаних джерел:

1. Швабій К. Які резерви доходів має податок на майно. Економічна правда. 18 жовтня 2023. [Електронний ресурс]. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2023/10/18/705575/>.

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ АНАЛІЗУ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНOSTI В КОНТЕКСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ АНАЛІТИЧНОЇ РОБОТИ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Проскуріна Н.М.

Д-р. екон. наук, професор, завідувач кафедри обліку та оподаткування
Запорізький національний університет, Україна

Удодова Я.В.

доцент кафедри обліку та оподаткування
Запорізький національний університет, Україна

Калініченко С.О.

директор
ТОВ «НВП «Ред ЛАЙН», м. Дніпро, Україна

Аналіз дебіторської заборгованості має важливе значення для підприємства, оскільки сприяє упорядкуванню інформації, прозорості та достовірності даних із розрахункових операцій з дебіторами. Облікове та аналітичне забезпечення стану дебіторської заборгованості має бути організоване таким чином, щоб достатньою мірою відображати і характеризувати господарську діяльність з достатньою конкретизацією задля аналітичного забезпечення управління дебіторською заборгованістю на підприємстві. Аналіз дебіторської заборгованості – це важливий елемент у системі управління виробництвом, діючий засіб виявлення внутрішньогосподарських резервів, основа прийняття управлінських рішень. Значення аналізу дебіторської заборгованості особливо важливе в сьогоденних умовах війни, коли іммобілізація власних оборотних активів стає дуже не вигідною.

Аналіз дебіторської заборгованості повинен бути спрямований на виявлення чинників, що впливають на зростання дебіторської заборгованості та визначення резервів спрямованих на ліквідацію не виправданої заборгованості і зниження її зростання. Для проведення аналізу логічно використовувати традиційні методики, які включають виконання аналітичних процедур, та розрахунок аналітичних показників, яким необхідно дати економічну інтерпретацію [1].

Важливе значення має аналіз заборгованості в розрізі термінів погашення зобов'язань. Як правило, при цьому заборгованість поділяється на дві великі групи: довгострокову і поточну. Загальноприйнятою межею між ними є термін погашення. Такий поділ важливо при аналізі ліквідності, головною метою якого є виявлення спроможності підприємства погасити свої зобов'язання. Одним з основних інструментів аналізу ліквідності є обчислення ряду коефіцієнтів ліквідності: абсолютної, швидкої, загальної (коефіцієнт покриття). Також поділ дебіторської заборгованості на довгострокову і поточну, важливо при аналізі активів підприємства та їх оборотності. Таким чином, суто методологічні питання поділу заборгованості на довгострокову і поточну, дає можливість здійснювати аналіз стану, структури, оборотності дебіторської заборгованості, а також порівняльний аналіз дебіторської та кредиторської заборгованості за її термінами та видами. Особливістю аналізу довгострокової заборгованості є використання дисконтування грошових потоків.

До основних методів, які використовуються при аналізі дебіторської

заборгованості ми відносимо табличний, графічний, методи порівняння та структурного аналізу. Результат діяльності підприємства залежить від величини та структури дебіторської заборгованості, а розмір прибутку підприємства дозволяє проаналізувати рентабельність діяльності даного суб'єкта господарювання.

Особливу увагу в процесі аналізу дебіторської заборгованості необхідно приділяти статті балансу «Дебіторська заборгованість продукцію, товари, роботи, послуги» (р. 1125), саме тому, що господарська практика свідчить, що на розрахунки з покупцями за відвантаженою продукцією (виконані роботи і послуги) припадає більш як 80 % загального обсягу дебіторської заборгованості підприємств, що робить її основним об'єктом фінансового управління [2].

Для оцінки стану дебіторської заборгованості важливо оцінити ймовірність виникнення та розмір безнадійних боргів, який доречно оформити за допомогою таблиці оцінки реального стану дебіторської заборгованості підприємства. Підприємство може використовувати для даного аналізу власні статистичні розрахунки ймовірності виникнення безнадійних боргів або застосовувати запропоновану стандартну шкалу розрахунків: для дебіторської заборгованості із терміном виникнення до 30 днів ймовірність безнадійних боргів складає 5%, 30-60 днів – 10%, 60-90 днів – 15%, 90-120 днів – 20%, 120-150 днів – 50%, 150-180 днів – 75%, 180-360 днів – 80%, більше 360 днів – 95%. Звичайно, що аналіз буде точнішим у разі застосування власної відсоткової шкали, оскільки в такому випадку враховується галузева специфіка операційного циклу та розрахунків підприємства. Але для її розробки необхідні дані про розміри простроченої дебіторської заборгованості за ряд років та аналіз частки безнадійних боргів, який на більшості підприємств не ведеться. Визначення ймовірності безнадійних боргів та розрахунок на цій основі реальної величини дебіторської заборгованості дасть можливість проаналізувати перспективи інкасації дебіторської заборгованості у майбутніх періодах, а отже, керівництво зможе оцінити необхідний розмір резерву по безнадійних боргах, який підприємству доцільно буде сформувавати на наступні періоди.

Результатом аналізу є виявлення збільшення або зменшення дебіторської заборгованості. Як збільшення, так і зменшення дебіторської заборгованості можуть призвести до негативних наслідків щодо фінансового стану підприємства. Так, зменшення дебіторської заборгованості проти кредиторської може статися через погіршення стосунків з клієнтами, тобто через зменшення кількості покупців продукції. Збільшення дебіторської заборгованості проти кредиторської може бути наслідком неплатоспроможності покупців. Отже, аналізуючи дані дебіторської заборгованості, необхідно вивчити причини виникнення кожного виду заборгованості, виходячи з конкретної виробничої ситуації на підприємстві.

При аналізі дебіторської заборгованості важливо стежити за показниками платоспроможності і ліквідності підприємства. До зовнішнього прояву фінансової стійкості підприємства відноситься її платоспроможність, тобто її здатність своєчасно виконувати свої зобов'язання, витікаючі з торгових і інших операцій платіжного характеру. Ліквідність характеризує здатність підприємства виконувати свої короткострокові зобов'язання за рахунок своїх оборотних активів. Підприємство вважається ліквідним, якщо його поточні активи перевищують поточні зобов'язання. Необхідною умовою ліквідності є позитивна величина чистого оборотного капіталу – суми перевищення оборотних активів над короткостроковими зобов'язаннями (пасивами). Орієнтовно вона повинна перевищувати 1/2 суми поточних активів [3].

Отже, основними напрямками аналізу дебіторської заборгованості є аналіз

складу та структури, динаміки, аналіз за строками погашення заборгованості, аналіз ефективності управління дебіторською заборгованістю.

На сьогоднішній день методика аналізу дебіторської заборгованості не є усталеною – вона постійно доповнюється та розширюється, оскільки змінюються та удосконалюються форми та способи розрахунків між підприємствами. Отже, підприємства повинні організувати аналітичну роботу базуючись на аналізі дебіторської заборгованості для ефективного управління дебіторською заборгованістю.

Список використаних джерел:

1. Грицай О. І., Станасюк Н. С. Управління дебіторською заборгованістю підприємства в контексті її обліково-аналітичного забезпечення. URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/15_ukr/125.pdf.
2. Квятковська Л. А. Формування політики управління дебіторською заборгованістю підприємства. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/55294568.pdf>.
3. Максимова А. В., Філіпенко В. В. Методичні та практичні аспекти аналізу дебіторської заборгованості підприємства. URL: <http://www.investplan.com.ua/?op=1&z=3492&i=16>.

СЕКЦІЯ IV. МЕНЕДЖМЕНТ, ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ ТА АДМІНІСТРУВАННЯ

ПРОЄКТНИЙ МЕНЕДЖМЕНТ У ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Бойченко Микола Вікторович

доктор економічних наук, професор

Національний технічний університет «Дніпровська політехніка», Україна

Бояркін Микола Олексійович

аспірант

Національний технічний університет «Дніпровська політехніка», Україна

Хоча проєктний менеджмент зазвичай асоціюється з інформаційними технологіями, цифровізацією бізнес-моделей, а також традиційно протиставляється операційній діяльності, яка описує не інноваційну, а налагоджену діяльність, яка регулярно повторюється у часі та передбачає виконання визначених технологічних операцій. Власне, зовнішньоекономічна діяльність, так само як і управління ланцюгами постачань, належали саме до операційної діяльності. Діяльність фірм, які займаються контрактною логістикою, що передбачає пошук постачальника послуг, який бере на себе організацію та управління перевезеннями, облік та управління запасами, підготовку імпортно-експортної та фрахтової документації, зберігання товарів на складах, опрацювання вантажів та їх доставку кінцевому споживачеві передбачали саме використання визначених управлінських дій до моменту початку широкомасштабних воєнних дій [1]. Повномасштабна агресія росії спричинила настання форс-мажорних обставин ведення бізнесу, за яких підприємствам-експортерам довелося діяти в умовах надзвичайних ризиків господарської діяльності, втратити налагоджені маршрути постачання внаслідок морської блокади українських портів, а також розглядати питання переорієнтації на нові ринки збуту в умовах війни, що триває. За таких умов зовнішньоекономічна діяльність набула ознак притаманних проєктним завданням: необхідності забезпечення доставки товарів та послуг новими маршрутами з дотриманням бюджетних (фінансових) та часових обмежень. Вже у довоєнний час спостерігалось стабільне зростання обсягів перевезень вантажів автомобільним транспортом [2, 3]; з початком війни його роль стала визначальною для забезпечення виконання угод за міжнародними контрактами для суб'єктів господарювання. Фактично, на рівні підприємств-експортерів стає доцільним створення проєктних груп [4], які будуть планувати експортні перевезення на основі мультимодальності з урахуванням можливих ризиків внаслідок блокування кордонів в силу різного роду обставин. Необхідною вимогою таких «проєктних офісів» є добре розуміння умов та вимог Євросоюзу, що висуваються до перевезень вантажів, а також пошук можливостей альянсів з місцевими фірмами. За таких умов, комбінуючи можливості автомобільного, залізничного, річкового, морського та авіаційного транспорту українські фірми-

експортери зможуть навіть в умовах воєнного часу вийти на обсяги поставок продукції, які були би співставними з передвоєнними часами.

Список використаних джерел:

1. Бардась, А. В., Бойченко, М. В., Дудник, А. В., Богач, К. С., Казимиренко, О. В. (2017). Тенденції управління ланцюгами постачань в умовах глобалізації. Економічний простір, (121), 144-167.
2. Бойченко, М. В. (2018). Проблеми транспортної логістики вантажних перевезень в Україні. Вісник економічної науки України, (2), 22-26.
3. Бойченко, М. В. (2022). Управління ланцюгами поставок у повоєнний період. Вісник економічної науки України, (1), 148-152.
4. Бояркін М. О. Управління проектами як інструмент міжнародної інтеграції та адаптації ланцюгів поставок в умовах воєнного стану: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Перспективи розвитку автомобільного транспорту та інфраструктури: виклики воєнного часу», Київ, 14–16 грудня 2022 року.

СЕКЦІЯ V. МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ

THE STATUS OF UKRAINE IN THE GLOBAL INDUSTRIAL CHAIN FROM THE PERSPECTIVE OF THE BELT AND ROAD INITIATIVE

Wang Zhongjun

PhD student

Lviv Polytechnic National University, Ukraine

Supervisor: Mykhailo Yastrubskyy

ORCID ID: 000-0002-8032-4501

Doctor of Economic Science, Professor, Professor of
Department of Management and International Business
Lviv Polytechnic National University, Ukraine

With the deepening of globalization, global value chains have become one of the main forms of international economic competition. Countries have the opportunity to participate in global value chains and benefit from them. Despite being a country with abundant resources and labor force, Ukraine has not played a significant role in global value chains. The China-Ukraine cooperation under the Belt and Road Initiative has achieved great success in the past decade, with Ukraine being an important country for China's access to Europe. In the future, Ukraine's role in global value chains will be further strengthened. Ukraine has a unique geographical location and resource advantages, with highly developed industrial sectors, ranking among the world's top players in fields such as aviation, machinery, and electronics. Ukraine's main export products include agricultural products, mineral resources, and machinery.

Ukraine has a highly developed grain industry with a large amount of grain available for export. Agriculture plays a vital role in Ukraine's economy, accounting for nearly half of its total exports. [1] Ukraine ranks second in terms of land area in Europe and has fertile soil, with the black soil covering 27% of the world's total. Agricultural land covers 70.8% of the country's territory, while forest land covers 17.6%. Ukraine holds an important position and plays a significant role in global value chains. In terms of global export shares, sunflower oil accounted for nearly 50% in 2021, while corn and wheat accounted for over 10%, with China being the main destination. The EU and China are the major export markets for Ukrainian agricultural products. China's imports from Ukraine include sunflower oil (68%), other refined oils, corn (29%), and barley (26%). Ukraine's agricultural exports mainly include grains, oilseeds, edible oil, meat, dairy products, vegetables, fruits, and confectionery.

Ukraine possesses abundant mineral and energy resources, such as iron ore, manganese, and natural gas. However, Ukraine's industrial development has been relatively lagging behind. Ukraine has over 80 confirmed mineral resources available for exploitation, including coal, iron, manganese, nickel, titanium, uranium, mercury, graphite, refractory clay, and stone. [2] It has over 21 billion tons of manganese ore, ranking among the top in the world, and approximately 27.5 billion tons of iron ore reserves. Coal, fuel ore, clay,

asphalt, and graphite reserves are also substantial. Ukraine has limited petroleum and natural gas resources, with 50% of natural gas consumption and 90% of oil consumption relying on imports. Its coal reserves amount to 34.15 billion tons, accounting for 3.8% of the world's total and ranking seventh globally. Ukraine's mineral resource exports reached \$5.56 billion in 2019, with coal being the largest export at \$2.33 billion, followed by iron ore at \$1.15 billion, oil at \$0.56 billion, titanium ore at \$0.42 billion, and manganese ore at \$0.21 billion. The global mineral resource export volume reached \$2.16 trillion in 2019, with Ukraine's mineral resource exports accounting for approximately 0.26% of the total.

China and Ukraine have achieved fruitful results in trade over the past decade since the launch of the Belt and Road Initiative. Ukraine's exports to China mainly include minerals, grains, animal and vegetable oils, ferrous metals, food, and wood. [3] Key imports from China to Ukraine include motors, boilers, machinery, vehicles, plastics, polymer materials, optical equipment, cameras, shoes, chemical products, toys, and furniture. According to Chinese customs statistics, in 2021, China imported 17.46 million tons of iron ore from Ukraine, accounting for 1.55% of China's total imports. China imported 8.234 million tons of corn from Ukraine, accounting for 29% of China's total imports, and 3.212 million tons of barley, accounting for 26% of China's total imports. China accounts for over 20% of Ukraine's grain and sunflower oil exports and over 40% of its mineral exports. The composition of import and export is illustrated by the diagram in Fig. 1

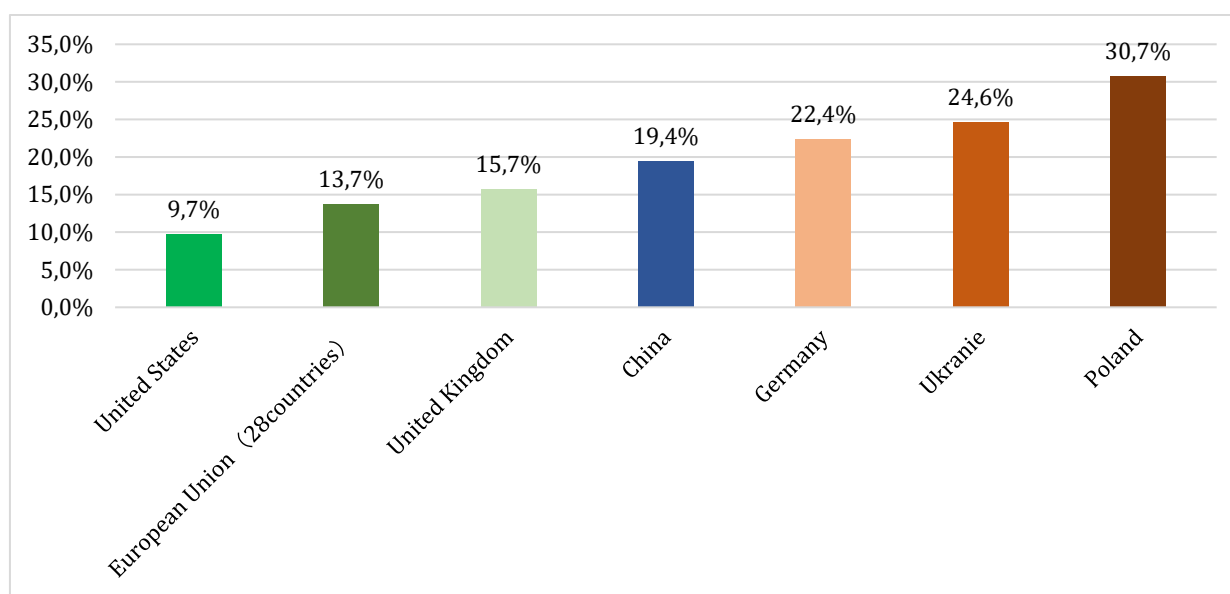

Fig. 1. **Import content of exports**
Data generated from [4]

Chart 1 shows that in 2020, the import content of exports in Ukraine was 24.6%, indicating a relatively high proportion of imported inputs from other countries in Ukrainian export products. This percentage is higher than that of the United States (9.7%), the United Kingdom (15.7%), China (19.4%), and the overall level of the 28 European Union countries (13.7%), but slightly lower than Poland (30.7%). This reflects Ukraine's close trade relations with other countries and also demonstrates that Ukraine's export products are actually highly dependent on other countries. It is greatly influenced by the international industrial chain.

Due to historical and political reasons, Ukraine has not been able to play a significant role in global value chains. According to the World Bank's Global Value Chain Index released in 2019, Ukraine ranked 79th, far behind its neighboring countries and other emerging

economies. [5] As the cost of manufacturing in China rises and the markets in Eastern European countries gradually open up, Ukraine will face more investment opportunities from European and other regional companies. However, Ukraine also faces many challenges. Due to historical and political instability, the political environment in Ukraine is relatively unstable, and the domestic business environment is relatively poor, which poses difficulties for companies to invest and operate in Ukraine.

In conclusion, Ukraine is an important country for China's access to Europe, and the China-Ukraine cooperation under the Belt and Road Initiative has achieved great success, enhancing Ukraine's role in global value chains. Despite having unique natural conditions, abundant agricultural and mineral resources, Ukraine has not been able to play a significant role in global value chains due to various reasons. In the future, by strengthening cooperation with China and Europe, improving trade policies, fiscal and tax policies, facilitating trade, and improving the business environment, Ukraine can gradually develop specific core competitiveness and play a more important role in the global value chains.

References:

1. Wu Mengqi & Xu Haiyu. (2023) The Impact of the Crisis in Ukraine on Global Supply Chains and China's Economy. Center for China and Globalization (CCG), 1-15. Retrieved from: <http://en.ccg.org.cn/archives/75387>.
2. Xiang Zhenhong & Ren Danni. (2023) Global Energy Supply Chain Patterns and Challenges. Global Outlook, 82-84. Retrieved from: <https://d.wanfangdata.com.cn/periodical/zgjr202307032>.
3. General Administration of Customs of the People's Republic of China. Retrieved from: <http://www.customs.gov.cn>.
4. Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD) Data. Retrieved from: <https://data.oecd.org/trade/import-content-of-exports.htm>.
5. The World Bank. Retrieved from: <https://www.worldbank.org/en/home>.

ЕФЕКТИВНА КОМУНІКАЦІЯ ЯК ЧИННИК ДОВІРИ ДО ДЕРЖАВИ

Кузнецов Максим Леонідович

ORCID ID: 0009-0000-2668-2781

Студент 1-го курсу ОС магістр

Київський університет культури, м. Київ, Україна

Науковий керівник: Кочубей Лариса Олександрівна

доктор політичних наук, професор, кафедра зв'язків з громадськістю і журналістики

КНУКіМ, м. Київ, Україна

Дослідження феномену довіри проводять спеціалісти з різних галузей, включаючи психологію, культурологію та соціологію. Вони виявляють різні рівні вияву довіри та аналізують їх вплив на суспільство і політичну комунікацію. Найплідніша розробка проблеми політичної довіри в її сучасному розумінні представлена в працях таких вчених, як Ф.Фукуяма, Ш. Айзенштадт, Б. Барбер, Л. Роніджер, Д. Гамбетти, А. Селігман та інші. Ці дослідники досліджують природу політичної довіри, її роль у сучасному суспільстві і вплив на політичні процеси. Вони розглядають довіру як ключовий елемент соціального капіталу і досліджують її вплив на політичні інститути. Соціологічна традиція досліджень в галузі довіри представлена працями таких вчених, як А. Селігмен, Дж. Колман, Т. Хальворсен, Д. Гамбета. Вони досліджують різні аспекти довіри в суспільстві, включаючи її соціальні та культурні виміри. Соціологи вивчають, як довіра впливає на формування спільних цінностей і норм в суспільстві [6].

Політологічна традиція досліджень в галузі довіри також важлива, і вона представлена роботами таких вчених, як Е. Ушландер, С. Роуз-Акерман, К. Ньютон, Б. Ротштейн та Д. Столлє. Політологи аналізують, як довіра впливає на політичні процеси і рішення. Вони досліджують, яким чином рівень довіри підтримує або ослаблює демократичні інституції і систему влади. В Україні також вивчається питання довіри відомими українськими вченими, зокрема, А. Бова, Є. Головаха, Н. Паніна, А. Ручка, С. Makeєв, І. Мартинюк, Ю. Пахомов, А. Ковальова, О. Кокорська, В. Сукачов та іншими. Вони розглядають довіру в контексті українського суспільства та політики і допомагають зрозуміти її роль у формуванні відносин між громадянами та владою. Дослідження довіри та її впливу на оптимізацію політичної комунікації в Україні залишається актуальною та потребує подальших досліджень [5, с.161].

Питання довіри і його впливу на оптимізацію політичної комунікації є предметом все більшого інтересу в науковій літературі. Дослідження цього явища стає дедалі актуальнішим у сучасному політичному контексті, де взаємодія між владою, політичними суб'єктами і громадянами відіграє ключову роль у формуванні політичних рішень та суспільного діалогу. Науковці ретельно аналізують, як рівень довіри або його відсутність впливає на якість та результативність політичної комунікації. Довіра сприяє створенню позитивного тону спілкування, допомагає знизити відстань між владою та громадянами, сприяє більш відкритому обміну інформацією і підвищує ймовірність сприйняття політичних рішень громадянами. Наукова література досліджує різні аспекти довіри, включаючи її природу, форми, вплив на соціальні відносини, а також механізми, якими можна підвищити рівень довіри в політичній сфері. Вивчення цього питання допомагає зрозуміти, як

покращити спілкування між владою і громадянами, сприяючи більш якісному і конструктивному політичному процесу [4, с.121-141].

Довіра є важливою психологічною основою для ефективної політичної комунікації між владою і громадянами, а також між політичними суб'єктами. Без належного рівня довіри неможливо створити загальну стратегію розвитку суспільства, успішно реалізувати реформи, обрати кваліфікованих політичних лідерів та делегувати їм владні повноваження. Довіра виступає основою для позитивних і продуктивних взаємодій у політичній сфері. В Україні, як і в інших країнах, низький рівень довіри в політичній комунікації виникає з ряду причин [5, 161].

По-перше, це пов'язано з недоліками функціонування політичної системи, де часто спостерігаються випадки корупції, недостатньої відкритості і прозорості у прийнятті рішень, а також віддаленості владних структур від реальних потреб громадян [3, с.325-326].

По-друге, недовіра обумовлена недостатнім розвитком національної громадянської культури. Відсутність відкритої діалогової платформи та публічної участі громадян призводить до відчуття відчуженості та неприйнятності владних структур. Це робить складнішим встановлення взаєморозуміння і підтримки між владою і суспільством. Довіра в політичній комунікації має важливе значення для сприяння співпраці, взаєморозумінню та реалізації спільних цілей у суспільстві. Вона допомагає створювати позитивні відносини між учасниками політичного процесу та сприяє конструктивній політичній комунікації [2, с.93].

Низький рівень довіри в політичній комунікації в Україні обумовлений складною взаємодією кількох факторів, зокрема недоліками у політичній системі та недостатнім розвитком національної громадянської культури. Політична система України зіткнулася з численними проблемами, такими як корупція, недостатня відкритість та прозорість у роботі владних структур, а також віддаленість політичних рішень від реальних потреб громадян. Це сприяє виникненню сумнівів та недовіри до владних інституцій та політичних діячів [5, с.160].

Корупційні скандали та відчуття безкарності влади поглиблюють цю недовіру та руйнують віру у справедливість та ефективність політичного процесу. Недостатній розвиток національної громадянської культури також грає важливу роль. Відсутність відкритих діалогових платформ для спільного обговорення суспільних питань і висловлення громадянської думки призводить до відчуття відчуженості та невпевненості громадян у можливостях впливати на політичні рішення. Брак активної участі громадян у політичному житті сприяє відсутності взаємодії між владою і суспільством, що призводить до відчуття віддаленості і недовіри [1, с.59].

У цьому контексті, підвищення рівня довіри в політичній комунікації в Україні вимагає комплексного підходу. Необхідно змінювати політичну культуру, сприяючи активній участі громадян у політичному процесі і забезпечуючи більшу відкритість та прозорість в роботі владних структур. Довіра до політичної влади часто страждає через її тенденцію до єдиновладдя та заміщення інтересів народу своїми власними цілями. Єдиновладдя, коли влада концентрується в руках обмеженого кола осіб чи одного лідера, створює передумови для виникнення недовіри. В таких умовах обмежена можливість громадян впливати на прийняття рішень, і це суперечить принципам вільного суспільства і репрезентативної демократії. Заміщення інтересів народу своїми власними цілями також порушує довіру до політичної влади. Коли політики діють на користь своїх особистих амбіцій або групових інтересів, громадяни відчувають, що вони не репрезентовані і не отримують від влади очікуваних результатів. Це сприяє підвищенню сумнівів і недовіри до політичних лідерів і

системи загалом. Для підвищення довіри до політичної влади важливо впроваджувати механізми контролю та балансу владних повноважень, сприяти відкритості та прозорості прийняття рішень, а також стимулювати активну участь громадян у політичному процесі. Тільки така демократична архітектура сприяє відновленню довіри між владою і суспільством [1, с.57].

Довіра, розглянута в різних аспектах, включаючи особисту, політичну та економічну, і виявляється в позитивних взаєминах між людьми. Особиста довіра є формою довіри, яка виникає на основі впевненості в порядності і доброзичливості іншої людини. Це відчуття готовності вірити і співпрацювати з іншими, базується на особистому досвіді та відносинах. Особиста довіра відображає відносини між індивідами в їхньому повсякденному житті. Політична довіра, у свою чергу, визначає готовність електорату делегувати владні повноваження певному політичному суб'єкту. Це означає, що громадяни вірять в те, що політики та владні інституції представляють їхні інтереси і діють на користь суспільства. Політична довіра грає важливу роль у демократичних системах, де громадяни обирають своїх представників на основі цього відчуття довіри. Економічна довіра стосується вірогідності, що економічні угоди та трансакції будуть виконані доречно та згідно з умовами. Вона є важливою для розвитку бізнесу і економічного зростання, оскільки сприяє створенню стабільного і надійного економічного середовища [5, с.159].

Самоочевидна істина, що довіра є ключовим фактором у політичній комунікації. Вона є психологічною основою для встановлення ефективного спілкування між владою і громадянами, а також між політичними суб'єктами. Низький рівень довіри в сфері політичної комунікації в Україні обумовлений як недоліками в політичній системі, так і недостатнім розвитком національної громадянської культури. Довіра до влади є суттєвою для оптимального функціонування демократичної системи і забезпечення того, щоб влада служила інтересам громадян, а громадяни діяли у власних інтересах, тим самим підсилюючи державу [1, с.60].

Список використаних джерел:

1. Білошицький С. Криза довіри громадськості до представницьких політичних інститутів. Політичний менеджмент. 2009. № 2. С. 56-66.
2. Бова А. Довіра до соціальних інститутів: крос-національні зіставлення / А. Бова // Соціальна психологія. – 2004. – № 2 (4). – С. 90-99.
3. Волянська О. В. Тенденції трансформації довіри до соціальних інститутів. Вісник Національної юридичної академії України імені Ярослава Мудрого. № 2 (12) 2012. С. 322-328.
4. Корнієнко В.О. Імідж політичного лідера: проблеми формування та практичної реалізації: Монографія / Корнієнко В.О., Денисюк С.Г. Вінниця: УНІВЕРСУМ-Вінниця, 2009. — 145 с.
5. Новаченко Т. В. Концепт довіри як основа легітимності державної влади. Інвестиції: практика та досвід. № 10. 2013. С. 159-163.
6. Фукуяма Ф. Витоки політичного порядку. Від прадавніх часів до Французької революції / пер. Р. Корнута. Київ: Наш Формат, 2018. 576 с.

СЕКЦІЯ VI. ПРАВО ТА МІЖНАРОДНЕ ПРАВО

АНАЛІЗ ЗАКОНОДАВСТВА В СФЕРІ ТРУДОВИХ ВІДНОСИН ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ: СУЧАСНИЙ СТАН І ПРОБЛЕМАТИКА

Мігрін Богдан Олександрович

курсант 3-го курсу ННІПФПНП

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, м. Дніпро, Україна

Ділігул Аліна Сергіївна

кандидат юридичних наук, доцент кафедри цивільного права та процесу

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, м. Дніпро, Україна

Найбільших змін в зазначені відносини приніс Закон України «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану», що був прийнятий ще в перший рік повномасштабного конфлікту. Після аналізу змісту нормативно-правового акту, можливо виявити що внесенні зміни призвели до появи можливостей порушувати права та інтереси працівника з боку роботодавця, оскільки нововведені обставини в сфері забезпечення виплати заробітної плати, соціальних гарантій, процедури звільнення та захисту своїх інтересів профспілкою та робітничих об'єднань призвели до спекуляцій та махінацій

Хоча реалії і вимагають реформування трудових відносин за для забезпечення економічної стабільності та обороноздатності держави, але надання великої кількості можливостей роботодавцю у регулюванні трудових відносин в одноосібному порядку може призвести до мобінгу та економічної експлуатації працівників за для збільшення матеріального та грошового становища. І для розуміння, як саме можливо буде відбуватися експлуатація працівників, необхідно розглянути найбільш спірні ситуації, які регламентують трудові відносини. А для більш ефективного розгляду, слід систематизувати в наступному порядку, а саме: керування трудовим договором, що може суперечити трудовому законодавству, а саме:

- можливість визначати роботодавцем п'ятиденного чи шестиденного робочого тиждня, якщо загальна кількість часів не перевищує визначених законодавством годин;
- керування трудовим договором, а не трудовим законодавством;
- визначати час початку та кінця робочої зміни визначає роботодавцем протягом робочих днів і плата заробітної плати;
- спрощена процедура звільнення працівника через певні особливості в нормативно-правовому акті;
- особливість призупинення трудового договору та відшкодування втрат працівнику;

Зробивши систему, слід поступово розбирати зазначені обставини, аби розуміти проблематику даного нормативно-правового акту. І першим із зазначених є

принципу керування трудовим договором, а не трудовим законодавством, являється можливість роботодавцем визначити п'ятиденний чи шестиденний робочий тиждень, що буде обговорюватися під час оформлення трудового договору між роботодавцем і працівником між собою. В той же час посилаючись на чинну ієрархію нормативно-правових актів, то Кодекс законів про працю України займає ланку вище, ніж зазначений закон.

Проблематика в даній ситуації виникає в тому, що Кодексом законів України про працю передбачено, що п'ятиденний або шестиденний робочий тиждень встановлюється роботодавцем спільно з виборним органом первинної профспілкової організації (профспілковим представником) з урахуванням специфіки роботи, думки трудового колективу і за погодженням з місцевою радою. Таким чином до уваги не береться обов'язки профспілки, щодо визначення кількості робочих днів та погодженням із роботодавцем. І це являється одним із перших проявів порушення прав й інтересів працівників, оскільки до уваги ставиться точка зору роботодавця, як окремо взятого індивіда, а не точка зору працівника і робітничих об'єднань, які повинні захищати колективні інтереси робітників.

Наступною проблемою являється процес призначення кількості часу робочої зміни на підставі визначеного робочого дня без погодження профспілки може призвести до махінацій в сфері заробітної плати та оплати праці, а також додатковій вартості. Вона являється дуже значущою, оскільки неспроможність профспілок здійснити захист в сфері охорони праці, а саме тривалості робочої зміни може призвести до нанесенню істотної шкоди життю та здоров'ю працівника у вигляді фізичної та психологічної шкоди. Також неправильно визначена робоча зміна може призвести до проводити махінацій роботодавця в сфері виробництва продуктів труда та несправедливого підрахунку вартості виробленої праці. Проблема виникає з попередньої та може вирішитись самостійно, якщо буде поновлена можливість профспілці представляти інтереси працівника

А махінації в сфері оцінки вартості праці та продукту виробництва призводить до знецінення працівника, як виробничої сили, що призведе до розірвання трудового договору та звільненню з місця, оскільки нині процедура та причини для звільнення стали більш лояльні для роботодавця, що сформовані новим законодавством. Це може виражатися в наступному вигляді, а саме: допускається звільнення працівника з ініціативи роботодавця у період його тимчасової непрацездатності, а також у період перебування працівника у відпустці (крім відпустки у зв'язку вагітністю та пологами та відпустки для догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку) із зазначенням дати звільнення, яка є першим робочим днем, наступним за днем закінчення тимчасової непрацездатності, зазначеним у документі про тимчасову непрацездатність, або першим робочим днем після закінчення відпустки. Тобто працівник в будь-який може бути залишений без можливості продавати власну працю та буде намагатися знайти нове місце роботи із меншою заробітною платою за для забезпечення життєвих потреб та можливістю забезпечити соціальне становище.

Також порушення інтересів виражається і в припиненні виконання трудового договору, якщо існує достатньо підстав для його припинення та утримання заробітної плати. Тимчасове припинення виникає через нанесення шкоди від держави-агресора, а вид шкоди не зазначений в нормативно-правовому акті. В той же час відшкодування працівникам та роботодавцям пов'язаних із трудовими відносинами грошових сум, втрачених внаслідок збройної агресії проти України, здійснюється за рахунок коштів держави-агресора, а також коштів, отриманих з відповідних фондів на відновлення України, у тому числі міжнародних, міжнародної

технічної та/або поворотної чи безповоротної фінансової допомоги, інших джерел, передбачених законодавством. Тобто роботодавець отримавши мінімальну шкоду від агресора може призупинити трудовий договір, а також отримати компенсацію від держави, як для себе так і для працівників. При цьому заробітну плату під час припинення присвоїти собі додаючи до неї компенсацію від держави і фондів.

Підводячи підсумки, ми можемо зрозуміти, що Закон України «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану» являється дуже суперечливим із чинним законодавством і призводить до виникнення махінацій з боку роботодавця, які наносять шкоду правам й інтересам працівників. Оскільки Кодекс законів про працю України відійшов на задній фон, бо надані повноваження регулювати трудові відносини роботодавцем може призвести до порушення прав, свобод й інтересів працівника, що може привести до початку його економічної експлуатації.

Список використаних джерел:

1. Кодекс законів про працю України від 10.12.1971 р. № 322-VIII. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08#Text>.
2. Закон України «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану» від 01.07.2022 р. №2352 – IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2136-20#Text>.
3. Закону України «Про охорону праці» від 14.10.1992 р. №2695-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2694-12#Text>.
4. Закон України «Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності» від 15.09.1999 р. № 1045 – XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1045-14#Text>.
5. Закон України «Про оплату праці» від 24.03.1995 р. №108/95 – ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/108/95-%D0%B2%D1%80#Text>.

ВАЖЛИВІСТЬ ЗАПРОВАДЖЕННЯ ДЕРЖАВНОГО МЕХАНІЗМУ СКРИНІНГУ ПРЯМИХ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ

Котова Арина Сергіївна

здобувач ступеня вищої освіти магістра, Навчально-науковий
інститут заочного та дистанційного навчання
Національна академія внутрішніх справ, Україна

Науковий керівник: Овчаренко Леся Валеріанівна

кандидат економічних наук, доцент кафедри економічної
безпеки та фінансових розслідувань
Національна академія внутрішніх справ, Україна

Останнім часом тема скринінгу прямих іноземних інвестицій (ПІІ) все частіше обговорюється в наукових колах, адже все більше країн починають застосовувати такі заходи безпеки. При цьому питання дотримання балансу між збереженням інвестиційної привабливості країни для інвесторів та ефективною протидією держави щодо потенційних загроз національній безпеці, які можуть нести такі інвестиції у стратегічні галузі, досі є актуальним.

Відповідно до Закону України «Про інвестиційну діяльність», інвестиціями є всі види майнових та інтелектуальних цінностей, що вкладаються в об'єкти підприємницької та інших видів діяльності, у результаті якої створюється прибуток (доход) та/або досягається соціальний та екологічний ефект [1]. Закон України «Про режим іноземного інвестування» визначає іноземні інвестиції як цінності, що вкладаються іноземними інвесторами в об'єкти інвестиційної діяльності відповідно до законодавства України з метою отримання прибутку або досягнення соціального ефекту [2].

Наразі в українському законодавстві немає дефініції поняття прямих іноземних інвестицій, проте, якщо орієнтуватися на Регламент ЄС, прямою іноземною інвестицією є інвестиція будь-якого виду, здійснена іноземним інвестором з метою встановлення або підтримання тривалих і прямих зв'язків між іноземним інвестором та підприємцем, якому надається ця інвестиція, для здійснення економічної діяльності в державі-члені, включаючи інвестиції, які забезпечують ефективну участь в управлінні або контролі над компанією, що здійснює господарську діяльність [3]. В 6-му виданні «Керівництва з платіжного балансу та міжнародної інвестиційної позиції» (МВФ, 2009) зазначено, що підприємство вважається таким, що перебуває під впливом інвестора, якщо частка останнього в статутному капіталі підприємства становить від 10 до 50 відсотків. Підприємство контролюється інвестором, якщо останній володіє понад 50 відсотків статутного капіталу цього підприємства. 10 відсотків є кількісним критерієм розмежування прямих інвестицій від портфельних інвестицій, які забезпечують тільки отримання дивідендів, але не дають інвестору контролю над об'єктом інвестиції [4]. Відповідно скринінгом прямих іноземних інвестицій є офіційна оцінка або розслідування таких інвестицій відповідно до встановленого законодавством механізму перевірки, у якому зазначено терміни, умови та процедури для оцінки, розслідування, надання дозволу, встановлення умов, заборон або відкликання прямих іноземних інвестицій з міркувань безпеки або громадського порядку.

Наразі в Україні не запроваджений власний механізм скринінгу прямих іноземних інвестицій, проте встановлення такого механізму є необхідним для сталого розвитку економіки, особливо у воєнні та післявоєнні часи, задля збереження ринку відкритим для інвестицій, при цьому мінімізувавши ризики набуття критично важливих для країни активів інвесторами. Розробляючи механізм, Україна може спиратися на міжнародний досвід, зокрема на Регламент Європейського Союзу про скринінг прямих іноземних інвестицій (Регламент), який містить загальноєвропейський механізм співпраці держав-членів ЄС.

Регламент не створює єдиного механізму перевірки ПІІ на рівні ЄС, проте встановлює мінімальні вимоги, якими держави-члени мають керуватися при створенні національного механізму скринінгу інвестицій. Зокрема, встановлення прозорих та недискримінаційних щодо третіх країн правил та процедур (необхідно визначати, що є підставою для скринінгу та прописувати детальну процедуру його проведення, встановлювати терміни перевірки, забезпечувати конфіденційність інформації, що стала відома державі, зокрема яка належить до комерційної таємниці); можливість оскарження іноземними інвесторами рішень державних органів влади щодо скринінгу; вжиття заходів задля виявлення та запобігання обходу запровадженого державою механізму.

Окрім того, держава, яка може одержати прямі іноземні інвестиції, до укладення угоди повідомляє про це іншим державам-членам та Європейській Комісії, які можуть надавати свої коментарі та висновки щодо потенційного впливу таких інвестицій на енергетику, транспорт, водопостачання, охорону здоров'я, зв'язок, засоби масової інформації, обробку або зберігання даних, на аерокосмічну, оборонну, виборчу або фінансову інфраструктуру, об'єкти з обмеженим доступом, землю та нерухомість, що мають вирішальне значення для використання критичної інфраструктури, критичні технології та товари подвійного використання, штучний інтелект, робототехніку, кібербезпеку, аерокосмічну, оборонну сфери, квантові та ядерні технології, нанотехнології та біотехнології, на постачання критично важливих ресурсів, включаючи енергію або сировину, доступ до чутливої інформації, зокрема персональні дані, або можливість контролювати таку інформацію, вплив на свободу та плюралізм засобів масової інформації.

Роблячи такі висновки, держави-члени та Комісія звертають особливу увагу на те, чи перебуває іноземний інвестор під прямим або опосередкованим контролем уряду, включаючи державні органи або збройні сили, третьої країни, зокрема через структуру власності або значне фінансування; чи був іноземний інвестор вже залучений до діяльності, що впливає на безпеку або громадський порядок у державі-члені; чи існує серйозний ризик того, що іноземний інвестор займається незаконною або злочинною діяльністю. Держави самі приймають рішення щодо прямих іноземних інвестицій, які їм надходять, проте мають максимально враховувати надані коментарі інших держав-членів та висновки Комісії задля дотримання інтересів і безпеки Європейського Союзу в цілому [3].

Необхідно зауважити, що зараз ЄС не зобов'язує держав-членів мати свій механізм скринінгу ПІІ, тільки заохочує до цього, але у січні 2024 року була опублікована Пропозиція ЄС щодо зміни Регламенту, що передбачає запровадження національного механізму перевірки ПІІ як обов'язку держав-членів. Також пропонується внести зміни до вже існуючих механізмів, зокрема щодо обов'язку отримання спеціального дозволу на інвестування в проекти або програми, які становлять особливий інтерес для Європейського Союзу, а також в «економічно активні» сфери та види діяльності, перелік яких досить великий і міститься в

окремому Додатку до Пропозиції. Пропозиція також передбачає запровадження інших особливостей для державних механізмів перевірки, зокрема різні процедурні вдосконалення, включаючи вимоги до держав-членів щодо інформування інвесторів, надання обґрунтувань перед запровадженням засобів захисту або заборон, а також надання інвесторам можливості бути почутими та висловити свою думку щодо проблем, які викликають занепокоєння держав-членів [5].

Якщо декілька десятиліть тому держави не мали великих обмежень щодо іноземних капіталовкладень, оскільки вбачали в цьому тільки позитивні тенденції для розвитку країни, наразі більшість економічно розвинених країн запровадили національні механізми скринінгу, адже зіштовхнулися з ризиками неконтрольованих інвестицій для національної безпеки, необхідністю захисту критично важливих державних секторів. Перейняття досвіду інших держав та імплементація в законодавство власної моделі скринінгу прямих іноземних інвестицій є важливим кроком для України на даному етапі і стане особливо актуальним у післявоєнні часи.

Список використаних джерел:

1. Про інвестиційну діяльність: Закон України від 18.09.1991 № 1560-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1560-12#Text> (дата звернення: 5.03.2024).
2. Про режим іноземного інвестування: Закон України від 19.03.96 № 93/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/93/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 5.03.2024).
3. Regulation (EU) 2019/452 of the European Parliament and of the Council of 19 March 2019 establishing a framework for the screening of foreign direct investments into the Union. Official Journal of the European Union. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2019/452/oj> (дата звернення: 5.03.2024).
4. Методологічний коментар до статистики зовнішнього сектору України. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/BoP_methodological_notes.pdf (дата звернення: 5.03.2024).
5. EU Regulation on Foreign Direct Investment Screening. URL: <https://www.nortonrosefulbright.com/en/knowledge/publications/fe64bdfd/eu-regulation-on-foreign-direct-investment-screening> (date of access: 5.03.2024).

ОСНОВНІ ПРИНЦИПИ ВІДНОСИН БАНКРУТСТВА (НЕПЛАТОСПРОМОЖНОСТІ)

Поляков Р.Б.

доктор філософії в галузі права, докторант
Запорізький національний університет, м. Запоріжжя, Україна

Принципи як основні ідеї та положення є тим структурним елементом, завдяки якому формуються норми, інститути та галузі права.

Як і норми, принципи права теж мають тенденцію старіти та не відповідати вимогам суспільства.

Водночас деякі принципи є вічними, мають характер основоположних, або базисних.

Згодом вони можуть лише уточнюватись, але в будь-якому випадку за своєю суттю ці принципи залишаються незмінними.

У конкурсному процесі такий вічний, основоположний принцип отримав назву всеспільності. Фундаментом цього принципу став давньоримський конкурсний процес. У той період завдяки високому розвитку товарно-грошових відносин були напрацьовані законодавчі акти, які регулювали відносини, пов'язані з неплатоспроможністю осіб. Передусім звертає на себе увагу Закон Юлія Цезаря *Julia Lex Cessione Bonorum*, відповідно до якого боржник звільнявся від грошових зобов'язань кредиторів у випадку уступки (*cessione bonorum*) їм усього свого майна.

У подальшому *cessione bonorum* стала основою конкурсного процесу в Середньовіччі.

У Новий час завдяки видатному юристу, іспанцю Сальгадо де Самоза, був вироблений принцип «*communio*» (укр. – всеспільність), основним елементом якого був *cessione bonorum*.

«*Communio*» (всеспільність) включає в себе такі елементи:

- спільний боржник (*debitore communi*);
- спільне майно, яке відступив боржник (*bonorum communem*);
- спільні кредитори (*creditorum communem*);
- спільне судове провадження (*judisium universale*).

За своєю суттю принцип всеспільності – це свого роду правовий зв'язок, який охоплює кредиторів, боржника та його майно (рухоме, нерухоме, права, обов'язки), а також судове провадження [1, с. 204].

Принцип всеспільності – це правовий зв'язок, який пронизує як об'єкт, так і учасників правовідносин.

Сам зв'язок має певні риси: нерозривність та об'єднання.

По-перше, всі кредитори вимушені об'єднатися, щоб заявити вимоги для їхнього спільного боржника.

По-друге, саме судове провадження має характер об'єднуючого та притягує до себе всі вимоги і претензії до уступленого майна боржника. Таке судове провадження називається «*judicium universale*», тобто всеспільне, або універсальне. В основі цього провадження лежить уступка боржником усього свого майна під нагляд та управління суду з метою його розподілу серед усіх кредиторів.

По-третє, усі кредитори отримують задоволення за рахунок майна боржника публічно. Для цього передбачені порядок реалізації майна та його розподіл відповідно до переваг чи привілеїв кожного кредитора. У цій роботі допомагає адміністратор, який діє під контролем та з дозволу суду.

Науковець Нового часу Й. Бруннеман із цього приводу резонно відмітив: «Per concursum inducitur communio bonorum, ita ut uni prae aliis solutio fieri non possit, nisi notorium sit, unius creditoris privilegium & indigentia» [2, с. 16–17] («Завдяки конкурсу виникає спільне майно, отже, оплата одному не може бути здійснена порівняно з іншими, якщо невідомі привілеї та потреби першого кредитора»).

Слід відмітити, що в подальшому, із розвитком економічних відносин, з'являються винятки з принципу всеспільності. Це пов'язано з появою деяких інститутів конкурсного процесу чи досудовим порядком врегулювання боргів (досудова санація, транскордонне банкрутство тощо).

І врешті, ХХ століття ознаменувалося появою реорганізаційних процедур, які згодом стали домінувати над ліквідаційними. З огляду на це розподіл майна боржника серед усіма кредиторами в класичному виді, який закладений у принципі всеспільності, став дещо відрізнятися в реорганізаційних процедурах. Тепер кредитори почали отримувати задоволення за своїми вимогами не за рахунок продажу майна, а внаслідок його експлуатації. При цьому відсотки задоволення вимог при застосуванні таких реорганізаційних процедур значно зросли порівняно з ліквідаційними.

Із отриманням Україною незалежності та появою Закону про банкрутство з'явилися наукові дослідження стосовно конкурсного процесу. Але, на превеликий жаль, як у зазначеному Законі, так і в наукових роботах відсутніми були будь-які принципи цього процесу.

У результаті мало місце необдумане «копіювання» законодавцем нормативних актів інших країн та епох, що призводило до збитків держави.

На початковому етапі доктрина конкурсного процесу йшла шляхом формування принципів за рахунок окремих рис принципу всеспільності.

Так, В. Джунь вважав конкурсним імунітетом принцип, за яким кредитор може отримувати задоволення за своїми вимогами лише через відкриту процедуру банкрутства боржника [3, с. 43].

Професор Б. Поляков називав принцип всеспільності загальністю. Однак, описуючи цей принцип, учений, на жаль, не навів його підґрунтя [4, с. 14].

Варто зазначити, що подальші зміни законодавства України про банкрутство відбувалися вже з урахуванням наукових висновків зазначених учених.

Це спостерігається в Законі про банкрутство в редакції від 18 січня 2013 року.

Там з'явилися норми щодо: пріоритету Закону про банкрутство над іншими законодавчими актами стосовно питань банкрутства; розгляду у справі про банкрутство спорів щодо майна боржника; задоволення вимог кредиторів винятково через порядок, встановлений цим Законом; встановлення виключно судом, у провадженні якого перебуває справа про банкрутство, обмежень стосовно майна боржника тощо.

Подальша кодифікація законодавства про банкрутство торкнулася також принципів конкурсного процесу.

Хоча в Кодексі України з процедур банкрутства (далі – КзПБ) прямо не вказаний сам принцип всеспільності, але його риси можна побачити серед деяких його норм.

Це такі: застосування інших законодавчих актів з урахуванням особливостей Кодексу; розгляд спорів щодо майна боржника в межах справи про банкрутство;

погашення вимог кредиторів, які не взяли участі у справі про банкрутство, тощо.

Останніми роками має місце тенденція застосування принципів права Верховним Судом.

Це значно підвищує рівень правозастосування та якість судових рішень.

Разом із тим є певні питання щодо необхідності посилення вищої судової інстанції в цих рішеннях на учених, що сформуvalи принципи, які стали складовими частинами їхніх наукових висновків.

У протилежному випадку науковці стануть посилатися не на вченого, який вперше сформував той чи інший принцип, а на судові рішення.

Для усунення цієї проблеми слід внести відповідні зміни до господарського процесуального законодавства.

Що стосується визначення принципу всеспільності, то його можна сформулювати так: всеспільність – це такий принцип, за яким спільність кредиторів в універсальному судовому провадженні за допомогою арбітражного керуючого та під судовим наглядом має право задовольнити відповідно до черговості та привілеїв свої заявлені та визнані судом вимоги за рахунок спільного майна, відступленого їхнім спільним боржником [1, с. 208].

Стосовно інших принципів, які можуть мати місце у відносинах банкрутства (неплатоспроможності), то їхня кількість залежить від пріоритету або задач законодавця. Їхня роль зводиться винятково до доповнення або посилення основного принципу – всеспільності.

Можна погодитись із професорами Б. Поляковим та В. Радзивілюк щодо таких додаткових принципів: добросовісність; пріоритет процедури санації для юридичних осіб та реструктуризації боргів для фізичних осіб; економічність [5, с. 15].

Такі принципи діють разом із принципом всеспільності, підвищуючи тим самим ефективність застосування законодавства про банкрутство (неплатоспроможність).

Принцип добросовісності став актуальним із виникненням інституту неплатоспроможності фізичної особи, де законодавець передбачив таку підставу для закриття провадження у справі у випадку зловживання боржником своїми правами.

Стосовно арбітражного керуючого цей принцип проявляється у відносинах банкрутства юридичної та фізичної осіб. Наслідком ігнорування цього принципу може стати відмова у виплаті винагороди чи відсторонення від повноважень.

Що стосується кредиторів, то їхня недобросовісна поведінка у випадку, скажімо, несвоєчасного звернення з грошовими вимогами до боржника, тягне втрату права голосу в представницьких органах.

Принцип пріоритету процедури санації для юридичних осіб та реструктуризації боргів для фізичних осіб хоча і зберігає свою дію, але більш ефективний у справах про неплатоспроможність фізичних осіб, оскільки процедура реструктуризації вводиться одночасно з відкриттям провадження і діє через затверджений план реструктуризації. Що стосується процедури погашення боргів фізичної особи, то вона вводиться як виняток при неможливості узгодити умови фінансового оздоровлення чи невдалих результатах виконання плану реструктуризації.

Принцип економічності глибоко пронизує всю процедуру банкрутства.

Він спричинюється самою суттю таких відносин, оскільки уступленого боржником майна не вистачає для задоволення вимог усіх кредиторів. Відповідно, витрати на проведення процедури банкрутства повинні бути найнеобхіднішими та мінімальними.

З огляду на це законодавець встановив низькі ставки судового збору для участі кредиторів у справі, фіксований розмір винагороди арбітражного керуючого, перелік

витрат при продажу майна боржника тощо.

Загалом усі принципи відносин банкрутства (неплатоспроможності) допомагають правозастосовним органам та учасникам цих відносин краще зрозуміти законодавство про банкрутство, що, у свою чергу, сприятиме розвитку економіки в країні.

Список використаних джерел:

1. Поляков Р.Б. Принцип всеспільності як основоположний (базисний) принцип відносин банкрутства (неплатоспроможності). Юридичний науковий електронний журнал. 2023. № 10. С. 202–210. URL: http://sej.org.ua/10_2023/47.pdf (дата звернення: 08.03.2024).
2. Brunnemanni J. De processu concursus creditorum. Schrey & Hartmanus, 1707. С. 207. URL: <https://books.google.com.ua/booksid=dOBPAAAАсААJ&printsec=frontcover&hl=ru#v=onepage&q&f=false> (дата звернення: 08.03.2024).
3. Джузь В.В. Інститут неспроможності: світовий досвід розвитку і особливості становлення в Україні: монографія. Київ: Юридична практика, 2006. 384 с.
4. Поляков Б.М. Правові проблеми регулювання неспроможності (банкрутства): автореф. дис. ... д-ра юрид. наук. Донецьк, 2003. 30 с.
5. Поляков Б., Радзивілюк В. Принципи інституту неплатоспроможності фізичних осіб. Право України. 2022. № 7. С. 11–22.

РОБОТА НАЗК ЩОДО ЗАХИСТУ ПРАВ ВИКРИВАЧІВ

Титов Максим

студент 4 курсу факультету прокуратури
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, Україна

Георгієвський Юрій Валентинович

Д-р. юрид. наук, професор, професор кафедри адміністративного права
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, Україна

Корупція є однією з глобальних загроз, яка підриває довіру народу до влади, руйнує економіку та сприяє зростанню соціальної нерівності. Як показує досвід зарубіжних країн, для боротьби з ці проблемою ефективним є створення спеціалізованого органу, і Національне Агентство з питань запобігання корупції – є одним із них. Варто зазначити, що однією із засад боротьби з корупцією є викриття корупційних дій і порушень. Цю засаду реалізують, зокрема, викривачі – особи, які часто ризикують своєю безпекою та статусом, надають інформацію про корупційні правопорушення. Держава має забезпечити захист від незаконного обмеження їх прав та інтересів, від репресій та переслідувань. НАЗК відіграє важливу роль у цьому процесі, адже є уповноваженим на захист прав викривачів і забезпечення їхньої безпеки. Якщо викривач розуміє, що його права були порушені або що йому загрожує небезпека через розкриття корупційних фактів, він має право звернутися до адміністративного суду для захисту.

Щодо гарантій захисту в адміністративному процесі, Національне агентство з питань запобігання корупції залучається як третя особа, яка не заявляє самостійних вимог щодо предмета спору, на стороні позивача у справах, коли керівник або роботодавець створює загрозу створення чи застосування негативних заходів впливу до позивача, наприклад, звільнення з роботи, примушування до звільнення за власним бажанням, притягнення до дисциплінарної відповідальності, переведення на іншу роботу, скорочення заробітної плати та інше, у зв'язку з повідомленням особою або членом його сім'ї про порушення вимог Закону України «Про запобігання корупції» іншою особою (частина третя статті 49 Кодексу адміністративного судочинства України).

Відповідно до законопроекту України «Про захист викривачів і розкриття інформації про шкоду або загрозу суспільним інтересам» поняття викривача, визначається наступним чином: «Викривач – фізична особа, яка за наявності обґрунтованого переконання, що інформація є достовірною, розкрила, або здійснила підтверджену реальними діями спробу розкрити інформацію про шкоду або загрозу суспільним інтересам з боку інших осіб, якщо така інформація стала їй відома у зв'язку з її трудовою, професійною, господарською, громадською, науковою діяльністю, проходженням нею служби чи навчання або її участю у передбачених законодавством процедурах, які є обов'язковими для початку такої діяльності, проходження служби чи навчання» [2].

Необхідно наголосити на тому, що особа, яка займається трудовою, професійною або іншою діяльністю, має виконувати свої обов'язки, працюючи на державній посаді або працювати в органах державної влади або місцевого самоврядування. В іншому випадку, особи, які виконують трудові обов'язки, не пов'язаними з публічною службою, мають звертатися як викривачі до цивільного суду, замість адміністративного (вирішувати справу в порядку цивільного судочинства).

Щодо інформації про шкоду або загрозу суспільним інтересам — це інформація, зокрема, про:

1. адміністративне правопорушення, пов'язане з корупцією;
2. дисциплінарний проступок, адміністративне правопорушення, інші дії
3. бездіяльність суб'єктів владних повноважень, юридичних осіб, їх посадових чи службових осіб, фізичних осіб, якими завдано шкоду конституційному устрою України, життю, здоров'ю або безпеці людини, стану довкілля, миру і безпеці людства або створено реальну загрозу завдання такої шкоди.

Тож суб'єктами вчинення правопорушення, пов'язаного з корупцією є суб'єкти владних повноважень, відповідно і викривачами є особи, що пов'язані із здійсненням владних повноважень або підпорядкування, яким стала відома ця інформація при здійсненні трудової, громадської, професійної діяльності. Тільки такі суб'єкти можуть мають право звернутися до адміністративного суду.

У справах про адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією, викривач за своїм процесуальним статусом є свідком (ч. 3 ст. 272 КУпАП). [1]

Необхідно зауважити, що у разі, якщо викривач став свідком у вчиненні вищевказаного правопорушення, яка хоча і здійснює владні повноваження, проте інформація була відома НЕ під час трудової, громадської або професійної діяльності – така особа (викривач) буде суб'єктом звернення в порядку цивільного судочинства або виступати свідком у кримінальному провадженні у вчиненні винною особою корупційного або іншого правопорушення, пов'язаного з корупцією.

Викривач під час участі у справі про адміністративне правопорушення має право:

на збереження конфіденційності інформації стосовно нього під час дачі пояснень по справі; на отримання правової допомоги; відмовитися давати показання щодо себе, членів сім'ї та близьких родичів, коло яких визначається законом та інші.

Щодо обов'язків, то згідно із ч. 2 ст. 272 КУпАП викривач як свідок у справі про адміністративне правопорушення зобов'язаний з'явитись за викликом у зазначений час, надати правдиві пояснення, повідомити все відоме йому по справі та відповісти на поставлені запитання. [1]

Отже, на нашу думку, проблема захисту прав викривачів є досить актуальною на даний момент. На законодавчому рівні належним чином не регламентоване питання, щодо того, хто виступає викривачем в адміністративному судочинстві та чиї інтереси захищає НАЗК, як третя сторона, що не заявляє вимог, щодо предмету спору. Україна має орієнтуватися на європейське законодавство, а тому і на Директиву, схвалену Європейським Парламентом спільно з Радою Європейського Союзу, у якій містяться важливі положення, щодо викривачів корупції. Проте, варто також зазначити, що в Законі України «Про запобігання корупції», достатньо чітко визначені підстави набуття особою статусу викривача, способи та шляхи здійснення викривачем повідомлення, підтвердження факту, що особа є викривачем та інші, але з розвитком суспільних відносин, Україна потребує подалання прогалин у законодавстві, зокрема, і більш якісної регламентації, щодо викривачів корупції.

Список використаних джерел:

1. Кодекс адміністративного судочинства України: Кодекс України від 06.07.2005 р. № 2747-IV / Верховна Рада України. База даних: «Законодавство України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15#Text> (дата звернення: 12.10.2023).
2. Законопроект України «Про захист викривачів і розкриття інформації про шкоду або загрозу суспільним інтересам» URL: https://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=59836.

ХАРАКТЕРНІ РИСИ СУДОВОГО ПРЕЦЕДЕНТУ ЯК ДЖЕРЕЛА ПРАВА

Іванів Андрій Романович

ORCID ID: 0000-0002-8970-0219

Аспірант¹, Радник²

Київський міжнародний університет, Україна¹, EQUITY Law Firm, Україна²

Протягом усієї історії людство супроводжували системні зміни, пов'язані із соціальною взаємодією між його членами. На початку взаємодія між людьми ґрунтувалася суто на первісних звичаях, усталених моделях поведінки, які згодом з розвитком державності переросли у правовий звичай. Зазначена трансформація є одним із шляхів формування та становлення правової норми. Щодо двох інших, то до них належить правотворча діяльність (правотворчість) і прецедентна діяльність. В основі правотворчості лежить видання правових актів різної юридичної сили, в яких містяться юридичні норми, в основі прецедентної діяльності – рішення судових (рідко – адміністративних) інстанцій, наділених відповідним статусом для розв'язання аналогічних або схожих юридичних питань.

В ієрархії джерел права прецедент за своєю юридичною силою посідає проміжне становище між правовим актом і правовим звичаем: він поступається актам, але перевершує звичай. Легітимність прецедентної норми в основному залежить від її відповідності чинному законодавству. Згодом прецедент може бути закріплений у вигляді норми права в правовому акті (у переважній більшості випадків у законодавчому акті). Так само правовий звичай може трансформуватися в прецедент, якщо він отримує своє закріплення в рішенні судових або адміністративних органів держави, уповноважених на створення прецедентів. Ця взаємодія між прецедентом, правовим актом і правовим звичаем сприяє динамічному розвитку правової системи, даючи їй змогу бути адаптивною і пристосованою до мінливих внутрішніх і зовнішніх умов. Прецеденти збагачують правову практику новими ідеями та підходами, тоді як правотворчість забезпечує їхню формалізацію та уніфікацію. Серед джерел права прецеденту належить своя, унікальна роль, яка зумовлена як його схожістю з іншими джерелами права, так і відмінністю.

Нами було виокремлено наступні характерні риси, притаманні судовому прецеденту як джерелу права:

1. Формування судового прецеденту судовою інстанцією.

Судовий прецедент за своєю суттю є результатом роботи судової інстанції. Він являє собою інструмент правового регулювання, за допомогою якого суд виробляє нові правові правила, здійснює тлумачення і роз'яснення правових актів, відображаючи це у своїх рішеннях. Ексклюзивне право на встановлення правових стандартів і прецедентне тлумачення надається вищим судовим інстанціям.

2. Формування судового прецеденту здійснюється в рамках строго встановленої юридичної процедури.

Прецедент формується під час розгляду юридичних питань, пов'язаних із розв'язанням спорів між фізичними та/або юридичними особами, за відсутності усталених правових правил, які б дали змогу розв'язати виникле між сторонами, що сперечаються, питання, не вдаючись до створення прецеденту. Юридична процедура, що належить до формування судового прецеденту, передбачає проходження чітко встановлених етапів у рамках судового процесу та вчинення конкретних дій (подання

заяв, скарг, позовів тощо), як у рамках судового розгляду справи, так і за її межами (публікація прецеденту). Процедура структурує підхід до створення прецедентів, сприяє їхній одноманітності за формою.

3. **Обов'язковість застосування судового прецеденту в рамках подальшої судової практики (принцип обов'язковості прецеденту).**

Прецедент формується вищими органами в ієрархії судової системи, що означає необхідність дотримання судами, які стоять нижче від них у владній вертикалі, принципу обов'язковості застосування прецеденту в рамках подальшої практики за вже виробленим зразком (прецедентом). Такий підхід дає змогу нижчим органам орієнтуватися на правові позиції, вироблені вищими за рівнем органами, визнаючи їхній професіоналізм та авторитет. Зазначений принцип характерний для юрисдикцій, у яких основним джерелом права є судовий прецедент. Він дістав своє закріплення у правовій системі Англії на початку XIX ст., завдяки формуванню структурованої судової системи, підготовленим комплексним компіляціям судових прецедентів, які дали змогу довести до відома про наявність такого чи іншого прецеденту судові інстанції на всій британській території. Суть принципу обов'язковості прецеденту полягає в тому, що рішення судів вищих інстанцій слугують зразком для вирішення аналогічних юридичних питань у майбутньому. Суди нижчих інстанцій зобов'язані слідувати встановленим прецедентам, забезпечуючи, таким чином, однаковість правозастосування і передбачуваність правосуддя.

Одним із ключових проявів обов'язковості застосування судового прецеденту в рамках подальшої судової практики є його остаточність, яка полягає в тому, що обставини, щодо яких було ухвалено прецедентне рішення, не підлягають повторному розгляду з тих самих підстав, що їх уже було раніше досліджено та вирішено. Таким чином, остаточність прецеденту забезпечує стабільність і передбачуваність правової системи, запобігаючи нескінченним переглядам аналогічних або схожих юридичних питань. Однак варто акцентувати увагу на тому, що, незважаючи на остаточність прецеденту, принцип обов'язковості не є абсолютним. У певних випадках, коли обставини справи суттєво відрізняються від вже досліджених або коли існує переконлива необхідність перегляду усталених правових позицій, суди вищих інстанцій можуть відступити від раніше встановленого прецеденту. Така гнучкість дає змогу правовій системі розвиватися, адаптуватися до мінливих умов.

4. **Необхідність публікації судового прецеденту в офіційних джерелах.**

Судове рішення, для того щоб вважатися прецедентом, має бути офіційно опубліковане. По-перше, публікація узаконює судове рішення в статусі прецеденту, по-друге, робить опублікований прецедент доступним для практичного застосування. Публікація судових прецедентів зазвичай здійснюється в спеціалізованих судових виданнях, офіційних бюлетенях, з розвитком інформатизації – в електронних базах даних, доступних не тільки для вузького кола осіб (суддів, практикуючих юристів тощо), а й для широкої громадськості.

Офіційне опублікування судових прецедентів відіграє ключову роль у забезпеченні доступності та прозорості правових систем країн з англосаксонською правовою традицією. Це дає змогу зацікавленим суб'єктам ознайомитися з прецедентними рішеннями і заздалегідь зрозуміти, яке рішення суд, найімовірніше, ухвалить у межах тієї чи іншої справи (передбачуваність правозастосування). Опубліковані прецеденти слугують важливим джерелом права, допомагаючи формувати однакову судову практику. Публікація сприяє прозорості судової системи,

дозволяючи громадськості оцінювати справедливість і обґрунтованість судових рішень. Це, своєю чергою, підвищує довіру до судової влади та зміцнює верховенство права.

5. Застосування судового прецеденту тільки тоді, коли він підходить під обставини справи.

Застосування судового прецеденту здійснюється відповідно до принципу релевантності, який передбачає його використання тільки в тих випадках, коли прецедент адекватно відповідає обставинам справи, що розглядаються. Тобто, судовий прецедент застосовується як джерело права лише тоді, коли фактичні обставини справи, її юридичний контекст і правові питання, що підлягають розв'язанню, схожі з тими, які були розглянуті в прецедентній справі. Таким чином, застосування прецеденту вимагає ретельного аналізу його відповідності конкретній ситуації, щоб забезпечити адекватне і справедливе правозастосування.

Наведені характеристики притаманні саме судовому прецеденту, оскільки вони найповніше відображають правову природу та сутність цього джерела права. Таким чином, виходячи з описаних характеристик, можна запропонувати наступне визначення поняття «судовий прецедент» – це офіційно опубліковане рішення вищої судової інстанції в конкретній справі, що тлумачить або створює норму права, має обов'язкову силу як для неї самої, так і для всіх нижчих судових інстанцій під час вирішення аналогічних справ.

Список використаних джерел:

1. Габрелян А. Ю. Форми адміністративно-правового забезпечення державної політики протидії. Матеріали конференцій Молодіжної наукової ліги, 2021. URL: <https://ojs.ukrlogos.in.ua/index.php/liga/article/view/9731> (дата звернення: 06.03.2024).
2. Габрелян А. Ю. Методи адміністративно-правового забезпечення державної політики протидії. Збірник наукових праць Л'ОГОС, 2021. URL: <https://doi.org/10.36074/logos-19.03.2021.v1.41> (дата звернення: 06.03.2024).
3. Стрілецька О. В., Габрелян А. Ю. Реалізація принципу змагальності в кримінальному процесі країн романо-германської правової сім'ї. VI Міжнародна науково-теоретична конференція «Традиційні та інноваційні підходи до наукових досліджень» (08.03.2024; м. Вінниця, Україна), 2024.
4. Стрілецька О. В., Габрелян А. Ю. Реалізація принципу змагальності в ході проведення досудового розслідування. Науковий вісник УжНУ. Серія «Право», 2024. Випуск 81(1). С. 168 – 179.
5. Стрілецька О. В., Габрелян А. Ю. Реалізація принципу змагальності під час судового розгляду. Аналітично-порівняльне правознавство, 2024. Випуск 2.
6. Чепель О. В., Габрелян А. Ю. Показання свідка в кримінальному процесі: поняття, зміст, вимоги. Аналітично-порівняльне правознавство, 2023. № 4. С. 451 – 458.
7. Чепель О. В., Габрелян А. Ю. Система прав свідка в кримінальному процесі: стан, проблеми та шляхи їх подолання. Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, 2023. № 4. С. 168 – 180.
8. Чепель О. В., Габрелян А. Ю. Адвокат свідка: проблематика правового статусу. Science of XXI century: development, main theories and achievements: collection of scientific papers «SCIENTIA» with Proceedings of the V International Scientific and Theoretical Conference (January 26, 2024). Helsinki, 2024. С. 131 – 136.

СЕКЦІЯ VII. ІНСТИТУТ ПРАВООХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ, СУДОВА СИСТЕМА ТА НОТАРІАТ

ЗАСТОСУВАННЯ ЗАПОБІЖНИХ ЗАХОДІВ У СПРОЩЕНОМУ ПОРЯДКУ

Мелешко Андрій Вікторович

ORCID ID: 0009-0003-2630-7254

Аспірант, адвокат

Європейський університет, м. Київ, Україна

Діючий КПК України не передбачає застосування запобіжних заходів в спрощеному порядку, тобто без участі сторін кримінального провадження [1].

Так, проводиться судове засідання за участю прокурора, підозрюваного чи обвинуваченого, захисника, де прокурор обґрунтовує своє клопотання про застосування запобіжного заходу, сторона захисту висловлює свою думку з цього приводу, досліджуються матеріали, якими обґрунтовується вказане клопотання, та за клопотанням сторін чи з власної ініціативи слідчий суддя, суд має право допитати будь-якого свідка чи дослідити будь-які матеріали, що мають значення для вирішення питання про застосування запобіжного заходу. Після чого слідчий суддя чи суд виходить до нарадчої кімнати для постановлення відповідної ухвали.

Іншими словами, вказана процедура потребує певного процесуального часу.

Разом з цим, в багатьох випадках підозрюваний чи обвинувачений погоджується з запропонованим прокурором запобіжним заходом. В значній мірі це стосується особистого зобов'язання та домашнього арешту. Хоча бувають випадки, де підозрюваний чи обвинувачений погоджується і на тримання під вартою. Проте сторони кримінального провадження вимушені витратити свій процесуальний час для здійснення формальної процедури розгляду клопотання про застосування запобіжного заходу. Процесуальний час витрачає також і слідчий суддя чи суд.

Отже, пропоную запровадити спрощений порядок розгляду клопотання про застосування запобіжного заходу, якщо з таким порядком погодився підозрюваний чи обвинувачений в присутності свого захисника за аналогією спрощеного провадження щодо кримінальних проступків.

Реалізація даної пропозиції зменшить навантаження на суддів, прокурорів та захисників, а вивільнений час буде спрямований на процесуальні дії, які дійсно цього потребують.

Крім того, вважаю доречним запровадити також спрощений порядок щодо розгляду клопотання про продовження запобіжного заходу (тримання під вартою або домашнього арешту) та продовження строку обов'язків, передбачених частинами п'ятої та шостої статті 194 КПК України, якщо на такий порядок є згода підозрюваного чи обвинуваченого.

Отже, виникає необхідність внесення змін до КПК України, а саме:

-статтю 184 КПК України доповнити частиною 3-1 наступного змісту: «Якщо підозрюваний чи обвинувачений згоден з розглядом клопотання про застосування запобіжного заходу в спрощеному порядку, до клопотання додається письмова заява підозрюваного чи обвинуваченого, яка складена в присутності захисника, щодо згоди із зазначеним в клопотанні запобіжним заходом та згоди з розглядом клопотання про застосування запобіжного заходу в спрощеному порядку»;

-ч.1 ст.193 КПК України викласти в такій редакції: «Розгляд клопотання про застосування запобіжного заходу здійснюється за участю прокурора, підозрюваного, обвинуваченого, його захисника, крім випадків, передбачених частиною шостою або сьомою цієї статті»;

-статтю 193 КПК України доповнити частиною сьомою такого змісту: «Якщо підозрюваний чи обвинувачений згоден з розглядом клопотання про застосування щодо нього запобіжного заходу в спрощеному порядку, таке клопотання розглядається без участі сторін кримінального провадження»;

-статтю 199 КПК України доповнити частиною 3-1 наступного змісту: «Якщо підозрюваний чи обвинувачений згоден з розглядом у спрощеному порядку клопотання про продовження запобіжного заходу або продовження строку обов'язків, передбачених частинами п'ятої та шостої статті 194 КПК України, до клопотання додається письмова заява підозрюваного чи обвинуваченого, яка складена в присутності захисника, щодо згоди з зазначеним в клопотанні продовженням і згоди з розглядом цього клопотання в спрощеному порядку. В такому випадку вказане клопотання розглядається за правилами, передбаченими ч.7 ст.193 КПК України».

Список використаних джерел:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України, Кодекс України № 4651-VI (2024а) (Україна). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>.

СЕКЦІЯ VIII. ВОЄННІ НАУКИ, НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА ТА БЕЗПЕКА ДЕРЖАВНОГО КОРДОНУ

ПРИЙОМИ І ПРАВИЛА СТРІЛЬБИ ІЗ СТРІЛЕЦЬКОЇ ЗБРОЇ І ГРАНАТОМЕТІВ

Романова Анастасія Вікторівна

курсант 2-го курсу факультету підготовки фахівців

для підрозділів кримінальної поліції

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Науковий керівник: Бодирев Дмитро Анатолійович

старший викладач кафедри тактико-спеціальної підготовки

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Гранатомети, які застосовуються у військовій та безпековій сферах, відомі своєю здатністю створювати потужні потоки газів, що виходять з задньої частини ствола з великою швидкістю. Ці газові потоки утворюють позаду стрільця небезпечну зону у секторі до 45 градусів та на відстані до 30 метрів. З метою забезпечення безпеки військовослужбовців та мінімізації ризику випадкового ушкодження важливо дотримуватися встановлених мір безпеки, особливо при стрільбі з положення лежачи, а також враховувати демаскуючий фактор, пов'язаний зі зміною вогневих позицій [1, с. 28].

Під час стрільби значна крутизна траєкторії польоту гранати за межами дальності прямого пострілу може вплинути на ефективність вогневої підтримки. В цьому випадку рекомендується вести вогонь на відстані, що дорівнює або наближається до дальності прямого пострілу, щоб забезпечити оптимальний результат [2, с. 67].

Температура повітря також має значний вплив на траєкторію польоту гранати. Необхідно враховувати зміни температури повітря при використанні оптичного прицілу та встановленні мушки на відкритому прицілі. Встановлення додаткових або основних мушок може забезпечити точніше наведення при стрільбі в різних погодних умовах.

Боковий вітер є ще одним фактором, який слід враховувати під час стрільби з гранатомета. Граната, приводима в рух реактивним двигуном, буде відхилитися на вітер під час свого руху, і після припинення роботи двигуна буде продовжувати рухатися з впливом вітру.

Врахування цього фактора може допомогти стрільцю точніше визначити траєкторію польоту гранати та досягти більшої точності при стрільбі. Розуміння та врахування впливу різних параметрів на траєкторію польоту гранатомета є важливими для досягнення максимальної ефективності та безпеки в процесі його використання [3, с. 40].

Стрільба із стрілецької зброї та гранатометів вимагає від бійців вміння та знань, щоб ефективно виконувати завдання на полі бою та забезпечити безпеку для себе та

оточуючих. У цьому дослідженні ми розглянемо основні прийоми та правила стрільби із стрілецької зброї та гранатометів, звертаючи увагу на їхню ефективність та вплив на результативність бойових операцій.

Стрільба зі стрілецької зброї вимагає від стрільця правильної техніки та зосередженості. Основні прийоми включають:

Правильне позиціонування. Стрільцю потрібно зайняти стабільну позицію, щоб максимально зменшити ризик відхилень та покращити точність стрільби.

Адекватне дихання. Правильне дихання допомагає стрільцю зберегти стабільність та контроль над зброєю під час стрільби.

Аналіз цілі. Стрільцю необхідно ретельно проаналізувати ціль перед пострілом, щоб максимізувати ймовірність попадання.

Стрільба з гранатометів вимагає додаткових знань та навичок через їхню високу потужність та зону ураження. Основні правила включають:

Безпека оточуючих. Перед стрільбою з гранатомета необхідно переконатися, що зона навколо цілей порожня, щоб уникнути випадкового ушкодження союзників.

Врахування впливу параметрів. Стрільцям необхідно урахувувати вплив факторів, таких як вітер, температура повітря та крутизна траєкторії, на точність стрільби.

Використання тактичного розуміння. Грамотне використання гранатомета відіграє важливу роль у тактичних операціях, включаючи вогневу підтримку та прикриття [4, с. 16].

Отже, правильна техніка та дотримання правил є ключовими факторами для успішної стрільби із стрілецької зброї та гранатометів. Розуміння цих прийомів та правил допомагає бійцям виконувати свої завдання з високою ефективністю та забезпечувати безпеку під час бойових операцій. Додаткові дослідження та навчання можуть сприяти подальшому вдосконаленню цих навичок та забезпечити успішне виконання завдань на полі бою.

Список використаних джерел:

1. Зливка, Г. А., В. О. Явтушенко, С. М. Телюков. Удосконалення методики виконання прийомів і правил стрільби з урахуванням впливу засобів індивідуального бронезахисту. Збірник наукових праць Харківського національного університету Повітряних Сил. 2020. С. 107-112.
2. Ніколаєв С. В. Стрілецька зброя та вогнева підготовка: Конспект лекцій. 2021. С. 59.
3. Петренко В.М. Стрілецька зброя та вогнева підготовка. 2020. С. 94.
4. Чолач Ю., Практична стрільба з пістолета «ірсс». Порівняльна характеристика практичної стрільби закордонних країн з Україною. 2022. С. 94.

ПРИЧИНИ ПРИХОВУВАННЯ КОМАНДУВАННЯМ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ ПРОТИ ПОРЯДКУ ПРОХОДЖЕННЯ ВІЙСЬКОВОЇ СЛУЖБИ

Сазоненко Єгор Дмитрович

здобувач вищої освіти Військово-юридичного Інституту
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, Україна

Калугін Павло Павлович

здобувач вищої освіти Військово-юридичного Інституту
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, Україна

Науковий керівник: Іващенко Сергій Миколайович

старший викладач Військово-юридичного Інституту
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, Україна

Науковий керівник: Чалий Михайло Григорович

старший викладач Військово-юридичного Інституту
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, Україна

У розділі XIX Особливої частини Кримінального кодексу України в статтях 407-409 КК передбачено кримінальну відповідальність проти порядку проходження військової служби.

Дослідження науковцями причин приховування командуванням вчинення даних кримінальних правопорушень і розуміння цих причин, є важливим етапом для розробки ефективних стратегій забезпечення відповідальності та превенції військових кримінальних правопорушень. Піддавши аналізу деякі чинники, які містяться в основі приховування командуванням цих кримінальних правопорушень, необхідно відокремити такі, як політичні та психологічні.

Щодо процесу виявлення військових кримінальних правопорушень, то він ґрунтується на певних механізмах та процедурах, які встановлені національним законодавством. Однак, нерідко командування військових формувань намагається приховати вчинені військові кримінальні правопорушення проти порядку проходження військової служби, що ускладнює процес їх виявлення та розслідування.

На нашу думку, однією із можливих причин їх приховування полягають у політичному характері таких дій, тому командування може вживати заходів для мінімізації публічного та внутрішнього відображення кримінальних правопорушень, щоб запобігти негативним наслідкам для своєї репутації. Додатково, конфлікти інтересів, які виникають між структурами та військовим командуванням, можуть призводити до приховування кримінальних правопорушень для збереження власної влади та позицій.

Існують й стратегічні підґрунтя, які можуть бути важливими причинами приховування військових кримінальних правопорушень. Наприклад, командування вважає, що розголошення про вчинення цих кримінальних правопорушень може підірвати їх стратегічні цілі або розбалансувати силові відносини із супротивником. Це призводить до засудження вищого командування, санкцій та зниження підтримки для військових дій. Таким чином, їх приховування розглядають як стратегічна дія для збереження переваги та досягнення мети.

Психологічні чинники також можуть впливати на приховування військових кримінальних правопорушень. Наприклад, групова динаміка військового командування може створювати тиск на підлеглих не розкривати інформацію про вчинене або навіть активно приховувати їх. Крім того, психологія військового лідера може впливати на його рішення стосовно приховування кримінальних правопорушень, наприклад, боязнь втратити контроль, стрес, що супроводжує воєнну діяльність, або перевантаження із завданнями. Також один з основних моментів, що спричиняє замовчування командуванням кримінальних правопорушень проти порядку проходження військової служби, це боязнь командирів військових частин буди покараними за статтею 426 Кримінального кодексу України. «Бездіяльність військової влади» - основні аспекти що вказані у даній статі це умисне неприпинення кримінального правопорушення, що вчиняється підлеглим, або не направлення військовою службовою особою до органу досудового розслідування повідомлення про підлеглого, який вчинив кримінальне правопорушення, а також інше умисне невиконання військовою службовою особою дій, які вона за своїми службовими обов'язками повинна була виконати, якщо це заподіяло істотну шкоду, - караються штрафом від однієї тисячі до чотирьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або службовим обмеженням на строк до двох років, або позбавленням волі на строк до трьох років.

Приписами Закону України «Про Військову службу правопорядку» від 07.03.2002, встановлено, що саме на Службу правопорядку покладені такі основні функції як попереджувати, виявляти, припиняти кримінальні та інші правопорушення, вчинені у військових частинах, а також в інших місцях військовослужбовцями, військовозобов'язаними під час проходження ними зборів та працівниками Збройних Сил України, під час виконання ними службових обов'язків. Припиняти адміністративні правопорушення і здійснювати провадження у справах про адміністративні правопорушення, що віднесені до компетенції Служби правопорядку Кодексом України про адміністративні правопорушення; Також на них покладається виявляти причини та умови, що сприяють вчиненню кримінальних та інших правопорушень у Збройних Силах України, вживати заходів щодо їх усунення, брати участь у правовому вихованні військовослужбовців, працівників Збройних Сил України, розшукувати і затримувати військовослужбовців Збройних Сил України та інших військових формувань, утворених відповідно до законів України, які самовільно залишили військові частини чи місця служби або не з'явилися в строк без поважних причин на військову службу, а також тих, які переховуються від органів досудового розслідування або суду, чи засуджених, які ухиляються від виконання кримінального покарання.

Один з основних моментів який варто зауважити вивчаючи цей закон, що безпосередні командири зобов'язані повідомляти не пізніше ніж у триденний строк про вчинення військовослужбовцями та військовозобов'язаними під час проходження ними зборів про вчиненням ними кримінальних та інших правопорушень командирів (начальників) військових частин, до особового складу яких належать такі особи, а відповідного прокурора - негайно; Приховування військових кримінальних правопорушень є серйозною проблемою, яка потребує уваги та вжиття заходів для її протидії. Розуміння причин, що сприяють приховуванню, є кроком до розвитку ефективних механізмів виявлення, розслідування та покарання військових кримінальних правопорушень, забезпечувати незалежність розслідування та створювати умови для звітування і відповідальності. Тільки шляхом встановлення прозорих та справедливих процедур

можна забезпечити справедливість і захист прав військовослужбовця під час воєнних дій.

Список використаних джерел:

1. Bassiouni, M. C. (Ed.). (2008). *International Criminal Law: Sources, Subjects and Contents*. Martinus Nijhoff Publishers.
2. Колодяжний М. Г. Кримінологічна характеристика військових злочинів в Україні / М. Г. Колодяжний // *Питання боротьби зі злочинністю: зб. наук. пр.* – Харків: Право, 2013. – Вип. 26
3. Drumbl, M. A. (2012). *Atrocity, Punishment, and International Law*. Cambridge University Press.
4. Focarelli, C., & Littlewood, M. (Eds.). (2012). *Non-International Armed Conflicts in International Law*. Cambridge University Press.
4. Панов М. І. Злочини проти встановленого порядку несення військової служби (Військові злочини) / Панов М. І., Касинюк В. І., Харитонов С. О. – Х. : «Харків юридичний», 2006.

СЕКЦІЯ ІХ. АГРАРНІ НАУКИ ТА ПРОДОВОЛЬСТВО

DOI 10.62731/mcnd-15.03.2024.002

ТРЕНДИ В ЗАСТОСУВАННІ МІНЕРАЛЬНИХ ДОБРИВ ПРИ ВИРОЩУВАННІ КУКУРУДЗИ НА ЗЕРНО

Адамчик Євгеній Володимирович

ORCID ID: 0009-0008-5422-097X

аспірант кафедри агротехнологій та ґрунтознавства
Сумський національний аграрний університет, Україна

Захарченко Еліна Анатоліївна

ORCID ID: 0000-0002-9291-3389

кандидат сільськогосподарських наук, доцент
кафедри агротехнологій та ґрунтознавства
Сумський національний аграрний університет, Україна

Добрива є найбільш впливовим чинником підвищення врожаїв. Системам удобрення приділяють найбільші витрати в технологіях вирощування, особливо тепер, в час війни та економічної кризи. Вибір норм добрив залежить від багатьох факторів, зокрема, природно-кліматичних умов, типів ґрунтів, а також від матеріально-технічних можливостей агровиробників. Останні роки, через зміну клімату, доводиться постійно змінювати співвідношення між елементами живлення в мінеральних добривах та знаходити нові правильні системи удобрення [1].

Кукурудза дуже вимоглива до внесення мінеральних і органічних добрив культура, яка значно реагує на їх неоптимальну кількість. Для створення 1 т зернової маси з відповідною кількістю листостебельної маси кукурудза потребує 10-20 кг азоту, 10-12 кг фосфору та 20-30 кг калію. Також не менш важливими для росту і розвитку даної культури є мікроелементи такі як сірка, магній, цинк, мідь, бор, манган та ін. [2]. Розраховують норми мінеральних добрив, в основному, балансовим методом, із розрахунком на планову врожайність, враховуючи доступні форми поживних елементів в ґрунті, гранулометричний склад, особливості кліматичних зон [3, 4].

Особливу увагу при удобренні посівів кукурудзи приділяють азотному живленню, оскільки його доступна кількість є основним фактором врожайності цієї культури. Азот під кукурудзу вносять навесні, в різні вегетаційні періоди та залежно від планової врожайності і технологій вирощування. Дану операцію можна проводити перед посівом, із посівом, після посіву, підживлювати в пізніші фази розвитку самохідними оприскувачами із спеціальними аплікаторами і також при поливі методом фертигації. Одним з популярних трендів наразі є використання безводного аміаку. Його можна вносити одночасно із основним обробітком, або при міжрядному обробітку після сівби [5].

Останнім часом перед аграріями постає чимало проблем із-за

непередбачуваності погодних умов упродовж активного росту і розвитку сільськогосподарських культур. Частою проблемою є недостатня кількість опадів, що викликає посухи, і нестачу вологи для рослин. Така ж проблема стосується і виробників зерна кукурудзи, оскільки хоч вона і відносно стійка до посух по причині її біологічних особливостей, але також негативно реагує на недостатню кількість води. Без вологи не буде розчиняться та засвоюватись добриво рослинами, і ніякі норми даний фактор впливу на врожайність не компенсують. Через це все частіше стає популярним використання рідких комплексних добрив (РКД). Основною їх перевагою перед сухими міндобривами є те, що вони вже розчинені у воді, що значно пришвидшить фіксацію компонентів добрива в ґрунті і скоротить час їх потрапляння в рослину, а також підвищить ефективність їх використання. Рідкі комплексні добрива можуть мати дуже різні формуляції і відсотковий вміст речовин, необхідних рослинам. Це дає змогу найточніше підібрати потрібну кількість потрібних компонентів залежно від ґрунтових умов та інших факторів. Особливо ефективно на високопродуктивних полях їх використання як стартових добрив, в поєднанні з гранульованими. При проростанні кукурудза має слабку кореневу систему і через це повільно засвоює елементи з ґрунту, через що повільно розвивається. РКД дану проблему частково вирішують, оскільки фосфор в рідкій формі швидше потрапить в рослину і пришвидшить розвиток кореня, а це, в свою чергу, підвищить засвоюваність інших елементів [6].

У зв'язку з російсько-Українською війною аграрії зіткнулись з безліччю проблем, зокрема і фінансовими. Ціни на звичні добрива підвищились неприпустимо високо для більшості агровиробників, тому це дало поштовх до пошуку нових нестандартних вирішень питань збереження рентабельності нішових культур, таких як кукурудза зокрема. Одним з варіантів стало скорочення використання азотних добрив та використання продуктів мікробного походження. Це дозволяє здійснити реструктуризацію живлення завдяки зменшенню кількості мінеральних добрив та отриманню необхідного азоту завдяки роботі мікроорганізмів [7].

Список використаних джерел:

1. Сучасні тенденції в системі добрив культур з огляду на зміну клімату. Вилучено з: <http://agro-business.com.ua/aharni-kultury/item/20787-suchasni-tendantsii-v-systemi-dobryv-kultur-z-ohliadu-na-zminu-klimatu.html>.
2. Господаренко Г. М. (2013). Агрохімія: підручник. Київ: Аграрна освіта, 406.
3. Харченко О.В., Захарченко Е.А., Масик І.М., Мартиненко В.М. (2010). До питання про встановлення урожайності сільськогосподарських культур за природною родючістю ґрунтів з точки зору зональності умов. Вісник Сумського НАУ. Серія «Агрономія і біологія», 10 (20), 3-8.
4. Харченко О.В., Петренко С.В., Собко М.Г., Медвідь С.І., Захарченко Е.А. (2021). Ефективність використання елементів живлення сучасними гібридами кукурудзи в посушливих умовах Лісостепу. Агрохімія і ґрунтознавство, 91, 49-58. <https://doi.org/10.31073/acss91-06>.
5. Сучасна технологія вирощування кукурудзи на зерно. Вилучено з: <https://uarg.ua/blog/suchasna-tehnologiya-viroshhuvannya-kukurudzi-na-zerno/> (дата звернення: 07.03.2024).
6. Внесення рідких добрив в рядки оптимізує живлення кукурудзи. Вилучено з: <https://superagronom.com/news/16697-vnesennya-ridkih-dobriv-v-ryadki-optimizuye-jivlennya-kukurudzi> (дата звернення: 09.03.2024).
7. Кукурудза: про тенденції у вирощуванні, ціни та технології. Вилучено з: <https://kurkul.com/spetsproekty/1434-kukurudza-pro-tendantsiyi-u-viroschuvanni-tsini-ta-tehnologiyi-chastina-1> (дата звернення: 09.03.2024).

СЕКЦІЯ Х. ТЕХНОЛОГІЇ ЛЕГКОЇ ТА ДЕРЕВООБРОБНОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ

ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ТВОРЧИХ ПРОЄКТІВ НА УРОКАХ ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ

Швець Іван Вікторович

асистент вчителя

Опорний заклад «Почаївська ЗОШ I-III ступенів» Почаївської міської ради, Україна

В умовах сьогодення основними змінами є оновлені підходи до змісту освіти та навчання в Новій українській школі. Відтак, її метою є виховання інноватора та громадянина, який вміє ухвалювати відповідальні рішення та дотримується прав людини, що, в свою чергу, сприяє формуванню ключових і предметної проектно-технологічної компетентностей.

Основним завданням сучасної навчальної програми «Трудове навчання» 5-9 класи є формування професійної особи, здатної творчо мислити і відшукувати нестандартні рішення, схильної навчатися впродовж усього свого життя. Усі ці навички виробляються та закріплюються в закладах освіти.

Урок трудового навчання у 5-х класах тісно пов'язаний із розвитком творчої активності учнів, адже за своєю сутністю це – предмет творчий. Під час таких уроків варто змінити акценти від ремісничого навчання до формування та розвитку творчої ініціативи, пошуку, інтелектуального навчання його змісту, створення реальних умов для реалізації індивідуальних можливостей особистості кожного учня.

Уроки трудового навчання досліджував Н. Боринець [1], розвиток творчих здібностей під час них – В. Тимченко [3], специфіку трудового навчання для дівчат – І. Ходзицька, Н. Павич, О. Горобець, О. Безносок [5]. Зауважимо, що уроки трудового навчання передбачають використання вчителем таких інноваційних підходів задля розвитку творчого потенціалу учнів на уроці: ігрові та діяльнісні підходи, проектні та інформаційно-комунікаційні технології.

Метод проектів – це сумісність навчально-пізнавальних прийомів, які дозволяють вирішити ті або інші проблеми в результаті автономних дій учнів з неодмінною презентацією цих результатів [2].

Проектне навчання – найважливіший інструмент організації освітньої діяльності, що дає змогу формувати в учнів ключові та проектно-технологічні компетентності. Воно допомагає вчителю трудового навчання виступати в ролі помічника та посередника під час самостійного навчально-дослідного пошуку учнів [2].

Проектна навчальна діяльність пов'язана з виявленням потреб учнів за допомогою проектування і створення продукту, з яким вони ще не знайомі. Проектна діяльність є творчою навчальною працею по знаходженню рішення абстрактної задачі, цілі і зміст якої встановлюються учнями і реалізуються в процесі абстрактного опрацювання і утилітарної підтримки, з боку вчителя технології. Проектну діяльність досліджують сучасні вчені В. Сидоренко (проектний підхід та

вимоги до вчителя) [2] та О. Коберник, В. Бербец, Н. Дубова (проектно-технологічну діяльність у 5-12 класах) [4].

Для реалізації творчого проекту слід звернути увагу на наступне:

- 1) здійснити підготовчу роботу;
- 2) врахувати індивідуальні та вікові особливості учнів;
- 3) забезпечити мотивацію та стимули для учнів обраного класу під час тривалості усього творчого проекту;
- 4) чітко розуміти суть самого проекту;
- 5) створювати групу не більше 5-7 учнів;
- 6) враховувати міжпредметні зв'язки навчальних предметів для реалізації завдань творчого проекту з учнями [1, с. 55].

Теми для творчих проектів бажано обирати з спеціалізованих підручників або разом із учнями, враховуючи програмові вимоги. Робота над реалізацією та впровадженням методу проектів на уроках трудового навчання в закладах загальної середньої освіти дозволяє учням розкрити нові навички, свідомо реагувати на складні виклики, що стимулювали їх до пошуку нових та закріплення набутих компетентностей тощо.

Освітніми продуктами навчальної діяльності учнів у процесі трудового навчання є:

1. виготовлення соціально й особистісно значущих художньо-матеріальних виробів,
2. проектно-технологічна документація – рівень сформованості внутрішньої культури учнів як суб'єктів діяльності на основі партнерської взаємодії з іншими суб'єктами процесу навчання [4, с. 99].

Творчий проект припускає максимально вільний і нетрадиційний підхід до його виконання і презентації результатів. Це можуть бути витвори образотворчого або декоративно-прикладного мистецтва.

Етапи творчого проекту:

1. Організаційно-підготовчий етап – вибір теми проекту, планування майбутньої роботи, збір та аналіз інформації з теми проекту, конструювання майбутнього виробу, підбір матеріалів та інструментів, приладів, визначення критеріїв контролю за якістю, організація робочого місця.
2. Технологічний етап – практичне виготовлення виробу (учні виконують технологічні операції при дотриманні технологічної і трудової дисципліни, культури праці).
3. Заключний етап – оцінка і захист творчих проектів (презентація) [3, с. 32].

Короткострокові творчі проекти вимагають виділення 4-6 уроків, які використовуються для координації діяльності учасників проектних груп. Основна робота по збору інформації, виготовленню продукту і підготовці презентації виконується у рамках позакласної діяльності. Робота здійснюється в групах, тривалість – чотири уроки:

1-й урок: визначення складу проектних груп, видача завдання (збір інформації по своїх елементах).

2-й урок: звіти груп за зібраною інформацією, виробітку змісту проектного продукту і форми його презентації.

3-й і 4-й спарені уроки: презентація готових проектів, їх обговорення і оцінка. Підсумкові проекти виконуються в групах під час останньої чверті. Їхня реалізація займає 16 годин відповідно до навчальної програми «Технологія». При виконанні підсумкового творчого проекту можливе поєднання класних форм роботи

(майстерні, лекції) з позакласними (екскурсії і експедиції, відео зйомки, віртуальні подорожі та ін.). Усе це, завдяки глибокому «зануренню» в творчий проект сприяє виконанню творчого завдання на уроках трудового навчання [3, с. 34].

У методичній літературі рекомендується таким чином оформляти творчий проєкт.

Перша сторінка:

- а) назва та вид проєкту;
- б) ім'я і прізвище автору (ів);
- в) ім'я, по батькові і прізвище, вчений ступінь і звання (якщо є), місце роботи керівника проєкту;
- г) місце головного навчання автору (ів): місто, заклад освіти, клас;
- д) найменування освітньої організації, назва дитячого творчого об'єднання, де був виконаний проєкт (з адресою і поштовим індексом).

Якщо проєкт здійснений цілком автономно, то вказується домашня адреса;

е) рік підготовки проєкту.

Друга сторінка. Зміст.

З третьої сторінки. Головний зміст проєкту:

- а) обґрунтування актуальності обраної проблеми;
- б) перелік виявлених проблем, протиріч та потреби у їхньому вирішенні;
- в) мета і завдання проєкту з вказівкою його сфери використання;
- г) короткий літературний огляд (абстрактне обґрунтування проєктної частини);
- д) підсумки практичних дослідно-пізнавальних досліджень;
- е) зміст проєкту (пропоновані шляхи і способи вирішення проблеми);
- ж) передбачуваний підсумок у разі втілення проєкту в життя (опис продуктів діяльності, що будуть створені під час проєкту).

Остання сторінка. Список літератури (за правилами бібліографічного оформлення), паспорт для проєктної діяльності [5, с. 77].

У кінці проєктної діяльності необхідно варто нагородити учнів – активних учасників творчого проєкту. Також вчитель пише рецензію до творчого проєкту, в якій відображає всі сильні і слабкі сторони виконаної роботи, вносить пропозиції для учнів щодо вдосконалення виконаного виробу та усунення зроблених в ході роботи помилок.

Оцінка здійснених творчих проєктів зобов'язана нести стимулюючий характер, однак не варто перетворювати презентацію результатів проєкту на змагання. Учні досягли певних результатів, які для кожного по своєму значущі та важливі, тому варто відмітити роботу кожного учасника творчого проєкту, наголосити на його важливій ролі та отриманому результаті. Можна також виділити певні номінації: «Найкреативніший проєкт», «Проєкт майбутнього», «Яскравий проєкт», «Перспективний проєкт», «Прогресивний проєкт», «Аматорський проєкт», «Захоплюючий проєкт» тощо. В такому випадку варто враховувати особливості тематики та віку учнів, щоб обрані номінації були цікавими та доречними.

Отже, використання творчих проєктів на уроках трудового навчання сприяє вирішенню програмових завдань, сприяє формуванню ключових і предметної проєктно-технологічної компетентностей. Важливо, щоб залучення учнів до таких проєктів було систематичним та носило інноваційний характер при створенні продуктів діяльності. Вчитель повинен надихати, мотивувати учнів та стимулювати їх до творчого пошуку, здатності творчо мислити та втілювати свої креативні задуми в продукти діяльності під час творчого проєкту.

Список використаних джерел:

1. Боринець Н. І. Трудове навчання. Банк ідей для творчих проєктів: метод. посібн. Київ: Шкільний світ, 2011. 128 с.
2. Сидоренко В. Проектний підхід і вимоги до вчителя. Трудова підготовка в закладах освіти. 2015. № 9. С. 3–5.
3. Тимченко В. М. Розвиток творчих здібностей на уроках трудового навчання засобами народної вишивки (при вивченні розділу «Вишивання лічильними швами», 5 клас). Кривий Ріг, 2023. 82 с.
4. Трудове навчання в школі: проектно-технологічна діяльність. 5-12 класи / За ред. О. М. Коберника, В. В. Бербец, Н. В. Дубова та ін.–Харків: Вид. група «Основа», 2015. 256 с.
5. Трудове навчання для дівчат: підручник для 5-го кл. загальноосв. навч. закл. / І. Ю. Ходзицька, Н. М. Павич, О. В. Горобець, О. І. Безносюк. Кам'янець-Подільський, Аксіома, 2014. 160 с.

СЕКЦІЯ XI. ЗАГАЛЬНА МЕХАНІКА ТА МЕХАНІЧНА ІНЖЕНЕРІЯ

METHODS FOR INCREASING PRODUCTIVITY OF DEEP LOOSENING PROCESSES IN RECLAMATION OF ARABLE LAND

Gorbatyuk Ievgenii Volodymyrovych

ORCID ID: 0000-0002-8148-5323

PhD, Associate Professor, Associate Professor of department of Construction Machinery
Kyiv National University of Construction and Architecture, Ukraine

Makarchuk Olexander Volodymyrovych

Ph.D., Associate Professor, Associate Professor of
Humanities and General Technical Disciplines
Nadsluchansky institute NUWEE, Ukraine

Komotska Svitlana Juriivna

ORCID ID: 0000-0001-8418-5302

Assistant, Assistant of department of Construction Machinery
Kyiv National University of Construction and Architecture, Ukraine

Allows the gasket of underground communications a trenchless method on an order to promote speed, and with her and the labour productivity, to shorten in time the stay of building technique on the areas of her conclusion, to save a superficial humus layer and in 3.5 times to decrease the volume of earthmovings [1].

Some arcwise – the prolonged objects require structuring of soil in the zone of their conclusion.

The process of building of material drainage requires loosening of soil in a near-side zone, as effective work of the drainage systems is possible at presence of reliable hydraulic connection between an arable layer and drainpipe. For this purpose on the reclamative systems development and treatment of soils are conducted on a few levels [2]. It is especially expressed on soils of small permeability to water with the coefficient of filtration less than 0,3 meters on twenty-four hours, where the drainage systems are laid made from two tiers. In the last the basic loading is on drainage cracks.

The structure of soil has considerable influence on permeability to water of crack.

Therefore the aim of this work is an increase of efficiency of processes of the deep loosening in local zones that is located under arable layers and on considerable depths and conditioned by technology of production.

Under arable layers over of soil, as a result of technogenic influence made more compact, that brings to degradation of lands. One of ways of liquidation of consequences of such influence there is loosening of soils. Except it building of the thermal hydraulic systems, with the aim of increase of efficiency of heat emission of the ground environment, requires

careful strewing of pipes, that is possible at the quality loosening of soil in the zone of their gasket.

The process of loosening of soil is energy capacious, which is why perspective is creation of effective scarifier of local action.

On exactness the conclusion of drains influences method of stabilizing of position of pipes in a drainage line. This factor collects the special value at the high level of standing of subsoil waters. Here, under the action of high pressure of water in a near-side zone, plastic pipes, those that is celled by a trenchless method without additional powder can pass especially. It is explained by the fact that when the knife tool passes, a free cavity appears in the lower part of the crack for some time, which is quickly filled with water. To Tom, for the achievement of the quality fixing of pipes, conclusion of drainage that requires the immediate closing of crack a trenchless method it is possible at presence of well loosening soil in a near-side zone. For normal work of drain pipes them local pitch deviations a 0,02 m must not exceed from longitudinal inclination [2].

A no less important problem is utilization of thermal wastes of industrial enterprises, nuclear power and thermal plants and use of them on the necessities of agriculture [3]. It will allow to promote the temperature of fertile layer on 2...8 0C and on one - two weeks before to begin realization spring - the field works. Complex thermo hydraulic system includes for itself space-heating and drainage- spray-damping systems. The basic elements of the system is an underground net block - modules of polyethylene pipelines. A depth of their gobbing is a 0,6...0,7 m, distance between pipelines 1,0...1,5 m. the Obligatory technical requirement of building of the thermo irrigation and drainage systems are reliable contact between pipes block - module and by soil.

At the gasket of underground distributive pipelines of LP (to 1 MPa) it is expedient to use polyethylene pipes that after a gasket it is necessary to sprinkle soft soil after 10...20 second [3].

Water erosion results in the considerable losses of fertile layer, productive moisture, finished shaving pesticides. It not only brings loss to agriculture but also contaminates an environment.

The effective measure of her prevention is translation of water of superficial flow in the state of groundwater by building of the erosion control system, that shows a soba a moisture storage gap form by means of many-tier till of soil with simultaneous him structuring. The molehill filled by filter material is executed in underground horizon. Such system is built with the aim of maintenance of fertile layer of soil, destruction and structuring of heavily penetrating layer of soil, a mole drain, which is executed as the reticulated shell that is filled by organic filtering material. This drain must be fixed in a structuring crack. In addition, for the increase of moisture storage property of erosion control building and taking of surpluses of water, a building process must come true with the simultaneous gobbing of moisture storage of drainage element on a depth to 0,6 m.

An important question also is the reclamation development of salt-marsh soils [4], as underproductive agricultural lands. In the world of such soils about 300 millions hectare. On Ukraine also many alkali soils, especially in south districts, and most on the coast of sea of Azov and Sivash. Only in the district of middle Dnieper of alkali soils to 1 million is counted and. Their productivity in 2-3 times below as compared to other lands that are at the same terms, and in the years of drought - saline lands practically do not give to the harvest. For the removal of this effect mix inters se salt-marsh and carbonate horizons with maintenance on the surface of fertile layer.

The effective decision of these problems will provide the local loosening of soil, conducted simultaneously for the process of building.

Before the local loosening of soil it follows to propose such basic requirements:

Minimizing the traction resistance of the engine propulsor:

1. Working speeds of base machine must not exceed a 2 m/s.
2. To carry out loosening of soil with the coefficient of by volume loosening 1,3...1,45 from his structuring, by complete destruction of capillary connections, abandoning unchanging properties of soils, that treatments are not subject.
3. A driveless working equipment of machines is for the deep loosening of soils in an abrasive environment.

References:

1. Developing a mathematical substantiation for the physical modelling of the soil-ripping equipment work process / Pelevin L., Gorbatyuk Ie., Zaichenko S., Shalenko V. Eastern-European Journal of Enterprise Technologies, 2017. Vol. 6, № 2 (90): Information technology. Industry control systems. pp. 52–60.
2. Classification of trenchless technologies / Rudnev V. K., Suponev V. N., Aleksin V., Koritko J. Collection of scientific works. Kharkiv: HNADU, 2009. Vol.1. pp. 166-171.
3. Kravets S.V. Nechydiuk A.A. Kosiak O.V. Machines for the gasket of underground communications (scientific bases of creation): textbook. Rivne: NUWMNR, 2018. P. 270.
4. Pankiv Z.P. Soils of Ukraine: scientific and methodological aids. Lviv: LNU, 2017. P. 112.

СЕКЦІЯ XII. ЕЛЕКТРОНІКА ТА ТЕЛЕКОМУНІКАЦІЇ

ДЕЯКІ ПИТАННЯ РІДКИХ ЗАХИСНИХ ПАЯЛЬНИХ МАСОК ПРИ ВИГОТОВЛЕННІ ВИРОБІВ ЕЛЕКТРОННОЇ ТЕХНІКИ

Часник Дмитро Васильович

провідний науковий співробітник

*Український науково-дослідний інститут спеціальної техніки та
судових експертиз Служби безпеки України, м. Київ, Україна*

Щоб не відставати від сучасних технологій виробництва, передбачати тенденції розвитку і шукати нові напрямки для розробок, фахівцям необхідне чітке розуміння паяльної маски як матеріалу, взаємозв'язку між вимогами, що висуваються до рідких паяльних масок, і матеріалами, з яких їх виготовляють.

Рідка захисна паяльна маска - спеціальний лакофарбовий матеріал, що має здатність при нанесенні його тонким шаром на друковану плату утворювати на поверхні захисну плівку. Затверділа паяльна маска - лакофарбове покриття, що сформувалося на поверхні плати після нанесення одного або декількох шарів, яке має достатню адгезію до основи та набір експлуатаційних властивостей, що забезпечує необхідні експлуатаційні властивості.

До покриттів висуваються певні вимоги:

за зовнішнім виглядом (нанесення паяльної маски не повинно погіршувати зовнішній вигляд виробу);

хімічні (стійкість до впливу атмосфери, агресивних газів, лугів, кислот, хімічних розчинів, води, масел, розчинників, мийних засобів);

фізико-хімічні (зносостійкість, міцність, твердість, еластичність, адгезія);

захисні (термостійкість, світлостійкість, морозостійкість);

електроізоляційні;

за реакцією на вплив навколишнього середовища та інші.

Також вимоги висуваються до складу і до компонентів, що входять до складу маски.

Рідка захисна паяльна маска за своєю суттю - високонаповнена багатокомпонентна чутлива до ультрафіолетового випромінювання полімерна система на основі модифікованих епоксидних смол. До її композиції входять також пігменти, затверджувачі, розчинники, фотоініціатори та добавки.

Технології виготовлення паяльних масок різняться як за апаратурним оформленням, так і за рецептурним складом. Кожна фірма випускає свою серію паяльних масок з унікальним співвідношенням компонентів. Класи речовин часом істотно відрізняються один від одного. Рецептури паяльних масок є комерційною таємницею компаній, не розголошуються і захищаються патентами.

Загалом, розглядаючи хімічну структуру композиційних матеріалів для паяльних масок, необхідно зазначити, що основним елементом рецептури, що забезпечує найважливіші їхні властивості, є полімерна сполучна речовина.

До появи високотехнологічних рідких фотоформованих захисних паяльних

масок лужного прояву, що фотоформуються, використовувалися маски на епоксидній основі. Вони були одно- і двокомпонентними і затверджувалися термічно.

Епоксидні смоли, які широко застосовують у виробництві лакофарбових матеріалів, клеїв, компаундів, використовують як зв'язувальні при виробництві шаруватих пластиків на основі склотканини, таких як склотекстоліт. Галузі застосування епоксидних смол охоплюють електротехнічну та радіоелектронну промисловість, машинобудування. Затверділі смоли характеризуються високою адгезією до металів, скла та інших матеріалів, механічною міцністю, хімічною стійкістю, хорошими діелектричними показниками, а також низькою усадкою в процесі затвердіння. Всі ці властивості якнайкраще підходять для використання в композиції захисної паяльної маски. Епоксидні смоли здатні тверднути за знижених, кімнатних (холодне затвердіння) або підвищених температур (гаряче затвердіння). Залежно від режимів затвердіння і кінцевих властивостей матеріалу можна варіювати кількість і тип затверджувачів. Гаряче затвердіння застосовується для надання поліпшених фізико-механічних властивостей.

Щоб забезпечити можливість фото-затвердіння паяльної маски під дією УФ-випромінювання, необхідна наявність ненасичених зв'язків, здатних до полімеризації. Епоксидні смоли регулюють у широкому діапазоні поєднанням смол із різними мономерами, олігомерами та полімерами, з мінеральними та органічними наповнювачами. У зв'язку з цим було проведено модифікацію використовуваних епоксидних смол ненасиченими сполуками. Олігомерні основи виготовляли методом проведення реакції між акриловим полімером і необхідною кількістю іншого функціонального полімеру з тією метою, щоб створити композицію, що поєднує в собі позитивні властивості як акрилового, так і іншого функціонального полімеру. Так, до складу маски Сагарасе входять модифікована епоксидна та акрилова смоли.

Нині одним із перспективних напрямів модифікації полімерів з метою надання їм заданого комплексу властивостей є створення багатокомпонентних систем на основі полімерів. До числа таких модифікованих олігомерів належать і так звані епоксиакрилати. Паяльні маски серії PSR-4000 (Taiyo Ink) [1] виготовляються на основі модифікованої епоксидної смоли - епоксиакрилату. Поєднання вінілових мономерів та епоксидних олігомерів надає матеріалам властивостей, які визначаються індивідуальними характеристиками олігомерів і мономерів кожного типу. Так, присутність у композиції епоксидного олігомеру забезпечує високу адгезію, ударну в'язкість, пружність, хімічну стійкість і твердість, вологостійкість, ізоляційні властивості та інші високі значення фізико-механічних характеристик. Акрилові компоненти дозволяють цілеспрямовано регулювати температуру склування, час сушіння або час затвердіння, здатність утворення поперечних зв'язків, твердість, еластичність, сорбційні властивості та гідрофільність композицій, а також зовнішній вигляд покриттів. Існує величезна кількість різних олігомерів цього класу, що відрізняються як за своєю структурою, так і за властивостями.

Матеріали на основі епоксиакрилових олігомерів мають унікальний комплекс цінних усіх перерахованих вище експлуатаційних властивостей. Наявність ненасичених зв'язків у молекулі епоксиакрилових олігомерів обумовлює можливість їхнього затвердіння під дією УФ-опромінення. Усе це забезпечує їхнє успішне застосування як полімерної основи паяльної маски.

Важливим компонентом паяльної маски, що визначає її технологічні, реологічні та експлуатаційні властивості, є наповнювач, частинки якого рівномірно розподілені в середовищі рідкого сполучного. За умови правильного підбору компонентів та їх співвідношення в системі "пігмент-наповнювач" можна змінити та покращити властивості композиції: надати певної в'язкості, поліпшити розлив, запобігти

осіданню пігментів, підвищити міцність, атмосферостійкість і теплостійкість готового покриття.

Наповнювачі - це високодисперсні речовини неорганічного походження, які вводяться до складу тільки непрозорих лакофарбових матеріалів. Наповнювачі не розчиняються в розчинниках, воді, оліфах та інших дисперсійних середовищах. Більшість матеріалів, що використовуються як наповнювачі, білого кольору або злегка забарвлені.

Введення наповнювачів у композицію паяльної маски переслідує дві мети: надання особливих заданих властивостей рідкій масці та готовому захисному покриттю, а також здешевлення (зниження собівартості) матеріалу завдяки скороченню кількості дороговартісної полімерної основи в композиції та заміни дорогого пігменту дешевшими наповнювачами.

До наповнювачів висувають такі вимоги:

хороша змочуваність рідким полімером/розчинниками;

здатність поєднуватися з полімером з утворенням однорідної маси (для дисперсних наповнювачів), а також з пігментами та іншими компонентами;

забезпечення необхідних властивостей і незмінність їх при зберіганні та переробці;

мінімальна вартість.

Оскільки рідкі фоточутливі паяльні маски забезпечують можливість отримання зображення з високою роздільною здатністю і точністю суміщення близько $\pm 0,1$ мм, частинки наповнювача повинні мати максимальну дисперсність. Розмір частинок наповнювача лежить у діапазоні 0,5-40 мкм; краще використовувати наповнювачі з розміром частинок не більше 12 мкм. Також до паяльних масок висуваються вимоги щодо твердості, хімічності та стійкості до високих температур. Усі вони мають враховуватися під час вибору наповнювача. Зазвичай як наповнювачі у складах рідких паяльних масок використовують сульфат барію і діоксид кремнію.

Сульфат барію хімічно інертний, тому використовується у виробництві спеціальних хімічно стійких лакофарбових матеріалів. Під час додавання до складу лакофарбових матеріалів він надає їм додаткову стійкість до хімічних впливів, а також високу твердість і термостійкість. Також сульфат барію забезпечує хорошу адгезію композиції до металів, що актуально для друкованих плат.

Діоксид кремнію (аеросил) - практично чистий оксид кремнію, синтетичний кремнезем, з дуже високим ступенем дисперсності (0,02-0,15 мкм). Введення аеросилу надає матеріалам тиксотропних властивостей, а готовому захисному покриттю - матовості.

Рідкі захисні паяльні маски мають різноманітний і дуже складний склад. Залежно від фірми-виробника і типу паяльної маски можуть використовуватися різні класи речовин; може бути різним як якісний, так і кількісний склад композиції. Розвиток електронної промисловості стимулює пошук нових класів речовин, модифікацію наявних рецептур і розробку нових паяльних масок для розв'язання різноманітних проблем, що виникають під час використання їх під час виробництва друкованих плат.

Список використаних джерел:

1. PSR-4000PF9L. Liquid Photoimageable Hole Plugging Ink
<https://datasheetspdf.com/product/673264/Taiyo/PSR-4000PF9L/index.html> (дата звернення - 05.03.24).

СЕКЦІЯ XIII. ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ТА СИСТЕМИ

DOI 10.62731/mcnd-15.03.2024.003

АНАЛІЗ ТИПІВ БЛОКЧЕЙНІВ ТА ЇХ ПРИДАТНОСТІ ДЛЯ СХОВИЩ ЗОБРАЖЕНЬ

Терещенко Гліб Юрійович

ORCID ID: 0000-0001-8731-2135

Старший викладач кафедри програмної інженерії
Харківський національний університет радіоелектроніки, Україна

Крупеня Олександр Володимирович

здобувач вищої освіти факультету комп'ютерних наук
Харківський національний університет радіоелектроніки, Україна

Сьогодні ми живемо в час Big Data [1], коли інформацію про нас безперервно накопичують та аналізують корпорації та державні установи, які використовують ці дані для надання послуг, удосконалення процесів прийняття рішень, прогнозування майбутніх тенденцій та досягнення різноманітних інших цілей. Безсумнівно, дані є цінним активом в економіці, що сприяє інноваціям та зростанню.

Незважаючи на переваги суспільства, заснованого на даних, зростає загальна тривога щодо приватності користувачів. Централізовані сутності, будь то публічні чи приватні, накопичують великі обсяги особистих та чутливих даних. Користувачі не мають майже ніякого контролю над інформацією, яка збирається про них та її подальшим використанням.

Користувачі не повинні довіряти чутливу інформацію, а також особисті дані взагалі, в руки третіх сторін, бо це створює ризики можливих атак та зловживань. Замість цього, користувачам слід володіти своїми даними та контролювати їх самостійно, забезпечуючи безпеку без обмеження можливостей компаній та влади надавати персоналізовані послуги. Ця мета може бути досягнута шляхом поєднання блокчейну, перепризначеного як посередник управління доступом, з рішенням зберігання даних поза ланцюжком блокчейну [2].

Постійно зростаючий обсяг цифрових зображень, включаючи особисті фотографії, медичні відомості та конфіденційна бізнес-інформація, також вимагає надійних і безпечних рішень для зберігання даних та захисту авторських прав. Традиційні методи, часто централізовані за своєю природою, хоча і приваблюють користувачів своєю простотою та доступністю, викликають занепокоєння щодо витоку даних, порушення конфіденційності та відсутності стороннього контролю. Технологія блокчейн із властивою їй децентралізацією, незмінністю та прозорістю представляє потенційний підхід до вирішення цих проблем [3].

Мета цього дослідження полягає в тому, щоб дослідити доцільність і ефективність використання технології блокчейн для зберігання зображень, зосередившись на розумінні того, як різні типи блокчейнів можуть впливати на такі фактори, як безпека, масштабованість і доступність.

Для реалізації цієї мети необхідно розв'язати такі завдання: класифікувати та проаналізувати різні типи архітектур блокчейну, включаючи відкриті, приватні та консорціальні блокчейни; оцінити продуктивність обраних типів блокчейну з

урахуванням таких чинників, як безпека даних, масштабованість та вартість використання для зберігання зображень.

Це дослідження допоможе розкрити потенційні переваги та обмеження використання блокчейну у даному контексті, що сприятиме глибшому розумінню його можливого застосування у реальних сценаріях.

Схожі праці

Автори в статті [4] пропонують звернути увагу на криптографічну структуру на базі блокчейну для цифрових зображень Imagechain, що забезпечує безпеку та цілісність та відповідає потребі у безпечному керуванні зображеннями в різних галузях. Imagechain поєднує блокчейн та криптографічне вбудування, забезпечуючи безпеку зображень за допомогою хешування. Вона підтримує різні формати файлів та методи вбудування для зручності користування. Результати дослідження доводять ефективність Imagechain у захисті та запобіганні підробки цифрових зображень. Її унікальні особливості забезпечують надійність.

Загалом, Imagechain пропонує перспективне рішення для безпечного керування цифровими зображеннями за допомогою блокчейну та криптографії. Її універсальність та безпека роблять її цінною для різних сфер застосування.

В [5] пропонується новий метод безпечного обміну зображеннями з використанням технології блокчейну, криптографії та децентралізованого зберігання, вирішуючи важливі потреби у керуванні даними.

Дослідники пропонують систему, що поєднує блокчейн для безпечного зберігання даних, шифрування AES для конфіденційності і IPFS для децентралізованого зберігання. Смарт-контракти керують транзакціями та доступом.

Система демонструє ефективність у забезпеченні безпеки обміну зображеннями, запобігаючи несанкціонованому доступу та забезпечуючи цілісність даних. Масштабованість IPFS підвищує надійність.

Дослідження пропонує перспективний метод безпечного обміну зображеннями за рахунок використання технології блокчейну, криптографії та IPFS [6] та адресує важливі виклики безпеки у керуванні цифровими зображеннями.

У підсумку, автори "Share and Retrieve Images Securely Using Blockchain Technology" [5] надають цінні уявлення щодо застосування блокчейну у керуванні зображеннями, пропонуючи надійний метод безпечного обміну та отримання цифрових зображень.

"Аналіз досліджень у галузі блокчейну: Зосередження на зберіганні даних, масштабованості та доступності" [7] - це дослідження, яке розглядає ключові аспекти технології блокчейну, акцентуючи увагу на зберіганні даних, масштабованості та доступності. Воно спрямоване на покращення розуміння та розвиток безпечних рішень для зберігання даних у блокчейні. Методологією є бібліометричний аналіз, з використанням CiteSpace та VOSviewer для виявлення тенденцій та прогалів у дослідженнях блокчейну. Результати демонструють зростаючий інтерес у науковій літературі до зберігання даних, та вирішення питань масштабованості та доступності про блокчейн, підкреслюючи попит на безпеку у цій галузі.

Загалом, [7] надає цінні знання для науковців, практиків та політиків, які цікавляться майбутнім технології блокчейн та її потенційними застосуваннями у різних секторах.

Стаття [8] звертається до проблеми безпеки даних у сфері охорони здоров'я, зосереджуючись на обміні медичними зображеннями. Вона комбінує незмінність блокчейну, принципи "zero trust" та IPFS для зберігання даних поза блокчейном. Дослідники пропонують децентралізовану систему, яка поєднує блокчейн для забезпечення цілісності даних та принципи "zero trust" для шифрування та аутентифікації. Оцінка результатів показує покращену безпеку та ефективність системи з використанням блокчейну, та вищезгаданих принципів, що запобігають

несанкціонованому доступу та забезпечують масштабованість.

Запропонована система значно підвищує безпеку медичних даних, вирішуючи кіберзагрози та сприяючи забезпеченню конфіденційності даних.

Як можна побачити, незважаючи на великий інтерес дослідників до теми зберігання даних за допомогою блокчейну, досі не було проведено аналіз різних видів блокчейну саме у контексті зберігання зображень. Інші роботи або мають лише дотичну тему, або одразу заглиблюються у реалізацію однієї ідеї. Це дослідження має на меті це виправити.

Для досягнення мети дослідження, яка полягає у вивченні доцільності та ефективності використання технології блокчейн для зберігання зображень та визначенні впливу різних типів блокчейнів на такі фактори, як безпека, масштабованість та доступність, можна використовувати наступні методи дослідження:

1. Літературний огляд: Проведення аналізу наявної літератури щодо використання технології блокчейн для зберігання зображень, включаючи наукові статті, книги, конференційні доповіді та інші джерела.

2. Класифікація блокчейнів: Проведення класифікації типів архітектур блокчейну, систематизація різних підходів та розуміння їхніх відмінностей та особливостей.

3. Порівняльний аналіз: Порівняння результатів отриманих досліджень та аналізу з метою визначення найбільш підходящого типу блокчейну для зберігання зображень з урахуванням їхніх переваг та недоліків.

Таблиця 1

Матеріали дослідження

Джерело	Тип роботи	Рік	Тема	Висновки
[9]	Опитування	2022	Технологія блокчейн та її безпека	Повний огляд технології блокчейн, що охоплює її різні компоненти, програми та аспекти безпеки
[10]	Дослідження	2022	Гібрид із протоколом розподіленого об'єднання блокчейнів для зберігання зображень	Розроблено протокол з низькими вимогами до пам'яті на основі блокчейну під назвою DISP
[11]	Дослідження	2019	Децентралізований обмін зображеннями та захист авторських прав за допомогою блокчейну та перцептивних хешів	Поєднання технології блокчейн та IPFS має великі перспективи для майбутнього обміну файлами
[12]	Дослідження	2022	Якісне порівняння реєт-то-реєт мереж передачі даних нового покоління	IPFS ефективна та стійка, але відсутні економічні стимули, що робить його непрактичним для довгострокового використання, особливо для приватних і корпоративних даних
[13]	Дослідження	2019	Порівняльний аналіз блокчейн-платформ – Bitcoin та Ethereum.	Bitcoin - криптовалюта, тоді як Ethereum прагне стати платформою для dApps і смарт-контрактів. Перехід Ethereum на PoS і такі ініціативи, як шардинг, спрямовані на вирішення проблем масштабованості та стійкості, відрізняючи його від Bitcoin з точки зору енергоефективності та перспективності.
[14]	Дослідження	2022	Порівняння Hyperledger Fabric і Ethereum Blockchain	Публічність Ethereum і підтримка IoT роблять його більш придатним для середовищ з широким спектром пристроїв. Приватність Hyperledger Fabric і менше навантаження на систему роблять його привабливим варіантом для сценаріїв, які потребують більш контрольованого та безпечного мережевого середовища.

Продовження табл. 1

Матеріали дослідження

Джерело	Тип роботи	Рік	Тема	Висновки
[15]	Дослідження	2022	Захищене зберігання даних у децентралізованій хмарі від Blockchain Ethereum	У цьому дослідженні запропоновано модель захищеного зберігання даних через децентралізовану хмару блокчейном Ethereum
[16]	Дослідження	2018	Система обміну медичними зображеннями на основі блокчейну та смарт-контракту кредитних балів	Через блокчейн, заснований на розподіленій надійній базі даних процесу обміну записаними зображеннями, ми реалізовано міжорганізаційну, надійну та контрольовану систему обміну медичними зображеннями з встановлення смарт-контрактами на основі кредитних балів пацієнтів і медичних установ.
[17]	Дослідження	2021	Створення моделі децентралізованого зберігання на основі IPFS і блокчейну для медичних зображень	Запропоновано структуру для забезпечення моделі децентралізованого зберігання для обміну медичними зображеннями через IPFS і технологію блокчейн, що усуває перешкоду залежності від сторонніх розробників.
[18]	Дослідження	2023	Однорангова система зберігання та обміну файлами на основі блокчейну консорціуму	Запропоновано нову однорангову архітектуру обміну даними на основі блокчейну консорціуму. Можливо зберігати дані автентифікації та авторизації файлів у блокчейні, що зробить авторизацію більш надійною. Запроваджено механізм доступу до ідентифікаційної інформації, сумісний із блокчейном консорціуму.
[19]	Дослідження	2024	Безпечний та ефективний обмін секретними зображеннями на основі блокчейну за допомогою аутсорсингу обчислень у бездротових мережах	Схема безпечного та ефективного обміну секретними зображеннями на основі блокчейну (BC-SEIS) може досягти бажаної безпеки зв'язку та високої обчислювальної ефективності в бездротових мережах.
[20]	Дослідження	2024	Децентралізований обмін зображеннями через блокчейн і IPFS	Об'єднання блокчейну та IPFS пропонує рішення, яке посилює принципи конфіденційності користувачів і права власності на дані в цифровому середовищі.

Блокчейн-платформи можна класифікувати за трьома основними типами архітектури:

Централізовані блокчейни: мають один центральний орган, який контролює мережу та валідує транзакції. Прикладами є Ripple, Hyperledger Fabric (з приватною мережею). До переваг відносяться висока швидкість транзакцій, простота налаштування. Недоліки - низький рівень децентралізації, ризик цензури, залежність від центрального органу.

Децентралізовані блокчейни: не мають центрального органу, всі учасники мережі рівні. Валідація транзакцій відбувається за допомогою консенсус-алгоритмів, таких як Proof-of-Work (PoW) або Proof-of-Stake (PoS). Приклади: Bitcoin, Ethereum, Litecoin. Переваги: високий рівень децентралізації, безпека, стійкість до цензури. Недоліки: низька швидкість транзакцій, високі комісії, складність налаштування.

Гібридні блокчейни: поєднують елементи централізованих і децентралізованих блокчейнів. Можуть мати центральний орган, який відповідає за певну частину мережі, а інші частини децентралізовані. Приклади: EOS, Tron. Переваги: баланс між

децентралізацією, масштабованістю та швидкістю. Недоліки: складність архітектури, ризик централізації.

Окрім трьох основних типів, існують й інші підходи до класифікації блокчейнів за архітектурою:

- За кількістю шарів:

- Одношарові (single-layer): Це блокчейни, які складаються з одного основного шару, наприклад, Bitcoin.

- Багатошарові (multi-layer): Ці блокчейни мають більш складну архітектуру з кількома рівнями абстракції. Прикладом може бути Ethereum, яка має окремий рівень для смарт-контрактів та різноманітні додатки.

- За типом консенсус-алгоритму:

- Proof-of-Work (PoW): Цей алгоритм використовується для підтвердження транзакцій та створення нових блоків шляхом вирішення складних обчислювальних завдань.

- Proof-of-Stake (PoS): У цьому типі алгоритму відбувається вибір нових блоків на основі володіння монетами або токенами криптовалюти.

- Delegated Proof-of-Stake (DPoS): У DPoS власники tokenів делегують свої голоси представникам, які мають право голосувати за транзакції.

- Proof-of-Authority (PoA): В цьому алгоритмі блоки створюються авторитетними учасниками мережі, а не на основі обчислювальної роботи або володіння токенами.

- За типом ланцюга:

- Публічні (public): Це блокчейни, до яких може приєднатися будь-хто і бачити всі транзакції та блоки, наприклад, Bitcoin та Ethereum.

- Приватні (private): Вони обмежені доступом і використовуються, головним чином, в організаціях або корпоративних середовищах.

- Консорціумні (consortium): Це блокчейни, які використовуються кількома організаціями або сторонами з визначеними правами доступу.

- За типом зберігання даних:

- On-chain (на ланцюжку): Деякі дані зберігаються безпосередньо на ланцюжку блокчейну. Це може бути корисно для створення додатків, які потребують високої стійкості та неперевершеної безпеки.

- Off-chain (поза ланцюжком): Деякі дані можуть бути збережені поза блокчейном, забезпечуючи при цьому швидкість та масштабованість. Проте, цей підхід може збільшити ризик безпеки та централізації.

Саме блокчейни зі зберіганням даних поза ланцюжком найкраще підходять для систем зберігання зображень за рахунок зменшення навантаження на блокчейн, оскільки великі обсяги даних зберігаються поза ним, при цьому забезпечуючи високу доступність та надійність. Це дозволяє блокчейнам бути більш масштабованими та ефективними.

Дослідження показало, що блокчейн рішення, такі як Ethereum та IPFS, можуть бути ефективними сховищами для зображень, проте вони мають свої особливості та обмеження. Час завантаження на блокчейн Ethereum трохи перевищує час для IPFS, але обидва значно повільніші, ніж Dropbox. Проте, вони продемонстрували прийнятну пропускну здатність, що свідчить про їхню здатність обробляти великі обсяги даних. Вартість зберігання на блокчейні IPFS виявилася більш вигідним з економічної точки зору, ніж централізовані системи зберігання. У той же час блокчейн рішення продемонстрували високий рівень безпеки, оскільки дані шифруються та розподіляються по мережі.

Аналіз різних типів блокчейнів показує, що їх придатність для зберігання зображень залежить від детального балансування між їхніми внутрішніми характеристиками та специфічними потребами застосування.

Певні аспекти структури блокчейну, такі як розмір та склад блоків, безпосередньо впливають на його ефективність у роботі з даними зображень. Блокчейни з надійними алгоритмами хешування та ефективними механізмами управління даними можуть забезпечити високий рівень цілісності та безпеки даних. Однак, більші розміри блоків, хоча й вміщують більше даних, можуть призвести до проблем з масштабованістю та збільшенням потреб у зберіганні. Це вимагає досягнення делікатного балансу між обсягом даних та продуктивністю блокчейну.

Окрім технічних атрибутів, вибір блокчейну для зберігання зображень повинен керуватися специфічними вимогами застосування. Такі фактори, як бажаний рівень децентралізації, безпеки та масштабованості, відіграють вирішальну роль. Хоча публічні блокчейни, такі як Ethereum, можуть похвалитися високими функціями безпеки та широким використанням, їх висока вартість транзакцій та ресурсомісткі процеси майнінгу можуть зробити їх менш придатними для зберігання великих обсягів даних зображень. І навпаки, приватні або консорціумні блокчейни, такі як Hyperledger Fabric, пропонують більший контроль над мережею, потенційно забезпечуючи більш економічно ефективне рішення для конкретних випадків використання, включаючи зберігання зображень у межах визначеної групи учасників.

IPFS (InterPlanetary File System) може виступати як доповнення до блокчейну, пропонуючи децентралізоване та економічно вигідне рішення для зберігання самих зображень. IPFS використовує систему хешування для зв'язку даних, роблячи їх доступними через мережу P2P. Це може допомогти зменшити навантаження на блокчейн, зберігаючи лише метадані зображень, такі як хеш-суми та посилання на IPFS.

Зрештою, придатність блокчейну та IPFS для зберігання зображень залежить від ретельного аналізу потреб та пріоритетів конкретного застосування. Розробники та організації повинні ретельно оцінити фактори, такі як масштабованість, безпека, економічна ефективність, та доступність, щоб зробити кращий вибір.

Висновки. Дослідження різноманітних типів блокчейнів та аналіз їх придатності для сховищ зображень пролило світло на потенційні можливості та обмеження використання цих технологій. Виявлені переваги та недоліки кожного типу блокчейну, а також їхні можливі сценарії застосування, можуть послужити важливим керівними принципами для розробників сховищ зображень.

Подальші дослідження можуть зосередитися на покращенні методів зберігання даних, розробці більш ефективних алгоритмів консенсусу та розширенні можливостей розподіленого сховища зображень. Враховуючи швидкий розвиток технологій блокчейну, відкривається безмежний потенціал для інновацій у сфері сховищ даних, включаючи зображення.

Список використаних джерел:

1. Kyrychenko I., Tereshchenko G., Chetverykov G. Overview of image storage models in Big Data conditions. Комп'ютерна математика в науці, інженерії та освіті CMSEE-2020: матеріали Всеукр. наук. конф., Полтава, 20 November 2020. Полтава, 2020. P. 18–20.
2. Zyskind, Guy et al. "Decentralizing Privacy: Using Blockchain to Protect Personal Data." 2015 IEEE Security and Privacy Workshops (2015): 180-184.

3. Kyrychenko I., Bilous N., Tereshchenko G. Copyright protection using blockchain. Бионика интеллекта. Информациа, язык, интеллект. 2019. Vol. 1, no. 92. P. 52–58.
4. Koptyra K, Ogiela MR. Imagechain-Application of Blockchain Technology for Images. Sensors (Basel). 2020 Dec 25;21(1):82. doi: 10.3390/s21010082. PMID: 33375606; PMCID: PMC7796195.
5. Alshareef, Ahmed & Yannawar, Pravin & Abdul-Qawy, Antar. (2022). Share and Retrieve Images Securely Using Blockchain Technology. 14. 207-2011.
6. Benet, J. (2014). IPFS - Content Addressed, Versioned, P2P File System. ArXiv, abs/1407.3561.
7. Kandpal M, Goswami V, Priyadarshini R, Barik RK. Towards Data Storage, Scalability, and Availability in Blockchain Systems: A Bibliometric Analysis. Data. 2023; 8(10):148. <https://doi.org/10.3390/data8100148>.
8. Sultana, M., Hossain, A., Laila, F. et al. Towards developing a secure medical image sharing system based on zero trust principles and blockchain technology. BMC Med Inform Decis Mak 20, 256 (2020). <https://doi.org/10.1186/s12911-020-01275-y>.
9. Huaqun Guo, Xingjie Yu, A survey on blockchain technology and its security, Blockchain: Research and Applications, Volume 3, Issue 2, 2022, 100067, ISSN 2096-7209, <https://doi.org/10.1016/j.bcra.2022.100067>.
10. Liu, F., Yang, Cy., Yang, J. et al. A hybrid with distributed pooling blockchain protocol for image storage. Sci Rep 12, 3457 (2022).
11. R. Mehta, N. Kapoor, S. Sourav and R. Shorey, "Decentralised Image Sharing and Copyright Protection using Blockchain and Perceptual Hashes," 2019 11th International Conference on Communication Systems & Networks (COMSNETS), Bengaluru, India, 2019, pp. 1-6, doi: 10.1109/COMSNETS.2019.8711440.
12. E. Daniel and F. Tschorsch, "IPFS and Friends: A Qualitative Comparison of Next Generation Peer-to-Peer Data Networks," in IEEE Communications Surveys & Tutorials, vol. 24, no. 1, pp. 31-52, Firstquarter 2022, doi: 10.1109/COMST.2022.3143147.
13. Rankhambe, B.P., & Kaur Khanuja, H. (2019). A Comparative Analysis of Blockchain Platforms – Bitcoin and Ethereum. 2019 5th International Conference On Computing, Communication, Control And Automation (ICCUBEA), 1-7.
14. Zhao, Z. (2022). Comparison of Hyperledger Fabric and Ethereum Blockchain. 2022 IEEE Asia-Pacific Conference on Image Processing, Electronics and Computers (IPEC), 584-587.
15. Khan N, Aljoaey H, Tabassum M, Farzammia A, Sharma T, Tung YH. Proposed Model for Secured Data Storage in Decentralized Cloud by Blockchain Ethereum. Electronics. 2022; 11(22):3686. <https://doi.org/10.3390/electronics11223686>.
16. H. Tang, N. Tong and J. Ouyang, "Medical Images Sharing System Based on Blockchain and Smart Contract of Credit Scores," 2018 1st IEEE International Conference on Hot Information-Centric Networking (HotICN), Shenzhen, China, 2018, pp. 240-241, doi: 10.1109/HOTICN.2018.8605956.
17. Kumar, Randhir & Tripathi, Rakesh. (2021). Building an IPFS and Blockchain-Based Decentralized Storage Model for Medical Imaging. 10.4018/978-1-7998-2795-5.ch002.
18. Shaoliang Peng, Wenxuan Bao, Hao Liu, Xia Xiao, Jiandong Shang, Lin Han, Shan Wang, Xiaolan Xie, Yang Xu, A peer-to-peer file storage and sharing system based on consortium blockchain, Future Generation Computer Systems, Volume 141, 2023, Pages 197-204, ISSN 0167-739X, <https://doi.org/10.1016/j.future.2022.11.010>.
19. Z. Zhou et al., "Blockchain-Based Secure and Efficient Secret Image Sharing With Outsourcing Computation in Wireless Networks," in IEEE Transactions on Wireless Communications, vol. 23, no. 1, pp. 423-435, Jan. 2024, doi: 10.1109/TWC.2023.3278108.
20. Vayadande, Kuldeep, et al. "Empowering Data Sovereignty: Decentralized Image Sharing through Blockchain and Interplanetary File System". International Journal of Intelligent Systems and Applications in Engineering 12 (14s):223-35.

ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ВІЗУАЛІЗАЦІЇ В ДИЗАЙНІ

Свергун Марк Миколайович
ORCID ID: 0009-0001-0230-4361

Здобувач ступеню магістр факультету дизайн
Київський національний університет технологій та дизайну, Україна

Науковий керівник: Гула Євген Петрович
зав. кафедри, професор

Київський національний університет технологій та дизайну, Україна

Анотація. У цьому дослідженні доведено трансформаційний потенціал віртуальної реальності (VR) у дизайні інтер'єру, наголошуючи на розширеній взаємодії між клієнтом і дизайнером. Завдяки якісному аналізу тематичних досліджень і опитування професіоналів з дизайну ми оцінюємо вплив VR на візуалізацію дизайну та задоволеність клієнтів. Висновки вказують на те, що VR значно покращує розуміння клієнтами простору, що призводить до більш ефективного вибору дизайну та спрощеного процесу перегляду, роль VR як новаторського інструменту в дизайні, що сприяє більш інтерактивному, та персоналізованому досвіду клієнта. Це показує зростаючу VR як інноваційної та практичної технології в індустрії дизайну.

Ключові слова: Інформаційні технології, візуалізація, інновації в дизайні, взаємодія людини та комп'ютера, графічні комунікації

Вступ

За останні кілька десятиліть віртуальна реальність (VR) прогресувала від експериментальної технології до основного інструменту, знайшовши свою нішу в різних сферах, причому дизайн є однією з дисциплін, яка найбільше зазнала впливу. Його здатність створювати тривимірне середовище з повним зануренням привела до радикальних змін у тому, як дизайнери концептуалізують і передають простір. У дизайні інтер'єру застосування VR є особливо доречним, пропонуючи клієнтам безпрецедентну можливість відчувати та взаємодіяти з елементами дизайну в імітованій реальності. Ця доповідь намагається заглибитися в ефективність VR у розширенні методів візуалізації в дизайні інтер'єру.

Дослідження починається з вивчення історичної еволюції віртуальної реальності, окреслюючи її шлях від нової концепції до важливого інструменту полегшення дизайну. Він закладає основу для розуміння поточних програм віртуальної реальності та потенційних майбутніх розробок. Потім розповідь переходить до зростаючої ролі VR у дисциплінах дизайну, з особливим акцентом на дизайні інтер'єру, де просторовий вимір є першорядним. Ці дослідження стверджують, що технологія VR не тільки революціонує інструментарій дизайнера, але й переосмислює динаміку клієнт-дизайнер, сприяючи спільному та інтерактивному процесу проектування.

Мета цього дослідження багатогранна: дослідити вплив віртуальної реальності

на творчий процес дизайну інтер'єру, як вона впливає на прийняття рішень клієнтами, і дослідити її ефективність у передачі складних дизайнерських ідей. Щоб досягти цього, ми проаналізуємо реальне застосування віртуальної реальності в проектах дизайну інтер'єру, опитаємо професіоналів з дизайну про їхній досвід роботи з віртуальною реальністю та зберемо емпіричні дані про реакцію клієнтів на презентації на основі VR. Визначимо сильні сторони та обмеження VR як інструменту для візуалізації. Ми розглянемо практичні наслідки інтеграції VR у стандартну практику проектування, включаючи вартість, доступність та криву навчання як для дизайнерів, так і для клієнтів. Крім того, спрогнозуємо майбутні траєкторії дизайну віртуальної реальності на основі технологічних досягнень і тенденцій адаптації користувачів.

В кульмінації цього дослідження запропоную цінне розуміння трансформаційного потенціалу VR у дизайні інтер'єру. Він має на меті забезпечити детальне розуміння того, як технологію віртуальної реальності можна використовувати для вдосконалення мистецтва дизайну, підвищення рівня задоволеності клієнтів і, зрештою, призвести до створення вишуканіших і чутливіших внутрішніх просторів.

Постановка завдання

Обмеження традиційних методів візуалізації в дизайні інтер'єру багатогранні. Плоскі зображення, такі як малюнки та мудборди, не можуть повністю охопити суть тривимірного простору, що часто призводить до непорозумінь між дизайнерами та клієнтами. Клієнтам може бути важко уявити, як текстури, кольори та просторові розташування об'єднуються в їх майбутньому середовищі. Цей візуальний розрив може призвести до дорогих змін після будівництва, невдоволення клієнтів і, зрештою, компромісу щодо цілісності задуманого дизайну.

Крім того, ці традиційні методи не враховують належним чином емпіричний аспект внутрішніх приміщень. Клієнти не можуть передбачити сенсорний зворотний зв'язок простору — як він звучить, як відчуються матеріали або як освітлення змінюється протягом дня — лише за допомогою статичних зображень. Для дизайнерів завдання полягає не лише в тому, щоб вловити візуальний аспект інтер'єру, але й у тому, щоб передати атмосферу та емоційний резонанс простору, які часто є ключовими для успішного дизайну.

Інтерактивний елемент є ще одним суттєвим недоліком звичайних засобів візуалізації. Клієнти можуть побажати, поекспериментувати з різними варіантами дизайну, такими як альтернативні колірні схеми, розташування меблів або оздоблення матеріалів, але робити це непрактично або неможливо зі статичними візуалізаціями. Це обмеження пригнічує потенціал співпраці, властивий процесу проектування, де ітерактивний зворотний зв'язок і спільне дослідження можуть призвести до більш витончених і персоналізованих результатів [4].

Таким чином, попит на більш динамічні, інтерактивні та захоплюючі інструменти візуалізації є критичною проблемою сучасного дизайну інтер'єру. Впровадження віртуальної реальності як потенційного рішення обіцяє революцію в тому, як клієнти взаємодіють із просторами, які вони замовляють, і розуміють їх. Здатність VR симулювати середовище в повномасштабному 3D з інтерактивними елементами, що дозволяють вносити зміни в реальному часі, пропонує неперевершений інструмент для співпраці клієнта та дизайнера.

Це дослідження має на меті перевірити здатність VR усунути ці недоліки, надаючи клієнтам інтуїтивно зрозуміле та повне захоплююче представлення

запропонованих дизайнів. Також чи може VR покращити просторове розуміння, сприяти кращим дизайнерським рішенням і, зрештою, призвести до більш ефективних і задовільних процесів проектування. Дослідження розглядатиме логістичні та економічні наслідки інтеграції технології VR у стандартну практику проектування, оцінюючи, чи виправдовують переваги інвестиції. Завдяки цьому аналізу дисертація прагне встановити VR не просто як новинку, а як фундаментальний інструмент в еволюції методології дизайну інтер'єру.

Результати дослідження та їх обговорення

Результати дослідження розкривають багатогранний вплив віртуальної реальності (VR) на процес дизайну інтер'єру, заснований на даних, зібраних із тематичних досліджень, експериментів і відгуків користувачів. Результати класифікуються за кількома основними напрямками:

При використанні VR спостерігалось значне покращення просторового розуміння клієнтами. Клієнти могли краще зрозуміти розміри та масштаб елементів дизайну у своєму віртуальному просторі. Візуальні дані, такі як опитування досвіду VR до і після, вказують на вищий рівень впевненості в прийнятті рішень серед клієнтів, які використовували VR, порівняно з тими, хто покладався на традиційні методи візуалізації. VR сприяв більш динамічному та інтерактивному процесу проектування. Клієнти активніше досліджували різні варіанти дизайну, що призвело до більшої кількості ітерацій у середовищі VR, а не на традиційних носіях. Опитування після взаємодії показали помітне підвищення рівня задоволеності клієнтів, коли VR була частиною консультаційного процесу. Імерсивний досвід, наданий VR, створив більш захоплюючий і приємний процес прийняття рішень. Відгуки та уривки з інтерв'ю підкреслюють, що клієнти цінують можливість «випробувати» дизайн перед тим, як приступити до нього, що призводить до більшого почуття власності та задоволення від кінцевого продукту[1]. Дослідження підкреслило здатність VR представляти матеріали та оздоблення в реалістичній манері, дозволяючи краще оцінити текстури, кольори та взаємодію світла всередині інтер'єру. Фотографії симуляцій віртуальної реальності порівняно з реальними реалізаціями показали високий ступінь точності зображення матеріалів у віртуальній реальності, підтверджуючи його ефективність як інструмента візуалізації. Аналіз кількісних даних вказав на зменшення загального часу від концепції дизайну до остаточного затвердження, що свідчить про те, що VR може оптимізувати процес проектування. Аналіз витрат і вигод показав, що хоча початкові інвестиції в технологію VR можуть бути значними, скорочення часу, витраченого на перегляд, і уникнення змін після будівництва може призвести до економії коштів з часом. Вплив віртуальної реальності на комунікацію був виключно позитивним. Можливість візуалізації та обговорення елементів дизайну в режимі реального часу в тривимірному просторі сприяла чіткішому та ефективнішому діалогу між дизайнерами та клієнтами. Були також задокументовані несподівані інноваційні способи використання VR, наприклад, його застосування в дистанційних консультаціях щодо проектування в періоди, коли особисті зустрічі були неможливими. Ці висновки свідчать про те, що технологія VR є не просто додатковим інструментом візуалізації, а стає невід'ємною складовою сучасного процесу проектування.[2]. Результати дослідження підкреслюють здатність віртуальної реальності (VR) вирішувати та подолати багато властивих обмежень традиційних методів візуалізації в дизайні інтер'єру. Забезпечуючи захоплююче тривимірне дослідження концепцій дизайну, VR пропонує вирішення проблеми просторового невірною тлумачення, яке часто виникає під час

плоскої двовимірної візуалізації. Цей технологічний стрибок не тільки покращує розуміння простору, але й демократизує процес проектування, дозволяючи клієнтам брати активну участь і приймати обґрунтовані рішення. Технологія VR виходить за межі традиційної візуалізації, забезпечуючи інтерактивний, реалістичний досвід запропонованих дизайнів. На відміну від статичних зображень або моделей, VR занурює клієнтів у віртуальне середовище, де масштаб, пропорції та просторові відносини відчуються безпосередньо. Ця пряма взаємодія усуває абстракції та здогадки, пов'язані з інтерпретацією планів або візуалізацій, тим самим зменшуючи непорозуміння та потенціал незадоволення кінцевим результатом. Імерсивний характер VR значно підвищує залучення клієнтів. Віртуально заселяючи свої майбутні простори, клієнти можуть точніше виражати свої вподобання та занепокоєння, що призводить до спільного та ітеративного процесу проектування.

Майбутні дослідження мають також зосередитися на нових технологіях віртуальної реальності, включаючи доповнену реальність і змішану реальність, щоб зрозуміти їх потенційну роль в еволюції практик проектування. Впроваджуючи технологію віртуальної реальності, галузь дизайну інтер'єру може розраховувати не лише на вирішення існуючих проблем візуалізації, але й на відкриття нових видів уяви, досвіду та створення простору, який глибоко резонує з потребами та прагненнями клієнтів.

Висновки

Інтеграція віртуальної реальності в практику дизайну інтер'єру означає зміну парадигми у взаємодії між клієнтом і дизайнером і в загальному процесі проектування. Основні результати цього дослідження підкреслюють ефективність VR у покращенні просторового розуміння, сприянні взаємодії з клієнтами та підвищенні точності дизайну. Ці переваги разом сприяють більш ефективному, задовільному та інноваційному дизайну. Прийняття інструментів VR: дизайнерські фірми повинні розглянути можливість використання технології VR як стандартного інструменту на етапі презентації дизайну. Для цього потрібно вибрати програмне забезпечення VR, сумісне з існуючим програмним забезпеченням для проектування та доступне клієнтам. Навчання: як дизайнерам, так і клієнтам може знадобитися орієнтація для ефективної навігації у середовищах VR. Пропонуючи короткі навчальні сесії або інтуїтивно зрозумілі посібники, можна покращити роботу користувача. [3]

Ітеративний процес проектування: використовуйте можливості VR для модифікацій у реальному часі, щоб захопити ітеративний процес проектування. Такий підхід дозволяє досліджувати кілька варіантів дизайну та приймати зважені рішення. Майбутні дослідження мають також зосередитися на нових технологіях віртуальної реальності, включаючи доповнену реальність і змішану реальність, щоб зрозуміти їх потенційну роль в еволюції практик проектування. Впроваджуючи технологію віртуальної реальності, галузь дизайну інтер'єру може розраховувати не лише на вирішення існуючих проблем візуалізації, але й на відкриття нових способів уяви, досвіду та створення простору, який глибоко резонує з потребами та прагненнями клієнтів. Також імерсивний характер VR значно підвищує залучення клієнтів. Віртуально наповнюючи свої майбутні простори, клієнти можуть точніше виражати свої вподобання та занепокоєння, що призводить до спільного та ітеративного процесу проектування. Ця взаємодія не тільки підвищує задоволеність клієнтів, але й сприяє точності дизайну. Зворотній зв'язок у реальному часі та можливість миттєво візуалізувати зміни гарантують, що остаточний дизайн тісно

відповідає баченню та вимогам клієнта. Застосування VR таких як архітектура, ландшафтний дизайн і міське планування, може виявити ширші наслідки та переваги.

Список використаних джерел:

1. Johnson, Alice, and Doe, Emily. (2020). "Exploring the Impact of Virtual Reality on Modern Interior Design Practices." *Journal of Innovative Design Technology*, 5(2), 134-145.
2. Davis, Robert. (2019). "Immersive Environments: The Use of Virtual Reality in Client-Designer Collaboration." In *Proceedings of the International Conference on Digital Design and Manufacturing*, Berlin, Germany, March 22-25, pp. 202-210.
3. InnovativeDesignTech. (2022). "Virtual Reality as a Tool in Interior Design: Trends and Future Directions." *Innovative Design Technology Today*. (<https://www.innovativedesigntech.com/>).
4. Megha N. (2023) "Virtual Reality (VR) in Interior Design: Explore how VR technology is being used to visualize and plan interior spaces " *Linkedin* (<https://www.linkedin.com/pulse/virtual-reality-vr-interior-design-explore-how-being-used>).

СЕКЦІЯ XIV. РЕЛІГІЄЗНАВСТВО ТА БОГОСЛОВ'Я

ЦЕРКОВНИЙ ПОГЛЯД НА ПРОБЛЕМУ ШЛЮБУ ТА ВІЙНИ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ

Шумчук Богдан Олександрович
Аспірант¹, Викладач кафедри ФТІЦ²
Університет ім. Драгоманова, Україна¹,
Український Гуманітарний Інститут, Україна²

Союз двох, який сьогодні прийнято називати шлюбом, не проста поліфункціональна одиниця суспільства. В ній присутній договір, обов'язки, права, відповідальності сторін, романтичність, любов. Загалом життя вирує у сім'ї по заключенні шлюбу. Інший аспект нашого існування це держава, країна, її територіальні межі, правління. Як і з шлюбом в країні присутні договори, права, обов'язки сторін і т. д. І власне третій аспект – церква, з погляду якого ми і розглянемо два попередні аспекти. Церква як об'єднання людей за певними віруваннями в групі є причетною до двох інших. Церква бере на себе право утворювати шлюб як і держава, та церква є складовою держави як і сім'я складова церкви і держави. Разом з тим Церква виходить за межі держави і може включати різні народи та національності, таким чином об'єднувати їх.

По своєму життє-існуванню шлюб має такі етапи: становлення шлюбу через вінчання, життя в шлюбі, та закінчення шлюбу (смерть, розлучення). Держава має схожі етапи: зародження державності, її життя та існування, та завершення державності (через різні причини зокрема війна). Саме питання шлюбу і зокрема його завершення через розлучення, і питання війни у державі буде розглянуто у цій роботі. І хоча ці два феномени можуть мати різні тлумачення і бачення та як зазначив Девей Хонтенга «один — розлучення — настає в кінці такого конфлікту, а інший — війна — є вершиною самого конфлікту (між націями). Тим не менш, обидва вони — розлучення і війна — є “соціальними проблемами” найбільшого масштабу» [Hoitenga, 1971]. Та вони мають і багато спільних рис з погляду на теорію і практику церкви.

На початок розглянемо погляд і практику церкви на сім'ю. Шлюб і укладення його в межах церкви і в залежності від її виду може різнитися. В протестантських церквах до укладання шлюбу можуть ставитись по різному, від ліберального погляду в якому як приналежність до церкви і роль сім'ї у церковному житті не будуть змінені якщо шлюб не зареєстрований у церкві, до категоричних громад де укладання шлюбу визначає можливість належати до громади. Католицька церква яка є найчисленнішою на сьогодні в християнстві переважають консервативні погляди на шлюб як і в православ'ї та деяких протестантських церквах. Консервативний погляд церкви що до розлучення полягає в тому що воно неможливе «що Бог з'єднав, людина нехай не розлучає» [Святе Письмо, 1962/2002, Матвія 19:6]. Що правда церковний ієрарх дає розлучення після того як це розлучення відбулося в державі [Copyright Atla, 2020].

Зокрема англіканська церква, котра не допускає розлучення і одруження для

тих хто розлучився пішла шляхом лібералізації цього питання, через ситуацію в країні де 40 % шлюбів це повторні, і щоби зберегти кількість прихожан відбулися виключення з правил [Woods, 2006]. Тому на прикладі консервативних християн розлучення як результат конфлікту неприйнятний в сім'ї, але суспільство котре диктує інший устрій, впливає на поведінку церкви. Тому в певній мірі ми можемо говорити про дихотомію догмату та практики церкви в цьому питанні. Подібна ситуація і в питаннях війни.

Розглядаючи погляд на воєнні конфлікти ми спостерігаємо однозначну і можна навіть сказати в певній мірі пацифістичну позицію церкви. Зокрема використовуючи текст «І ввесь людський рід Він з одного створив, щоб замешкати всю поверхню землі, і призначив окреслені діби й границі замешкання їх» [Святе Письмо, 1962/2002, Дії 17:26], можна говорити що в Бога є повеління про те що в кожного повинні бути свої окреслені межі, і зазіхання на них протирічить Його волі.

Та як зазначає Хонтенга в християнстві помітні відхилення від ідеї миру. Не говорячи про хрестові походи ми можемо побачити реакцію церкви на війну у В'єтнамі, другу світову війну де в самій Німеччині війну пропагували священники у цих випадках зокрема Папа не засудив дії агресорів [Hoitenga, 1971]. З повномасштабним вторгненням Україна очікує засудження війни з боку Ватикану, та як показує практика цього не слід очікувати. Також ми можемо бачити заклики про виключення російської церкви з всесвітньої ради церков [Lennart Nijenhuis, 2022]. Більше того всесвітня рада церков на 11 генеральній асамблеї про війну в Україні звернула багато уваги на проблему війни. Закликала виступити церкви в Україні та Росії за мир, але не було запропоновано жодних конкретних рішень [Petja Korperoinen, 2022].

Також на рівні християн в Україні виникає дискусія і з питанням участі у війні. Християни діляться в доктринальних і практичному сповідування віри. В час першої світової віруючі київської губернії по різному трактували заповідь не вбий. Одні говорили що це стосується слова інші що не вбий по за волею законної влади, інші про те що заповідь про бійки і сварки [Хитровська, 2009]. Подібні наративи і сьогодні зустрічаються на вулицях міст та сіл. Все це говорить про проблему інтерпретації вчення під реалії і потреби суспільства.

Висновки. Сім'я складова держави та церкви, власне з неї все і розпочинається. Держава в час миру і війни претендує на підтримку сім'ї як економічну так і військову. В свою чергу цього потребує і церква яка є складовою держави але також виходить за її межі таким чином поєднуючи країни між собою. У відриві від проблеми розлучення і війни є чиста доктрина, та з приходом війни та сімейних проблем доктрина потребує адаптації і видозміни. Проаналізувавши погляд церкви на розлучення та війну ми бачимо певну доктринально-практичну дихотомію. Оскільки церква є вагомою складовою формування людської свідомості то для єдності сім'ї з якої складається нація, і власне єдності нації потрібна послідовність не відірвана від реальності і практичність у застосуванні.

Список використаних джерел:

1. Bernhard Lauxmann. (2023). "There Is No Official Divorce Ritual in the Church"—Challenging a Mantra by Ritual Design. Religions. 23 с.
2. Copyright Atla. (2020). Encyclical Concerning Marriage and Divorce: The Holy Synod of the Church of the Genuine Orthodox Christians of Greece. American Theological Library Association. Protocol N 2957. С. 3 – 13.
3. Dewey J. Hoitenga, Jr. (1971). Divorce, war, and the church. The reformed journal. С. 10 – 14.

4. Lennart Nijenhuis. (2022). Russian Church not removed from World Council. Retrieved from <https://cne.news/article/1335-russian-church-not-removed-from-world-council> (retrieved 28.02.2024).
5. Petja Kopperoinen. (2022). The World Council of Churches at the 11th General Assembly on the War in Ukraine. George Fox University. С. 102 – 108.
6. Timothy Woods. (2006). Marriage after Divorce: The Challenge for the Church of England. American Theological Library Association. Vol. 17, No. 3. С. 343-354.
7. Біблія. (2004). (І. Огієнко, Пер.). Українське Біблійне товариство. (Оригінал опубліковано 1962р.).
8. Хитровська Ю.В. (2009). Участь протестантських громад (баптистів, євангельських християн, адвентистів та штундистів) правобережної України у першій світовій війні. С. 126 – 133.

СЕКЦІЯ XV. ПЕДАГОГІКА ТА ОСВІТА

VIRTUAL EDUCATIONAL PLATFORMS FOR TEACHING ENGLISH AS A FOREIGN LANGUAGE FOR FUTURE ENGINEERS

Feshchuk Alla

teacher at the Department of English for Engineering #2
National Technical University of Ukraine "Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute", Ukraine

Halatsyn Kateryna

Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor at the Department of English for
Engineering #2, Associate Professor
National Technical University of Ukraine "Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute", Ukraine

Yarmolenko Oksana

teacher at the Department of English for Engineering #2
National Technical University of Ukraine "Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute", Ukraine

In today's interconnected world, proficiency in foreign languages is becoming increasingly essential, especially for future engineers who will be working in diverse global environments. Traditional language learning methods often fall short in meeting the specific needs of engineering students, who require not only linguistic skills but also technical vocabulary and cultural understanding relevant to their field. However, with advancements in technology, virtual educational platforms have emerged as powerful tools for teaching foreign languages tailored to the needs of engineering students.

Engineers of the future operate in the environment that demands more than just technical expertise. Globalization has made cross-cultural communication and collaboration be integral parts of engineering practice. Whether working on international projects, collaborating with teams from diverse backgrounds, or communicating with clients and stakeholders worldwide, engineers must possess strong language skills to succeed in their careers. However, traditional language learning methods often fail to address the specific needs of engineering students. The shift in the learning process from face-to-face to online has become a new challenge to most students and teachers [1, p. 69].

Future engineers require language education that goes beyond basic grammar and vocabulary. They need to acquire technical language relevant to their field, including specialized terminology, jargon, and concepts. Moreover, they must develop intercultural competence to navigate diverse cultural contexts effectively. Understanding cultural nuances, communication styles, and business etiquette is crucial for building successful professional relationships in the global engineering industry.

Virtual educational platforms offer a solution to the challenges faced by traditional language learning methods in meeting the needs of future engineers. These platforms leverage technology to provide interactive and immersive learning experiences that are tailored to the specific requirements of engineering students. By integrating multimedia

resources, real-world contexts, and personalized feedback, virtual platforms offer a dynamic and engaging environment for language acquisition.

One of the key advantages of virtual educational platforms is their ability to provide customized content that addresses the technical vocabulary and terminology relevant to engineering disciplines. Through interactive lessons, simulations, and case studies, students can learn how to communicate effectively in professional settings specific to their field. Whether they are studying mechanical engineering, electrical engineering, or civil engineering, virtual platforms can adapt the curriculum to meet their individual needs.

Moreover, virtual platforms offer flexibility and accessibility, allowing students to learn at their own pace and schedule. With asynchronous learning modules, students can access course materials anytime, anywhere, making language learning more convenient and adaptable to busy engineering schedules. Additionally, virtual platforms often incorporate gamification elements and social learning features, enhancing student engagement and motivation.

While virtual educational platforms hold great promise for teaching foreign languages to future engineers, several challenges and considerations must be addressed to maximize their effectiveness:

1. **Technical Integration.** Integrating virtual language learning platforms into existing engineering curricula may require technical support and infrastructure. Universities must ensure that students have access to the necessary hardware, software, and internet connectivity to participate effectively in virtual language courses.

2. **Pedagogical Design.** Designing effective language learning modules requires careful consideration of pedagogical principles and best practices. Virtual platforms must balance interactive multimedia elements with structured language instruction to facilitate meaningful learning experiences.

3. **Assessment and Feedback.** Assessing language proficiency in engineering contexts can be challenging. Virtual platforms need to incorporate reliable assessment tools and provide timely feedback to help students track their progress and identify areas for improvement.

4. **Cultural Competence.** Developing intercultural competence is essential for future engineers working in global environments. Virtual platforms should include cultural components that expose students to diverse cultural perspectives and foster cross-cultural communication skills.

5. **Teachers' Training.** Faculty members responsible for teaching language courses on virtual platforms may require training and support to effectively integrate technology into their teaching practice. Providing professional development opportunities can help instructors leverage the full potential of virtual educational platforms.

As technology continues to evolve, the future of virtual educational platforms for teaching foreign languages to future engineers looks promising. Innovations such as artificial intelligence, virtual reality, and natural language processing hold the potential to further enhance the effectiveness and efficiency of language learning experiences.

Artificial intelligence-powered language tutors can provide personalized guidance and adaptive learning pathways tailored to individual student needs. Virtual reality simulations can create immersive language environments that simulate real-world engineering scenarios, allowing students to practice language skills in context. Natural language processing algorithms can analyse student speech patterns and provide instant feedback on pronunciation and fluency.

Furthermore, collaborations between language educators, engineering faculty, and industry partners can enrich language learning experiences by incorporating authentic

industry materials, guest lectures, and real-world projects into virtual language courses. By aligning language learning outcomes with the needs of the engineering profession, virtual educational platforms can prepare future engineers for success in a globalized world.

Virtual educational platforms have the potential to revolutionize language learning for future engineers by providing tailored, interactive, and immersive learning experiences. By addressing the specific needs of engineering students, these platforms can equip learners with the linguistic, technical, and cultural competencies required for success in the global engineering industry. However, to fully realize the benefits of virtual platforms, universities must invest in infrastructure, pedagogical design, assessment tools, teachers' training, and cultural integration. With continued innovation and collaboration, virtual educational platforms can play a vital role in preparing future engineers to thrive in an increasingly interconnected world.

References:

1. Shaleha, A. J., Junaid, R., & Musliadi (2022). Students' Perception towards the Strategies Used by the Teacher in Teaching English Using Virtual Learning Platforms. *International Journal of English Language Studies*, 4(3), 68-80. DOI: 10.32996/ijels.2022.4.3.11.

БЕЗПЕЧНЕ ОСВІТНЄ СЕРЕДОВИЩЕ НУШ

Боршош Дарина-Марина Юріївна

здобувачка освіти II курсу спеціальності 013 «Початкова освіта»

*ВСП «Гуманітарно-педагогічний фаховий коледж
Мукачівського державного університету», Україна*

Науковий керівник: Синевич Інна Сергіївна

ORCID ID: 0000-0002-1403-6202

доктор філософії, викладачка педагогічних дисциплін,

спеціаліст вищої категорії, викладач-методист

*ВСП «Гуманітарно-педагогічний фаховий коледж
Мукачівського державного університету», Україна*

Сучасна національна система освіти є основою становлення особистості, суспільства і держави в цілому, визначальним чинником політичної, соціально-економічної, культурної та наукової життєдіяльності. Освітня реформа в Україні спрямована на пошук ефективних шляхів вдосконалення організації й побудови освіти відповідно до потреб соціально-економічного розвитку країни.

Нове освітнє середовище – невід’ємна складова оновлення української школи. Однією з основних концептуальних засад реформування освіти в межах Нової української школи є створення сучасного освітнього середовища, яке сприятиме формуванню й розвитку особистості кожного школяра. У зв’язку з цим актуалізується питання переосмислення ролі і значення освітнього середовища, що має забезпечувати оздоровчу функцію освіти, сприяти становленню особистості як творця і проектувальника власного життя, гармонізації і гуманізації відносин між учнями і педагогами, оптимізації взаємовпливів у системи «учитель – учень – освітнє середовище».

Проблематика освітнього середовища активно розробляється зарубіжними й українськими науковцями, такими як: Є. Бачинська, В. Лебедева, О. Леонова, І. Мешкова, В. Рубцов, О. Свідін, І. Улановська, О. Хмельницька, І. Шендрік та ін. Аналіз досліджень реформування системи освіти в контексті побудови Нової української школи (О. Буров, А. Василюк, Н. Лавриченко, О. Матвієнко, О. Овчарук, А. Цимбалару та ін.) засвідчив значну увагу науковців до її модернізації та реалізації нової системи цінностей фізичного оточення. Зокрема, науковці акцентують увагу на створенні комфортного освітнього середовища, сприянні гуманних демократичних відносин, фізичної та емоційно-психологічної безпеки учасників освітнього процесу [2, с. 8].

Концепція Нової української школи оперує поняттям «нове освітнє середовище» і визначає його як сучасний простір, сукупність умов, засобів і технологій для комфортного навчання учнів, учителів і самих батьків.

Сучасний освітній простір – це комплексний освітній ресурс, що забезпечує освітню діяльність через доцільний благоустрій та облаштування шкільної ділянки, гнучку об’ємно-планувальну структуру будівлі школи, цілісне художнє рішення фасадів та інтер’єру, комфортне та динамічне меблювання та обладнання усіх приміщень [3].

У Новій українській школі зростає частка проектної, командної, групової діяльності у педагогічному процесі. Різні види роботи в початковій школі вимагають постійної зміни локацій (робота в парах, у групах по 3-4 особи тощо). Така робота забезпечується модульними меблями, що відповідають ергономічним нормам і

вимогам (зручність, легкість, відповідність антропометричним даним, біомеханічним та фізіологічним вимогам, регульованість за висотою тощо), які забезпечать високу працездатність суб'єктів освітнього процесу при оптимальних затратах зусиль у навчальній діяльності [1].

Організація освітнього середовища НУШ передбачає широке використання нових ІТ-технологій, нових мультимедійних засобів, оновлення навчального обладнання, що потребує інноваційних педагогічних рішень і підходів до проектування сучасного освітнього середовища. Створення навчальних центрів (осередків) у Новій українській школі повинно сприяти не лише індивідуалізації навчального процесу, а й забезпечувати освітні потреби та інтереси дітей, сприяти зміцненню їх здоров'я, розвитку особистості кожного школяра.

Висновки. Таким чином, поняття «освітнє середовище» є багатовимірним і суб'єктивним. Організація середовища забезпечується сукупністю умов, пов'язаних з матеріально-технічними, санітарно-гігієнічними, освітніми та комунікативними складовими здорової життєдіяльності, гармонійного розвитку особистості, вчасного задоволення її актуальних потреб. Здорове, комфортне й безпечне освітнє середовище НУШ є основою якісної освіти та здоров'я нації. Організація освітнього середовища є педагогічно керованим процесом з урахуванням пріоритетів збереження та зміцнення здоров'я суб'єктів освітнього процесу.

Список використаних джерел:

1. Наказ Міністерства освіти і науки України «Про затвердження Методичних рекомендацій щодо організації освітнього простору Нової української школи» від 23.03.2018 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: file://нова20%школа.pdf.
2. Касярум М. В. Освітнє середовище як характеристика сучасної системи освіти / М. В. Касярум // Науковий педагогічний журнал. – 2018. – № 2. – С. 7-9.
3. Нова українська школа: poradnik dla vchytelja / Під заг. ред. Бібік Н. М. – К.: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2017. – 206 с.

ОСВІТНІЙ ПРОЦЕС В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: СУТНІСТЬ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

Костів Ірина Григорівна

спеціаліст II категорії, викладач суспільних дисциплін

*Відокремлений структурний підрозділ «Бережанський фаховий коледж
Національного університету біоресурсів і природокористування України», Україна*

Анотація. У статті досліджується вплив воєнного стану на освітній процес. Аналізуються виклики та можливості, які виникають під час організації та здійснення дистанційного навчання в умовах воєнного конфлікту. Розглядаються стратегії адаптації та заходи безпеки, необхідні для забезпечення ефективного навчання у таких складних умовах.

Запровадження воєнного стану в Україні 24 лютого 2022 р. у зв'язку із повномасштабною збройною агресією проти України спричинило значні виклики для системи освіти. Деякі з них включають:

- переривання навчання: конфлікт призвів до переривання навчання для багатьох дітей та молоді через евакуацію, закриття деяких закладів освіти;
- пошкодження освітньої інфраструктури: бомбардування та знищення шкіл, університетів та інших освітніх закладів призводить до втрати доступу до освіти для багатьох людей;
- евакуація вчителів та здобувачів: вчителі та здобувачі освіти були змушені покинути свої домівки через військові дії, що призводить до перерви в навчанні;
- психологічний вплив: війна може призвести до психологічних травм у дітей, молоді та педагогічних працівників, що може вплинути на їх здатність навчатися та працювати;
- недостатнє фінансування: воєнний конфлікт призвів до скорочення бюджету на освіту, що може обмежити доступ до якісної освіти та розвитку освітніх програм;
- втрата кваліфікованих кадрів: війна призвела до втрати кваліфікованих вчителів та освітніх працівників, які залишили країну або змушені припинити свою професійну діяльність через небезпеку;
- обмежений доступ до освіти: внаслідок війни деякі люди можуть мати обмежений доступ до освітніх ресурсів, матеріалів та можливостей для навчання через перешкоди, пов'язані з конфліктом;
- необхідність адаптації навчальних програм: в умовах війни може виникнути необхідність адаптувати навчальні програми та методики навчання, щоб врахувати специфіку ситуації та потреби здобувачів освіти.

Ці виклики потребують уваги та планування для забезпечення доступу до якісної освіти для всіх громадян України, незалежно від конфліктної ситуації.

Реалії сьогодення призвели освіту в Україні до питання про організацію екстреного дистанційного навчання

Відповідно до Закону України «Про освіту» статті 571 щодо державних гарантій в умовах воєнного стану, надзвичайної ситуації або надзвичайного стану, зазначено, що здобувачам освіти, які в умовах воєнного стану, надзвичайної ситуації або надзвичайного стану в Україні чи окремих її місцевостях, оголошених у встановленому порядку (особливий період) були вимушені змінити місце проживання (перебування), залишити робоче місце, місце навчання, незалежно від

місця їх проживання (перебування) на час особливого періоду гарантується організація освітнього процесу в дистанційній формі або в будь-якій іншій формі, що є найбільш безпечною для його учасників [1].

Концепція дистанційної освіти як форма навчання, що реалізується переважно через технології дистанційного навчання, була запропонована ще кілька років тому. На думку О.В. Матвієнко та Т.І. Коваль, технології дистанційного навчання майбутніх фахівців – це системна організація їхньої професійно спрямованої підготовки в будь-який час та в будь-якому місці, яка передбачає відповідно до цілей навчання найраціональніше застосування відібраних за принципами доцільності впровадження та взаємного доповнення методів, прийомів і засобів навчання, а також організаційних форм та адміністрування навчальних процедур за можливості реалізації опосередкованого (на відстані) суб'єкт-суб'єктного взаємозв'язку [4, с. 258].

У Законі України «Про освіту» дистанційна освіта трактується як «індивідуалізований процес здобуття освіти, який відбувається переважно за опосередкованої взаємодії віддалених один від одного учасників освітнього процесу у спеціалізованому середовищі, що функціонує на базі сучасних психолого-педагогічних та інформаційно-комунікаційних технологій» [1]. Іншими словами, «дистанційна освіта – це розгалужена система передачі знань на відстані за допомогою різних засобів і технологій» [3]. Отже, виходячи з потрактувань законодавства України, стає зрозумілим що обов'язковою умовою дистанційної освіти є використанням комп'ютерних технологій та можливостей глобальної мережі.

Пандемія COVID-19 вже змусила всіх освітян адаптуватись та перелаштувати свою роботу на дистанційний режим. Досвід, що був отриманий за умов карантину, виявився досить цінним у теперішній час, оскільки ключове завдання – в екстреному режимі швидко перейти на онлайн-навчання, не втративши при цьому якість. Застосування широко спектру новітніх засобів і технологій у межах онлайн-освіти дозволило адаптуватися до умов сьогодення, в яких опинилася наша країна.

Освітній процес при дистанційному навчанні в умовах воєнного стану повинен бути орієнтований, перш за все, на створення безпечних умов навчання. Відповідно, дотримання порядку дій при оголошенні сигналу повітряної тривоги, що виключає подальше проведення занять є обов'язковим. Врахуванню підлягають також і зовнішні фактори, що можуть спричинити неможливості підключення здобувачів та/або педагогічних працівників до занять у синхронному режимі. Відповідно, альтернативою лишається використання засобів комунікації, доступних учасникам освітнього процесу.

Дистанційне навчання повинно здійснюватися із відповідністю вимогам безпечного освітнього середовища, що передбачає дотримання вимог санітарного регламенту, захисту персональних даних, законодавства щодо кібербезпеки, недопущення проявів булінгу (цькування), бути вільним від пропаганди та агітації тощо.

Завданням дистанційного навчання є забезпечення здобувачам освіти можливості реалізації конституційного права на здобуття освіти та професійної кваліфікації, підвищення кваліфікації незалежно від статі, раси, національності, соціального і майнового стану, роду та характеру занять, світоглядних переконань, належності до партій, ставлення до релігії, віросповідання, стану здоров'я, місця проживання відповідно до їх здібностей [2].

Таким чином, упровадження деяких форм дистанційного навчання дозволяє здобувачам освіти отримати доступні та якісні знання, формувати світогляд,

розвивати свої інтелектуальні та творчі здібності.

Дистанційне навчання за сукупністю ознак можна віднести до інноваційної форми навчання. Воно володіє низкою притаманних лише йому ознак та можливостей, може застосовуватися у всіх видах освіти, забезпечуючи при цьому особистісну орієнтацію педагогічної взаємодії. Результативність дистанційного навчання особливо залежить від продуктивної організації навчального середовища, від того, хто керує процесом навчання, від професійної майстерності педагогів, які беруть в ньому участь.

Дистанційне навчання педагог може здійснювати в синхронному та асинхронному режимах з використанням електронних освітніх платформ (Google Workspace, Google Classroom, Нові Знання, HUMAN.UA) і комунікаційних онлайн сервісів та інструментів (Zoom, Skype, Team, базові сервіси Google: Gmail, Календар, Meet, Jamboard, Chat, Hangouts, YouTube та інші).

Асинхронний режим – взаємодія між суб'єктами дистанційного навчання, під час якої учасники взаємодіють між собою із затримкою у часі, застосовуючи при цьому інтерактивні освітні платформи, електронну пошту, форуми, соціальні мережі тощо [2, с. 1].

Синхронний режим – взаємодія між суб'єктами дистанційного навчання, під час якої учасники одночасно перебувають в електронному освітньому середовищі або спілкуються за допомогою засобів аудіо-, відео конференції [2, с. 1].

Під час організації дистанційного навчання в закладах освіти доцільно поєднувати синхронний та асинхронний режими навчання.

Онлайн-навчання відкриває широкі можливості для надання освітніх послуг, але також має свої особливості у порівнянні з традиційним навчанням у класі. Ось деякі з них:

1. Віддалений доступ, що дозволяє учням та студентам мати доступ до навчального матеріалу з будь-якого місця, де є інтернет. Це особливо корисно для тих, хто проживає віддалено або має обмежені можливості щодо фізичного перебування у навчальних закладах.

2. Гнучкий графік, який дає студентам можливість самостійно розпланувати свій графік занять. Вони можуть навчатися в зручній для них час, що особливо корисно для тих, хто має роботу або інші зобов'язання.

3. Використання технологій, що передбачає використання різних технологій і платформ для навчання, таких як відеоконференції, вебкамери, спеціалізоване навчальне програмне забезпечення тощо. Усе це може покращити взаємодію між учнями/студентами та викладачами.

4. Самостійність та самодисципліна, які вимагають від учнів/студентів більшої самостійності та самодисципліни: вони повинні бути відповідальними за своє власне навчання, організувати свій час та виконувати завдання без нагляду викладача.

5. Взаємодія віддалено, а саме взаємодія учнів/студентів та викладачів через електронні засоби комунікації – форуми, чати, електронну пошту тощо. Взаємодія віддалено вимагає від здобувачів освітніх послуг здатності ефективно комунікувати письмово та вчасно відповідати на повідомлення [5, с. 16-17].

Серед вагомих недоліків дистанційної освіти варто виокремити наступні:

- обмежені технічні можливості призводять до затримок у передаванні звуку, відео і графіки, у сільських місцевостях усе ще ускладнений доступ до інтернету;
- дефіцит довіри до електронних засобів спілкування й навчання, студенти хочуть бачити викладача і спілкуватися з ним наживо;
- успішність навчання частково залежить від технічних навичок в управлінні

комп'ютером, оволодінні програмами і від здібностей справлятися з технічними труднощами;

- є низка практичних навичок, які можна отримати тільки у ході виконання реальних (а не віртуальних) практичних і лабораторних робіт;
- проблема ідентифікації користувача;
- низький рівень самодисципліни і домашня атмосфера не дозволяють студентам зосередитися і повноцінно зануритися в освітній процес;
- не завжди можливе відеоспостереження як найефективніший спосіб перевірки академічної доброчесності студента [6, с. 206].

Формування якісного фахівця в умовах воєнного стану – виклик сьогодення, який потребує від педагога максимальної активізації своїх професійних і людських якостей, задля спільної перемоги і на освітянській ниві.

Дистанційне навчання в нинішніх умовах найбільш перспективна, інтегральна та оптимальна форма одержання освіти. Дистанційна освіта вимагає універсальної підготовки, володіння сучасними педагогічними та інформаційними технологіями, психологічною готовністю до роботи зі студентами в нових умовах. Важливо враховувати потреби учасників освітнього процесу, стимулювати співпрацю та створювати сприятливу атмосферу для обміну знаннями та ідеями.

Список використаних джерел:

1. Про освіту: Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII. Відомості Верховної Ради (ВВР), 2017, № 38-39, ст.380. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>.
2. Положення про дистанційне навчання: затверджене наказом МОН № 466 від 25.04.2013 р. (із змінами, внесеними згідно з Наказами Міністерства освіти і науки № 660 від 01.06.2013, № 761 від 14.07.2015 р.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0703-13#Text>.
3. Дистанційна освіта в сучасній освітній діяльності. Освітній портал. URL: <http://www.osvita.org.ua/articles/30.html/>.
4. Матвієнко О.В., Коваль Т.І. Сучасні напрями мовної підготовки майбутніх фахівців в умовах впровадження інформаційно комунікаційних технологій у вищій школі. Інформаційно-телекомунікаційні технології в сучасній освіті: досвід, проблеми, перспективи: зб. мате-ріалів III Міжн. Наук.-практ. конф. Київ, 2012. С. 256–261.
5. Чикалова, М., Юхно Н., Особливості освітнього процесу в умовах повномасштабних бойових дій. Український Педагогічний журнал, (3), 2023. С. 13–22.
6. Шевчук Г. Й. Дистанційне навчання у вищій школі: переваги, недоліки, перспективи. Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова. Київ, 2021. № 79. С. 205–209.

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ЗАСТОСУВАННЯ ІГРОВИХ МЕТОДІВ НАВЧАННЯ В НУШ

Варга Юлія Юріївна

здобувачка освіти II курсу, спеціальності 013 «Початкова освіта»
*ВСП «Гуманітарно-педагогічний фаховий коледж
Мукачівського державного університету», Україна*

Науковий керівник: Синевич Інна Сергіївна

ORCID ID: 0000-0002-1403-6202

доктор філософії, викладачка педагогічних дисциплін,
спеціаліст вищої категорії, викладач-методист
*ВСП «Гуманітарно-педагогічний фаховий коледж
Мукачівського державного університету», Україна*

Важливим фактором, який забезпечує якість початкової освіти є осучаснення освітнього середовища. Освітнє середовище в НУШ сприяє досягненню мети освітнього процесу і є відкритим, динамічним, розвиваючим, діяльним, інформаційним. Одним з принципів Державного стандарту початкової освіти є відповідність освітніх вимог віковим особливостям дитини, визнання прав дитини на навчання через діяльність, зокрема гру. До того ж актуальним завданням початкової школи є розвиток особистості дитини відповідно до її вікових та індивідуальних психофізіологічних особливостей.

Однією з вікових особливостей молодших школярів є потреба в грі. Аналіз наукових досліджень з даної проблеми показав, що розробці теоретичних та практичних основ застосування ігрових методів навчання приділяли увагу Ш. Амонашвілі, М. Богданович, П. Ерднієв, Л. Коваль, Н. Кудикіна, М. Моро, Я. Савченко, С. Скворцова, В. Сухомлинський. Психологічний вплив дидактичних ігор на пізнавальні здібності дитини досліджували Л. Виготський, П. Гальперін, Д. Ельконін, О. Запорожець, В. Зіньківський, О. Леонтєв, Ж. Піаже, С. Рубінштейн та ін.

Освітній простір в сучасній початковій школі має бути особистісно спрямованим, багатокомпонентним і варіативним шкільним середовищем, яке сприятиме інтеграції змісту освіти, встановленню міждисциплінарних зв'язків, задоволенню потреби першокласника в грі. Відповідно до Концепції Нової української школи перший цикл початкової освіти називається адаптаційно-ігровий (1-2 класи) [4]. Загальновідомо, що процес адаптації до шкільного навчання може викликати у дитини психічне навантаження. Ефективним шляхом профілактики цього є створення позитивної емоційної атмосфери шляхом застосування ігрових методів навчання [2, с. 42]. Таким чином, вчителю важливо створити навчально-ігрове середовище в класі, яке буде навчальним за метою і змістом та ігровим по формі.

Дійсно, дидактична гра відноситься до двох сфер діяльності – навчання і власне гри. В українському педагогічному словнику «ігрова діяльність» пояснюється як різновид активної діяльності дітей, в процесі якої вони оволодівають суспільними функціями, відносинами і рідною мовою як засобом спілкування [1]. Ще в дошкільному віці виникає своєрідна форма навчальної діяльності – навчання в дидактичній грі. Ігрові методи дозволяють зробити зміст складних понять та явищ

більш зрозумілим для дитини. За допомогою гри дитина легше усвідомлює значення певних речей.

Формування ігрового середовища передбачає створення позитивної емоційної атмосфери і розвитку мотивації до навчання. Навчально-ігрова діяльність завжди характеризується пізнавальною спрямованістю і виконує такі основні функції: розважальну, навчальну, виховну, розвиваючу, комунікативну, релаксаційну. З іншого боку гра, її підготовка і проведення не повинна стати самоціллю, а лише ефективним дидактичним засобом, своєрідною методичною оболонкою для цікавого усвідомлення навчально-пізнавальної інформації. Ігрові методи навчання покликані допомогти вчителю організувати процес засвоєння освітньої проблеми, а молодшим школярам – усвідомити, закріпити матеріал з певної навчальної теми в цікавій формі.

Ігрова діяльність є одним з провідних засобів полегшення адаптації дитини до школи і знижує такі дезадапційні стани як тривожність, страхи, емоційна напруженість тощо. В іграх діти можуть легше встановити сприятливі взаєностосунки з однокласниками, задовольнити потребу в самовираженні. Нарешті гра сприяє збереженню самоцінності дитинства. У грі школярі підкоряються цілому комплексу різних норм і правил, які їм необхідно зрозуміти, усвідомити, прийняти, а в подальшому, незважаючи на різні труднощі, моделювати під час гри, неухильно виконувати. В іншому випадку, тобто за умови невиконання встановлених правил, гра втрачає свій сенс, привабливість, а учасники, які порушують заздалегідь визначений алгоритм, піддаються осуду з боку інших гравців. Одержуваний в ігровій взаємодії досвід свідомого підпорядкування правилам і нормам закріплюється багаторазовим повторенням, формуючи у молодших школярів такі позитивні якості особистості, як старанність, дисциплінованість, повага до усталених, прийнятих суспільством норм тощо [3].

Гра дозволяє змінити пасивну позицію на активну, стимулює зростання пізнавального інтересу, дає можливість молодшим школярам отримувати і засвоювати більшу кількість навчальної інформації. Під час ігрової взаємодії відбувається гармонізація відносин між учасниками гри і педагогом, адже ігрова взаємодія передбачає неформальне спілкування і дозволяє розкривати всім її учасникам особистісні якості, позитивні риси свого характеру. До того ж, ігрові методи гуманізують міжособистісні відносини, сприяють створенню нових індивідуальних, групових і колективних форм творчої освітньої діяльності.

Успішно проведена гра, а тим більше система ігор та ігрових завдань у вигляді навчально-ігрових технологій, підвищує самооцінку молодших школярів, у них з'являється можливість від слів перейти до конкретної справи, перевірити отримані знання на практиці, реалізувати сформовані вміння в нових ігрових ситуаціях, продемонструвати свої здібності, наполегливість, креативність та інші риси характеру. Добровільність участі в організованих педагогом ігрових процесах приваблює дитину, вона стає активною, вчиться з подвійним інтересом.

Отже, на основі вищевикладеного можна виділити такі педагогічні умови застосування ігрових методів в початковій школі: цілеспрямованість; розуміння учнями правил гри; активна участь кожної дитини; відсутність негативної оцінки діям учасників з боку вчителя; добровільність участі; наявність необхідного матеріального забезпечення; залучення школярів до розробки гри.

Висновки. Використання ігрових методів робить навчання цікавим, захоплюючим, динамічним, творчим, сприяє ефективності освітнього процесу і створенню сприятливої атмосфери в класі.

Список використаних джерел:

1. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник. К.: Либідь, 1997. 376 с.
2. Гончарук І. Створення вчителем комфортних умов для адаптації першокласників до навчання у школі. Початкова школа. 2013. № 7. С. 42-44.
3. Марко М. М. Сутність, структура та місце навчально-ігрових технологій у професійній підготовці майбутніх учителів початкових класів. Молодь і ринок: щомісячний науково-педагогічний журнал. 2016. № 6 (137). С. 145-149.
4. Нова українська школа: poradnik dla vchytelja / Під заг. ред. Н. М. Бібік. К.: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2017. 206 с.

ПРО ВАЖЛИВІСТЬ ВИВЧЕННЯ ПСИХОЛОГІЇ В УНІВЕРСИТЕТАХ ОЧИМА СТУДЕНТІВ

Матвієнко Юлія Олексіївна

кандидат педагогічних наук, доцент
*Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана, м. Київ, Україна*

Знання самої людини, механізмів, процесів, властивостей її поведінки, існування її психіки, фактів і умов розвитку з давніх часів по сьогоднішній день відігравали і відіграють велику роль професійних знань педагога, одну з найважливіших основ педагогічної діяльності.

Рішення цього важливого завдання належить психології.

Психологія являє собою систему теоретичних, методичних та експериментальних засобів, які спрямовані на пізнання людини. Вона є певним етапом послідовного розвитку знань, результатом якого є досвід суспільства, здобутий роками. Центральним об'єктом вивчення психології є людина [3].

У сучасному світі, де активно розвиваються всі сфери життя, потреба у психології постійно зростає. Ця наука відіграє важливу роль у розвитку суспільства, оскільки робить існування кожної людини більш усвідомленим та зрозумілим. Психологія дає змогу дізнатися більше про себе як про індивіда та легше сприймати особисті проблеми. Попри те, що психологія не є "панацеєю", вона здатна вирішити багато проблем та знайти відповіді на численні питання, що виникають безперервно [3].

Сьогодні психологія як навчальна дисципліна викладається в освітніх закладах різного типу, зокрема у роботі В. Семиченко, наводиться їх перелік з десяти типів [2].

Психологічне пізнання – це пізнання психічного, опосередкованого багатограними істотними конкретними зв'язками, у які включене життя людини, його природи, конкретного змісту, механізмів і закономірностей розвитку. Дане пізнання відбувається на різних рівнях узагальнення – від практичного до теоретичного і, навпаки.

Навчальна дисципліна «Психологія», яка викладається в Київському національному економічному університеті імені Вадима Гетьмана на першому курсі та відноситься до обов'язкових дисциплін циклу загальної підготовки, дозволяє: пізнати закономірності своєї психічної діяльності, сформувати потребу в особистісному розвитку і самовдосконаленні, навчитись виявляти психологічні особливості інших людей; будувати позитивні стосунки з оточенням і досягати індивідуальних цілей в процесі навчання.

Тим самим створюються умови для кращої адаптації студентів-першокурсників до навчання в університеті і закладаються основи ефективною реалізації в майбутній професійній діяльності.

Основу елементів бази знань даної науки складають категорії та поняття, що розкривають психологічну сутність людини, особливості психічних явищ, закономірності розвитку психічних властивостей особистості, основи взаємодії й спілкування, процеси і механізми управління життєдіяльністю особистості у процесі навчання та професійної діяльності [1].

Мета вивчення навчальної дисципліни полягає в формуванні потреби у здобувачів теоретичних основ і практичних навичок у пізнанні закономірностей

психічної діяльності людини, формуванні потреби в особистісному розвитку і самовдосконаленні, вчитись виявляти психологічні особливості інших людей, будувати позитивні стосунки з оточенням і досягати індивідуальних цілей у процесі навчання і професійного становлення.

Завдання навчальної дисципліни полягає у формуванні в здобувачів цілісної системи знань щодо психічного світу людини, прояву різноманітних психічних явищ на індивідуальному та груповому рівнях; сутності, функціонуванні та розвитку психіки особистості, а також формування вмінь досліджувати прояви власної психіки та рефлексії набутого досвіду [1].

Під час першого знайомства студентів з навчальною дисципліною «Психологія» ми завжди проводимо анонімне опитування серед студентів щодо важливості і необхідності вивчення даної дисципліни в університетах. Запитання звучить наступним чином: «Подумайте та дайте відповідь, чи потрібно студентам вищих навчальних закладів вивчати дисципліни, чи ні. Відповідь обґрунтуйте». Під час відповідей на запитання ми просимо студентів довго не замислюватись і відповідати перше, що приходить їм на думку, адже вони, приходячи на заняття, вже мали певне уявлення про те, яку дисципліну вони будуть вивчати протягом семестру і що вона з себе уявляє.

Ми провели опитування серед студентів перших курсів Київського національного економічного університету імені Вадима Гетьмана факультету міжнародної економіки і менеджменту (49 студ.), факультету управління персоналом, соціології та психології (43 студ.), факультету обліку та податкового менеджменту (29 студ.), факультету економіки та управління (52 студ.), юридичного інституту (32 студ.).

Відповіді студентів ми обробили і отримали наступні результати. Переважна більшість студентів (92,4%) вважають, що вивчати навчальну дисципліну «Психологія» в університетах необхідно всім студентам, тому що знання психології допомагають:

- краще пізнати і розуміти себе та інших;
- допомагають швидше приймати рішення;
- уникати кризові ситуації та управляти ними;
- ставити та досягати поставлених цілей;
- дізнатися більше про виховання дітей;
- подолати комплекси;
- навчитись уникати конфлікти;
- навчитись технікам маніпуляції;
- змінити та покращити власне життя тощо.

Але були і такі студенти (1,4%), які вважають, що вивчати навчальну дисципліну «Психологія» в університетах не потрібно, бо це може додати зайвих проблем в життя і на це піде багато часу, який можна було б витратити на отримання знань по конкретній спеціальності, на яку студенти вступили.

Були і такі відповіді студентів (6,2%), що вони взагалі не розуміють того, що це за дисципліна, з чого вона складається, що вивчає, досліджує, що є у неї на меті, тому вагались щодо відповідей про те, чи потрібно її вивчати в університетах.

По завершенню опитування, ми провели вступну лекцію «Психологія як наука» і в кінці знову провели опитування щодо важливості і необхідності вивчення дисципліни «Психологія» в університетах. Вже після першої лекції думка студентів, які були проти і вагались з відповіддю на запитання змінилась і майже всі (99,2% студ.) були впевнені в тому, що вивчати дисципліну «Психологія» в університетах

необхідно всім студентам, через те, що: «Ці знання допомагають стати успішним у всіх сферах життя».

Отже, психологія сьогодні – це цікаво, корисно та актуально. Психологічні знання потрібні в усіх сферах життя – спілкуванні, вихованні дітей, подружніх стосунках, ефективній самоорганізації часу, в роботі.

Список використаних джерел:

1. Музичко Л.В., Саркісова О.Ю., Журавська Л.В., Вельдбрехт О.О. Робоча програма навчальної дисципліни «Психологія», К.: КНЕУ, 2023. – 17 с.
2. Семиченко В.А. Методичні проблеми викладання психології у вищій школі [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [//library.uira.kharkov.ua](http://library.uira.kharkov.ua).
3. Психологія – наукова дисципліна. Розкриття суті та значення [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [//uadiplomy.com/ua/news/psykholohiya-nauchna-dystsyplina/](http://uadiplomy.com/ua/news/psykholohiya-nauchna-dystsyplina/).

ПРОЄКТУВАННЯ ЕЛЕКТРОННИХ ОСВІТНІХ РЕСУРСІВ ЯК ЗАСОБІВ НАВЧАННЯ В СУЧАСНОМУ ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРИ

Чорноус Оксана Володимирівна

ORCID ID: 0000-0001-7365-3756

кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник

відділу інновацій та стратегій розвитку освіти

Інститут педагогіки НАПН, Україна

Проблема проектування електронних освітніх ресурсів як засобів навчання в сучасному освітньому просторі є актуальною в умовах сьогодення. Інноваційні процеси спонукають до реорганізації існуючих педагогічних систем, переосмислення цінностей та перехід від застарілих стереотипів до творчої ініціативи й індивідуальної відповідальності учасників освітньо-розвивального середовища в проектуванні електронних освітніх ресурсів як засобів навчання й організації педагогічного процесу. Науковці в галузі педагогічної діяльності виділяють проектувальний компонент як найбільш значущий, що забезпечує інформатизацію та технологізацію педагогічного процесу. Дослідження проблеми педагогічного проектування електронних освітніх ресурсів як ефективного засобу вирішення освітніх задач аналізується в працях В. Бикова, Ю. Гуржія, В. Лапінського, О. Спіріна, та ін.. Сутність категорії поняття електронні освітні ресурси – цифрові освітні ресурси, які зберігаються і передаються у цифровій формі. В умовах цифрового освітньо-розвивального середовища формують предметно-інформаційні складові, призначені для різнобічного цілеспрямованого використання суб'єктами навчального процесу з метою інформаційно-комунікаційної діяльності. Електронні освітні ресурси відображають змістово-технологічні компоненти освітніх методичних систем, формують предметно-інформаційні складові освітнього середовища, утворюють наповнення освітніх електронних інформаційних систем, призначені для різнобічного цілеспрямованого використання учасниками освітнього процесу з метою інформаційно-прцесуальної підтримки навчальної, наукової та управлінської діяльності, інформаційного забезпечення функціонування та розвитку освітніх систем[1]. Розглянемо процес проектування електронних освітніх ресурсів як засобів навчання в сучасному освітньому просторі: аналіз освітнього ресурсу з урахуванням його педагогічного потенціалу, вікових особливостей учнів, їх пізнавальних інтересів та потреб; проектування та підбір цифрових освітніх технологій, комунікація та обмін ресурсами в мережі, реалізуючі їх корекційні функції; впровадження електронних освітніх ресурсів в практику з отриманням зворотного зв'язку та демонстративно-презентативних можливостей цифрових технологій; оцінювання та розробка рекомендацій використовуючи операційно-творчий потенціал. Отже, процес проектування електронних освітніх ресурсів як засобів навчання в сучасному освітньому просторі є реалізацією творчого задуму за допомогою використання цифрових технологій, а саме: розроблення ресурсу з урахуванням вікових особливостей учнівства та змісту навчального матеріалу; аспекти їх педагогічного потенціалу; виконання і впровадження результатів[2].

Таким чином, проєктування електронних освітніх ресурсів як засобів навчання в сучасному освітньому просторі передбачає формування уміння критично оцінювати цифрові освітні ресурси в аспекті доцільності їх застосування.

Список використаних джерел:

1. Биков, В. Ю. (2012) Інноваційні інструменти та перспективні напрями інформатизації освіти [Електронний ресурс]. /–Режим доступу: [http://lib.iitta.gov.ua/1178/1/Інноваційні інструменти и та перспективні напрями інформатизації освіти.pdf](http://lib.iitta.gov.ua/1178/1/Інноваційні_інструменти_и_та_перспективні_напрями_інформатизації_освіти.pdf).
2. Закон України «Про Національну програму інформатизації». (2023). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2807-20#Text>.

ТЕАТРАЛЬНО-ІГРОВА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ЗАСІБ ЕСТЕТИЧНОГО РОЗВИТКУ ДОШКІЛЬНИКІВ

Пальок Іванна Іванівна

здобувачка освіти II курсу спеціальності 012 «Дошкільна освіта»
*ВСП «Гуманітарно-педагогічний фаховий коледж
Мукачівського державного університету», Україна*

Науковий керівник: Кертис Наталія Володимирівна

викладачка дошкільної педагогіки, спеціаліст вищої категорії, викладач-методист
*ВСП «Гуманітарно-педагогічний фаховий коледж
Мукачівського державного університету», Україна*

Основною метою освіти у XXI столітті є сприймання дитини як найвищої цінності суспільства, формування індивідуальної своєрідності особистості вже на перших етапах її становлення. Особливе значення у цьому сенсі має саме дошкільний вік, коли закладається фундамент підготовки до життя, забезпечується інтелектуальне, духовне і фізичне становлення особистості.

Невід'ємним складником виховної системи дошкільної освіти є естетичне виховання. Воно реалізується в єдності із розумовим, моральним, фізичним і трудовим вихованням старших дошкільників і є необхідним чинником усебічного розвитку особистості, облагороджування людини.

Теорія і практика виховання в закладах дошкільної освіти показала, що естетичне виховання володіє нічим не замінним впливом на загальний розвиток дитини: розвивається емоційна сфера, розширюється мислення, дитина стає чутливою до краси в мистецтві і в житті. Розвитку у дітей почуттів, емоцій і вражень, мислення, уяви, уваги, пам'яті, а також умінь і навичок сприяє театралізована діяльність як один з найефективніших засобів соціалізації дошкільника. «Занурення» в театральну діяльність у дитячому садку стимулює розвиток дошкільника, формує його пізнавальні і творчі здібності, що є чинником його майбутньої успішності навчання в школі. Найкоротшим шляхом емоційного розкріпачення дитини, зняття скутості, навчання чуттєвості і художній уяві вважається театральна-ігрова діяльність.

У сучасній педагогічній літературі роль мистецтва, естетичних цінностей в розвитку особистості висвітлюють у своїх працях Л. Ахметова, Г. Беденко, Л. Гаврильченко, Г. Добровольська, Є. Іванченко, М. Кисельова, М. Костевич, Л. Лебедева, І. Марченко, О. Медведева, З. Рибаківа, Н. Сергєєва та інші. Ефективність засобів театральної-мовленневої та мовленнево-ігрової діяльності в процесі творчого розвитку дітей дошкільного розвитку досліджували Л. Артемова, А. Богуш, Н. Гавриш, Н. Луцан та ін. [1, с. 22].

Естетичний розвиток дошкільників – одне з головних завдань навчально-виховного процесу закладів дошкільної освіти. Воно безпосередньо спрямовано на формування у підростаючого покоління здатності сприймати і перетворювати дійсність за законами краси в усіх сферах діяльності людини.

Зазначимо, що естетичне виховання розглядається як процес цілеспрямованого формування якостей всебічно розвиненої особистості, що дає можливість їй сприймати природні та соціальні реалії, діяти і творити відповідно до загальнолюдських ідеалів гармонії та краси [2].

Доведено, що процес естетичного розвитку дітей складається з розвитку естетичного сприйняття, естетичних почуттів і уявлень дошкільників, розвитку творчих здібностей, формування першооснов естетичного смаку.

Відомо, що особливістю естетичного сприйняття є чуттєва форма речей, їх форма, колір і звук. В сучасних дослідженнях з питань організації дошкільної освіти підкреслюється важливість формування у дітей поряд з іншими естетична компетентність, яка розглядається як здатність до самоаналізу, саморозвитку і естетичного самовираження; міжособистісних відносин у різних ситуаціях спілкування; емоцій і почуттів через палітру міміки, інтонації та жестів; пластики тіла через пантоміму; музичного та художнього смаку через індивідуальні творчі досягнення. Таке тлумачення естетичної компетентності дошкільників може бути застосовано до всіх дітей дошкільного віку без винятку [2].

Одне з найдоступніших для дітей видів мистецтва – театральне. Дослідниками доведено, що театральне мистецтво, будучи важливим чинником художнього розвитку, впливає на емоційну сферу дитини, виконуючи при цьому комунікативну, регулятивну функції. Театралізована діяльність є невичерпаним джерелом розвитку почуттів, переживань і емоційних відкриттів дитини, долучає її до духовного багатства людства. Твори мистецтва змушують хвилюватись, співпереживати персонажам і подіям, тому театралізована діяльність є найважливішим засобом естетичного розвитку дітей дошкільного віку.

Доречно наголосити, що принципами організації театральної діяльності є: змістовність занять, різноманітність тематики та методів роботи; щоденне включення театральних ігор у всі форми організації педагогічного процесу; максимальна активність дітей на всіх етапах підготовки і проведення ігор; співпраця дітей один з одним і дорослими; підготовленість і зацікавленість вихователів; добирання ігор і вправ із оптимальним сполученням руху, мовлення, міміки, пантоміми в різних варіаціях, імпровізації [3].

Театралізована діяльність, зокрема, театральньо-ігрова, в організації життєдіяльності дітей дошкільного віку допомагає дітям не лише здобувати основи театральної освіти, реалізовувати завдання, але й, на думку Л. Макаренка, навчатися у школі емоційної культури та людського спілкування, оскільки основними ознаками театралізованої діяльності є «імпровізаційність, спонтанність, безпосередність, здатність дарувати дитині емоційне задоволення та нові позитивні враження» [3].

Також у власних іграх діти часто розігрують імпровізовані сюжети за допомогою іграшок чи певних символів, одночасно виконуючи функції і режисера, і виконавця-актора, через що ці ігри й отримали назву режисерських. Відтворення та засвоєння дітьми суспільного досвіду, фіксованого у соціально закріплених способах здійснення предметних дій та норм людського життя, найкраще і природно здійснюється у сюжетно-рольових іграх.

Висновки. Таким чином, театральньо-ігрова діяльність є ефективним засобом естетичного розвитку старших дошкільників, оскільки дає широкий простір для прояву творчих здібностей, самостійності та ініціативності дітей. Дошкільники активно розповідають, ставлять запитання, відповідають, вживаються в образи,

оцінюють дії персонажів. Таким чином у дошкільнят формується мовленнєва, комунікативна, соціальноморальна компетентності.

Список використаних джерел:

1. Демченко О. П., Давидова М. О., Ларіна І. О. Створення ситуації успіху для дітей з проявами обдарованості в умовах театральної діяльності. Академічні студії. Серія: Педагогіка: зб. наук. пр. Луцьк: КЗВО «Луцький педагогічний коледж», 2021. № 3. Ч. 2. С. 22-30.
2. Костенко Т. М. Розвиток естетичної компетентності дошкільників з порушеннями зору (Навчально-методичний посібник). 200 с. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/77241555.pdf>.
3. Театралізована діяльність як ефективний засіб творчого розвитку дітей дошкільного віку. / За редакцією Олійник О. М. Кам'янець-Подільський : «Золота рибка», 2013. 114 с.

СЕКЦІЯ XVI. ПСИХОЛОГІЯ ТА ПСИХІАТРІЯ

COMPLEXITIES OF ADDICTIVE BEHAVIOUR: FROM MODERN SOCIETY TO DIGITAL AND GAME DEPENDENCIES

Buchok Iurii

ORCID ID: 0000-0001-7671-2643

*Associate Professor of the Department of Neurology, Neurosurgery and Psychiatry
State Higher Educational Establishment Uzhhorod National University, Ukraine*

Addictive behavior is a pathological tendency of a person to excessive use of things, actions, or interactions that leads to physical or psychological dependence. Factors in the formation of addictive behavior in the modern world face a number of complex problems that affect the individual, social, and cultural levels. Modern society is facing significant socio-cultural changes that can contribute to the formation of addictive behavior. The environment in which a person lives can have a great impact on it. If addictive behavior (e.g., alcohol or drug use) is the norm in a particular group or environment, it may encourage a person to join in. Environments that are full of stress, traumatic events, or negative experiences can also encourage people to seek escape through addictive behaviors. Economic and social conditions also influence the formation of addictive behavior: high unemployment, economic instability, and low levels of social support are levers that can push people to addictive habits as a way to cope with emotional and financial stress. Modern advertising and marketing practices that use psychological methods to stimulate consumer actions play a significant role in shaping addictive behavior as well. This may include creating illusions about dependence on certain products or services, which leads to the spread of addictive habits among consumers.

Dependence on digital and social media is extremely common nowadays. Social media provides a convenient means of communicating with friends, family, and colleagues. However, this type of addiction can lead to a loss of ability to interact in real life, a decrease in emotional connection, and a deterioration in the quality of personal relationships. Digital networks, including social media, provide a constant stream of information. Dependence on this flow can affect concentration, the ability to analyze and understand information, and contribute to stress and anxiety. Many people measure their self-worth through their interaction with social media. Dependence on confirmation in the form of likes, comments, and reposts can lead to a decline in self-esteem and the development of complexes. The use of digital and social media can have an impact on mental health, contributing to depression, anxiety, and isolation.

It should be emphasized that the use of digital and social media has its positive aspects, including quick access to information, the ability to communicate and collaborate with others, as well as entertainment. However, it is important to know the limits and be aware of the potential negative consequences, as well as to take regular breaks to maintain psychological and emotional health.

Another form of addiction widely spread nowadays is *gambling*, based on the elements

of risk and chance, where a player bets on a certain outcome of an event or game without having control over it. The forms of gambling include casinos - players place bets on various games, such as roulette, blackjack, poker, slot machines, etc., lotteries - people buy tickets with the hope of winning prizes from trying to play a lottery, poker - players compete with each other in various variants of the game, sports betting - player bets on the outcome of a sporting event such as a football match, basketball game, race, etc., slot machines and other gambling devices - these may be available in casinos, bars, online platforms, etc. The psychological aspects of gambling are reflected in the fact that the game can cause an emotional reaction, excitement, and adrenaline, especially when the bet is large or when the outcome is unknown. Players often have a speculative mindset, believing that they can win even if the odds are against them.

Closely connected with gambling is *ludomania addiction*, being the pathological, uncontrollable, and compulsive use of gambling. People suffering from ludomania cannot control their need to gamble, even when they are aware of the negative consequences for themselves or their loved ones. Ludomania addiction can lead to serious financial problems, psychological stress, destruction of family and social ties, and other serious consequences. People with gambling addiction often have psychological characteristics such as low self-esteem, high-stress levels, depression, or anxiety.

In light of these issues, it is important to develop a comprehensive approach to the prevention and treatment of addictive behavior that addresses the physical, psychological, and social aspects of the phenomenon. This may include improving prevention programs, ensuring access to psychological support, and developing effective treatment and rehabilitation methods.

ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЯК ПРЕДМЕТ ПСИХОЛОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Александров Юрій Васильович

ORCID ID: 0000-0002-5871-8344

кандидат психологічних наук, доцент, член

Національна психологічна асоціація України,

Асоціація професійних психологів м. Харкова, м. Харків, Україна

В останні роки відбулося і продовжується кардинальне реформування та покращення роботи системи правоохоронних органів України. Це ставить принципово нові завдання перед кадровою роботою тому, що реформування системи ставить за мету не тільки оновлення самої системи, але й формування нового іміджу працівника поліції, формування та професійний відбір. Особливо велика увага при цьому приділяється професійному відбору та роботі психологічної служби з кадрами. Однією з важливих складових професіоналізації поліцейських є формування особистісної відповідальності.

Проблема відповідальності як професійно-значимої якості поліцейського актуальна та обумовлена особливими вимогами, що накладає відповідна професійна діяльність на особистість фахівця.

У сучасній науці були здійснені численні спроби визначення соціальної відповідальності особистості такими дослідниками, як Є.Ф. Бажина, Є.А. Голинка, П. Гурін, О.М. Еткінд, Дж. Роттер, К. Уоллстон, С.Р. Пантелєєв та В.В. Столін.

Феномен відповідальності фахівців різних професій тією чи іншою мірою вивчався науковцями. Тоді ж як дослідження відповідальності поліцейських проводилися епізодично та, найчастіше, носять суто правовий характер. Крім того, психологічні особливості особистісно-професійної відповідальності поліцейських ще взагалі не були предметом ґрунтовного наукового вивчення.

У 1997 році група видних політичних діячів під керівництвом Г. Шмідта виступила з ініціативою про створення Загальної Декларації Відповідальності Людини, підкреслюючи, що відповідальність - єдина можливість створити рівновагу між свободою і обов'язками.

Відповідальність особистості – це усвідомлена важливість співвіднесення власної поведінки із суспільними нормами та соціальними настановленнями, є характеристикою будь-яких людських відносин і стосується різних аспектів життєвої діяльності визначаючи її спрямованість [1, с. 76]. 1. Свечаревська В.А. Типи, види і загальна структура особистісної відповідальності. *Психологія і суспільство*. 2012. № 2(48). С. 75-82.

Практично всі світові психологічні школи - біхевіоризм, психоаналіз, гуманістична – мають у своєму курсі окремі аспекти проблеми відповідальності. Подібна широта досліджень призвела до того, що в деяких теоріях відповідальність стала трактуватися надто вузько, фрагментарно (зведення відповідальності лише до її когнітивного аспекту), а в інших - занадто широко.

ПСИХОЛОГІЧНИЙ РОЗВИТОК ТА ВИНИКНЕННЯ СТРЕСОВИХ СИТУАЦІЙ В ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ ПРИ ФОРМУВАННІ ФАХОВОЇ ОСОБИСТОСТІ

Внукова Наталія Володимирівна

Д-р. техн. наук, професор, завідувач кафедри екології
Харківський національний автомобільно-дорожній університет, Україна

Літвінова Ольга Володимирівна

Канд. психол. наук, доцент, в.о. завідувача
кафедри психології, педагогіки та філософії
Кременчуцький національний університет імені Михайла Остроградського, Україна

Освіта є традиційним і одним із найважливіших факторів соціалізації та набуття фахових компетенцій особистості в сучасному світі. Однак, поширеним фактором саме психологічного перевантаження можуть бути емоційні відхилення під час набуття освіти усіх вікових категорій суспільства, в тому числі й студентської вікової категорії, що в складних умовах функціонування та розвитку освітньої галузі у державі потребує особливої уваги. Якщо розглядати системно методологію профілактики та корекції психічних стресових станів, в першу чергу, треба звернути увагу як на сферу вищої освіти загалом, так і спільноту здобувачів освіти, зокрема. Дана категорія, об'єднуючи різновіковий контингент людей, яких можна диференціювати за рівнем інтелектуальних здібностей, особистісними особливостями, соціальним становищем, віковим критерієм є такою, що найбільше піддається різноманітним видам стресу (емоційним, інтелектуальним, фізіологічним).

Проте, процес навчання супроводжується інколи відхиленнями у здоров'ї студентів через різноманітні стресові ситуації, які переживає студент під час навчання. Тому задача збереження психічного здоров'я особистості, а саме, молоді, що навчається, постає невідкладною проблемою суспільної ваги. Профілактика та корекція психічних стресових станів загалом базується па чотирьох принципах валеології: 1. Підвищення стійкості до стресу, тобто підготовка людини до різних ситуацій, навчання вмінню управляти своїми ілюзіями. 2. Позбавлення від психічної напруги, оптимальна реакція на негативні емоції. 3. Психокорекція. 4. Фармакологічна корекція, тобто застосування заспокійливих засобів.

Визнання того, що психологічні стреси у здобувачів освіти є причиною погіршення здоров'я та успішності, давно стало загальним місцем перетину педагогічної, медичної та психологічної наук [1; 2; 3; 4]. Проблема вивчається в теоретичному та прикладному аспектах і є предметом уваги науковців багатьох країн, що свідчить про глобальність проблеми та небезпеку її наслідків [5; 6; 7]. Досягнутий рівень наукових досліджень дозволяє оволодівати загальними закономірностями виникнення та профілактики стресогенних ситуацій серед різноманітних соціальних груп і, зокрема, серед молоді, що навчається. Значної уваги дослідників набули також психолого-фізіологічні механізми стресових ситуацій [8; 9; 10].

Психологічні особливості вікових категорій здобувачів є важливими критеріями визначення специфічних методик роботи з тими чи іншими віковими категоріями здобувачів освіти. Зазвичай, освітня спільнота - це молодь, що проходить стадію персоналізації на основі цілеспрямованого засвоєння навчальних, професійних і соціальних функцій шляхом свідомого оволодіння професійними знаннями, уміннями і навичками, набуття професійних якостей під час навчання у закладах вищої освіти. Спільнота здобувачів вищої освіти є джерелом висококваліфікованих кадрів для науки, навчальних закладів і керівних посад на підприємствах. Тому, саме період навчання є важливим для подальшого розвитку особистості і від успішності виконання спектру завдань даного етапу залежить ефективність подальшого розвитку здобувача, його професійного та особистісного становлення. Загальноприйнятій освітній вік (юність) - завершальний етап соціалізації. Діяльність та рольова структура особистості на цьому етапі вже набувають ряд нових, дорослих якостей. Головне соціальне завдання цього віку - вибір професії. Вибір професії та типу навчального закладу неминуче диференціює життєві шляхи дівчат і юнаків, з усіма витікаючими соціально-психологічними наслідками. Розширюється діапазон громадсько-політичних ролей та пов'язаних з ними інтересів і відповідальності. Початок навчання у ЗВО у більшості випадків припадає на 17-18 років і має ряд особливостей, які в психологічній літературі представлені як перехідний етап від підліткового віку до юнацького, що має особливе значення для виявлення специфіки цього етапу розвитку особистості. У зв'язку з цим О. В. Винославська пропонує такі напрямки дослідження особистості як здобувача освіти як соціальний, психологічний та біологічний. Соціальний напрямок діагностує особистість здобувача як складову академічної та соціальної групи. Психологічний напрямок вивчає психічні процеси, стани і властивості особистості (характер, темперамент, спрямованість, здібності). Біологічний напрямок включає вивчення типу нервової діяльності, безумовних рефлексів, соматичного типу, психомоторик, фізичного стану. Аналітичні дослідження професійно спрямованих джерел показав, що переважна більшість дослідників поділяють погляд на те, що основними чинниками порушення психічного здоров'я здобувачів можна рахувати: складність завдань, що розв'язуються здобувачами, умови діяльності (завантаженість навчального дня, зіткнення з новими, складними, непередбачуваними ситуаціями, підвищені інтелектуальні навантаження і т. ін.), а також властивості особистості, зокрема надмірна чутливість до певних ситуацій, в тому числі і певні сформовані мотиваційні, емоційні, соціальні та ін. риси особистості окремого здобувача. Існує велика кількість підтверджень, що навчальний стрес - невід'ємна частина життя особистості, що навчається. Стрес, який відчувають здобувачі, може позначатися на навчанні (отриманні, застосуванні і переробці знань), що перешкоджає академічній успішності. Труднощі з успішністю, у свою чергу, також створюють дискомфорт, у результаті чого посилюється загальний стрес. Для розуміння впливу стресу на організм студента, слід акцентувати увагу на основних характеристиках його прояву. До основних форм прояву стресу можна віднести поведінкові, емоційні, інтелектуальні та фізіологічні. Навчальний стрес - це абсолютно нормальна реакція організму, пов'язана з повсякденним життям кожного здобувача, складова частина способу життя. Від самого здобувача залежить, як часто і тривало він буде перебувати в стресовому стані, які будуть прояви навчального стресу [11]. Викладачам вищої школи вкрай необхідно визначити ключові фактори впливу на успішність здобувачів для подальшої оптимізації навчального процесу та ефективного викладання нового матеріалу.

Таким чином, проаналізував загальні фактори психологічного розвитку та факторів виникнення стресових ситуацій в освітньому середовищі при формуванні фахової особистості, можна прийти до висновку, що суттєвими факторами незадовільного навчання здобувачів освіти можна вважати такі: недоліки системи навчання з тривалими практичними заняттями та великим об'ємом нового матеріалу, що значно перешкоджає задовільному засвоєнню отриманої інформації, загострення хронічних захворювань, психологічні проблеми в родині та групі. Для вирішення проблем здобувачів, які перебувають у стані хронічного стресу, як навчального, так і психологічного, необхідним є розробка системного підходу до оновлення загальних та індивідуальних методик психологічної реабілітації з метою організації та проведення моніторингових досліджень психологічного стану здобувачів всіх періодів навчання задля превентивного професійного реагування на будь-які відхилення від стабільного психологічного стану здобувачів закладів вищої освіти, що потребує уваги не тільки зі сторони викладачів вищої школи, але й батьків і лікарів.

Список використаних джерел:

1. Казміренко В. П. Програма дослідження психосоціальних чинників адаптації молодшої людини до навчання у ВНЗ та майбутньої професії / В. П. Казміренко. Практична психологія та соціальна робота. – 2004. – № 6 – С. 76–78.
2. Кондратова Н.О. Проблеми адаптації студентів ВНЗ: зміст, форми, психологічна специфіка. Психологія: зб. наук. Праць НПУ ім. М. П. Драгоманова. Київ, 1999. Вип. 2. С. 189–196.
3. Локтева С.А. Розвиток особистості і адаптація в студентському середовищі. Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Серія №12. Психологічні науки: Зб. наукових праць. Київ: НПУ імені М.П. Драгоманова, 2009. №24 (48). С. 78 – 82.
4. Корольчук В. М. Психологічні детермінанти стійкості особистості до дії стресогенних факторів. Проблеми екстремальної та кризової психології. 2013. Вип. 14. Частина I. – С. 153-192.
5. Андрос М.Є. Психічне здоров'я особистості: психологічне консультування керівників шкіл М.Є. Андрос // Освіта і управління. Том 2. - 1998. - Ч.2. - С. 64.
6. Грінберг Дж. Управління стресом. Київ: АСП, 2002. 496 с.
7. Максименко С.Д. Загальна психологія: Підручник / С. Д. Максименко. Вінниця: Нова Книга, 2004. – 704 с.
8. Дуткевич Т.В. Загальна психологія: навчально– методичний посібник / Т.В.Дуткевич. – Кам'янець–Подільський: ПП Зволейко Д.Г., 2015. – 432 с.
9. Киричук О.В. Основи психології: Підручник/ О.В.Киричук, В.А.Роменець. Київ: Либідь, 1999. 632 с.
10. Максименко С. Д. Загальна психологія : навч. посібник / С. Д. Максименко. - Видання 2-ге, перероблене та доповнене. Київ : Центр навчальної літератури, 2003. С. 58-72.
11. Варій М.Й. Загальна психологія. Навчальний посібник / М.Й.Варій. – К.: ЦУЛ, 2007. – 968 с.

ТРИВОЖНІСТЬ У ПІДЛІТКОВОМУ ВІЦІ

Заєць Дмитро Сергійович

Здобувач вищої освіти на бакалаврському рівні факультету управління та економіки
Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова, Україна

Тема тривожності є однією з важливих та актуальних проблем у сучасній психологічній науці. Враховуючи той факт, що серед негативних переживань людини тривожність займає особливе місце, вона доволі часто може призводити до зниження продуктивності діяльності та працездатності, а також викликати труднощі у спілкуванні. У стані тривоги діти підліткового віку, як правило, переживають не одну емоцію, а одразу цілу комбінацію різних емоцій, кожна з яких впливає на їх соціальні взаємини, соматичний стан та безпосередньо опосередковують поведінку. Наявність окреслених особливостей обумовлює *актуальність теми* дослідження.

Мета дослідження полягає у аналізі тривожності серед підлітків задля розкриття її причин, проявів та впливу на їхнє психічне та емоційне здоров'я. Конкретні цілі включають вивчення рівня тривожності серед різних вікових та соціальних груп підлітків, ідентифікацію факторів, що спричиняють тривожність.

Тривожність – риса характеру, що проявляється схильністю до надмірного хвилювання, стану тривоги в ситуаціях, які вважаються загрозливими. На поведінковому рівні прояви підвищеної тривожності ще більш різноманітні та непередбачувані. Вони можуть коливатись від повної апатії і безініціативності до демонстративної жорстокості.

У психологічній літературі термін «тривожність» не має чіткого визначення. На думку Прихожан А.М., тривожність – особистісне утворення. Згідно її точки зору, тривожність властива всім людям, але в певній мірі, тому що це явище необхідне для пристосування людини до середовища, дійсності [1].

Економічні умови можуть стати причиною для тривожності: тому що підліток постійно почуває себе залежним, несамотійним. Молоді люди часто залишаються фінансово залежними від своїх батьків протягом тривалого періоду через продовжену освіти у школі. Невдачі у навчанні можуть призводити до конфліктів. Наступною причиною можна виділити сексуальний розвиток підлітків. У цьому процесі вирішальну роль відіграє ЦНС (центральна нервова система), місце інтеграції нервових і психічних феноменів. З підліткового віку тривожність все більше проявляється через оцінку до себе, формуючи особистісні характеристики. Тривожні діти можуть, вважати, що для того, щоб не боятися когось, потрібно, щоб боялися їх. Саме ому тривожність є одним з основних джерел агресивності в підлітковому віці. Ховаючи свою тривогу від дорослих, друзів, близьких і навіть від себе, підлітки можуть не усвідомлювати, що саме їм потрібно і не можуть звернутися по допомогу. Це може спричиняти негативне ставлення до себе з боку оточення, ускладнюючи внутрішній стан дитини в період підліткової кризи і підтверджуючи переконання, що “нормальне” життя для них недосяжне. тривожність підлітка часто впливає на його соціальні відносини [2].

У сучасному соціальному та психологічному контексті тривожність у підлітковому віці має великий вплив а саме на:

1. Психологічний добробут: тривожність може суттєво погіршити якість життя підлітка, впливаючи на емоційний стан, поведінку та взаємини з оточуючими.

2. Академічна успішність: високий рівень тривожності може призвести до погіршення успішності через знижену концентрацію, погіршену здатність до

навчання.

3. Фізичне здоров'я: деякі дослідження свідчать, що тривожність у підлітковому віці може мати негативні наслідки на фізичне здоров'я, зокрема сприяти розвитку серцево-судинних захворювань та інших медичних проблем.

4. Соціальні відносини: тривожність може ускладнити соціальні взаємини підлітка, роблячи його менш схильним до спілкування.

5. Майбутнє благополуччя: нестабільний емоційний стан підлітка, пов'язаний з тривожністю, може вплинути на його майбутнє психічне та соціальне благополуччя, включаючи ризик розвитку тривожних розладів у дорослому віці.

Що ширше коло значущих відносин, то більше ситуацій, які можуть викликати тривогу. Але поява нових сфер значущих відносин дає підлітку можливість розв'язувати різноманітні протиріччя, які б могли призвести до виникнення тривоги. Конфлікт не веде до тривоги, якщо є точка опори, якщо не всі орієнтири втрачено.

Для підлітка важливо не просто бути разом з ровесниками, а й посідати серед них певний статус, що задовільнятиме його. Для деяких це намагання може виражатися через бажання посісти в групі позицію лідера, для інших – бути визнаним, улюбленим товаришем. Стан тривожності – це наслідок підліткової кризи, що протікає по різному й дезорганізує особистість підлітка, впливає на всі сторони його життя [3].

У висновку можна зазначити, що тривожність у підлітковому віці є складною і важливою проблемою, яка потребує серйозного уваги та досліджень. Дослідження показали, що вона є поширеною серед підлітків і може мати серйозні наслідки для їхнього психічного, фізичного та соціального благополуччя. Важливо розуміти, що тривожність у підлітковому віці є результатом впливу різноманітних чинників, включаючи соціальні, сімейні, навчальні та інші аспекти середовища підлітка.

Для ефективного управління тривожністю у підлітковому віці необхідні комплексні підходи, які враховують різні аспекти життя підлітка. Це може включати розвиток інтервенційних програм, спрямованих на попередження та лікування тривожності, підтримку родин та навчальних закладів у створенні сприятливого середовища для розвитку здорового емоційного стану підлітка, а також поширення психолого-педагогічної просвіти та усвідомленості серед громадськості важливості розуміння прояву проблеми.

Список використаних джерел:

1. Факультет соціальної та психологічної освіти. URL: <https://fspou.edu.ua/wp-content/uploads/2021/04/Тези-еко-тренінги-2021.pdf#page=42>.
2. Ілляшик, К. (2016). Прояви тривожності у підлітковому віці. Актуальні проблеми психології в закладах освіти, 6, 52-56. URL: <https://journal.kdpu.edu.ua/psychology/article/view/7313>.
3. Красуля, О. (2019). Особливості переживання тривожності дітьми підліткового віку. Актуальні проблеми психології в закладах освіти, 9, 102-107. URL: journal.kdpu.edu.ua.

ЦИФРОВИЙ ГАЗЛАЙТИНГ У СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖАХ З ТОЧКИ ЗОРУ ПСИХОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ОСОБИСТОСТІ

Мелешко Єлизавета Владиславівна

Д-р. техн. наук, професор, доцентка кафедри кібербезпеки та програмного забезпечення¹, здобувачка другої вищої освіти факультету педагогіки, психології та мистецтв²

*Центральноукраїнський національний технічний університет, Україна¹
Центральноукраїнський державний університет ім. В. Винниченка, Україна²*

Віртуальні соціальні мережі зазнали значної еволюції від простих платформ для спілкування до потужних медіа-інструментів, що формують громадську думку. Їх роль у розповсюдженні інформації, в тому числі недостовірної, стала предметом численних дискусій та досліджень. Людське сприйняття інформації часто базується не лише на логіці і фактах, але й на емоціях і суб'єктивних судженнях. В соціальних мережах інформацію зручно подавати таким чином, щоб викликати сильні емоції та використовувати суб'єктивні судження для впливу на громадську думку [1]. З одного боку, соціальні мережі корисний та зручний інструмент для спілкування та бізнесу, а іншого, вони можуть використовуватися для поширення фейкових новин і цифрового газлайтингу для здійснення психологічних впливів, ведення інформаційних воєн, впливу на політичні процеси тощо [2].

Газлайтинг є методом інформаційно-психологічного впливу, спрямованого на примушення об'єкту впливу сумніватися у своїй здатності адекватно сприймати реальність та на виникнення бажання віддати контроль над собою суб'єкту впливу, що досягається застосуванням брехні, заплутування, залякування, звинувачень, знецінення та різних комбінацій цих стратегій [3-5]. Газлайтер змушує свою жертву сумніватися у власній пам'яті, емоційній стабільності та адекватності, називає її почуття і думки неправильними, навіює їй уявну нікчемність та неспроможність приймати вірні рішення самостійно, звинувачує у речах, які вона не робила, заперечує свої попередні слова і дії, ізолює від спілкування з іншими тощо. Виділимо такі різновиди газлайтингу: *побутовий, політичний та інституційна зрада*. Можливі їх різні комбінації. Газлайтинг за формою може бути звичайним та *цифровим*.

Побутовий газлайтинг відбувається у стосунках між членами однієї родини та використовується для знецінення потреб і почуттів близьких людей, для нерівноцінного обміну ресурсами на користь газлайтера [5]. Типові фрази побутових газлайтерів: «Ти дуже гостро реагуєш», «Я просто пожартував(-ла)!\», «Ти змусив(-ла) мене це зробити», «Якби ти мене любив(-ла), ти дозволив(-ла) би мені робити те, що я хочу», «Це твоя вина» тощо. Побутовий газлайтинг може бути як несвідомим так і свідомим. При несвідомому газлайтингу газлайтер знецінює думки, почуття та бажання жертви, тому що не хоче робити зусилля для їх розуміння чи задоволення. При свідомому газлайтингу суб'єкт впливу прагне заплутати і обдурити жертву для реалізації своїх корисливих цілей. Для заплутування жертви свідомий газлайтер може вчиняти різні, на перший погляд, нелогічні дії, спрямовані на створення відчуття в об'єкту впливу, що він втрачає здоровий глузд та пам'ять.

Політичний газлайтинг здійснюється владними установами або політичними діячами, наприклад, для заплутування виборців, боротьби з конкурентами тощо [6-8]. Першим відомим прикладом політичного газлайтингу є переслідування

дисидентів у Східній Німеччині у 1970-х та 80-х років [6, 7], зокрема, один з прийомів – проникнення у помешкання і переставлення меблів у житлі дисидентів, коли їх немає вдома. Американські журналісти широко використовували слово «газлайтинг» для опису дій Дональда Трампа під час президентських виборів у США 2016 року та його перебування на посаді президента [3, 6]. Також є наукові дослідження про застосування політичного газлайтингу російськими пропагандистами в інформаційній війні [8].

Інституційна зрада є різновидом газлайтингу, коли у ролі газлайтеру виступають інституції – організації, які повинні допомагати людям [9]. Довіра людей до інститутів базується на очікуванні того, що заклад відіграватиме важливу роль у їхньому житті. Приклад – *медичний газлайтинг*, коли медики кажуть пацієнту, що його симптоми та скарги вигадані і відмовляють у допомозі при дійсній наявності симптомів [10].

Цифровий газлайтинг здійснюється за допомогою комп'ютерної техніки та інформаційних технологій. Наприклад, приховане спостереження та використання отриманих даних для заплутування жертви, створення фейкових акантів і спілкування від імені інших людей з жертвою тощо. Може використовуватися як побутовими, так і політичними газлайтерами. Зокрема, Синтія М. Дуденхоффер, доцент та директор з інформаційних ресурсів та оцінювання у Центральному методистському університеті у Фейеті, штат Міссурі, відзначає зростання домашнього насильства, пов'язаного із системами домашнього моніторингу, такими як Google Nest [11].

Газлайтинг погіршує психологічний стан об'єкту впливу та становить значну загрозу для психологічної безпеки особистості. Він призводить до зниження самооцінки та впевненості у жертви. Може викликати тривогу і депресію [12]. В ряді випадків призводить до посттравматичного стресового розладу [12-14]. Наслідки інституційної зради включають психологічний стрес, тривогу, дисоціацію і спроби самогубства [9]. Газлайтинг має такий згубний вплив, тому що жертва часто почувається нікчемною і вважає, що не заслуговує на краще ставлення і не шукає допомоги [3, 5]. Його ефективність викликана тим, що газлайтери попередньо формують довіру до себе у жертви.

Віртуальні соціальні мережі використовують складні алгоритми для персоналізації контенту, зокрема, рекомендаційні системи [15], що може призводити до створення *камер відлуння* та *бульбашок фільтрів* [16], де користувачі стикаються лише з інформацією, яку раніше знали. Виникає ефект підсилення попередніх переконань, інформаційного голоду і відсутності комунікації між різними групами людей. Ці явища можуть посилювати ефект від цифрового газлайтингу. А інколи вони свідомо для цього застосовуватися.

Основний спосіб боротьби з газлайтингом, який чиниться свідомо – розірвання токсичної взаємодії. Якщо це неможливо, після виявлення суб'єкту впливу, треба ретельно перевіряти інформацію від нього, не довіряти йому, зберігати довіру до своїх думок та почуттів, шукати юридичний захист та підтримку від інших. В наш час, коли соціальні мережі відіграють ключову роль у формуванні громадської думки і можуть використовуватися для маніпулювання нею, відповідальне споживання інформації та критичне мислення є надзвичайно важливими для збереження об'єктивності. Знання того, що таке газлайтинг, дозволяє об'єктам впливу вчасно помітити його і протистояти, адже усвідомлення проблеми – ключовий крок для її вирішення.

Список використаних джерел:

1. Yerlikaya T., Aslan, S. T. Social Media and Fake News in the Post-Truth Era: The Manipulation of Politics in the Election Process. *Insight Turkey*. 2020. Vol. 22, No. 2. pp. 177-96. URL: <https://www.jstor.org/stable/26918129>.
2. Курбан О. В. Сучасні інформаційні війни в соціальних онлайн-мережах. *Інформаційне суспільство*. 2016. Вип. 23. С. 85-90. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/is_2016_23_15.
3. Rietdijk N. *Post-truth Politics and Collective Gaslighting*. Cambridge University Press. 2021. P. 1-17. DOI: <https://doi.org/10.1017/epi.2021.24>.
4. Gaslight. Cambridge English Dictionary. URL: <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/gaslight> (дата звернення: 15.12.2023).
5. Dickson P., Ireland J. L., Birch P. Gaslighting and its application to interpersonal violence. *Journal of Criminological Research, Policy and Practice*. 2023. Vol. 9, No. 1. P. 31-46. DOI: <https://doi.org/10.1108/JCRPP-07-2022-0029>.
6. Naraharisetty R. How 'Political Gaslighting' Undermines the Truth. *The Swaddle*. 2021. URL: <https://theswaddle.com/how-political-gaslighting-undermines-the-truth/>.
7. Williams L. 10 Terrifying Facts about the East German Secret Police. *Foundation for Economic Education*. 2019. URL: <https://fee.org/articles/10-terrifying-facts-about-the-east-german-secret-police/>.
8. Caldwell A. How Russia Successfully Gaslighted the West. *Huffington Post*. 2016. URL: https://www.huffingtonpost.ca/adam-caldwell/the-gaslighting-of-the-west_b_13657466.html.
9. Ahern K. Institutional betrayal and gaslighting. *Journal of Perinatal & Neonatal Nursing*. 2018. Vol. 32, No. 1. P. 59-65. URL: <https://doi.org/10.1097/jpn.0000000000000317>.
10. Fraser S. The toxic power dynamics of gaslighting in medicine. *Canadian Family Physician*. 2021. Vol. 67, No. 5. P. 367-368. DOI: <https://doi.org/10.46747/cfp.6705367>.
11. Marcotte A. Tech Trends. *American Libraries*. 2019. URL: <https://americanlibrariesmagazine.org/2019/03/01/tech-trends-libraries/>.
12. Gaslighting at Work: Tips for Coping and Thriving. Bay Area CBT Center, Cognitive Behavioral Therapy. URL: <https://bayareacbtcenter.com/gaslighting-at-work-tips-for-coping/>.
13. Adams N. A., Delaney M., Goldsberry T., Bell, R. L. Gaslighting Female Leadership: All Gas, No Brakes!. *Journal of Business Diversity*. 2023. Vol. 23, No. 3. URL: <https://doi.org/10.33423/jbd.v23i3.6418>.
14. Arabi S. PTSD Symptoms: Romantic Relationships with Individuals Who Have Narcissistic and Psychopathic Traits. Doctoral dissertation, Harvard University. 2022. 95 p.
15. Мелешко Є. В. Проблеми сучасних рекомендаційних систем та методи їх рішення. Системи управління, навігації та зв'язку. 2018. Вип. 4. С. 120-124. – URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/suntz_2018_4_25.
16. Rhodes S. C. Filter bubbles, echo chambers, and fake news: how social media conditions individuals to be less critical of political misinformation. *Political communication*. 2022. Vol. 39, No. 1. P. 1-22. DOI: <https://doi.org/10.1080/10584609.2021.1910887>.

СЕКЦІЯ XVII. МЕДИЧНІ НАУКИ ТА ГРОМАДСЬКЕ ЗДОРОВ'Я

CONTRASTIVE EXAMINATION OF THE CLINICAL TRAJECTORY OF COVID-19 IN THE PRESENCE OF CARDIOVASCULAR DISEASES

Ibadov Raufbek Ravshan o'g'li

ORCID ID: 0000-0003-0205-3758

Center for the Development of Professional Qualifications
Medical Workers, Tashkent, Uzbekistan

Summary. In recent decades, public health has faced a series of significant challenges, particularly concerning cardiovascular diseases (CVD). World Health Organization data over the past three decades present alarming statistics: the prevalence of cardiovascular diseases (CVD) has more than doubled, reaching a level of 523 million cases compared to 271 million cases 30 years ago, which is a truly staggering indicator. Additionally, the number of deaths from CVD is impressive, totaling 18.6 million (17.1-19.7 million), indicating an urgent need for a deep understanding and overcoming of this issue [1, 2, 3]. In the context of contemporary challenges and threats related to public health, special attention is given to the impact of COVID-19 on the cardiovascular system. As emphasized in numerous scientific studies, coronavirus infection poses a serious threat to patients with pre-existing chronic conditions, including cardiovascular system involvement [4, 5, 6]. It is worth noting that the combination of COVID-19 and cardiovascular pathology presents the medical community with a series of complex challenges, including difficulties in diagnosis, treatment strategies, and the choice of patient management tactics in acute conditions [7, 8]. However, despite the relevance of the issue, there is a significant lack of clinical data regarding the interaction between CVD and COVID-19. This underscores the need for further research and improvement of approaches to the diagnosis and treatment of patients with a combination of these conditions. Therefore, in this article, we aim to analyze the existing issues, identify key challenges, and propose possible avenues for optimizing clinical practice in this area by examining the characteristics of the clinical course of COVID-19 in conjunction with cardiovascular pathology.

Keywords: COVID-19, SARS-CoV-2, cardiovascular system, clinical course, comparative analysis

Purpose of the study: to study the features of the clinical course of COVID-19 in combination with the pathology of the cardiovascular system (CVS).

Materials and methods of research. A prospective study was conducted, including cases of COVID-19 admitted for inpatient treatment from March 2021 to February 2022 at the Republican Specialized Hospital Zangiota-1 in Tashkent, Uzbekistan. The detection of COVID-19 was carried out based on PCR analysis (determination of the presence of the virus), assessment of clinical status, and the use of computer tomography. The main group (n=150) included patients with newly detected cardiovascular system changes after COVID-19 infection and patients with exacerbation of pre-existing cardiac pathology in the context of COVID-19. Importantly, the identified cardiovascular changes persisted throughout the acute period of COVID-19 illness. The comparison group (n=154) included patients with COVID-19, but without any significant concomitant cardiac pathology. The

average age of patients in the main group was 67.7 ± 6.2 years (from 47 to 86 years), in the comparison group – 66.1 ± 8.3 years (from 48 to 88 years). The study groups were representative and did not differ statistically in the nature of COVID-19 symptoms and the degree of lung involvement.

Results of the study: Among cardiovascular pathology progressing or newly emerging in the context of COVID-19 infection, in the majority of cases, arterial hypertension of II-III degree (60.0%), ischemic heart disease (IHD) in the form of angina of II (48.7%) and III class (48.0%), and arrhythmias (23.3%) were diagnosed.

Echocardiographic abnormalities included right ventricular dysfunction (22.7%), left ventricular contractility disorders (18.7%), with decreased ejection fraction (17.3%), diastolic dysfunction (14.0%), and "myocardial damage" (7.3%).

The most significant risk factors were the presence of a burdened medical history (RR=10.39), elevated body mass index over 30 (RR=2.63) and diabetes mellitus (RR=1.55).

In patients with COVID-19 in combination with CVS pathology, a relatively high incidence of acute onset (64.0% vs 44.2%; $p < 0.001$), respiratory failure (83.7% vs. 62.0%; $p < 0.001$), admission to the intensive care unit (25.3% vs 11.7%; $p = 0.004$), development of acute respiratory distress syndrome (20.0% vs 9.1%; $p = 0.012$), hospital mortality (10.7% vs 2.7%; $p = 0.006$).

Conclusion. Cardiac manifestations of COVID-19 include focal or global myocardial inflammation, ventricular dysfunction, heart failure, and arrhythmia. A high frequency of acute onset of the disease, respiratory failure and hospital mortality is determined.

References:

1. Vos T., Lim S.S., Abbafati C. Global burden of 369 diseases and injuries in 204 countries and territories, 1990–2019: a systematic analysis for the Global Burden of Disease Study 2019. *Lancet*. 2020;396:1204–1222.
2. Mensah G.A., Roth G.A., Fuster V. The global burden of cardiovascular diseases and risk factors: 2020 and beyond. *J Am Coll Cardiol*. 2019;74:2529–2532.
3. WHO. Novel Coronavirus (2019-nCoV). Situation Report22 (11 February 2020). https://www.who.int/docs/defaultsource/coronaviruse/situation-reports/20200211-sitrep-22ncov.pdf?sfvrsn=fb6d49b1_2.
4. Guan W.J., Liang W.H., Zhao Y. et al. Comorbidity and its impact on 1590 patients with Covid-19 in China: A Nationwide analysis. *Eur. Respir. J.* 2020; 55 (5): 2000547. DOI: 10.1183/13993003.00547-2020.
5. Onder G., Rezza G., Brusaferro S. Case-fatality rate and characteristics of patients dying in relation to COVID-19 in Italy. *JAMA*. 2020; 323 (18): 1775–1776. DOI: 10.1001/jama.2020.4683.
6. Richardson S., Hirsch J.S., Narasimhan M. et al. Presenting characteristics, comorbidities, and outcomes among 5700 patients hospitalized with COVID-19 in the New York City area. *JAMA*. 2020; 323 (20): 2052–2059.
7. Glybochko P. V., Fomin V.V., Avdeev S.N. et al. [Clinical characteristics of 1007 intensive care unit patients with SARS-CoV-2 pneumonia]. *Klinicheskaya farmakologiya i terapiya*. 2020; 29 (2): 21–29. DOI: 10.32756/08695490-2020-2-21-29 (in Russian).
8. Karnik SS, Unal H, Kemp JR et al. International Union of Basic and Clinical Pharmacology. XCIX. Angiotensin Receptors: Interpreters of Pathophysiological Angiotensinergic Stimuli [corrected]. *Pharmacol Rev* 2015; 67 (4): 754–819. doi: 10.1124/pr.114.010454.

DEVELOPMENT AND APPLICATION OF BIOINFORMATIC METHODS FOR ANALYSIS AND INTERPRETATION OF NON-CODING GENOME REGIONS IN THE CONTEXT OF HUMAN INHERITED DISEASES

Yastrebova Olga Stanislavivna

Assistant Professor

Ivano-Frankivsk National Medical University, Ukraine

Introduction

The study of non-coding regions of the genome and their functionality is a relevant and crucial direction in modern genetic research [1]. The significance of these sequences in gene expression regulation and their impact on the physiology and development of organisms are considered pivotal in molecular biology. Non-coding regions include promoters, enhancers, and other elements that interact with structural genes, determining their expression and functionality.

Unveiling the functional elements of the genome requires a comprehensive approach, with bioinformatics playing a decisive role. Modern methods and algorithms for genomic data analysis allow not only the identification of non-coding regions but also the study of their structure, interactions, and influence on the implementation of genetic information. The use of bioinformatics tools in conjunction with state-of-the-art sequencing technologies provides a deep understanding of the role of non-coding regions in the genome and their impact on the organism's phenotype [4].

This area of research opens perspectives for utilizing information from intronic regions in medical investigations, such as developing new diagnostic methods for genetic diseases and personalized medicine. Analyzing these possibilities and addressing challenges related to the complexity of genomic data and its interpretation is achievable through the combination of biological research and high-precision computational methods in bioinformatics. In this context, the necessity of a detailed study of the role of bioinformatics in unraveling the functional aspects of non-coding genome regions becomes evident for a comprehensive understanding of the genetic basis of life.

I. Bioinformatic Methods for the Analysis of Non-Coding Genome Regions

The study of intronic sequences in the genome requires precise and efficient bioinformatic methods for processing and analyzing large volumes of genetic information. One key aspect of this research is the development and application of methods for processing non-coding regions to determine their functional characteristics.

Processing methods for introns include sequence analysis, studying their structure, and identifying conservative motifs. Algorithms for determining the genomic coordinates of promoters and enhancers play a crucial role in understanding the regulatory mechanisms of gene expression [2]. These methods involve searching for functionally specific regions that define the initiation and level of gene expression.

The development of algorithms for predicting conservative elements in non-coding regions is critical for uncovering essential regulatory signals. These methods are based on the analysis of conservative sequences that may play a pivotal role in maintaining the structure or functionality of the genome.

The optimal integration of these bioinformatic methods allows the detection, analysis, and interpretation of information from non-coding genome regions, representing a

significant step in understanding the functional elements of genetic information and their impact on life processes.

II. The Role of Non-Coding Regions in the Development of Genetic Disorders ***Studying the Impact of Variants in Promoters on Gene Regulation***

In-depth analysis of promoter regions has become a crucial step in understanding the molecular mechanisms of genetic disorders. Investigating the influence of variants in promoter regions on gene regulation opens new perspectives for understanding the origin and development of various diseases [5]. The application of bioinformatic methods allows the identification and analysis of variants in promoters, which can have a key impact on gene expression and induce diverse phenotypes.

The Role of Enhancers in the Development of Genetic Disorders

Studying enhancers becomes a vital component of non-coding region analysis, as these elements determine the level and timing of gene expression. Understanding the role of enhancers in the development of genetic disorders provides insights into the molecular mechanisms underlying phenotypic diversity [11]. The use of bioinformatic methods for predicting and analyzing enhancers addresses the task of establishing connections between these regulatory elements and the development of genetic diseases.

Functional Connections Between Non-Coding Regions and Gene Expression

Exploring functional connections between non-coding regions and gene expression is a key aspect of unraveling the role of these areas in genetic disorders. Utilizing bioinformatic methods to integrate data from various sources enables the creation of a comprehensive picture of functional connections and regulatory mechanisms [7]. This information can be leveraged for the development of new strategies for the treatment and diagnosis of hereditary diseases.

III. Integration of Bioinformatic Data into Medical Research

The ongoing advancement of bioinformatics paves the way for the integration of genetic data into medical research, holding tremendous potential for understanding and treating hereditary diseases. The use of bioinformatic methods for analyzing non-coding regions of the genome becomes a pivotal step in implementing personalized medicine based on genetic data.

Personalized medicine based on genetic data is becoming a reality through the integration of bioinformatic data. Analyzing genomic data allows the identification of individual genetic variants associated with specific genetic disorders [10]. This information is utilized to develop personalized strategies for prevention, diagnosis, and treatment, significantly enhancing the effectiveness of medical care and reducing treatment side effects.

The impact of bioinformatic approaches on the development of genetic disorder therapies is also a crucial aspect of medical research. Analyzing functional elements of the genome, incorporating the results of bioinformatic investigations, enables the identification of potential targets for new therapies and the development of individualized treatment approaches [6]. Integrating bioinformatic data into therapy development helps expedite the transition from general treatment methods to precision medicine, based on the unique genetic characteristics of patients.

Therefore, the integration of bioinformatic data into medical research opens new possibilities for developing personalized treatment methods and understanding genetic disorders, transforming the foundations of medicine and contributing to achieving a higher level of efficiency in patient care.

IV. Challenges and Perspectives

Technical Challenges in Bioinformatic Analysis of Non-Coding Regions

Despite significant progress in bioinformatic methods for the analysis of non-coding

regions of the genome, there are technical challenges that require further refinement. Processing large volumes of genetic data and integrating information from various sources remain tasks that demand improved speed and accuracy [8]. Ensuring algorithm stability in the face of the diverse nature of genomic data and avoiding systemic failures remain relevant objectives in this field.

Ethical Aspects of Using Genetic Data in Research

The expanded use of genetic data in bioinformatic research raises serious ethical issues. The collection, storage, and processing of personal genetic data may raise concerns regarding confidentiality and privacy. It is crucial to develop effective data anonymization strategies and establish security standards to ensure compliance with ethical principles and mitigate potential risks associated with the use of genetic information.

This section on challenges and perspectives paves the way for further research in the bioinformatic analysis of non-coding regions of the genome. It emphasizes the need for ongoing improvement of technologies and standards to achieve maximum efficiency and ethical standards in the utilization of genetic information.

Thus, defining challenges and perspectives in the bioinformatic analysis of non-coding genome regions provides an opportunity to explore the prospects of future research. Particularly noteworthy is the necessity for continuous technological improvement and the establishment of high standards to achieve maximum efficiency and ethical standards in the use of genetic information. Adapting to technical challenges and addressing ethical aspects are vital conditions for ensuring the reliability and trustworthiness of research outcomes in this dynamic scientific field.

V. Future Directions of Research

Future research in the field of bioinformatics and analysis of non-coding genome regions can be traced along two key directions:

Refinement of Bioinformatic Methods for Precise Analysis of Non-Coding Sequences:

The outlined tasks include improving algorithms and tools for more accurate detection and analysis of non-coding regions of the genome. The development of new data processing methods that consider the heterogeneity of genomic sequences and other factors will be a step toward advancing the understanding of the functionality of these regions and their impact on genomic structure [9].

Expansion of Research into Novel Classes of Non-Coding Elements:

Future investigations will be directed towards expanding the scope of analysis, encompassing new classes of non-coding genome elements. Considering and studying various categories of regulatory regions, such as long non-coding RNAs, antisense RNAs, and others, will define their key role in genetic regulation.

These future research directions will define new horizons for bioinformatics and contribute to a deeper understanding of the role of non-coding genome regions in the physiology and pathology of the human organism.

References:

1. Smith, A. B., Jones, C. D., & Johnson, E. F. (2022). "Advancements in Bioinformatics for Non-Coding Genome Analysis." *Bioinformatics Journal*, 25(3), 123-145.
2. Chen, X., Wang, Y., & Liu, Y. (2021). "Integrative Analysis of Genomic and Epigenomic Data for Understanding Non-Coding RNA Functions." *Genomics Research*, 18(4), 321-335.
3. Zhang, Q., Li, S., & Wang, B. (2020). "Computational Approaches for Identifying Functional Elements in Non-Coding Regions of the Genome." *Computational Biology Reviews*, 17(2), 145-162.
4. Brown, J. M., & Smith, L. R. (2019). "Bioinformatics Tools for Annotation and Interpretation of

- Non-Coding Variants." *Journal of Computational Biology*, 26(8), 761-775.
5. Wang, Z., & Zhang, H. (2019). "Exploring the Regulatory Landscape of Non-Coding RNAs in Health and Disease." *Trends in Genetics*, 35(6), 456-468.
 6. Boyle, A. P., et al. (2012). "Annotation of functional variation in personal genomes using RegulomeDB." *Genome Research*, 22(9), 1790-1797.
 7. Maurano, M. T., et al. (2012). "Systematic localization of common disease-associated variation in regulatory DNA." *Science*, 337(6099), 1190-1195.
 8. Roadmap Epigenomics Consortium, et al. (2015). "Integrative analysis of 111 reference human epigenomes." *Nature*, 518(7539), 317-330.
 9. Kellis, M., et al. (2014). "Defining functional DNA elements in the human genome." *Proceedings of the National Academy of Sciences*, 111(17), 6131-6138.
 10. Ernst, J., & Kellis, M. (2012). "ChromHMM: automating chromatin-state discovery and characterization." *Nature Methods*, 9(3), 215-216.
 11. Zhang, Y., et al. (2013). "Model-based analysis of ChIP-Seq (MACS)." *Genome Biology*, 9(9), R137.

FINDRISC SCALE AS A TOOL FOR ASSESSING THE RISK OF LIVER FIBROSIS IN PATIENTS WITH NON-ALCOHOLIC FATTY LIVER DISEASE

Parpibaeva Dinora Ayupovna

Doctor of medical sciences, Head of the Department of Clinical Modeling
Tashkent Medical Academy, Uzbekistan

Musaeva Mukharram Abdurashid kizi

Basic doctorant of the Department of Clinical Modeling
Tashkent Medical Academy, Uzbekistan

Non-alcoholic fatty liver disease is a common chronic disease that combines clinical and morphological changes in the liver: steatosis, non-alcoholic steatohepatitis, fibrosis and a possible outcome in liver cirrhosis. NAFLD is a complex group of various morphological changes in liver tissue due to metabolic changes and is characterized by the accumulation of fat droplets.

According to international studies, for every 1000 patients of a general practitioner, there are up to 300 patients with liver steatosis and 20-30 patients with non-alcoholic steatohepatitis. NAFLD remains asymptomatic and unrecognized for a long time. During the diagnostic process, possible causes of the deposition of fatty droplets in the liver are taken into account (nutritional, metabolic and genetic disorders, drug effects, the effect of some hepatotropic toxic factors)

Aim of the work. To evaluate the diagnostic value of the FINDRISC score for detecting liver fibrosis.

Material and methods. 45 patients (23 men and 22 women) aged from 35 to 64 years (average age 40.8 ± 4.1 years) were examined. Of the classical risk factors for the development of NAFLD, 35 (77.7%) patient suffered from obesity, 5 (11.1%) patient had type 2 diabetes, 30 (66.6%) had severe hyperlipidemia, and 8 (17.7%) patient had intestinal diseases, 5 (11.1%) patients took hepatotoxic drugs for a long time. All patients underwent a comprehensive clinical and laboratory examination (ALT, AST, bilirubin, lipid spectrum, blood sugar) and instrumental examination (ultrasound of the liver). Based on the anamnestic and questionnaire data, alcohol-related liver damage was excluded. The formation of T2DM risk groups was carried out using the FINDRISC scale, based on the obtained sum of points: group 1 (low risk) included persons with a score of <7 , group 2 (slightly increased risk) – 7–11 points, to 3rd (medium risk) – 12–14 points, to 4th (high risk) – 15–20 points, to 5th (very high risk) >20 points.

Results. When analyzing biochemical parameters of blood serum, 95% of patients showed a significant increase in aminotransferase activity by 2-4 times. Moreover, in patients with obesity and atherogenic dyslipidemia, the concentration of AST was increased on average by 1.8 ($p<0.05$), and ALT by 2.4 ($p<0.05$) times. In patients with impaired carbohydrate metabolism, the values of AST and ALT were significantly higher, respectively, by 2.6 ($p<0.05$) and 3.3 ($p<0.05$) times. Only a small group of patients had laboratory signs of hepatic cellular failure and cholestasis. Thus, an increase in the level of total bilirubin was in 28 (62.2%) patients, ALP and γ -GTP, respectively, in 15 (33.3%) and 30 (11.0%) patients. Ultrasound of the liver revealed hepatomegaly in 40 (88.8%) patients, increased echogenicity of the organ in 42 (93.3%), blurred vascular pattern and distal attenuation of the echo signal. According to the results of a survey using the FINDRISC scale, an increased

risk of developing type 2 diabetes (≥ 7 points) was detected in 68% of patients. Hepatic steatosis was diagnosed in 41% of patients. The predictive value of a positive result, i.e. the probability of detecting liver fibrosis with FINDRISC scale values >10 was 20.9%. The predictive value of a negative result, i.e. the probability of absence of liver fibrosis with FINDRISC scores <10 was 96.5%.

Conclusion. In a randomized sample of patients aged 40–60 years, the FINDRISC score can serve as a diagnostic tool for liver fibrosis and steatosis. A FINDRISC score >10 allowed the diagnosis of liver fibrosis (hepatic elastic modulus ≥ 5.9 kPa) with a sensitivity of 81.8% and a specificity of 61.8%. The probability of absence of liver fibrosis with FINDRISC scores <10 was 96.5%.

References:

1. Almpanis Z. Evaluation of liver fibrosis: “Something old, something new...” // Ann. Gastroenterol. 2016. Vol. 29. 445-453.
2. Abenavoli L., Beaugrand M. Transient elastography in non-alcoholic fatty liver disease // Ann. Hepatol. 2012. Vol. 11. P. 172-178.
3. Cai C, Lin Y, Yu C. Circulating miRNAs as novel diagnostic biomarkers in nonalcoholic fatty liver disease: a systematic review and meta-analysis. Can J Gastroenterol Hepatol 2019; 2019: 2096161. [PMC free article] [PubMed] [Google Scholar].
4. Festi D., Schiumerini R., Marzi L. et al. Review article: the diagnosis of non-alcoholic fatty liver disease – availability and accuracy of noninvasive methods // Alim. Pharmacol. Ther. 2013. Vol. 37. P. 392-400.
5. Mayo Clinic gastroenterology and hepatology board review. Editor-in-chief S.C.Hauser; associate editors A.S.Oxentenko, W.Sanchez. 5th edition. 2015.

ВПЛИВ СТРЕСОВИХ ФАКТОРІВ НА РОЗВИТОК ЗАХВОРЮВАНЬ ЩИТОПОДІБНОЇ ЗАЛОЗИ

Сова Валентина Сергіївна

здобувач вищої освіти II медичного факультету
Харківський національний медичний університет, Україна

Науковий керівник: Кривоносова Олена Михайлівна

канд. мед. наук, доцент кафедри внутрішньої медицини №3 та ендокринології
Харківський національний медичний університет, Україна

Вступ. Один із актуальних напрямів сучасної ендокринології— діагностика, лікування й профілактика захворювань щитоподібної залози (ЩЗ), що пов'язано з підвищенням стресових факторів, в умовах яких ми сьогодні постійно знаходимось. Це призвело до того, що після початку повномасштабної війни в Україні, спостерігається зростання кількості пацієнтів з захворюваннями ЩЗ.

Мета. Актуалізація, систематизація та визначення даних щодо негативного впливу стресових факторів на структурні зміни ЩЗ.

Матеріали та методи. Було проведено УЗД-обстеження щитоподібної залози 381 пацієнту, які звернулись до «Науково-практичного медичного реабілітаційного центру» м. Києва. Обстеження пацієнтів проводилось у відділенні функціональної та ультразвукової діагностики протягом 4,5 місяців.

Результати та їх обговорення. Під час обстеження у 197 з 381 пацієнта, що звернулись до лікаря, були виявлені зміни у структурі ЩЗ, це складало 51,7%. Серед пацієнтів зі зміненою структурою ЩЗ у 95 (48,2%) в анамнезі вже була наявність патології ЩЗ, а 102 пацієнта (51,7%) мали первинні прояви захворювання. У 91 пацієнта (89,2%) при дослідженні був діагностований вузловий зоб. Тканина ЩЗ при формуванні вузлового зобу складається з безлічі фолікулів. Вузол ЩЗ представляє собою збільшений фолікул. Пацієнти зазвичай навіть не мають суб'єктивних ознак розвитку даної патології. У 7 пацієнтів (6,9%) спостерігались кістозні утворення незначних розмірів. Кісти ЩЗ можуть мати безсимптомний характер протягом досить довгого часу, але при збільшенні у розмірах здатні викликати такі скарги з боку хворих, як відчуття першіння в горлі, дискомфорт в районі шії, утруднене та болюче ковтання, хриплість та зміна тембру голосу. У 4 хворих (3,9%) була виявлена гіперплазія ЩЗ. Усі пацієнти з виявленою структурною патологією ЩЗ були направлені на консультацію до ендокринолога з послідуочим дообстеженням та визначенням функціонального стану ЩЗ.

Висновок. Відомо, що стрес є одним із факторів, що сприяє розвитку не тільки дисфункції щитоподібної залози, а й активації проліферативних процесів в її тканині та розвитку структурних порушень ЩЗ. З початку повномасштабного вторгнення значно зросла кількість хворих на захворювання ЩЗ. Найбільш поширеним захворюванням за даними УЗД-обстеження є вузловий зоб.

Список використаних джерел:

1. Alexander EK, Cibas ES. Diagnosis of thyroid nodules. *Lancet Diabetes Endocrinol.* 2022 Jul;10(7):533-539. doi: 10.1016/S2213-8587(22)00101-2. PMID: 35752200.
2. Alexander EK, Cibas ES. Diagnosis of thyroid nodules. *Lancet Diabetes Endocrinol.* 2022 Jul;10(7):533-539. doi: 10.1016/S2213-8587(22)00101-2. PMID: 35752200.
3. Wong R, Farrell SG, Grossmann M. Thyroid nodules: diagnosis and management. *Med J Aust.* 2018 Jul 16;209(2):92-98. doi: 10.5694/mja17.01204. PMID: 29996756.

ЛІКУВАННЯ ШКІРНИХ ЗАХВОРЮВАНЬ ПРОБІОТИКАМИ І ПРЕБІОТИКАМИ

Євстаф'єва Анастасія Денисівна

Здобувачка вищої освіти II медичного факультету
Харківський національний медичний університет, м. Харків, Україна

Вступ. Пробиотики та пребіотики є інструментами управління мікробіотою для покращення здоров'я людини. Пробиотики - це корисні бактерії, які природним чином розвиваються в кишечнику. Пребіотики - це неперетравлювані речовини, які позитивно впливають на здоров'я людини і можуть змінювати мікрофлору кишечника. Якщо зв'язок між мікробіомом кишківника та імунною системою порушується, це може сприяти розвитку шкірних захворювань. Таким чином, про- та пребіотики потенційно забезпечують користь для здоров'я через боротьбу з патогенними мікроорганізмами та підтримання гомеостазу мікробіома кишечника та шкіри.

Мета. Огляд та аналіз

Матеріали дослідження. Проведено ретроспективний аналіз наявних клінічних досліджень всесвітньої бази даних доказової медицини Pubmed та системи Google Scholar.

Результати. Пробиотики та пребіотики є інструментами управління мікробіотою для покращення здоров'я людини. Пробиотики - це корисні бактерії, які природним чином розвиваються в кишечнику. Пребіотики - це неперетравлювані речовини, які позитивно впливають на здоров'я людини і можуть змінювати мікрофлору кишечника. Більшість пребіотичних сполук є вуглеводами, що містять різноманітні молекулярні структури, які природно присутні в раціоні людини. Таким чином, вони забезпечують користь для здоров'я через боротьбу з патогенними мікроорганізмами та підтримання гомеостазу мікробіома кишечника та шкіри. І шкіра, і кишечник є активними складними імунологічними та нейроендокринними органами, які часто піддаються впливу зовнішнього середовища та містять широкий спектр мікробіомів. 1, 2 Шкіра та кишечник повинні працювати належним чином, щоб забезпечити організм можливість підтримувати гомеостаз і виживати. 3 Примітно, що шкіра є найбільшим органом тіла і служить захисною перешкодою від травм і мікробного нападу. 4 Кишечник, з іншого боку, складається з трильйонів мікробних спільнот, і його визнають віртуальним органом, тісно пов'язаним зі здоров'ям і довголіттям хазяїна. Мікробіом кишечника має як сприятливий, так і несприятливий вплив на нормальну фізіологію та гомеостаз тканин кишечника та шкіри. пребіотики Міжнародна наукова асоціація пробіотиків і пребіотиків (ISAPP) заявляє, що субстрати, які після використання мікроорганізмами надають корисні властивості хазяїну, є пребіотиками. 132 Вони відіграють значну роль у збільшенні кількості кишкових мікробів та їх функції. 133, 134 Пребіотики, такі як фруктоолігосахариди, галактоолігосахариди, інулін, полідекстроза, лактулоза, сорбіт і ксиліт, є багатообіцяючою групою сполук, які модулюють мікробіом кишечника, а також можуть принести користь шкірі. 135 Пребіотики, галактоолігосахариди (GOS), є одним із основних компонентів грудного молока, які можуть бути ферментовані в SCFA представниками роду *Bifidobacterium*. Це продемонструвало зменшення кількості олігосахаридів жіночого молока (НМО) у фекаліях разом із збільшенням присутності *Bifidobacterium genera*. Використання НМО *Bifidobacterium spp.* можна розглядати як пребіотичний вплив на мікробіом кишківника немовляти. Подібним чином пальмітат жирної кислоти жіночого молока має пребіотичний ефект на

мікробіом кишківника немовляти, позитивно впливаючи на кількість *Bifidobacterium* spp. і *Lactobacillus* spp. 43

Вплив пребіотиків на стан шкіри також очевидний. Наприклад, екстракт *Lactobacillus* допомагає зменшити розмір вугрів, а також запалення, зменшуючи еритему шкіри, покращуючи функцію шкірного бар'єру та знижуючи кількість мікробів на шкірі. 136 Крім того, GOS використовувалися для лікування захворювань фотостаріння протягом десятиліть. 137 У дослідженні комбінація GOS і *Bifidobacterium* зменшила трансепідермальну втрату води (TEWL або TWL) і запобігла еритемі шкіри. 137, 138 Атопічний дерматит та екзему також лікували GOS. 139 Інший пребіотичний (вуглеводний) метаболіт, бутират натрію, 140 зазвичай використовується для лікування гіперпроліферативних захворювань шкіри (включаючи псоріаз) шляхом модуляції ключових клітинних процесів, таких як диференціювання, проліферація та апоптоз. 137 Бутират натрію — це сполука, отримана з мікробіому кишечника, яка зазвичай впливає на клітинний цикл, ферменти протеази та фактори росту пухлин (TGF- β). Апоптоз у клітинах кератиноцитів (HaCaT) може бути індукований бутиратом натрію шляхом посилення рецептора Fas (рецептор смерті) із супутнім запуском каспаз 8 і 3. Іншим ефектом є індукована експресія p52 і TGF- β , що свідчить про зв'язок з клітинною проліферацією та термінальною диференціацією. 137 Диференціація кератиноцитів також може бути посилена спільною дією бутирату натрію та PD153035 (інгібітор рецептора епідермального фактора росту). 141

Пробіотики Пробіотики — це живі організми, які при споживанні в достатніх пропорціях приносять користь здоров'ю. Вони можуть бути розроблені, наприклад, як харчові продукти, ліки та дієтичні добавки. 6, 113, 142 Пробіотики можуть запобігти колонізації кишківника патогенними мікроорганізмами та підтримувати протизапальні реакції шляхом виробництва метаболітів із протизапальними властивостями. Найпоширеніші пробіотичні мікроби, які зараз використовуються, належать до родів *Bacillus*, *Bifidobacterium*, *Enterococcus*, *Escherichia*, *Lactobacillus*, *Saccharomyces* і *Streptococcus*. 143, 144 Декілька корисних ефектів споживання пробіотиків було продемонстровано на багатьох дерматологічних захворюваннях, таким чином доводячи існування осі кишечник-шкіра. Наприклад, повідомлялося про чутливість шкіри та значне відновлення функції шкірного бар'єру в осіб після щоденного перорального прийому *Lactobacillus paracasei*. 145 У дослідженні, проведеному на мишах, додавання *Lactobacillus reuteri* до питної води призвело до покращення товщини епідермісу, посилення фолікулогенезу, зниження рН шкіри та посилення виробництва епітеліальних клітин, що виробляють шкірне сало. Відповідно, миші, яких отримували воду з добавками, мали більш блискуче та густіше хутро, ніж ті, які не отримували пробіотик. 2, 3 В іншому експерименті введення *Lactobacillus johnsonii* мишам показало терапевтичний ефект у відновленні пошкодженої шкіри після впливу УФ-випромінювання. 15 Також було показано корисну роль пробіотиків у профілактиці дерматологічних захворювань. Наприклад, введення штаму *E. coli* Nissle покращило стан шкіри у пацієнтів із вуграми. 15, 146 Пероральний прийом доксицикліну та пробіотиків був ефективним у дослідженні пацієнтів, які страждають на розацеа. 135 В іншому дослідженні споживання *Lactobacillus sakei* WIKIM30 зменшувало ймовірність розвитку атопічного дерматиту протягом постнатального періоду у мишей. У мишей, які отримували пробіотики, спостерігався змінений мікробний склад кишківника разом із покращенням уражень шкіри через індукцію Tregs. Ризик розвитку атопічного дерматиту також був значно нижчим у дітей, які приймали пробіотичні добавки в постнеонатальний період життя. 1

НЕГАТИВНИЙ ВПЛИВ ТА НАСЛІДКИ СВІТЛОВОГО ГОЛОДУВАННЯ НА СТАН ЗДОРОВ'Я СУЧАСНОЇ МОЛОДІ

Крикун Уляна Андріївна

здобувач вищої освіти І медичного факультету
Харківський національний медичний університет, Україна

Овденко Анна Юріївна

здобувач вищої освіти І медичного факультету
Харківський національний медичний університет, Україна

Мокрякова Марина Іванівна

асистент кафедра гігієни та екології № 1
Харківський національний медичний університет, Україна

Актуальність. Світлове голодування в сучасній молоді стає все більш актуальною проблемою в контексті збільшення часу, який люди проводять у закритих приміщеннях. Зростання популярності комп'ютерів, смартфонів, онлайн-розваг і роботи зі штучним освітленням призводить до обмеження природного світла, що може впливати на різноманітні аспекти фізіології та психіки молоді. Умови сучасного життя часто примушують молодь проводити більше часу у приміщеннях, де природного світла недостатньо. Це може впливати на біоритми людини, порушуючи соновий цикл. Невірне використання світла може також сприяти розвитку стресу, депресії та інших психічних розладів серед молоді. Зокрема, важливість природного світла для синтезу вітаміну D, регулювання настрою важко переоцінити. Активне вивчення цих аспектів та розробка рекомендацій для поліпшення світлових умов стають ключовими завданнями, оскільки вони можуть суттєво вплинути на здоров'я, емоційний стан і якість життя сучасної молоді.

Мета. Метою нашого дослідження є - вивчення обізнаність людей - поняття світлового голодування його вплив та наслідки на стан здоров'я сучасної молоді.

Матеріали та методи. Для цього було проведено аналіз наукових статей, зроблено опитування у Google-формі, в якому прийняли участь 24 студенти віком від 18 до 30 років. Основними завданнями цього опитування стала актуалізація інформації про обізнаність молоді стосовно світлового голодування його впливу та наслідків на здоров'я.

Результати.

Результат проведеного опитування, серед здобувачів вищої освіти показав, що 79,2% знають, що таке світлове голодування і лише 20,8%- ні. Всі респондентів відповіли, що світлове голодування впливає на нервову систему і настрій- це свідчить, що респонденти обізнані в даній темі. Зараз дуже важкі часи, майже все Україна навчається в онлайн-формі, що є дуже негарним показником. Люди стали менше часу проводити на свіжому повітрі. І більшість опитаних нами студентів 45,8% відповіли, що взагалі не кожного дня вони знаходяться на вулиці, 20,8%- менше години, 20,8%-2-3 години, і лише 12,5%-більше 3 годин. З цього ми можемо зробити висновок, що у 66,4% людей недостатньо отримують ультрафіолету, адже людям нашого віку необхідно знаходитися на вулиці 2-3 години і більше. Всі опитані відповіли, що перебування людини на свіжому повітрі є профілактикою для

захворювань імунної системи, загально стимулюючої системи та нервової системи. Це свідчить про обізнаність людей у даному питанні. Вітамін D є необхідною складовою для здоров'я людини, він допомагає засвоюватися кальцію в організмі. Наука не стоїть на місці і вже зараз існують прилади, які можуть заповнювати недоліки ультрафіолетового випромінювання.

Висновки. Результати проведеного дослідження світлового голодування сучасної молоді вказують на важливість удосконалення умов, в яких вони проводять більшу частину свого часу. 45,8 % респондентів зазначили що не кожного дня виходять на свіже повітря під прямі промені ультрафіолету, при тому що всі анкетовані знають про важливість вітаміну D і загально стимулюючий ефект УФ. Враховуючи зростаючий вплив технологій і роботи в закритих приміщеннях, важливо визнати, що недостатній доступ до природного світла може викликати ряд негативних наслідків для здоров'я та психічного стану молоді. Важливо популяризувати усвідомлення про вплив світлового середовища, вплив ультрафіолетового опромінення на організм людини, як запобіжний засіб зниження імунітету, розвитку порушень нерво-психічної системи і тд.

Список використаних джерел:

1. <https://medical-enc.com.ua/ultraviolet-nedostatocnost.htm>.
2. <https://studfile.net/preview/5163732/page:3/>.

ОСОБЛИВОСТІ КЛІНІЧНОЇ КАРТИНИ ТА ДІАГНОСТИКИ ПНЕВМОНІЇ ПРИ ЛЕПТОСПІРОЗИ

Грищенко Вячеслав Геннадійович

ORCID ID: 0000-0002-6306-0348

здобувач вищої освіти 2-го медичного факультету
Донецький національний медичний університет, Україна

Лептоспіроз – захворювання інфекційної етіології, збудником є патогенні спірохети роду *Leptospira*, які прямо або опосередковано передаються від тварин до людини, вважається найбільш поширеним зоонозом у світі, асоціюється з незадовільними санітарними умовами та сільськогосподарськими роботами де є контакт із зараженою водою або тваринами. Майже вся Україна є ензоотичною щодо лептоспірозу. Рівень захворюваності та смертності зростає з 2014 року, смертність зросла на 2,25 рази та становить 0,12 на 100 тис. випадків.

Лептоспірозна пневмонія - один з проявів лептоспірозу, трапляється рідко. Враження легень зумовлено лептоспірами внаслідок їх гематогенної дисемінації. Легеневий синдром найбільш виражений на 3-5-й день хвороби і проявляється у симптоматиці гострої вогнищевої пневмонії та бронхіту. При розвитку геморагічного синдрому може виділятися мокротиння з кров'ю, а іноді розвивається легенева кровотеча. Тривалість змін у легенях до 10-14 днів. Під час другої хвилі лихоманки (в останні роки вона відзначається рідко) може розвинути пневмонія, обумовлена нашаруванням вторинної бактеріальної інфекції. У цьому випадку пневмонія розглядається як ускладнення. Діагностика лептоспірозного характеру пневмонії, особливо в початковому періоді хвороби (до 3-5-го дня) викликає труднощі. Гострий, іноді раптовий початок, навіть при легких формах хвороби, температура тіла підвищується до 39 °С і вище, відзначаються виражені симптоми загальної інтоксикації та на цьому тлі ознаки пневмонії. Лептоспірозний характер пневмонії може бути встановлений не за особливостями ураження легень, але іншим проявам лептоспірозу. Звертає на себе увагу невідповідність різко вираженого токсикозу щодо невеликих ділянок (вогнищ) запалення легень. Рано з'являються незвичайні для інших хвороб дуже сильні болі в м'язах, особливо в литкових, які утруднюють пересування хворих. Характерний зовнішній вигляд хворого: обличчя і шия гіперемовані, судини склер ін'єктовані, з 3-4-го дня у деяких хворих може з'явитися жовтяниця. З перших днів хвороби відзначається збільшення печінки та селезінки. При тяжкому перебігу, а пневмонії частіше розвиваються при важких формах, може спостерігатися геморагічний синдром. Часто у хворих (20-30%) з'являються ознаки серозного менінгіту. Майже обов'язковий компонент клінічної симптоматики лептоспірозу – ниркова недостатність. Зменшується кількість сечі (іноді до анурії), наростає вміст у крові залишкового азоту, при дослідженні сечі виявляються еритроцити, лейкоцити, білок, циліндри. У крові – нейтрофільний лейкоцитоз, значне підвищення ШОЕ. Підтвердженням діагнозу лептоспірозу може бути виявлення лептоспір при мікроскопії в темному полі. У початковому періоді хвороби вони виявляються в крові, а в періоді реконвалесценції - в осаді сечі. Використовуються також серологічні реакції (мікроаглютинації та ін.). Діагностичним титром є 1:100 і вище або краще наростання антитіл титру при дослідженні парних сироваток.

Висновки. Для лептоспірозової пневмонії характерний виразний інтоксикаційний синдром, який не корелює з рентгенологічною картиною, дуже

сильні болі в м'язах, особливо в литкових, що є симптомом лептоспірозу, іноді приєднується жовтяниця. При дослідженні крові в темному полі виявляють збудника, при біохімічному дослідженні крові характерна ниркова недостатність, при серологічних реакціях виявляють наростання титру антитіл до збудника.

Список використаних джерел:

1. Інфекційні хвороби, підручник / За ред. О.А. Голубовської. — К.: ВС В “ Ме- 174 диина”, 2012. — 728 с. + І2 с. кольор. вкл. ISBN 978-617-505-214-3.
2. Інфекційні хвороби: Підручник / Нікітін Є.В., Андрейчин М.А., Сервецький К.Л., Качор В.О., Головченко А.М., Усиченко Є.М.; За ред.: Є.В. Нікітіна, М.А. Андрейчина. – Тернопіль: Укрмедкнига, 2014. 364 с.

СЕКЦІЯ XVIII. КУЛЬТУРА ТА МИСТЕЦТВО

БРЕНДИНГ В МОДІ УКРАЇНИ

Єнчева Наталія Романівна
ORCID ID: 0009-0008-8551-9712
аспірантка

Київський національний університет культури і мистецтв, Україна

Брендинг здійснюється як всебічна і адекватна легалізація і легітимація торгової марки, бренду, які набувають ознак екстра-класу. Але сама по собі виробнича платформа високої моди не є рентабельною. Виробляється мало моделей, в п'яти-шести екземплярах, які тиражуються в сто-двісті екземплярів. Так, утворюється лише імідж, центр для розкрутки інших технологій, які надають брендингу можливість здійснити свій потенціал в рамках прет-а-порте, готових виробів і функціональної моди.

Вважається, що історичним центром високої моди є Париж. І власне, тут існують найбільш престижні дома (або будинки) високої моди. Той же самий Карл Лагерфельд працював в Парижі, а американець Т. Форд створював моделі для італійського дому моди Гуччі і французьких домів моди. П'єр Карден, Е. Унгаро, Н. Річчі за своїм походженням є італійцями, але вони теж знайшли своє місце в Парижі, не говорячи про велику плеяду японських модельєрів. Париж – це центр високої моди, центр всієї, будемо казати, екстраординарної реальності, яка дає верхівку брендингу, і звичайно, демонструє можливість презентації тих імперативів, які в контексті високої моди стають показниками якості.

Кількість домів високої моди змінюється, але їх не багато. От декілька з відомих брендів: Armani, Balmain, Chanel, Christian Dior, Christian Lacroix, Emanuel Ungaro, Givenchy, Gucci, Hanae Mori, Jean-Paul Gaultier, Louis Ferraud, Thierry Mugler, Yves Saint Laurent, Versace, Valentino. Дім високої моди стає глобальним брендом.

Важливо створити особливі уявлення про об'єкт – це і є ментальність бренду. Ця ментальність консервується, структурується і в певній мірі створює свою ауру, яка презентує світ моди. Весь світ, який зазначається як брендинг в сфері високої моди, є своєрідною рекурсією, зверненням до витоків, до глибинного засадничого принципу модності, який дає індивідуальність кожній марці, кожному бренду і кожному імені, яке визначається, як лейбл, логотип і інше [1].

Бренд як імагінативний абсолют має певну імперативну функцію, або владу над споживачем, сприяє швидкому і точному розпізнаванню об'єктів моди, забезпечує максимальну відмінність від конкурентних брендів, а також максимально чітко фіксує і презентує ім'я майстра, образ життя людини як цілісність культури.

Всі складові брендингу мають в моді свою визначену структуру. Це лейбл, що виявляє і презентує засоби комунікації. Це певний ярлик, що є маркером товару, і є впізнаваною конфігурацією презентації. Фірмовий знак, логотип теж презентують бренд, але кожен по-своєму. Логотип – це лого-образ, а фірмовий знак орієнтований на ту фірму, яку він презентує. Ці складові модного тезаурусу відомі, утворюють те, що зветься фірмовий стиль, образ моди, і асоціюється з широко відомими графічними

марками і конфігураціями брендингу.

Так, класичним взірцем є образ духів «Шанель», де, на відміну від вичурних і пишних форм ар-деко і стилю модерн прийшов прямокутник або квадрат з ярко зазначеним принципом, де все свідчило про моностиль. Навіть образ «Chanel n 5 Paris eau de parfum» виглядав як своєрідні рейки залізної дороги, які створили новітній образ простоти бренду.

За цим всім стоїть образ фемінної культури, манекенниць і тих моделей, які презентують образи доби, брендинг продукується відомими топовими моделями. Це Л. Евангеліста, Н. Кемпбелл, Л. Каста, а також кінозірки і співаки: Мадонна, Ш. Стоун, М. Йовович, Дж.Лопес, Н. Кідман. Зірки сцени та екрану стають носіями рекламних образів, героями брендингу як носія і розповсюдження не лише аромату духів, не лише якості, але і образу світу, стилю життя. Креативний вимір універсального сценізму моди як своєрідний образ брендингу дає надзвичайно гострий і цікавий тип модних інновацій, який можна зазначити як усталений і завершений ідеал [2].

Всім відомий нашумівший образ Ів Сен-Лорана, коли він в оголеному вигляді сфотографувався для рекламної кампанії свого парфуму. Це виглядає екстравагантно, а зараз вже є історією рекламного образу, історією брендингу. Але за цим стоїть те, що Ів Сен-Лоран пішов на певну провокацію, учинив імагінативний скандал, здійснив аморальний крок, який тут же був легітимно зазначений як бренд парфуму.

Брендинг несе в собі декілька якостей, які презентують гострий і чинний потік споживання. Це споживання відкрите, демонстративне. Людина витрачає все більше і більше сил, щоб споживати. Більше того, керування брендами високої моди – це своєрідна реальність, яка визначається як позиціювання, перепозиціювання, зміна ідентичності, інколи інтроверсія ідентичності. Все це входить в контекст брендингу як самої і неперевершеної гармонії модного тезаурусу.

Можна зазначити брендинг як певний дизайн-проект формування брендів і формування брендами комунікативного середовища, в якому виникає той чи інший бренд. Це – певне передбачення майбутнього, перед тим, як бренд виходить на ринок, він має бути сформований як певний проект.

Бренд як рекламація, тобто заперечення модних субструктур, як реклама свого власного образу, – це дві креативно пов'язаних низки. Одна з них свідчить про те, що бренд здійснює акт рекламації у виокремленій реальності, а інша свідчить про те, що бренд здійснює акт презентації, більше того, імагінації, яка визначає його владу, силу, престиж тощо.

Втім, брендинг здійснює своєрідну актуалізацією культурно-історичних реалій, які історично існували до того часу, коли в модному просторі ще не існувало категорії «бренд». Це так званий радянський період в моді. Адже вже в 80-ті роки слово «бренд» набуває всезагального неупорядкованого вживання. Проекція номінації «бренд» на попередні часи здійснює своєрідні алюзії, аберації осмислення культурно-історичних процесів, які мали свій брендинг, малі свої торгові марки, структурувалися, визначалися, існував розподіл модусів позиціювання бренду: функціональний, ринковий, естетичний, художній тощо. Але лише зараз всі ці аспекти потрапляють в контекст адекватної стратегії культурно-історичної реальності брендів.

Бренд також здійснюється як певна фестивація, презентація святкових реалій, які визначається як святкування тих чи інших модних тенденцій, – це не обов'язково покази мод. Це можуть бути етнокультурні, музичні, будь-які інші фестивалі, але вони несуть в собі образ свята, ситуацію, яка пов'язана з брендингом: просуванням музичних, культурних, дизайнерських і ін. брендів на ринок, яка презентує їх

легітимацію в культурно-історичному просторі, їх синтез як певних мистецьких реалій артизації дійсності.

Брендинг також можна розуміти як редукцію певних застарілих технологій – це так звана маргіналізація торгових марок, і навпаки, як універсалізацію і актуалізацію технологій, які можуть бути більш старішими, ніж ті марки, які редукуються. Ця безкінечна гра по вертикалі, загравання з історією, утворення все більш і більш цікавих легенд дії брендингу в моді здійснює той образ бренду, який актуалізує образи культурно-історичної цілісності людини.

Брендинг можна інтерпретувати, як техногенез, тобто своєрідну систему вироблення техніки презентування, або технологій презентування образу, будь то сценічний, екранний образ. Тобто створюється своєрідна реальність імагінації речі, яка визначається як межа, перехід за межу, трансценденція речовинності взагалі. Про все це і свідчать, власне, процеси брендингу.

Найголовніше те, що брендинг – це певна імагінація соціального проекту, який формується в рамках тої чи іншої програми. Вона може належати особистості, корпоративному цеху, університету, але визначається та головна річ, яка свідчить про те, що формується певна культурно-історична ідентичність. Важливо також зазначити, що брендинг – це колективна гра, яка визначається як монобренд, коли один бренд уособлює в собі всі суббренди – це так звана східна модель. І це західна модель – коли виникає ціла низка брендів субструктур, які інколи починають вимушену гру легітимації між собою, що підживлює процес презентації об'єктів моди.

Відтак, брендинг – це одна із культурних практик, яка є амбівалентною: створюється бренд, і бренд створює все навколо себе. Саме така, будемо казати, реальність самоздійснення бренду і самоздійснення всього того, що потрапляє в його коло, є той системний процес, який фіксує реальність культурних імагінативних взаємовпливів і взаємодій, синтезує всі зусилля презентації ідеального витоку бренду.

Список використаних джерел:

1. Aaker D.A. Managing Brand Equity: Capitalizing on the Value of Brandame. New York, NY: The Free Press. 1991. URL: <https://www.semanticscholar.org/paper/Managing-brand-equity%3A-Capitalizing-on-the-value-of-Longwell/e04692fb98caf71988e029616e0a7e04c47235be> (accessed 11.24.23).
2. Легенький Ю.Г. Українська національна мода ХХ століття : образ і міф. Київ. Університет «Україна». Видавець Лисенко М.М., 2022. 456 с.

ДИЗАЙН-ПРОГРАМА В СИСТЕМІ АРТ-ДИЗАЙНУ

Єнчев Михайло Михайлович

ORCID ID: 0009-0000-5494-6641

Аспірант

Київський національний університет культури і мистецтв, Україна

Культурна анімація як сценічна програмна реальність – це складний процес, який дає можливість створити образ сучасного дизайнерського простору. Тобто сценізація як культурна анімація продукції дає великі паростки, ідею духовного злету. Дизайн-програма характеризується як певний дизайн-бріф, своєрідна версія наративного презентативу, де ситуація сценічної презентації має формальні, аналітичні, креативні, комунікативні і інші кореляції.

Тобто, можна сказати, що формальна складова – це проектний алгоритм, який потребує і не потребує аналізу. Аналітична частина – це система інтерпретації цього алгоритму, що пов'язаний з маркетинговими позиціюваннями і з реаліями осмислення, а як дизайн-продукт може просуватися на ринок. Креативна (імагінативна) реальність визначається як своєрідний естетичний екстремізм, який виокремлює проектний простір із контексту. Все це разом дає можливість зазначити, що дизайн-бріф – це певна дизайн-програма, діловий документ, який здійснюється замовником і проектантом та визначає програму дії на певний час.

Все це так чи інакше дає можливість охарактеризувати зону очікувань і презентації проектування як сегментацію сценічного виміру проекту в контексті:

- регіоналізації (того, що дає можливість зазначити, який регіон, як зону, де національна або якась інша реальність потрапляє в контекст цієї презентації);
- рутинізації (встановленні регулярності, повторювальності і системності образних імплікацій);
- нормативізації (утвердження значущості намагань, що враховують ситуацію прийняття);
- ритуалізації (стереотипні послідовності дії);
- категоризації (перетворення переговорів про те, що утворює типологічні контексти арт-реалій).

Якщо дизайн-проект є певною програмою, то ця програмність мислення, передбачення майбутнього, визначається в різних контекстах. Ці контексти можуть бути вербальними як наратив, візуальними як презентації образу в зображенні, предметними як презентація середовища предметно-дійової реальності. Дизайн-проект містить в собі дизайн-програму як наратив, образний візуальний і предметно-подієвий ряд, зафіксовані різними засобами. Вони можуть бути зафіксовані у вигляді сучасних візуальних інсталяцій, фото, як перформанс, енвайронмент, що реалізує дизайн-проект як цілісність сучасного арт-дизайну [1].

Сутність арт-дизайну полягає в тому, що дизайн-проект є художній за своїми ознаками, а ця художність не може бути нівельованою, спрощеною і зведеною до якихось простих і ясних конотацій. Це дизайн-програма як наратив, оздоблений візуально-предметними складовими; це проект у вигляді емотивної реальності, що свідчить про єдність замовника і проектанта, яка заздалегідь емотивно узгоджена як традиційно визначений код. В цьому і полягає суть традиційного проектування, де посередник проективного процесу (річ, виріб) несе в собі бажані емоції і пристрасті.

Наступні реляції проектування полягають у відході від традиційних систем проектування, свідчать про те, що починає домінувати посередник – медіа, маніпулятор інформації. Так, бренд свідчить про те, що продається не продукт, не річ, а його ідеальний образ. В дію вступає вступає торгова марка і взагалі весь інструментарій імагінації як образної презентації речовинно-предметного світу. Навіть світ образів теж продається на підставі імагінації та системи презентації брендингу як просування імаго-продукту на ринок.

І зрештою, проектування як самоорганізуюча система поєднує в собі всі системи презентації інформації, образи (предметні, візуальні, вербальні) і визначається як певна програма, або метакод, метамова, яка свідчить про те, що арт-продукт або арт-реалії проектного середовища, де формується той чи інший простір імагінації (це може бути мода, виставковий комплекс, середовище як помешкання людей) презентує цілісність культурного самоздійснення людини в просторі всіх можливих реалій комунікації. Консенсус, онтологічна цілісність всіх проектних реалій свідчить про те, що виникає певна узгодженість сцен буття, де комунікативна сцена презентується як видовище наявної, бажаної, реалізованої і нереалізованої мети, яку продукує дизайнер. Цей контекст утворює образ дизайн-проект як цілісність, з одного боку, комунікативного, образно-інформаційного, а з іншого – рекламно здійсненого продукту, який формується як арт-дизайн.

Система дизайн-менеджменту може бути наявною, експліцитною, може бути прихованою, але вона так чи інакше свідчить про те, що арт-дизайн здійснився, проект був зрегульованим, – а саме регулювання проекту і є дизайн-менеджмент, який потребує свого осмислення і реконструкції в тому чи іншому вимірі його само здійснення [3].

Можна також зазначити, що сутність проектування як передбачення майбутнього, полягає в тому, що дизайн-проект як конструктивне самовизначення майбутнього як певної реальності візуально зазначено як патерн, візуальна конструкція, що потребує свого інструментарію аналізу. Цей інструментарій в сценічному вимірі, звичайно, належить тим системам, в яких він реалізується.

Якщо говорити про сучасний медіапростір, то тут теж формуються свої образні наративи і свої дизайн-програми. Суть образних імплікацій і презентацій всього того, що видбувається на екрані як змагання іміджів, звичайно, орієнтована на певну дизайн-програму. Якщо говорити про шоу-бізнес, естраду, рекламу, то тут дизайн-менеджмент може визначатися по-різному.

Отже, сутність дизайн-програмного контексту, який здійснюється в середовищі комунікації, так чи інакше корелює з категорією «сцена». Сцена у сьогodнішніх верифікаціях стає комунікативним виміром, починаючи від таких абстракцій, як арт-сцена, рок-сцена, рейв-сцена і ін. Сцена презентує можливості своєрідного локального, обмеженого простору, в якому реалізується той чи інший проект. Що потрібно для того, щоб він був ефективним і трансформативно-естетично актуальним? Це проблема диференційних визначень кожного проекту і кожної поетики, яка відбувається в тому чи іншому вимірі культурних реалій [2].

Для нас важливо, що дизайн-проект як випередження майбутнього поєднаний з культурним проектом дизайну. Все це, будемо казати, технології, які потребують подальшого з'ясування і пояснення в контексті певних культурних практик. Найважливішим є лише те, що дизайн-проект як цілісність має в собі предметну складову, візуальну і вербальну. Вербальна реалізується як дизайн-програма,

візуальна як весь контекст аранжування проектної реальності, предметна характеризує той локус і той предметний світ, на який орієнтований дизайн як проектна реальність.

Список використаних джерел:

1. Легенький Ю.Г. Соціальний дизайн: образ і документ в часові і просторі культури. Київ-Переяслав-Ніжин: Видавець Лисенко М.М., 2023. 383 с.
2. Паві П. Словник театру. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2006. 640 с.
3. Юдова-Романова К. В. Сценічний простір: проблеми термінології у мистецтвознавчих дослідженнях. Українська культура: минуле, сучасне, шляхи розвитку. 2019. Вип. 33. С. 117-123.

МІЖНАРОДНИЙ КОНКУРС МОЛОДИХ ТРУБАЧІВ ІМ. М. СТАРОВЕЦЬКОГО: ПЕРСПЕКТИВИ ТА ВИКЛИКИ

Подольчук Володимир Васильович

Заслужений артист України, професор¹, завідувач кафедри музичного мистецтва²
НМАУ, Україна¹; ЛДАКМ, Україна²

Жеграй Богдан Богданович

Заслужений працівник культури України, викладач-методист
Тернопільський мистецький фаховий коледж ім. Соломії Крушельницької, Україна

Віятик Михайло Федорович

Заслужений діяч мистецтв України, викладач-методист
Тернопільський мистецький фаховий коледж ім. Соломії Крушельницької, Україна

Музика завжди була важливою складовою культурного життя суспільства. Вона не лише розважає та надихає, а й має потужний вплив на формування ідентичності та образу країни у світі. У цьому контексті міжнародні конкурси молодих музикантів мають особливе значення, створюючи платформу для професійного зростання та міжнаціонального обміну досвідом. Одним із найпрестижніших заходів в Україні цього типу є Міжнародний конкурс молодих трубочів ім. М. Старовецького.

Цей конкурс, названий на честь видатного українського музиканта Мирона Старовецького, став визнаним майданчиком для молодих талантів у сфері духового виконавства. Він не лише сприяє виявленню та підтримці обдарованих музикантів, а й пропагує українську культуру та мистецтво у світі.

Міжнародний конкурс молодих трубочів ім. М. Старовецького має двадцятирічну історію, яку перервала пандемія та повномасштабна війна в Україні. Від свого початку у 2000 р. у статусі Всеукраїнського конкурсу до 2020 р. конкурс об'єднав велику кількість молодих виконавців (загальна кількість учасників становить понад 500 музикантів). Не менш значущим є число залучених до мистецького проекту фахівців (педагоги та члени журі, які загалом представляють понад 10 країн світу), спільнота яких складає еліту світового духового виконавства. До якісних показників вагомості міжнародного конкурсу відносяться: високі програмні вимоги (від 5 до 10 творів, вивчення обов'язкових творів українських авторів та аранжувальників народної музики, виконання програми з оркестром в третьому турі у старшій віковій категорії), міжнародне журі, проведення майстер-класів провідними музикантами світу, нагородження переможців цінними призами (фірмові інструменти брендів Yamaha) тощо.

Проте, попри свій успіх, Міжнародний конкурс молодих трубочів ім. М. Старовецького стикається з рядом викликів, які вимагають уваги та стратегічного підходу для подальшого розвитку. Одним з основних викликів є збереження високого професійного рівня конкурсу та його конкурентоспроможності у світовому масштабі.

Станом на 2024 рік гостро стоять питання подолання викликів, що заважають відродженню Міжнародного конкурсу молодих трубочів ім. М. Старовецького та побудови стратегій для втілення потенціалу мистецького проекту. Це обумовлено важливістю фестивально-конкурсного руху в Україні, який на думку Я. Данелюк «... є важливим чинником інкультурації молодого покоління, одним з суттєвих механізмів

поширення ідеї консолідації українського народу на ґрунті національної ідеї» [1].

Говорячи про основні виклики, звернемося до аналітичної збірки під грифом МОН, де велика група українських вчених окреслила їх для освітньої сфери, але вони також актуальні й для культурного сектору. Серед тих, що співвідносяться з поновленням функціонування Міжнародного конкурсу молодих трубачів ім. М. Старовецького: загроза життю та здоров'ю учасників, вимушене масштабне переміщення українців в межах України та за кордон, зменшення видатків державного та місцевих бюджетів на освіту та культуру тощо [2]. Але попри це, культурно-мистецьке життя не зупиняється й крихко тримається на ентузіазмі митців та освітян.

Тож можна розглянути перспективи відродження Міжнародного конкурсу молодих трубачів ім. М. Старовецького. Абсолютно неприйнятним та негативним є закриття або подальша консервація проєкту. Помірним сценарієм є відродження. Найбільш реалістичним сценарієм є його відродження у складних умовах на мінімальних потужностях, при цьому зберігається авторитет та відкриті перспективи подальшого розвитку. І оптимістичний сценарій відновлення конкурсу в повному обсязі, поки що виглядає не дуже ймовірним з огляду на плин війни в Україні. Крім того, важливим питанням є забезпечення сталої фінансової підтримки проєкту в майбутньому. Спонсорська підтримка та партнерство з урядовими та недержавними організаціями можуть забезпечити необхідні ресурси для успішної реалізації та розвитку конкурсу.

У світлі цих викликів і перспектив, Міжнародний конкурс молодих трубачів ім. М. Старовецького гіпотетично може продовжувати свій шлях досягнень та знаходити нові можливості для розвитку молодих музикантів та сприяння міжнаціональному музичному обміну. Його важлива роль у підтримці молодих талантів та просуванні української музичної культури у світі лише посилиться з плином часу, якщо не дати йому занепасти зараз.

Список використаних джерел:

1. Данилюк Я. В. (2021) Міжнародний конкурс виконавців на народних інструментах «Арт-домінанта» як чинник підтримання духовної безпеки українського суспільства та пропаганда традицій народно-інструментального виконавства України у світі. *Культурологічна думка*, (19), 174-187.
2. Освіта України в умовах воєнного стану. (2022). Інформаційно-аналітичний збірник. Київ: МОН, Інститут освітньої аналітики.

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

МАТЕРІАЛИ І МІЖНАРОДНОЇ
НАУКОВОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

**«ГЛОБАЛЬНІ ВИКЛИКИ ТА ІННОВАЦІЇ:
ШЛЯХИ РОЗВИТКУ СУЧАСНОЇ НАУКИ»**

15 березня 2024 року Чернівці, Україна

Українською та англійською мовами

*Всі матеріали пройшли оглядове рецензування
Організаційний комітет не завжди поділяє позицію авторів
За точність викладеного матеріалу відповідальність несуть автори*

Підписано до друку 15.03.2024. Формат 70×100/16.
Папір офсетний. Гарнітура Cambria. Цифровий друк.
Умовно-друк. арк. 13,81. Замовлення № 24/003. Тираж: 50 примірників.
Віддруковано з готового оригінал-макету.

Контактна інформація організаційного комітету:

ГО «Міжнародний центр наукових досліджень»
21037, Україна, м. Вінниця, вул. Зодчих, 40, офіс 103
Телефони: +38 098 1948380; +38 098 1526044
E-mail: info@mcnd.org.ua

Видавець: ТОВ «УКРЛОГОС Груп».
21037, Україна, м. Вінниця, вул. Зодчих, 18, офіс 81. E-mail: info@ukrlogos.in.ua
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи: ДК № 7860 від 22.06.2023.